

Møte torsdag den 15. juni 2017 kl. 09

President: Øyvind Halleraker

Dagsorden (nr. 97):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelser for stortingsrepresentantene og regjeringens medlemmer (Innst. 458 S (2016–2017))
2. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Verksemda til Avinor AS (Innst. 430 S (2016–2017), jf. Meld. St. 30 (2016–2017))
3. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Else-May Botten, Lise Christoffersen, Hugo Johan Bjørnstad, Magne Rommetveit og Eirik Sivertsen om en helhetlig luftfartsstrategi (Innst. 437 S (2016–2017), jf. Dokument 8:85 S (2016–2017))
4. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Janne Sjelmo Nordås, Trygve Slagsvold Vedum, Heidi Greni, Anne Tingelstad Wøien og Per Olaf Lundteigen om å be regjeringen legge frem en stortingsmelding om taxinæringen (Innst. 408 S (2016–2017), jf. Dokument 8:115 S (2016–2017))
5. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kjell Ingolf Ropstad og Hans Fredrik Grøvan om utvidet lagringsplikt av IP-adresser for å beskytte barn mot overgrep (Innst. 407 S (2016–2017), jf. Dokument 8:126 S (2016–2017))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk (Innst. 439 S (2016–2017), jf. Meld. St. 36 (2016–2017))
7. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Felles ansvar for felles fremtid - Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk (Innst. 440 S (2016–2017), jf. Meld. St. 24 (2016–2017))
8. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bård Vegar Solhjell om en helhetlig og uavhengig evaluering av utenriks- og utviklingspolitiske virkemidler i norsk politikk overfor Israel og Palestina (Innst. 441 S (2016–2017), jf. Dokument 8:114 S (2016–2017))
9. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Investeringar i Forsvaret og andre saker (Innst. 381 S (2016–2017), jf. Prop. 123 S (2016–2017))
10. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Torgeir Knag Fylkesnes, Trine Skei Grande og Knut Arild Hareide om sikring av egnet helikopterkapasitet for Hæren og videreføring av hovedbase for helikopter på Bardufoss (Innst. 434 S (2016–2017), jf. Dokument 8:77 S (2016–2017))
11. Innstilling fra næringskomiteen om Industrien - grønnere, smartere og mer nyskapende (Innst. 453 S (2016–2017), jf. Meld. St. 27 (2016–2017))
12. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Pål Farstad om en enklere hverdag for landets små og mellomstore bedrifter (Innst. 379 S (2016–2017), jf. Dokument 8:81 S (2016–2017))
13. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Pål Farstad, Abid Q. Raja og Terje Breivik om økt grønn konkurransekraft (Innst. 374 S (2016–2017), jf. Dokument 8:94 S (2016–2017))
14. Innstilling fra næringskomiteen om Tilbaketrekning av Meld. St. 20 (2016–2017) Pliktsystemet for torske-trålere (Innst. 442 S (2016–2017), jf. Meld. St. 37 (2016–2017))
15. Stortingets vedtak til lov om statens ansatte mv. (statsansatte-loven) (Lovvedtak 115 (2016–2017), jf. Innst. 424 L (2016–2017) og Prop. 94 L (2016–2017))
16. Stortingets vedtak til lov om endringer i husbankloven (handsaming av personopplysninger) (Lovvedtak 116 (2016–2017), jf. Innst. 423 L (2016–2017) og Prop. 118 L (2016–2017))
17. Stortingets vedtak til lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven) (Lovvedtak 117 (2016–2017), jf. Innst. 388 L (2016–2017) og Prop. 80 L (2016–2017))
18. Stortingets vedtak til lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) (Lovvedtak 118 (2016–2017), jf. Innst. 389 L (2016–2017) og Prop. 81 L (2016–2017))
19. Stortingets vedtak til lov om endringer i barnehageloven (rett til barnehageplass for barn født i november m.m.) (Lovvedtak 119 (2016–2017), jf. Innst. 325 L (2016–2017) og Prop. 101 L (2016–2017))
20. Stortingets vedtak til lov om endringer i skipsarbeidsloven (rederiets garantiplikt) (Lovvedtak 120 (2016–2017), jf. Innst. 429 L (2016–2017) og Prop. 136 L (2016–2017))
21. Stortingets vedtak til lov om endringer i luftfartslova (restriksjonsområde) (Lovvedtak 121 (2016–2017), jf. Innst. 444 L (2016–2017) og Prop. 144 L (2016–2017))
22. Stortingets vedtak til lov om endringer i vegtrafikkloven (Lovvedtak 122 (2016–2017), jf. Innst. 443 L (2016–2017) og Prop. 145 LS (2016–2017))
23. Referat

Presidenten: Representantene Freddy de Ruiter, Sverre Myrli og Bengt Morten Wenstøb, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt. Presidenten vil foreslå Hans Andreas Limi. – Andre forslag foreligger ikke, og Hans Andreas Limi anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [09:00:50]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelser for stortingsrepresentantene og regjeringens medlemmer (Innst. 458 S (2016–2017))

Tredje visepresident Svein Roald Hansen (A) [09:01:07]: Presidentskapet legger i dag fram innstilling om reguleringen av godtgjørelsen for stortingsrepresentantene og regjeringens medlemmer.

Presidentskapet fremmer et enstemmig forslag om at Stortinget fastsetter godtgjørelsen i tråd med det Stortingets lønnskommisjon har foreslått i sin innstilling. Kommisjonen har innhentet opplysninger fra flere hold for å kartlegge lønnsutviklingen i norsk arbeidsliv, både fra privat og offentlig virksomhet. Kommisjonen viser til den enighet det har vært om nivået på årets oppgjør. Som i tidligere år har lønnskommisjonen lagt vekt på den forventede årslønnsvekst ved årets oppgjør.

Lønnskommisjonens innstilling innebærer en årslønnsvekst i 2017 for stortingsrepresentantene og regjeringens medlemmer på 2,4 pst. Det er med utgangspunkt i beregnet årslønnsvekst i så vel statlig og kommunal som privat sektor.

Presidentskapet viser til at lønnskommisjonen vil framheve at utviklingen de siste år, med bl.a. høyere arbeidsledighet og lavere oljepriser, har bidratt til moderate lønnsoppgjør. Presidentskapet merker seg videre at selv om det er kommisjonens oppfatning at godtgjørelsen til regjeringens medlemmer over noe tid bør oppjusteres for å komme bedre i samsvar med sammenlignbare lederlønninger i staten, anser kommisjonen at 2017 ikke er det rette tidspunktet for å heve godtgjørelsen utover den gjennomsnittlige rammen for årets oppgjør. Dette er presidentskapet enig i.

På denne bakgrunn anbefales presidentskapets tilråding.

Snorre Serigstad Valen (SV) [09:03:00]: En kan vel si det sånn at stortingsrepresentantene går fra sommerfest til lønnsfest. Det er jo ikke sånn at disse godtgjørelsene fastsettes i et vakuum, selv om en noen ganger kan få inntrykk av det ved måten dette behandles på i Stortinget. Disse debattene pleier å være en ganske kortvarig affære. Der Stortinget gjerne bruker grundig med tid på å diskutere viktige saker som alkoholservering i park og tivoli, bruker vi kort tid på å diskutere fastsettelsen av vår egen godtgjørelse.

Jeg har innledningsvis lyst til å ta litt tak i innstillingen fra presidentskapet og forslaget fra lønnskommisjonen for godtgjørelser fra 1. mai 2017. Som kommisjonen skriver selv:

«I kommisjonens innstilling for 2016 påpekte kommisjonen at det over tid har utviklet seg en avstand mellom lønnsutviklingen til sentrale ledergrupper i staten og stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Dette bekreftes også i statistikk som kommisjonen bestilte fra SSB i 2015. Det legges derfor i innstillingen i 2016 til grunn at undersøkelsen viser en mindre lønnsutvikling sammenlignet med ansatte på lederlønsregulativet i staten (avdelingsdirektører, ekspedisjonssjefer og departementsråder i departementene...).»

Kommisjonen skriver videre:

«Kommisjonen påpekte i denne innstillingen at den anser det naturlig at godtgjørelsen til henholdsvis statsminister og regjeringsmedlemmer over tid bør ligge på et slikt nivå at den reflekterer det ansvaret som til enhver tid tilligger medlemmer av regjeringen. Lønnskommisjonen er av den oppfatning at det ikke er tilsiktet at denne gruppen har falt så vidt bak lønnsutviklingen til ledere i staten, og at man på sikt bør rette opp denne mindre lønnsutviklingen.»

På en måte er jeg helt enig. Det er få mennesker i dette landet som bærer et større ansvar enn statsministeren, og det bør også gjenspeiles i statsministerens status og gjerne også lønnsfastsettelse. De respektive statsrådene, som statsrådene som er til stede her i dag, bærer også et betydelig større ansvar enn de aller fleste andre ledere i staten, vil jeg hevde. Men at det skal være noen automatikk i at Stortingets godtgjørelser bør oppjusteres betydelig for å gjenspeile lederlønsutviklingen i staten, har jeg større problemer med å forstå logikken i.

Jeg vil igjen sitere kommisjonen, som skriver:

«Lønnskommisjonen vil fremheve at samfunnsutviklingen de siste ti år – med blant annet høyere arbeidsledighet og lavere oljepriser – har bidratt til moderate lønnsoppgjør. Selv om det er kommisjonens oppfatning at godtgjørelsen til regjeringens medlemmer over noe tid bør oppjusteres for å komme i bedre samsvar med sammenlignbare lederlønninger i staten, anser kommisjonen at heller ikke 2017 er det rette tidspunktet for å heve godtgjørelsen utover den gjennomgående rammen for årets oppgjør, som er på 2,4 prosent.»

Måten det framstilles på i forslaget fra lønnskommisjonen, er altså at vi egentlig burde vedtatt en betydelig økning i Stortingets godtgjørelser, men at vi på grunn av et moderat lønnsoppgjør, som det kalles – man kan også kalle det det første lønnsoppgjøret der folk flest fikk lavere kjøpekraft siden krigen – nøyer oss med en økning på 2,4 pst.

Det virker ikke helt som om det har falt verken lønnskommisjonen eller presidentskapet inn at det kan være lederlønningene i staten som har vokst for mye, og ikke godtgjørelsen til stortingsrepresentanter som har vokst for lite. Det er nå engang sånn at lederlønningene i staten i stor grad har sprunget fra de aller fleste andre lønninger i samfunnet, og at lederne i staten nå tjener mye mer, sammenlignet med den jevne ansatte i staten, enn de gjorde før.

Hvis det er sånn, er det da automatikk i at det rette å gjøre for å veie opp for denne ubalansen mellom godtgjørelsen av regjeringsmedlemmer og statsråder på den ene siden og andre ledere i staten på den andre siden er at samtlige politikeres lønn skal videre opp? Jeg er slett ikke sikker på det. Derfor stusser jeg også på at dette framheves så

tydelig i innstillingen om årets fastsettelse av godtgjørelse til stortingsrepresentanter. Det er nærmest som om det er en slags moderasjon i å øke godtgjørelsen til en stortingsrepresentant med 21 000 kr og til et regjeringsmedlem med enda mer. Det henger jo ikke på greip. Det å bevilge seg selv en økning på 2,4 pst. i den konteksten vi befinner oss i nå, vil mange hevde er umusikalsk. Og akkurat begrepet umusikalsk kommer jeg tilbake til senere i mitt innlegg.

Som jeg sa, fastsettes ikke disse godtgjørelsene i et vakuum. Derfor har jeg med meg grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017, altså hovedrapporten fra Det tekniske beregningsutvalget for 2017. Det de kan fortelle oss, er f.eks. at industriarbeidere i NHO-bedrifter, altså arbeidere i den bransjen som kanskje har vært tøffest rammet av fall i oljepris de siste årene, hadde en årslønnsvekst fra året før, i 2016, på 2 prosentpoeng, altså under det Stortinget legger til grunn at vi skal bevilge oss selv. Det synes jeg det er relevant å løfte fram, for selv om det er sånn at presidentskapet riktignok innstiller på å øke Stortingets godtgjørelse med akkurat det samme som lønnsveksten i snitt har vært for ansatte i privat sektor, i staten og i kommunal sektor, er det ikke til å komme bort fra at man ikke handler i prosent, man handler i kroner og øre. Jeg tror veldig mange mennesker med en betydelig lavere lønn enn det stortingsrepresentanter har, ville satt svært stor pris på en lønnsøkning på 21 000 kr, og jeg antar også at de synes en økning på 21 000 kr er ganske mye penger.

Samtidig som vi har denne debatten, var det sånn at antall arbeidsledige i 2016 bare i Rogaland var på 11 751 mennesker, i Hordaland på 9 483 mennesker og i Møre og Romsdal på 4 471 mennesker. Det er en økning fra året før på henholdsvis 2 958, 1 824 og 846 flere mennesker som mangler jobb. Jeg synes landets nasjonalforsamling skal være betydelig fornøyd med sin egen innsats om man i en tid med høy arbeidsløshet, med svært høy arbeidsløshet blant ungdom, og med et stadig økende antall familier som lever i vedvarende lavinntekt, skal bevilge seg selv en økning i godtgjørelsen på så mye som 21 000 kr – spesielt med tanke på at vi det foregående året har en negativ utvikling i reallønn for de aller fleste mennesker i samfunnet vårt.

Jeg mener det skal veldig mye til for at nasjonalforsamlingen skal bevilge seg selv en lønnsøkning på 21 000 kr, når en enslig lønnsstaker uten barn og med en inntekt på 300 000 kr i året hadde en negativ vekst i reallønn etter skatt i fjor på 1 pst., altså lavere kjøpekraft enn året før. En enslig lønnsstaker uten barn og med en inntekt på 750 000 kr, som er noe mer sammenlignbart med godtgjørelsesnivået stortingsrepresentanter ligger på, hadde en negativ vekst i reallønn etter skatt på 1,1 pst. Et ektepar med to barn der husstanden til sammen har en inntekt på 750 000 kr, hadde en negativ reallønnsutvikling på 1,2 pst.

Det er altså sånn at de aller fleste mennesker i løpet av året i fjor faktisk fikk mindre å rutte med, dårligere kjøpekraft. Det er jo historisk når det kommer til lønnsstakere. Det er svært uvanlig i Norge at det skjer, men det er ikke alle som har vært velsignet med kjøpekraftsvekst i alle de foregående år. Jeg sikter til pensjonistene, og dem kommer jeg også tilbake til etterpå.

I 2016 økte forskjellene i Norge. Snart har Norge 100 000 barn som lever i familier med såkalt vedvarende lavinntekt. Kanskje har vi passert det tallet allerede, det er

en viss treghet i rapporteringen av disse tallene. Det er en dyster milepæl for et land som legger sin stolthet i små forskjeller og like muligheter for alle. I takt med økte forskjeller har også sikkerhetsnettene i landet vårt blitt svake-
re.

Det borgerlige flertallet som nå har styrt i fire år, og som alene kan danne flertall for denne økningen i godtgjørelse som ligger på bordet nå, har kuttet i sykehusenes budsjetter, de har kuttet i fysioterapitilbudet for mange, de har kuttet i barnetillegget for uføre forsørgere, og noen rammes svært hardt. Ifølge Finansdepartementet var det i 2015 367 familier som i snitt ble fratatt 29 000 kr hver i ytelser. Det i utgangspunktet å skulle leve på ganske lite og så måtte venne seg til å leve på 29 000 kr mindre – ut fra en nærmest metafysisk tro på at hvis du tar penger fra folk med lite fra før, blir de mer motivert til å være friske og jobbe – tror jeg er en ganske tøff opplevelse for mange.

Det er også sånn at mange tusen mennesker ikke lenger kvalifiserer til bostøtte som følge av politiske endringer regjeringen har gjort. Det er konkrete endringer i livet til mange tusen mennesker. Det merkes for veldig mange. Regjeringen har også fjernet målet om et universelt utformet Norge innen 2025, altså en vid bukett av nye ideer og bedre løsninger.

Som sagt fikk lønsmottakerne i 2016 lavere kjøpekraft. Vi hadde reallønnsnedgang i Norge. Folk flest fikk for første gang siden krigen mindre å rutte med. Likevel har vi i dag – uten at det var lagt opp til debatt, jeg vil vel kanskje antyde det – tenkt å bevilge oss selv en lønnsøkning på 21 674 kr. Pensjonistene fikk også lavere kjøpekraft i fjor, men det var ikke første gang de opplevde det. Det har de nå fått tre år på rad.

Regjeringspartiene er såpass flau over det dårlige trygdeoppgjøret i år og håndteringen av dårlige trygdeoppgjør tidligere år at de i år nektet å behandle det i Stortinget. «Det er svært travelt i en rekke komiteer», sa Høyres Arve Kambe fra denne talerstolen i sin begrunnelse for ikke å ville behandle trygdeoppgjøret i år. Det har han for så vidt rett i, det er travelt på Stortinget for tiden. Vi skal f.eks. stortingsbehandle vår egen godtgjørelse, og vi skal sette den opp med 21 674 kr. Det kan ta tid, jeg skal være med på det. Men jeg synes jo disse to sakene hører sammen. Økningen av godtgjørelsen, som trer i kraft 1. mai, er ikke det eneste som trer i kraft 1. mai i år. Det gjør også årets trygdeoppgjør – et trygdeoppgjør som Stortinget ikke hadde tid til å behandle, og ikke syntes det var viktig å diskutere. Jeg ønsker å bidra til at Stortinget nå får anledning til å diskutere begge oppgjør i sin fulle bredde, og jeg håper at hvert enkelt parti tar ordet for å reflektere litt over både økningen i stortingsrepresentantenes godtgjørelse og også den negative utviklingen i kjøpekraft som pensjonistene har måttet finne seg i de siste tre årene, med Stortingets ganske passive velsignelse.

Det er ikke sånn at alle i løpet av disse siste årene har opplevd innstramminger og kutt. Den rikeste promillen i Norge, altså den rikeste tusendedelen av Norges befolkning, har i snitt fått 264 500 kr hver i skatteuttak de siste fire årene. 264 500 kr hver – det er nesten 100 ganger mer enn det den halvparten av oss med minst formue har fått i skatteuttak. Det er altså en bitte liten andel av Norges befolkning som – i motsetning til lønnsstakere flest i fjor og i motsetning til pensjonister flest de siste tre årene – har hatt en helt eksepsjonell økning i kjøpekraft, også det som følge

av politiske valg dette Stortinget har tatt. I løpet av denne perioden har noen grupper rett og slett fått veldig mye mer å rutte med. Det er forskjellige mennesker. Det er mennesker som driver med forskjellige ting. De aller fleste av dem er sikkert veldig hyggelige mennesker, og jeg unner dem alt godt. Men det de har til felles, er at de fra før av hadde stor formue.

Det de som derimot har blitt rammet hardest av de politiske valgene denne salen har tatt de siste fire årene, har til felles, er at de er mer utsatt enn folk flest i Norge. De bor i familier der den ene personen, den ene forsørgeren, er ufør og kanskje har slitt ut kroppen sin i arbeidslivet etter et langt liv i arbeid, eller kanskje har fått en kronisk sykdom eller er født med en kronisk sykdom. Dette er mennesker som det samme Stortinget som bevilger 264 500 kr i skatteuttak til den rikeste promillen av befolkningen, tvert imot fratar mange tusen kroner i året å leve for. De gjør det vanskeligere å få tilgang på fysioterapi, gjør det vanskeligere å ha rett til bostøtte.

Om slik politikk får virke over tid, kan det forandre hva slags samfunn vi er, og hva slags muligheter vi har. En av de flotteste tingene ved Norge, noe vi har hørt både statsministeren og finansministeren og samtlige partiledere snakke om, er at vi er et samfunn med små forskjeller og med tilhørende høy grad av tillit. Vi stoler på hverandre i Norge. Vi stoler så mye på hverandre i Norge at vi har et parlament som er basert på utbytting. Det betyr at selv om de ulike partiene her i salen representerer grunnleggende ulike samfunnsinteresser, er vi enige om at forholdstallet partiene imellom skal være konstant, og på den måten kan Svein Roald Hansen, Sverre Myrli eller Olaug V. Bollestad reise til lokalsamfunn rundt omkring i Norge, delta i møter og møte folk flest – vel vitende om at de som er igjen i Stortinget, respekterer folkets valg av storting og f.eks. ikke prøver å kuppe noen avstemninger. Det er en grad av tillit en ikke finner i veldig mange andre parlamenter. Det er en grad av tillit som f.eks. ikke ville fungert i den amerikanske kongressen, der spillet rundt selve votingen er en stor del av hele virket som folkevalg.

Denne tilliten finnes ikke bare mellom politikere. Tilliten vi nyter utrolig godt av i Norge, er også mellom folk flest. I Norge legger folk igjen mobiltelefonen eller PC-en sin på kafébordet mens de går på toalettet, og de regner med at de som sitter rundt, passer på. Og i Norge kan du hvert år motta skattemeldingen din på mobiltelefonen. Du får en SMS fra staten der det står at dette skal du betale i skatt i år. Og hva svarer de fleste med? De svarer at ok, det er staten, og så betaler de det de skal i skatt. Det er helt utrolig. Kan dere se for dere et sânt system fungere i f.eks. Italia? Ikke noe stygt sagt om Italia, men graden av tillit mellom borgere flest og de offentlige institusjonene er nok betydelig lavere der.

Denne veldig høye graden av tillit har ikke kommet av seg selv. Det finnes det også god empiri på. Det er ganske gjennomgående at samfunn med små forskjeller også nyter større tillit mellom folk. Derfor har det noe å si hvordan samfunnets ledere bevilger seg selv godtgjørelser og privilegier, og hvordan vi politisk som folkets nasjonalforsamling behandler ulike typer saker.

Det har noe å si at representanten for det største regjeringspartiet sier at nei, det er for travelt på Stortinget til å behandle trygdeoppgjøret, som for tredje år på rad sørger for lavere kjøpekraft for pensjonister flest. Det samme par-

tiet og flertallet dette partiet inngår i, har ikke noen problemer med å sette opp på Stortingets sakskart en økning av egen godtgjørelse på 21 000 kr. Det er ikke sånn at folk ikke legger merke til det – at Stortinget har tid til å ha en debatt om sin egen godtgjørelse, som for øvrig skal opp, men ikke har tid til å ha den minste debatt om at pensjonister flest i Norge får mindre å rutte med. De to sakene henger sammen, og over tid tror jeg det er skadelig for den tilføyte folk føler overfor hverandre i Norge, hvis denne typen prioriteringer vedvarer i Stortinget.

Jeg sier ikke at den norske modellen kommer til å bryte sammen i år fordi Stortinget ikke har behandlet trygdeoppgjøret, men bevilger seg selv 21 000 kr i godtgjørelsesøkning. Jeg sier at det er et ledd i en utvikling som har gått over tid, der vi som stortingsrepresentanter tjener nesten det dobbelte av hva som er vanlig i Norge, der pensjonister må klare seg med mindre, og der vi bare så vidt er i gang med en pensjonsreform som gjør at stadig flere etter hvert vil merke at det blir tøffere, der stadig flere må stå lenger i arbeid, selv i yrker som sliter ut kroppen deres. Likevel må de stå lenger i arbeid for f.eks. å greie å få full opptjening. Den forskjellen merker folk seg. Det er jeg helt overbevist om.

Jeg skal dvele litt ved Arve Kambes uttalelser i forbindelse med trygdeoppgjøret. Han sa altså følgende da SV foreslo å få behandlet trygdeoppgjøret i Stortinget:

«Det er svært travelt i en rekke komiteer, og dette er et forslag som kunne vært foreslått og behandlet en rekke ganger tidligere i løpet av sesjonen.»

Jeg må bare legge til at det er litt vanskelig å få behandlet trygdeoppgjøret i Stortinget før trygdeoppgjøret har funnet sted, så akkurat hvordan representanten Kambe har tenkt da han argumenterte på den måten, kan han nesten gjøre rede for selv. Men han sa en ting til:

«Det er ikke noe hastverk med saken.»

Det er det jo fullt mulig å mene, men jeg vil si at det er når trygdeoppgjøret løper, når trygdeoppgjøret blir vedtatt, at det haster med å behandle saken. Vi kan godt ta en debatt i november i høst om årets trygdeoppgjør, men at det skulle ha noen særlig konsekvens, er jeg mer i tvil om. En enslig pensjonist som hadde 180 000 kr i inntekt i 2014, har tapt 10 700 kr på underreguleringen regjeringen har gjennomført av pensjoner i løpet av denne perioden. I samme periode har stortingsrepresentantene til nå bevilget seg selv 70 349 kr i lønnsøkning. La meg gjenta det tallet, for nå ser jeg at en del av representantene som er til stede i salen, ble ettertenksomme. Jeg gjentar det: En enslig pensjonist som hadde 180 000 kr i inntekt 2014, har tapt 10 700 kr på underreguleringen, og i samme periode har stortingsrepresentantene til nå gitt seg selv 70 349 kr i lønnsøkning.

Hvis presidentskapets innstilling til godtgjørelse i dag går igjennom, har den samlede økningen i godtgjørelse til en stortingsrepresentant nådd 92 023 kr – 92 023 kr i økning i løpet av en fireårsperiode. La meg formulere dette poenget på en annen måte, som jeg vet at presidentskapet vil sette pris på. Stortingspresidenten bemerket på Stortingets juleavslutning at vi her på huset hadde Oslos billigste cortado. Det har han helt rett i. Vi har Oslos billigste cortado. Hvorfor vi har en sterkt subsidiert cortado på Stortinget, skjønner ikke jeg, men vi har nå altså det. De som jobber på Stortingets kaffebar, yter glimrende service og er omtrent de blideste folkene jeg kjenner. De har også gle-

den av å selge oss en sterkt subsidiert cortado til en gruppe som har hatt en inntektsøkning på 70 349 kr de siste fire årene. En cortado på Stortinget koster altså 16 kr. For den lønnsøkningen Stortinget bevilger seg selv i løpet av denne perioden, kan en representant kjøpe 5 751 cortadoer i Stortingets kaffebar. Jeg vet at presidentskapet er glad i cortado, men det får da være måte på. Trenger man 15 cortadoer om dagen i lønnsøkning? Jeg synes ikke stortingsrepresentanter trenger 15 cortadoer om dagen i lønnsøkning.

Det går også an å illustrere tallet 92 023 kr på en annen måte, og se det fra en pensjonists ståsted. Stortingsrepresentantenes lønnsøkning i denne perioden er bare 1 300 kr unna å tilsvare en hel gang folketrygdens grunnbeløp – 1 G. Tenk det. Stortinget har i denne perioden bevilget seg selv en lønnsøkning tilsvarende en hel G.

Det er ikke bare SV-ere som reagerer på de lukrative ordningene politikere bevilger seg selv. Jeg har lyst til å bringe oppmerksomheten hen til Siv Jensen, vår alles finansminister, som i et intervju med Dagbladet den 14. januar i år, uttalte følgende om Stortingets lukrative pensjoner:

«Det er fullstendig umusikalsk at politikerne på Stortinget skal sitte og gi seg selv så gode vilkår»

Var det en SV-er som sa dette? Det var ikke det. Det var lederen i Fremskrittspartiet og landets finansminister. Hun sa altså:

«Det er fullstendig umusikalsk at politikerne på Stortinget skal sitte og gi seg selv så gode vilkår»

Det kan hende at finansministeren kun siktet til Stortingets tidligere gullpensjon. Det kan hende at hun mener at det er Stortingets pensjon som har vært umusikalsk god. Gjelder hennes uttalelse kun pensjon, eller kan det hende at hun snakket i litt bredere termer og også mente summen av de samlede ordningene vi på Stortinget bevilger oss selv? Ikke vet jeg, og jeg har ikke tenkt å legge ord i munnen på finansministeren. Hun er en veltalende finansminister som best svarer for seg selv, men hun har i hvert fall plassert ansvaret for stortingslønningene der det hører hjemme.

I spørretimen 24. mai i år sa Siv Jensen følgende:

«Det er ikke finansministeren som bestemmer finansministerens lønn, det er det Stortinget som gjør.»

Det har jo finansministeren helt rett i. Det svarte hun på et spørsmål fra SV om hennes refleksjoner rundt at hun til nå har hatt en lønnsøkning på over 90 000 kr i perioden. Siv Jensen svarte, som sant er, at det kan jo ikke hun noe for. Det er Stortinget som fastsetter godtgjørelsene for både stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer og statsminister. Det er Stortinget som avgjør dette. Da begynner jeg plutselig å skjønne hvorfor Høyre var så sterke motstandere av å behandle årets trygdeoppgjør i Stortinget. For om Stortinget hadde vært like rause med pensjonistene som Stortinget er med Stortinget selv, ville mange pensjonist kunne gledet seg over betydelige inntektsøkninger de siste årene – framfor det tapet i kjøpekraft som de har opplevd.

La oss følge dette tankeeksperimentet videre. La oss lufte den helt uhørte tanke – den helt uhørte tanke at stortingsrepresentantene for en stakkert stund skulle behandles som en helt gjennomsnittlig pensjonist, at stortingsrepresentantene skulle si seg fornøyd med den samme økonomiske utviklingen som en helt gjennomsnittlig norsk pen-

sjonist. Da ville regnestykket blitt sånn at stortingsrepresentantene i år skulle få en økning tilsvarende den en pensjonist med gjennomsnittlig pensjon får: en pensjonists 229 600 kr i inntekt multiplisert med utviklingen for pensjonister, som er 0,9 pst., hvilket gir 2 066 kr i økt godtgjøring. Nå er det mange glassblikk i Stortinget. Tanken på at en stortingsrepresentant skal tåle kronemessig samme økning som en gjennomsnittlig norsk pensjonist, er for flertallet i denne salen helt absurd. Jeg antar at enkelte nå tenker at jeg står her og bare prater tall. Det er helt utdefinert fra seriøs debatt at en stortingsrepresentant skal få bare 2 066 kr i økning på et år. Vi er jo stortingsrepresentanter. En ting er at en gjennomsnittlig pensjonist må klare seg med mindre. En annen ting er at kjøpekrafta i samfunnet generelt går ned. Men at en stortingsrepresentant ikke skal få ti ganger så mye penger i økning som en gjennomsnittlig pensjonist, det er helt uhørt. Helt uhørt.

Er tanken på en lønnsøkning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og statsministeren på 2 066 kr helt fjern, helt useriøs, i et land der vi er så stolte av at kongen tok trikken? Hvis ja, hvorfor er det sånn? Hvorfor er det rimelig at hundrevis av familier taper titusenvis av kroner på kuttene i barnetillegget for uføre forsørgere, men helt urimelig at stortingsrepresentanter, som lønsmottakere og pensjonister flest, må stramme inn litt? Er budskapet Stortinget skal gi fra seg – med høy arbeidsløshet, med høy ungdomsarbeidsløshet, med økende forskjeller, med snart 100 000 barn i familier med vedvarende lavinntekt – at innstramninger og kutt og lavere kjøpekraft og trangere budsjetter og litt billigere pålegg, det er for andre folk, det er ikke for stortingsrepresentanter?

Er Stortinget helt sikre på at det er et uttrykk for moderasjon, som presidentskapet hevder, å øke sin egen godtgjørelse med 21 000 kr i den økonomiske situasjonen Norge er i i dag, og i den økonomiske situasjonen folk flest opplever i dag? Er Stortinget helt sikre på det? Det tror jeg ikke. Jeg tror på valgmuligheter og valgfrihet. Derfor har SV fremmet tre ulike forslag, som jeg herved tar opp. Det er en meny av forslag som vil gi reell moderasjon i årets oppgjør for stortingsrepresentanter.

Forslag nr. 1 er vårt primære forslag. Det er at Stortinget, siden vi ikke gadd å behandle trygdeoppgjøret i år, finner oss i å få det samme kronemessige tillegget som en gjennomsnittlig norsk pensjonist får, altså 2 066 kr. Jeg ser på ansiktsuttrykkene rundt i salen at oddsene for gjennomslag for det forslaget er små, og derfor klinker jeg til med to forslag til. Det ene forslaget er at vi regulerer vår egen godtgjørelse med samme prosent som pensjonistenes. Det gir en økning på rundt 8 000 kr til hver enkelt stortingsrepresentant. Det synes jeg er ganske raust. Hvis det også blir urimelig for flertallet, har vi et forslag nr. 3. Det er at i tråd med den kronemessige lønnsveksten for en ansatt med gjennomsnittslønn i privat eller offentlig sektor samtykker Stortinget i at vi fastsetter godtgjørelsene i tråd med det kronemessige tillegget de har fått.

Jeg skulle ønske at hvert enkelt parti kom opp på denne talerstolen og forklarte hvorfor de har tenkt som de har tenkt, når de stemmer for sin egen godtgjørelse. Det er et politisk spørsmål. Resonnementet lønnskommisjonen selv bruker, viser at det er en politisk vurdering, ikke en automatisk, hva vår godtgjørelsesøkning skal være i år. Det skriver de jo selv. Jeg inviterer partiene til å ta ordet i denne ganske viktige debatten.

Presidenten: Representanten Snorre Serigstad Valen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Karin Andersen (SV) [09:33:17]: Vi som sitter i denne salen, er folkevalgte. Hva betyr egentlig det? Hvem er det vi er valgt av, og hvorfor har de valgt oss hit? Hvis man ser på rekruttering til Stortinget og til nominasjonsprosessene i partiene, mangler det veldig sjelden folk som har lyst til å stille opp på Stortinget. Jeg vet ikke om noen som stiller til stortingsvalg fordi det er lønna de går etter. Hvis det hadde vært sånn at det er lønna man går etter når man skal stille til valg på Stortinget, tror jeg vi hadde fått et folkevalgt storting som i enda mindre grad representerer folket.

Men hvis det er sånn at denne folkevalgte forsamlingen, der jeg tror alle har latt seg velge fordi de er opptatt av politikk, når man skal fastsette godtgjørelser og goder til seg sjøl, ikke er obs på at man samtidig er den forsamlingen som fastsetter ytelser og hva folk skal leve av når de ikke har jobb, når de blir gamle, når de er uføre eller blir syke, hvis man ikke er obs på det når man fastsetter nye skatteregler, f.eks., for hvem som skal betale skatt, hvem som skal slippe, hvem som skal betale litt mer, og hvem som skal betale litt mindre, når dette begynner ikke å henge sammen i det hele tatt med dem man er valgt for, og man ikke sjøl er i stand til å leve med de ytelsene eller det nivået på inntekter som man forutsetter at andre skal klare å leve på, da er jeg redd for at dette er en utvikling som fører til mindre tillit, og at vi som er folkevalgte, i mindre og mindre grad representerer det folket vi er valgt av.

Det er slik som representanten Valen sa, at gjennomsnittet av befolkningen lever på helt andre – ja halvparten av våre – lønninger. Og de har altså fått en reallønnsnedgang nå – første gangen etter krigen. Og for pensjonistene har det altså vært lønnsnedgang tre år på rad, uten at Stortinget har villet ta tak i det. Det er jo folk som lever på svært lave ytelser eller inntekter, mange av dem. Noen av dem har også mye, men mange har lite. Det er altså inntekter vi fastsetter her i denne salen, akkurat sånn som vi fastsetter vår egen lønning.

Jeg har også hørt argumenter der man sier: Ja, men vi er så få, det spiller jo ingen rolle, det blir ikke noen penger av dette, og det er jo viktig for å rekruttere bredt, osv. Jeg oppfatter at lønningen i Stortinget er god. Det skal den også være. Men jeg har vel også sagt før at hvis det er sånn at man ikke klarer seg på de lønningene man får i Stortinget, så kan man ikke styre penger. Det er min ærlige mening. Det mener jeg virkelig, at dette er godt betalt for en av de mest interessante og privilegerte jobber det går an å ha i landet. Så rekker ikke det, er det kanskje motivasjonen som er feil. Ja, vi er få, så dette handler ikke om å velte statsbudsjettet, det handler ikke om milliarder, men det handler om tillit fra de menneskene som har valgt oss.

Så er det prosentregningen. Jeg testet dette ut på noen skolebarn i går, og jeg skal møte en klasse med skolebarn etterpå, jeg skal teste ut dette med prosentregning på dem også etterpå. For hvis én får 2 000 kr i lønnsøkning og en annen får 20 000 i lønnsøkning: Hvem får mest? Får de likt, sjøl om det prosentvise påslaget på utgangspunktet er likt? Hvem får mest? Jeg tror ikke jeg kommer til å finne et eneste skolebarn som er enig med den som sier at de får likt når den ene får 20 000 og den andre får 2 000. Og det er sånn at også skolebarn vet at når man går i butikken,

handler man ikke for disse prosentvise påslagene eller avslagene i sin egen lønning, man handler for kroner og øre. Derfor er vi altså nødt til å se på hvordan en slik prosentvis økning øker forskjellene mellom folk. For det er det den gjør: Den øker forskjellen mellom stortingsrepresentantenes lønninger og vanlige folks lønninger, og den øker forskjellene mellom pensjonistenes inntekter og våre inntekter. Den eskalerer sterkt.

Jeg har også fundert litt og regnet litt – kanskje ikke så grundig som representanten Serigstad Valen – og ett av de områdene som min komité har ansvaret for, er bostøtta. Bare fra i fjor til i år er det altså 10 000 færre mennesker i dette landet som får bostøtte. Det er noen av dem vi snakker om når vi skal bevilge penger til pensjonistene, f.eks., og dem som har uføretrygd. Ja, hvordan i all verden har det kunnet gå for seg at det har endt opp sånn, når det bare i løpet av de siste årene har blitt 300 000 flere mennesker i dette landet, og når boutgiftene ikke akkurat har blitt lavere? Hvordan kan det da ha seg at vi nå i kroner og øre skal bruke mindre på bostøtte enn det vi gjorde i 2009? Ja, siden 2009 har vi jo blitt over 400 000 flere mennesker i dette landet, og boligprisene har økt.

Det er disse menneskene som skal betale den økte husleia si med mindre inntekt, som dette stortinget også har bestemt. Man har også bestemt at bostøtta, reglene og nivået på ytelsen skal være sånn at det er færre som får – det er altså 10 000 færre som får, bare fra i fjor. Det er den virkeligheten veldig mange andre lever i.

Jeg har nå vært på Stortinget i 20 år, og jeg håper å få lov til å fortsette også. Helt fra første stund har denne diskusjonen pågått. Først var det med pensjonene. Og jeg vet ikke hvor mange debatter jeg har vært i på Stortinget der man har blitt på grensen til mobbet for å ta opp at Stortinget hadde gullpensjoner som ikke hang sammen med hva slags pensjoner andre folk hadde, fordi det liksom skulle være så mye mer forferdelig for en stortingsrepresentant å stå i en jobb noen år og så kanskje miste den. Ja, det opplever da andre folk også. Det var så veldig spesielt å sitte på Stortinget, at der måtte vi tjene opp pensjonen vår på tolv år. Nei, det er ikke det. Jeg har hatt andre jobber også, jeg har jobbet i barnehage. Det var mye dårligere lønn, og det var mye dårligere pensjon. Det falt meg f.eks. ikke et sekund inn at jeg skulle gjøre en dårlig jobb fordi jeg hadde dårlig lønn og dårlig pensjon. Men det er jo folk som må slutte i jobben der også. De som jobber i privat næringsliv, opplever jo dette veldig ofte, at de må slutte i jobben og kanskje ikke har god pensjonsopptjening. Vi holdt altså på i mange perioder før vi fikk ende på dette, og etterpå går f.eks. Siv Jensen ut i avisen og akker seg over at det var da forferdelig at Stortinget satt og holdt på sånn med sine egne pensjoner – fra det partiet som var aller mest for å beholde de gullpensjonene vi hadde, og der den tidligere lederen til og med har tatt sin pensjonssak helt til Høyesterett for å beholde sine privilegier. Og nå har Stortinget endelig gått med på det. Den kampen har SV tatt hele vegen og etter hvert fått overbevist de andre om at er nødvendig.

I dag bruker vi litt tid på dette fordi vi ser en utvikling nå, gradvis, mot at forskjellene øker i samfunnet. Jeg opplever ikke at Stortingets flertall er nok oppmerksom på dette og ser på farene ved det. Det er i sak etter sak etter sak slik at de som har vanskelige liv, skal motiveres med incentiver som gjør at de blir fattigere, mens de aller mest velstående og de som har høyest lønninger, de friskeste og

sprekeste og sterkeste i samfunnet, skal motiveres med skatteletter og med høye lønninger og belønninger. Det er en oppskrift på økende forskjeller som ikke er et gode.

Jeg skal avslutte nå, men jeg har lyst til å si til slutt, til alle dem som holder på med denne urettferdige retningen på politikken som også vil gjøre at samfunnet får større forskjeller, og at samholdet mellom oss og fellesskapet svekkes – jeg vil bare minne om én ting: Ingen har garanti verken for fred, helse, jobb eller familieforhold, og unge er vi vel neppe evig heller. Hvor vi er født, har vi ingen innvirkning på. Land der forskjellene er små og sikkerhetsnettet godt, gjør det bedre. Det kan vi i denne salen her sikre. Likestilling og likeverd gir tryggere samfunn og utløser krefter og evner som ikke kommer fram i samfunn der de sterkeste og rikeste får forsyne seg først, og der de rikeste og friskeste ikke bidrar like mye til fellesskapet, men drar ifra i egen retning. Det kan dette stortinget gjøre noe med.

Hvorvidt vi skal lykkes framover som land, handler om å sikre gode muligheter til utdanning, helsehjelp og trygghet til folk, og kanskje det aller viktigste: at alle blir behandlet med respekt, likeverdig, og ikke blir omtalt på en måte som gjør at de er uglesett og utstøtt. Å være en del av dette fellesskapet utløser stor vilje til å bidra og delta og ta ansvar for seg sjøl og andre. Det må Stortinget også gjøre i en sak som handler om hvor mye vi sjøl skal tjene.

Nikolai Astrup (H) [09:45:48]: Jeg hadde i grunnen ikke tenkt å tegne meg til denne saken, men da jeg hørte representanten Valens innlegg, var det vanskelig å la være. Det var en interessant historiefortelling, men dog ikke en som jeg kjente meg helt igjen i.

Det er en kjent sak at SV var imot pensjonsreformen. Pensjonsreformen er viktig, og grunnen til det er at vi trenger et bærekraftig pensjonssystem også for fremtidens pensjonister. Hvis man ser på det systemet et bredt flertall i denne salen har vedtatt, kan det ikke være noen som helst tvil om at det er Snorre Serigstad Valens og min egen generasjon som virkelig kommer til å merke effekten av pensjonsreformen. Det ligger en mekanisme inne som gjør at også dagens pensjonister tar en liten del av den omleggingen som fremtidens pensjonister skal ta del i. Det mener jeg er riktig.

I 1967, da folketrygden i sin nåværende form ble innført, var pensjonsalderen 70 år, men gjennomsnittlig levealder var 75 år. Nå var det rett nok noen som pensjonerte seg tidlig også da, men forventningen var at man skulle være pensjonist i fem år. I tillegg begynte man kanskje å jobbe når man var 20 år. I dag er det ikke uvanlig å begynne å jobbe når man er langt oppi 20-årene. Reell pensjonsalder i Norge, inklusiv uførepensjonister, er 58 år, eller der omkring, og gjennomsnittlig levealder nærmer seg 85 år. Dette bildet har endret seg fundamentalt, og pensjonsreformen er et nødvendig virkemiddel for å sikre at også fremtidens arbeidstakere får sin pensjon.

Det er interessant at representanten Valen angrep regjeringen her forleden fordi vi ga skattelette til pensjonister. Det er en side av regnestykket når han viser omsorg for pensjonistenes kår som han overhodet ikke tar med. Siden 2013 er det altså gitt vel 2,5 mrd. kr i skattelette til pensjonistene, og i tillegg kommer de 840 mill. kr som blir gitt i revidert nasjonalbudsjett. Grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister økte med 8 000 kr per par fra 1. september 2016, minstepensjonen til enslige økte med

4 000 kr fra 1. september 2016, og vi øker med ytterligere 4 000 kr fra 1. september 2017. Dette er momenter som representanten Valen velger glatt å se bort fra når han omtaler pensjonistenes kår.

Det var også mye annet som ble sagt i representanten Valens innlegg som kanskje må kunne sies å gå litt utenfor tema – stortingsrepresentantenes lønnsoppgjør. Når det likevel ble sagt, føler jeg behov for å kommentere på det. Blant annet ble det stilt spørsmål ved regjeringens og samarbeidspartienes politikk for dem som trenger samfunnets felles hjelp aller mest. Til det er det å si at det er ingen regjering i nyere tid som har gjort mer nettopp for å hjelpe særlig barn i fattige familier, men også dem som er svakest stilt. Se bare på hvordan behandlingstilbudet til dem som sliter med rus og psykiske problemer, har blitt vesentlig bedre gjennom bl.a. kortere ventetider, barnehage er blitt billigere for familier med dårlig råd, og helsekøene er redusert med 80 000 de siste fire årene. Sist Høyre satt i regjering, gikk de ned med 50 000, men i mellomrommet – da Snorre Serigstad Valens parti styrte – gikk de opp. Dette rammer også de svakeste blant oss.

Det ble også sagt noe, ikke minst fra representanten Karin Andersen, om at de som har mest fra før, slipper unna og bidrar mindre og mindre til fellesskapet. Vel, de 10 pst. rikeste i Norge bidrar med nesten 40 pst. av skatteinngangen. Det er en ganske stor andel av de totale skatteinntektene som Norge har, og de totale skatteinntektene har økt med vel 65 mrd. kr siden 2013. Det betyr 65 mrd. kr mer som vi kan bruke på velferd og andre viktige samfunnsoppgaver.

Verdiene må skapes før de kan deles. Det perspektivet synes å være fraværende i representanten Valens argumentasjon.

Vi snakker egentlig om lønnsoppgjøret for stortingsrepresentanter, så jeg skal gi meg der i respekt for forretningsordenens § 55. Bare en anmerkning til slutt: Det er under denne regjeringen opprettet en ordning hvor man frivillig kan betale inn ekstraskatt. Det kan kanskje være et tilbud som representanten Valen kan benytte seg av, dersom han føler at godtgjørelsen er i overkant høy.

Presidenten: Presidenten vil igjen minne om forretningsordenens § 55. Presidenten følger egentlig nå at vi har fått både et innlegg og et motinnlegg slik at balansen skulle være opprettet, og anmoder nå sterkt om at man holder seg til det som saken dreier seg om.

Kirsti Bergstø (SV) [09:52:09]: Takk til representanten Astrup som tok ordet i saken.

Først en kommentar til synet på pensjonsreformen. For her er det et spørsmål der høyre- og venstresiden ofte skiller lag, nemlig om vi har råd til framtidens velferd, om vi har råd til en trygghet som skal sikre alle også i framtiden, og også om vi i en tid der flere blir eldre, har råd til framtidens velferd. Tidligere Unge Høyre-ledere har vel også vært med på å skrive bøker som «Velferd etter velferdsstaten», og både Unge Høyre og Høyre har vært aktive debattanter for nettopp å fremme det synet at velferd er noe framtiden ikke har råd til, og at man skal vise solidaritet med kommende generasjoner. Men i et sånt budskap og i en sånn politikk er man også usolidarisk på tvers av klasse og på tvers av kjønn. Og det er jo nettopp framtidens generasjoner som taper på pensjonsreformen, som taper på at

premisset er kutt i framtidens pensjon...(presidenten avbryter).

Presidenten: Pensjonsreformen står ikke på dagsordenen i dag, så jeg ber representanten Bergstø holde seg til den saken som er på kartet.

Kirsti Bergstø (SV) [09:53:35]: Derfor var det nødvendig å knytte en kommentar til representanten Astrups innlegg, for jeg syntes det var overraskende lite innhold rundt den saken vi faktisk diskuterer i dag, i representanten Astrups innlegg. Jeg var jo veldig spent på, da Høyre tok ordet, hvordan det vi diskuterer i dag, skulle forsvares. Det er fremdeles et forsvar jeg savner. For jeg vil oppfordre til å ta ordet for nettopp å begrunne hvorfor det er riktig at vi i dag skal bevilge oss selv det tillegget som er foreslått. Jeg vil oppfordre til å ta ordet fra landets viktigste talerstol og faktisk forsvare det overfor de tusener av mennesker som har opplevd reallønnsnedgang, og forklare hvorfor det er rimelig at Stortinget i dag tildeler seg selv mer enn ti ganger så mye som en gjennomsnittlig pensjonist har fått gjennom trygdeoppgjøret. Det er jo en talende stumhet i denne saken, i dette spørsmålet, om hvor mye vi skal øke vår egen godtgjørelse, og på mange vis øke avstanden mellom vanlige folk og landets folkevalgte. For det blir en avstand når de som har mest, får prosenter og ikke kroner, og det blir en avstand når vi har dokumenter til grunn for saken vi behandler i dag som hevder at prosentene burde vært større – uten å dvele ved om det kanskje er statens lederlønninger som burde vært bremset i galoppen; det hadde det også vært interessant å høre noen synspunkter på fra representantene fra de ledende partiene, fra regjeringspartiene.

Jeg tror ikke det er sånn at spennende, interessante, faglig utfordrende stillinger med tillit og med ansvar innenfor forvaltning og viktige samfunnsoppdrag ville vært ubesatt om staten hadde magemål i sine lederlønninger. Noen hevder at det er nødvendig for å få de beste. Det mener jeg mangler forskningsmessig belegg. Jeg ser ingen grunn til at noen statlige ledere skal være over eller på linje med statsministeren, for hvis det er sånn at ansvar er begrunnelsen, hvis det er sånn at det er viktigheten av arbeidet, bør det jo være et tydelig tak, og det bør være et tak man også kan samle seg om, og ikke bare en kritikk av at himmelen ikke er høy nok for dem som har mest fra før. For hvem har vel egentlig en viktigere jobb her i landet, med mer ansvar, enn nettopp statsministeren? Det er et prinsipp SV har fremmet flere ganger, men som jeg savner oppslutning rundt.

Det er ikke bare avstanden i lønn, i økonomi, i mulighetene som ligger i penger, som øker. Forskjellene i samfunnet øker. Forskjellene i samfunnet øker, og det er en direkte konsekvens av den økonomiske politikken som føres. Samfunn med små forskjeller er gode samfunn å leve i, det er samfunn der folkehelsen jevnt over er bedre, der kriminaliteten jevnt over er lavere, og der tilliten jevnt over er større mellom folk. Samfunn med små forskjeller er gode samfunn å leve i for alle, enten man er fattig eller rik. Og det burde jo være et mål å skape samfunn med små forskjeller, men vi ser at dagens regjering gjør det motsatte. Det ser vi i arbeidslivet, det ser vi gjennom angrepet på den loven som skal beskytte arbeidsfolk i arbeidslivet, nemlig arbeidsmiljøloven – en vernelov, en lov som skal

sette rammer for arbeidsdagen og for arbeidslivet på en måte som gjør at vi kan gå på jobb uten å risikere helse, uten å være usikker, uten å ha uforutsigbarhet i dagen. Det er hensikten med arbeidsmiljøloven. Der har regjeringen gått til angrep, bl.a. gjennom å innføre en generell adgang til midlertidige ansettelser. Det øker forskjellene fordi det gjør at færre får muligheter. Det gjør at ungdom f.eks. blir stående uten boliglån. Man kan jo bare forsøke seg på å komme til banken med en midlertidig kontrakt og håpe på huslån. Det skjer ikke. Og om de ikke flirer av deg, så åpner de i hvert fall pent døra og ber deg komme tilbake når du har finansieringen i orden og en sikker inntekt. Og om noen skulle være så heldig – eller uheldig – å ha en voksende kul på magen samtidig som kontrakten er i ferd med å løpe ut, er det liten sannsynlighet for at man får fornyet den i en midlertidig stilling. Man bærer fram et nytt liv med usikkerheten om man kan forsørge seg selv og ungen sin fordi arbeidet tar slutt når kontrakten tar slutt. Det skaper større forskjeller, det skaper en mer utrygg hverdag og et mer utrygt arbeidsliv.

Og mens vi har hatt rekordhøy arbeidsledighet, har næringsnøytralitet vært mantraet. Så istedenfor å møte ledige oppgaver med ledige hender, har man ført en passiv næringspolitikk som har forlenget lidelsen. Dette kombinert med en sentraliseringspolitikk der man hevder å flytte arbeidsplasser ut, mens det i sannhet er å bryte opp fagmiljøer i hovedstaden og plassere dem litt rundt omkring mens det store antallet arbeidsplasser sentraliseres, skaper også større forskjeller. Det skapes større forskjeller med den politikken som føres i dag.

Det ser vi også gjennom velferden, gjennom de velferdskuttene som rammer vanlige mennesker i dette landet. Og de som har minst, rammes mest. Vi ser det gjennom at man f.eks. har fjernet feriepengeopptjeningen på dagpenger, noe som gjør at de som er arbeidsløse, ikke bare har en usikker økonomisk situasjon, at man sliter med å betale både bolig, brød og bukser etter hvert, men at man også må se ungene i øynene og si at det blir ikke ferie, for pappa mistet jobben i fjor, og regjeringen har bestemt at de som er arbeidsløse, ikke skal få noe ekstra til ferie – hilsen Siv og Erna. Det er en politikk for økte forskjeller. Vi ser også at å redusere overgangsstønden både når det gjelder lengde, og når det gjelder muligheten for å komme inn i ordningen, er med på å øke forskjellene, for det er en ordning som skal få aleneforsørgere til å stå i arbeidslivet med begge bena trygt plantet, der man skal ha muligheten til kompetanseheving, til utdanning, for nettopp å kunne forsørge seg selv og ungen sin. Det har man redusert i tid, det har man redusert inngangsporten til. Og kanskje det mest smålige: å redusere barnetillegget til de fattigste uføre. Og barnetillegget er akkurat det ordet sier, nemlig et tillegg for å ha barn – det tillegget som skal sikre at ungen din kan fortsette på fotballtreningen når det har blitt vår, og vinteren har gjort føttene større. Det er en politikk for økte forskjeller. Det er også politikken som føres gjennom de økonomiske prioriteringene, gjennom 21 mrd. kr i skattelette til dem som har aller mest fra før, og mindre til fellesskapet, mindre til å sikre trygghet, tette gapet og heller forminske forskjeller framfor å forsterke dem. Det føres en politikk for økte forskjeller.

Presidenten: Dette er ikke en generell debatt, det er en debatt om våre godtgjørelser. I § 55 – presidenten må få re-

ferere til den – står det at den som har ordet, retter det til presidenten, og at taleren bør holde seg strengt til den saken som er under debatt. Jeg vil anmode om at man har respekt for Stortinget og Stortingets forretningsorden, og har det i fortsettelsen, ellers ser presidenten seg nødt til å avslutte debatten.

Kirsti Bergstø (SV) [10:03:23]: Min respekt for Stortinget kan ikke trekkes i tvil, og absolutt ikke min respekt for forretningsordenen, men jeg vil allikevel bruke muligheten til å snakke om det som er vår tids største utfordring, nemlig de økende forskjellene, og en del av det vi diskuterer i dag, nemlig vår egen godtgjørelse, er et skritt i retning av økte forskjeller fordi vi i dag skal bevilge oss selv ti ganger så mye som en gjennomsnittlig pensjonist har fått i økning gjennom trygdeoppgjøret, og da er det naturlig å forvente et forsvar for det. Da er det naturlig å ønske at noen faktisk tar til orde og forteller hvorfor det er riktig at vi skal ta det grepet i dag, hvorfor det er sånn at vi skal bevilge oss selv midler som andre mennesker ikke har mulighet til å få, gjennom aktive politiske grep, og det mener jeg er en debatt som hører hjemme fra landets viktigste talerstol. Og det er en utfordring som jeg håper at de partiene som støtter denne lønnsutviklingen, også skal forsvare.

Det er også sånn at virkningen skjer fra samme dato som når pensjonistene blir avspist med et av tidenes dårligste trygdeoppgjør, et oppgjør man ikke trodde var mulig skulle finne sted da pensjonsreformen i sin tid ble diskutert, fordi det ble sett på som rent teoretisk at man kunne ende opp med redusert kjøpekraft. Fra samme dato som pensjonistene skal avspises med tidenes dårligste trygdeoppgjør, etter flere år på rad med dårlige oppgjør, skal vi berike oss selv, og det mener jeg er et politisk veivalg, det er et samfunnsvalg, og det er også et valg om hvorvidt man ønsker en politikk for økte forskjeller og økte avstander eller om man faktisk ønsker å ta grep for å tette gapet.

Så er det sånn at vi har hatt pensjonspolitisk gjemsel i dette stortinget etter at den nye regjeringen kom. Det er en debatt vi har forsøkt å reise gang på gang, nettopp fordi trygdeoppgjøret avgjør hva man har å leve av. Men jeg registrerer at det er større interesse for å la sin egen godtgjørelse øke i stillhet enn for å diskutere de økende økonomiske forskjellene mellom folk i dette landet.

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:06:44]: Jeg kan forsikre presidenten om at jeg skal forholde meg til forretningsordenens § 55, som sier:

«Taleren bør holde seg strengt til den saken som er under debatt.»

Da vil jeg henlede oppmerksomheten på grunnlaget for saken, som er lønnskommisjonens forslag til godtgjørelse fra 1. mai 2017. Her heter det:

«Kommisjonen har i likhet med tidligere år innhentet opplysninger fra flere hold for å kartlegge lønnsutviklingen i norsk arbeidsliv, både fra privat og offentlig sektor.»

Senere i framlegget gjør lønnskommisjonen sine egne, subjektive vurderinger av hva som er en musikalsk framgangsmåte for å fastsette godtgjørelser til Stortinget. De skriver:

«Selv om det er kommisjonens oppfatning at godtgjørelsen til regjeringens medlemmer over noe tid bør

oppjusteres for å komme i bedre samsvar med sammenlignbare lederlønninger i staten, anser kommisjonen at heller ikke 2017 er det rette tidspunktet for å heve godtgjørelsen (...).»

Bakgrunnen for dette er at nettopp kommisjonen selv peker på den økonomiske situasjonen vanlige norske lønnstakere befinner seg i. Det må helt åpenbart være slik at å diskutere utviklingstrekkene i lønnsutviklingen til folk flest i samfunnet, pensjonister og lønnsuttakere er relevant for å diskutere fastsettelsen av Stortingets lønn.

Her oppe på galleriet sitter det en gjeng ungdommer. De skal, som representanten Astrup var inne på, jobbe mye lenger enn det tidligere generasjoner har måttet gjøre for å tjene opp full pensjon. Er hvor lenge de må jobbe for å få en like god pensjonstilværelse som stortingsrepresentanter får, ikke å anse som relevant for saken når vi diskuterer Stortingets økonomiske ordninger for seg selv? Selvfølgelig er det relevant – selvfølgelig er det relevant for denne saken at forskjellene i Norge øker. Selvfølgelig er det relevant at vi snart passerer 100 000 barn som lever i familier med vedvarende lav inntekt. Selvfølgelig er det relevant å peke på at reallønnsutviklingen for folk flest i Norge i fjor var negativ.

Det er derfor kommisjonen selv slår fast at de heller ikke i år foreslår den massive økningen i godtgjørelser for stortingsrepresentanter som de signaliserer at de egentlig kunne tenkt seg. I lønnskommisjonens og presidentskapets oppfatning er det slik at dette er et moderat oppgjør. Og hvis de kan legge fram en sak og argumentere på den måten, må da ett av partiene på Stortinget kunne si at nei, vi mener det er langt mer rimelig at Stortinget nøyer seg med den kronemessige økningen de unner en vanlig norsk pensjonist. Det er strengt tatt å forholde seg helt til saken.

Så er jeg veldig glad for at representanten Nikolai Astrup tok ordet, for nettopp i dette saksframlegget går det fram at det ikke er en automatisk justering av Stortingets godtgjørelser som finner sted. Det er en subjektiv vurdering presidentskapet har gjort av den rådende politiske situasjonen, som ligger til grunn for hva de synes er en korrekt fastsettelse av Stortingets godtgjørelse for 2017. Det må bety at hver enkelt representant i salen i dag som skal stemme over disse godtgjørelsene, har en mening om hva som er riktig nivå på Stortingets godtgjørelser for 2017. Vi følger ikke en fast tabell. Vi følger ikke en formel. Vi gjør en vurdering.

Presidentskapet ønsker – selvfølgelig – at Stortinget skal slutte seg til presidentskapets vurdering. Men da kunne jeg ønske meg at presidentskapet deltok litt mer aktivt i debatten. Hvordan har presidentskapet reflektert, og vurdert, når de har lagt kommisjonens innstilling til grunn? Grunnen til at jeg spør, er nettopp at det er kommisjonen som bringer politikk inn i bildet. Det er kommisjonen som sier at gitt den økonomiske situasjonen folk flest i Norge befinner seg i, vil den nøye seg med en økning i godtgjørelsen på 21 000 kr.

Astrup kom med en interessant oppfordring, og det var å benytte seg av ordningen for innbetaling av frivillig skatt som regjeringen – kanskje særlig Fremskrittspartiet – har vært så smart å innføre. Det må jeg si: Jeg har stor respekt for den typen politiske manøvrer. Den var smart. Men så er det slik at vi representanter fra SV betaler ekstra frivillig skatt. Vi har en partiskatteordning som gjør at vi betaler om lag 80 000 kr hvert år i tillegg til den skatten andre

stortingsrepresentanter betaler. Representanten Karin Andersen, som hadde ordet litt tidligere i dag, har bare siden 2001 betalt om lag 1,15 mill. kr i ekstra skatt på sin inntekt.

Jeg skal være ærlig og si at hovedårsaken til at vi benytter oss av denne partiskatteordningen, er at vi er et lite parti som trenger de inntektene. Men en annen viktig grunn er at det bør være et mål at stortingsrepresentantene lever et liv som ikke er fullstendig atskilt fra den livsstilen folk flest har – de menneskene vi er valgt av, de menneskene vi representerer. Det skal ikke være slik at folk kvier seg for å gå ut av Stortinget, men tvert imot blir sittende i periode etter periode av økonomiske grunner – fordi man kan gå med stort økonomisk tap når man går ut. Å sitte på Stortinget er et privilegium. Å sitte på Stortinget er et stort ansvar. Å sitte på Stortinget lønnes ikke primært i penger, det lønnes i den tilliten en er gitt av sine velgere, det en skal forvalte.

Det stemmer, det som representanten Astrup var inne på, at pensjonistene i Norge har fått 2,5 mrd. kr i skatteutt i løpet av perioden. Det han ikke nevnte, var at 80 pst. av de skatteuttene er kutt i formuesskatten. Det er det sikkert mange pensjonister med lave folketrygdpensjoner og minstepensjonister som blir kjempeglade for – eller ikke. Det representanten Astrup nevnte, var at innretningen på de skatteuttene er den samme som innretningen på de øvrige skatteuttene regjeringen har stått for i denne perioden: en ekstremt skjev fordelingsprofil – en så skjev fordelingsprofil at jeg ville hatt problemer med å finne det på forhånd. Hvis jeg hadde advart mot fordelingsprofilen i høyresidens skattepolitikk de siste fire årene, i valgkampen i 2013, ville Høyre sannsynligvis sagt at jeg drev med skremselstaktikk. Det er altså sann – som jeg gjorde rede for tidligere i dag – at den rikeste promillen i Norge har fått mer enn 200 000 kr hver i skatteutt. At en stor andel av de samlede formuesskatteuttene i Norge da har tilfalt pensjonister – de rikeste pensjonistene – er ikke et argument for at den vanlige, jevne norske pensjonist har fått det noe bedre. De har tapt kjøpekraft.

I stedet for å få en debatt om hva pensjonistene mener om regjeringens politikk, kan vi se på protokolltilførselene fra trygdeoppgjøret, der Unio, Forsvarets seniorforbund og Seniorsaken skriver følgende:

«Unio, Forsvarets seniorforbund og Seniorsaken viser også til kravet om at regjeringen legger fram trygdeoppgjøret til reell behandling i Stortinget før sommeren. Dette er nødvendig for at Stortinget kan se reguleringen av grunnbeløpet og pensjonene i sammenheng med behandlingen av Revidert budsjett for 2017.» Det skjedde altså ikke.

De skriver også:

«Organisasjonene mener dagens regulering bidrar til å svekke oppslutningen om Pensjonsreformen.» YS skriver følgende:

«Strukturelle effekter i arbeidsmarkedet har preget TBU-tallene for lønnsvekst i 2016 på en slik måte at det er god grunn til å anvende reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» ved reguleringen i 2017.»

LO skriver følgende:

«LO er skuffet over Regjeringens manglene vilje til en omlegging av reguleringen, som gir mindre sving-

ninger i inntektsveksten til pensjonistene og er bedre forankret i den økonomiske utviklingen på lengre sikt.

LO beklager videre at pensjonistene i år ikke sikres realinntektsvekst, og peker særlig på situasjonen for minstepensjonistene.»

Akademikerne skriver følgende:

«Akademikerne viser til muligheten reguleringsforskriften gir for å ta hensyn til «særlige forhold.»»

De skriver videre at det er

«dokumentert at struktureffekter har trukket den målte lønnsveksten ned».

Videre skriver de:

«Vi er skuffet over at regjeringen ikke følger opp dette.»

Dette er, i likhet med godtgjørelsen vi vedtar i dag, politiske valg flertallet i Norge har tatt. Det politiske flertallet i Norge har bestemt seg for at det er greit at den jevne pensjonist får lavere kjøpekraft tre år på rad. Det politiske flertallet i Stortinget har samtidig bestemt seg for at det ikke er viktig nok til å ha en debatt om i Stortinget. Og det samme politiske flertallet sier i dag at det er viktig nok å få økt godtgjørelsen til Stortinget, til at vi skal sette av tid til en debatt om det, og at vi, i kraft av vår posisjon, fortjener ti ganger så mange kroner i tillegg i år som det en gjennomsnittlig norsk pensjonist får.

Astrup har helt rett i én ting. Han sa:

«Verdiene må skapes før de kan deles.»

Det har han helt rett i, men at det skulle være relevant for fastsettelsen av stortingsrepresentanters godtgjørelse, har jeg problemer med å forstå. Det er ikke stortingsrepresentanter som skaper verdier. De som skaper verdiene i samfunnet, sitter ikke i denne salen. De bygger hus, de vasker, de jobber i prosessindustrien, de er fiskere, de jobber på oljeplattform, og de har alle måttet tåle reallønnsnedgang – i motsetning til stortingsrepresentantene. Og nettopp det at de har måttet tåle reallønnsnedgang, brukes av lønnskommisjonen og presidentskapet selv som argument for at vi i år skal vise moderasjon og bare bevilge oss selv ti ganger så mye penger som en gjennomsnittlig norsk pensjonist får.

Jeg synes det hadde vært verd å høre refleksjonene fra partiene som skal stemme for dette i dag, rundt hvorfor de synes det er et moderat oppgjør.

Presidenten: Da vil jeg takke representanten Serigstad Valen for at han i sitt innlegg holdt seg til § 55.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:17:02]: Eg kjem også i mitt innlegg til å halde meg strengt til Stortingets forretningsorden § 55. Eg kjem til å halde meg til det denne saka strengt tatt gjeld.

Det er jo ulike vurderingar av kva som faktisk gjeld her. Dei fleste har vel berre tenkt at dette skal vere ei sak ein skal gå forbi i stillhet, og at dette ikkje er ei sak ein faktisk skal diskutere – at ein faktisk skal ta tak i dei vurderingane kommisjonen har gjort, at ein faktisk skal sjå seg sjølv i spegelen når ein fastset den økte godtgjersla til stortingsrepresentantane. Men ein skal ikkje blande denne saka med forretningsordenen, ein skal ikkje blande denne saka med ubehag. Eg har full respekt for det ubehaget enkelte føler, men det er irrelevant for denne saka. Det som er relevant for denne saka, er lønsutviklinga i samfunnet, og at vi som

stortingsrepresentantar ser oss sjølve i spegelen ut frå den utviklinga.

21 600 kr er det vi skal stemme over i dag. Vi i SV har andre forslag, f.eks. det mest imøtekomande, at vi skal ha den same lønsutviklinga i kroner og øre som gjennomsnittet av lønsgruppene i samfunnet – da er vi nede i 14 000 kr. Elles føreslår vi at vi skal vise lojalitet overfor dei som verkeleg har kome dårleg ut i den lønsutviklinga som har vore dei siste tre åra, nemleg pensjonistane, ved at vi skal ha den same lønsutviklinga som dei. Det ville vere å vise ein lojalitet til kven vi representerer. Men i staden skal Stortinget fortsetje å vedta ein stor lønsauke til seg sjølv – 21 600 kr – mens resten av befolkninga får vesentleg mindre. Vi ligg i det heilt øvre sjiktet i samfunnet.

I ei tid der ein ber partane i arbeidslivet vise moderasjon, aukar vi meir enn det til oss sjølve. Vi er no inne i ei utvikling der ein stadig større del av inntektene frå verdiskapinga i dette samfunnet blir flytta frå dei som har mindre i inntekt, til dei som har meir i inntekt – frå folks ærlege arbeid over til kapitalen. Dette ser vi klart dersom ein går inn i saka og ser den statistikken kommisjonen byggjer denne saka på, at dette er samfunnsutviklinga.

Det er den kapitalintensive delen av det norske samfunnet som det blir jubla for, mens den arbeidsintensive delen blir svekt. Eg vil også berre seie at representanten Astrup jo har heilt rett: Ein må skape verdiar før ein kan begynne å fordele. Det er faktisk arbeid som skaper verdiar. Kapital er ikkje det som skaper verdiar. Det er folks ærlege arbeid som må vere utgangspunktet for all verdiskapinga i dette samfunnet.

Som ein gründer – som vi elles jublar for – sa til meg nyleg: Vi som ikkje har mykje pengar, vi må inn tidlegare og tidlegare i prosessar før kravet om kapital skyv oss ut. Det er verdt å merke seg at også gründerar – folk som ikkje har mykje kapital, men har ein god idé og mykje arbeidsinnsats – no merker at dei blir skubba tidlegare og tidlegare ut av prosessane på grunn av at kravet om kapital aukar og aukar etter kvart som ideen kjem ut i livet. Denne utviklinga ser vi på samfunnsområde etter samfunnsområde. Kvifor skjer det? Jo, det skjer fordi alt mellom himmel og jord skal bli gjort til ein marknadsplass og bli påført gjeld.

Dette er heilt relevant for den diskusjonen vi har, for når ein ser på korleis inntektsutviklinga er i samfunnet, ser ein at stadig meir av inntektene blir knytte til gjeld. Vi ser dette i bustadmarknaden, der dereguleringa gir vanvite prisar og skyhøge lån som fører til at stadig meir av inntekta til folk går direkte til å betene finanskostnader. Aldri tidlegare har like mykje av inntekta vår gått til å bu, eller sagt på ein annan måte: Aldri tidlegare har finansverda tent like mykje på heimane til folk.

Ved å gjere vanlege ting i samfunnet om til finansobjekt og ved å deregulere samfunnsområde får ein denne utviklinga. Resultatet er alltid at det er dei som sit øvst ved bordet, som vinn. Og der sit vi. Dei andre, vanlege arbeidsfolk, er taparar.

Det er akkurat denne utviklinga vi set eit godkjentstempel på i dag ved å auke våre eigne inntekter ufatteleg mange gongar meir enn for dei som har minst i dette samfunnet. Vi ser altså annleis på vår eiga inntekt enn inntekta til vanlege folk. Vi erklærer at vi er ein del av denne eliten. Vi vil vere med på deira lønsgalopp. Kvar er lojaliteten?

Berre for å kaste litt lys over samfunnsutviklinga på nokre viktige område som Stortinget har eit vesentleg ansvar

for, ønskjer eg å trekkje fram tre eksempel for inntektsutviklinga, for tre grupper. Den eine er kvinner, den andre er bønder, og den tredje er fiskarar.

Det er ei kjensgjerning – det har Stortinget erklært i tidlegare behandlingar – at vi har ein kjønnssegregert arbeidsmarknad i dag, der kvinner i dei kvinndominerte yrka tener vesentleg mindre enn i dei mannsdominerte. Løna til kvinner er no 87 pst. av løna til menn, målt som forskjellar i timeløn. Fram til midten av 1980-åra var det ein kraftig reduksjon i timelønsskjellen mellom kvinner og menn, men dei siste tiåra har utviklinga stort sett stått stille.

Årsakene til kjønnsforskjellane i timeløn er mange og samansette. Kjønnsforskjellane i løn er størst blant to grupper: fagutdanna og dei med høg utdanning. Menn med fagutdanning tener langt betre enn kvinner med fagutdanning. Dette blir bl.a. forklart med at mannsdominerte fagutdanningar typisk fører til betre betalte jobbar i privat sektor, mens kvinndominerte fagutdanningar fører til dårleg betalte jobbar innanfor helse- og omsorg og utdanning i offentleg sektor. Blant høgt utdanna finn vi typisk menn i høgt løna jobbar i privat sektor og kvinner i relativt sett dårlegare lønte jobbar i offentleg sektor. Det er faktisk slik at også timelønsskjellar mellom kvinner og menn stig høgare i inntektsfordelinga, også når vi ser på forholdsvis like kvinner og menn. Menn får altså høgare avkastning av si investering i utdanning i arbeidslivet over hele lønsfordelinga, men mest på toppen. Rundt ein firedel av lønsforskjellane mellom kvinner og menn som har like lang utdanning og er i same alder, kan bli ført tilbake til lønsforskjellar mellom næringar, men det finst også lønsforskjellar innanfor næringar. Finansnæringa har dei største timelønsskjellane, der tener kvinner berre 70 pst. av løna menn får for same type jobb, ansvar og utdanning.

Det er også andre faktorar enn kvar ein er på arbeidsmarknaden, som har betydning for det vedvarande lønsgapet. Barn betyr framleis relativt mye for timelønsskjellar mellom kvinner og menn. Timelønsskjellen mellom mødrer og fedrar er over dobbelt så stor som skjellen i timeløn mellom kvinner og menn utan barn. Kvinner er altså i ferd med å ta igjen menn når det gjeld utdanning og yrkeserfaring, men når kvinner og menn med same humankapital og familiesituasjon blir samanlikna, er lønsforskjellen framleis til stades, og lønsgapet innanfor yrke og næringar ser ut til å auke.

Kvifor har vi denne situasjonen? Dette er ei verkelegheitsbeskriving som er opplesen og vedtatt, men likevel fortset dette. Jo, fordi det kollektive forhandlingssystemet vårt er organisert slik at det held lønsgapet oppe. Forhandlingssystemet er bygd opp slik at det er dei såkalla frontfaga som forhandlar først og legg premissane for lønsforhandlingane i andre næringar. Frontfaga, eller dei konkurranseutsette næringane, er i stor grad mannsdominerte. Dette fører til at lønene i dei kvinndominerte næringane til ein viss grad relaterer seg til at dei ikkje skal drive lønene ytterlegare opp i konkurranseutsett industri. Difor har det blitt peika på gang på gang overfor Stortinget og regjeringa at lønsgapet aldri vil kunne bli tetta om ikkje staten tar initiativ til å utvide dei rammene for dei kvinndominerte gruppene, dvs. å vere villig til å auke lønene for desse yrkene ut over det som blir forhandla fram i frontfaga.

Likelønsskommisjonen kalla dette for likelønspott, noko som SV har følgd opp her i Stortinget. Erna Solberg kalla

dette i valkampane i 2009 og 2013 for kompetansepott. Men når det kjem til stykket, har ingenting skjedd. Ingen initiativ har blitt tatt frå noka regjering. Lønsgapet fortset å vere det same. Det er ei marginal positiv utvikling, berre takka vere endringane i foreldrepermisjonen.

Det er lett å la ei sak som denne suse gjennom rommet utan debatt – håpar ein – men når det kjem til situasjonen til over halvparten av Noregs befolkning, da er det vanskeleg å få til endringar. Da er det vanskeleg å ta nokon grep, sjølv om vi har sett denne utviklinga i tiår etter tiår. Eg spør igjen: Kvar ligg lojaliteten i denne saka når vi gjer det så lett for oss sjølve å auke vår eiga løn og gjer det så vanskeleg å auke i dei kvinnelederte yrka? Kvar ligg lojaliteten?

Dersom ein ser på kva dei kvinnelederte yrka er, er dei berarar av velferdsstaten. 80 pst. av dei som jobbar i kommunane i Noreg i dag, er kvinner, i det offentlege generelt er det 70 pst. Det er dei kvinnelederte yrka som på mange måtar er det vi jublar for som den norske modellen, velferdsstaten. Dei er berarar av velferdssystemet vårt, og så behandlar vi dei på den måten vi gjer, og oss sjølve på ein heilt annan måte.

I landbruket er vi no oppe i ein ganske kritisk situasjon i landbruksoppgjæret, der det verkar som det er fleirtal for å sende saka tilbake til partane og forhandle vidare med nye rammer. Det som gjer dette landbruksoppgjæret så interessant, er at bøndene ønskjer eit oppgjæret der dei får den same lønsutviklinga som gjennomsnittet i SSBs tal, altså 14 000 kr. Dei krev ikkje 21 600 kr, dei krev det same som gjennomsnittet har i lønsutvikling. Regjeringa la opp til at dei skulle få 7 000 kr i lønsauke, med totale rammer på 410 mill. kr – altså ei halvering av gjennomsnittet og ein firedel av det Stortinget i dag vedtar å gi seg sjølv. I etterkant har det vore forhandlingar på Stortinget, når regjeringa og partane i oppgjæret ikkje klarte å bli einige. Det såg lenge ut som om det var mogleg å få til eit fleirtal i opposisjonen, men plutselig hoppa Venstre av og allierte seg med regjeringspartia. I morgon skal vi behandle den saka, men det som gjer ho så relevant for denne saka i dag, er kravet om å ha lik gjennomsnittlig utvikling. Det ser det ut som at Stortinget no kjem til å avvise. Det avviser Stortinget i morgon. Dei avviser bøndenes krav om å ha den same lønsutviklinga i morgon, men i dag køyrer ein utviklinga i kroner for stortingsrepresentantane langt over det. Kvar er lojaliteten? Kvar er lojaliteten i denne salen? Kvifor er det ingen som tar ordet når ein ser seg sjølv i spegelen? Her har ein verkeleg anledninga til det. Kvar er samfunnsdebatten rundt dette? Er dette berre noko vi skal la skure og gå, at vi skal gjere oss sjølve til den eliten vi er, og la lojaliteten til resten av samfunnet vere?

Over til fiskeri: Det har vore eit fantastisk godt fiske dei seinare åra takka vere eit historisk godt samarbeid mellom Noreg og Russland om forvaltninga av dei store fiskeressursane utanfor norskekysten. Takka vere god forvaltning og kvotestyring frå vekslende regjeringar si side har vi klart å halde bestandane i Noreg på eit kjempegodt nivå. Det betyr, i den situasjonen vi er i no, med rekordmykje fisk, rekordhøge prisar i marknaden og ein kjempegod valutasituasjon, at norske fiskarar tener veldig gode pengar. Det er det store bildet. Men dersom ein berre tittar litt under den inntektsutviklinga i den gruppa, dersom ein ser på kva som er lønsutviklinga til fiskarane, og korleis ho vil kunne sjå ut framover, vil eg rette merksemda på ein rapport frå

Konjunkturbarometer for Nord-Noreg. Dei har ein rapport som Menon Economics, Nofima og Salt har utvikla for dei. Dei tittar litt bak tala i norsk fiskerinæring, og utviklinga der er alarmerande. For kva er det som går føre seg der? Jo, vi ser at ein stadig mindre del av inntektsutviklinga i fiskeria går til dei som faktisk gjer arbeidet. Sidan vi har hatt statistikk på fiskeri i Noreg, har aldri fiskarar tent så lite av sitt eige fiske som i dag. Aldri tidlegare har nokon utanfor, passive eigarar, folk som har eigardelar i båtar, som har gitt lån – tent så mykje som i dag. Den gruppa som på mange måtar representerer kystkulturen, og som på mange måtar representerer grunnlaget for at vi har busetjing i dette landet, har kome i ein situasjon der det er andre menneske som tener meir og meir av deira arbeid. Og det er akkurat den utviklinga denne regjeringa jublar for når dei ønskjer å deregulere også dette samfunnsområdet – opnar opp for kjøp og sal av kvotar, opnar opp for at ... (presidenten klubbar).

Presidenten: Representanten Knag Fylkesnes må være så snill å holde seg til saken. Dette dreier seg om våre godtgjørelser. Presidenten vil også minne om at vi har, med dette Stortingets store flertall, opprettet en lønnskommissjon som gir en anbefaling vi skal behandle. De fastsetter i realiteten lønningene. Det er lite relevant å diskutere om vi skal ha en lønnskommissjon for å vurdere alle samfunnets områder. Vi diskuterer nå om vi skal vedta det lønnskommissjonen har fastsatt, og som vi skal bestemme her i dag. Representanten må være så snill å forholde seg til det.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:32:49]: Eg held meg veldig strengt til det, for eg har lest saka dette byggjer på. Eg har faktisk sett meg inn i ho. I den saka som er grunnlaget for denne debatten, viser ein jo til lønsutviklinga for alle samfunnsområde i dette landet. Det er eit eige tema der ein gjer vurderingar av det. Det er dei vurderingane vi i dag blir inviterte til å slutte opp om, og det er der SV seier at nei, vi er ikkje einige i desse vurderingane. Dette er grunngevinga for kvifor vi ikkje er einige i desse vurderingane. Da viser vi, med utgangspunkt i den taletida vi faktisk har, til ulike eksempel og samfunnsområde, noko som forsterkar denne grunngevinga.

Eg vil berre minne om at dersom ein definerer § 55 så strengt at ein må halde delar av saksgrunnlaget utanfor saka når ein diskuterer ho, da har ein jo skapt ein presedens for andre saker som eg verkeleg ikkje trur Stortinget ønskjer. Eg vil understreke: Ikkje gjer ubehag til ein del av vurderinga av § 55. Eg vil be om at eg kan fortsetje med den taletida eg har her, og kanskje til og med få målt til enda nokre minutt slik at eg kan fortsetje resonnementet eg var inne i.

Eg skal love at eg også skal kome til ei avslutting her, og eg skal til og med klare å gjere det innanfor taletida, for eg har rett og slett ikkje nok på hjartet til å halde på 12 minutt til – sjølv om eg kunne klart det, og det ville vore strengt innanfor temaet.

Eg var inne på det som er samfunnsutviklinga innanfor fiskeriet. Det er altså slik at ein stadig større del av inntektene frå fiskeriet går til dei som ikkje gjer jobben, dei som ikkje fiskar, men som er passive eigarar i denne næringa. Rapporten frå Konjunkturbarometer for Nord-Noreg meiner eg er ein fantastisk god rapport som er ekstremt alarmerande for utviklinga på sjøen, for det betyr at det er van-

lege arbeidsfolk som blir svekte, og at det er investorane som tener. Korleis har dette skjedd? Korleis har dei stolte norske fiskeria plutsleg blitt ein arena for investorane? Korleis har det skjedd?

Der kjem vi inn på det som er dereguleringa i dette, og det har direkte konsekvensar for inntektsutviklinga for denne viktige gruppa i det norske samfunnet. Ein har deregulert kvotesystemet. Kvotesystemet er bygd opp på ein slik måte at ein kan kjøpe kvotar og selje dei osv. Ein har gjort det til ein marknadsplass, ein har gjort det til finansobjekt som kan bli omsette på same måte som ting som er på den norske børsen. Dette driv opp prisane og gjer at stadig fleire fiskarar må ta opp gjeld for å kunne kjøpe ein større kvote, og slik har det ført til at unge menneske ikkje har sjanse til å kjøpe seg inn i det lukka fisket. Det er no slik at for ein heilt normal kvote må ein ungdom ut med 4–5 mill. kr for å kjøpe rettar. Kven i all verda av ungdomane i dag har råd til det? Det er ingen. Ein stengjer dei ute frå fisket utanfor heimbygda si med denne samfunnsutviklinga.

No har utviklinga gått så langt at ein stengjer også effektivt kystsamfunnet utanfor, for kapitalen i Noreg i dag er jo ikkje samla langs norskekysten, han er ikkje samla i Nord-Noreg. Snarare tvert om: 40 pst. av kapitalen i Noreg i dag er i Oslo og Akershus. Så ein ser korleis eigarskapet blir flytta frå arbeidet, frå dei geografiske områda der ein er i nærleiken av fiskeressursar, og til andre. Det er den ønskje utviklinga ein vil ha her. Korleis klarer representanten Astrup å få det til å vere eit spørsmål om å skape verdier før ein fordeler dei? Det er jo snarare det motsette ein ser her.

Til alle dei som meiner ein skal ha lik lønsutvikling i kroner for norske bønder i dag, noko som er eit stort fleirtal på Stortinget: Vurder i alle fall å stemme for forslag nr. 3 frå SV. Det vil føre til den same lønsutviklinga som vi ønskjer for norske bønder – lik i kroner. Eller for dei som er opptekne av at minstepensjonistane skal få ein betre situasjon: Vurder å stemme for forslag nr. 1. Det er jo ikkje slik at vi har for lite pengar, vi som sit på Stortinget, men det vi i alle fall kan vise i denne saka, er kor lojaliteten er.

Olemic Thommessen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Snorre Serigstad Valen får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:37:41]: Jeg har brukt opp min taletid, så det blir med en kort merknad.

Jeg vil takke for debatten. Det er ikke så mange som har deltatt, men jeg synes den har vært opplysende, nettopp i kraft av det. Derfor vil jeg gi honnør til Høyre, som tar ordet og forklarer hvorfor de mener den foreslåtte økningen i godtgjørelsen for Stortingets representanter er riktig. Det står det respekt av, det er et helt fair standpunkt. Det jeg stusser over, er at resten av partiene i Stortinget later som om det er automatikk i at godtgjørelsen for stortingsrepresentanter skal øke med 21 000 kr, for det er det ikke. Hele grunnlaget for saken er lønnskommisjonens subjektive vurdering av lønsutviklingen i det norske samfunnet og hva som er å anse som riktig. Kommisjonen sier at de kunne tenkt seg en større økning, men det er ikke tilrådelig på grunn av den økonomiske situasjonen. Derfor er vi mo-

derate og bevilger oss selv 21 000 kr. Det betyr at man må anta at partiene i Stortinget i dag, når de vedtar denne økningen av godtgjørelsen, selv har vurdert om de mener det er riktig, og kommet til at det er riktig at en stortingsrepresentant får (presidenten klubber) ...

Presidenten: Da er taletiden ute.

Nils Aage Jegstad (H) [10:38:53]: Det er tydeligvis mange saker man kan ta opp i en debatt, og jeg synes den debatten vi har hatt i dag, vel egentlig har vært en demonstrasjon som nesten grenser til å øke politikerforakten. Det er noe med at vi i Stortinget har en dagsorden, vi skal jobbe sammen om prosjekter, vi har mange vedtak vi skal fatte, og vi skal i utgangspunktet selvfølgelig ende opp med et resultat.

Denne debatten har egentlig et litt feil utgangspunkt, for vi har nå fått en lønnskommisjon som anbefaler et lønnsstillegg på 2,4 pst. Vi blir også underkastet konsumprisindeksens bestemmelser. Konsumprisindeksen er nå på 3,6 pst. Det betyr faktisk at også Stortingets medlemmer må tåle en reallønnsnedgang når vi har en moderat økning. Det er jo ikke helt uvanlig i samfunnet at man bruker prosentvise tillegg, det er en god tradisjon for det, og derfor ser jeg ikke helt poenget med at vi i Stortinget skulle fravike et prosenttillegg slik som det er oppstilt her.

Så må jeg si at jeg kjenner meg ikke helt igjen i den beskrivelsen som vi etter hvert har fått av oss – hvor usosiale og helt umulige vi er, vi som står for det som er innstillingen. Vi har faktisk, tror jeg – de fleste av oss – en bakgrunn fra arbeidslivet, vi er næringsdrivende en del av oss, vi vet hva lønn er, og det er ikke alle som har hatt høy lønn. I det hele tatt er vi vanlige mennesker. Vi har også hjerte for det som skjer i samfunnet for øvrig, men vi har forskjellige måter å møte utfordringene på, og det mener jeg vi må respektet hverandre for.

Jeg synes dette er passe taletid. Vi har faktisk en reallønnsvekstnedgang, vi også, sett i relasjon til konsumprisutviklingen, som nå er større enn den lønnsveksten vi tillater oss å ta.

Kirsti Bergstø (SV) [10:41:25]: Jeg vil takke for debatten. Jeg vil takke Høyre, som tar ordet i debatten, selv om jeg fremdeles savner et klart forsvar for dagens vedtak.

Jeg har et par kommentarer til foregående taler, representanten Jegstad. Jeg tror veldig få i Norge synes synd på stortingsrepresentanter om vi skulle tape kjøpekraft. Vi befinner oss på en helt annen lønsskala enn det store flertallet, og det er utgangspunktet SV har i dagens debatt.

Jeg vet også veldig godt hva lønn er. Jeg vet at da jeg som nyutdannet sosialarbeider skulle klare å betjene boliglån, var det en krevende situasjon. Jeg har flere ganger stått i butikken og ikke hatt dekning på kortet idet matvarene skulle betales. Heldigvis har det vært en kjønning bak i køen som kunne legge ut, men det er jo den typen opplevelser som vi som er her, er forskånet for, fordi vi er på en helt annen lønsskala, og da blir det også en helt annen debatt.

Man kan si at det er gjort vurderinger av hvor mye godtgjørelsen skal økes, osv. Det vi ikke kan akseptere, er den passive holdningen som ligger her, den talende stillheten som er i saken, som er i salen. Det er det vi har prøvd å røre

ved – og vise at det faktisk er aktive valg vi tar. Vi vedtar vår egen godtgjørelse i dag med aktive stemmer og med aktive stemmer imot, og vi er invitert til å ta stilling til nettopp spørsmålet rundt økning av godtgjørelsen. Vi har i dag fremmet tre ulike alternativer for å vise at det er andre måter å gjøre det på, at det finnes andre vurderinger rundt denne saken.

Så vil jeg helt til slutt spørre representanten Jegstad hva han tror virkelig øker politikerforakten. Er det at vi øker vår egen godtgjørelse i stillhet, eller at vi faktisk tar en diskusjon rundt hvor stor avstand det skal være mellom en vanlig lønning og vår egen godtgjørelse? Er det at vi har en diskusjon rundt utviklingen av folks økonomiske situasjon, eller er det at vi bare banker igjennom – på behagelig vis – vår egen økning i godtgjørelse? Hva som øker politikerforakten, kan virkelig diskuteres, men det er neppe innenfor forretningsordenen i dag.

Nils Aage Jegstad (H) [10:44:51]: Jeg tror i hvert fall ikke at politikerforakten blir større om vi bevilger oss et tillegg som er på linje med det alle andre bevilger seg. Hele grunnlaget for denne debatten har vært at man har framstilt det som at vi får en reallønnsvekst som er større enn alle andres, men det gjør vi ikke. Vår vekst er på 2,4 pst. Prisveksten er på 3,6 pst. Dette er derfor ikke en reallønnsvekstbevilgning. Vi holder oss til det som alle andre gjør.

Dette er et system som det norske samfunnet er bygd på. Man har ulik lønn for den jobben man gjør, avhengig av utdanning og ansvar. Det å være stortingsrepresentant innebærer et mye større samfunnsansvar enn jeg har som bonde, f.eks. Jeg er gårdbruker, jeg har tjent mine penger på gården i alle år. Men jeg har også vært politiker, og jeg oppfatter at det å påta seg det samfunnsansvaret det er å være politiker, er en verdi i seg selv. Og jeg tror de aller fleste setter pris på den jobben som politikerne gjør.

Det som SV har gjort her, er å uthule noe av – jeg holdt på å si – Stortingets verdighet. Man skal snakke om det saken gjelder, og de har gått langt utover det som ligger i § 55. Vi har sittet her og hørt og hørt. Det er skapt et bilde som jeg som stortingsrepresentant – og jeg tror det gjelder alle de andre stortingsrepresentantene også – ikke vil ta innover meg. Vi er her og gjør en jobb. Vi får en lønnsvekst som er på linje med andres. Jeg mener det skal være slik, for man skal verdsette den jobben vi gjør, og ikke snakke den ned. Det er utrolig mange dyktige folk i Stortinget, og de legger ned mye arbeid. De er flinke til å sette seg inn i saker og gjøre jobben på vegne av samfunnet. Jeg tror folk der ute – de aller fleste – skjønner og verdsetter den jobben vi gjør. Det er ingen skam om vi skulle få et lønnstillegg på linje med alle andre.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:47:32]: Eg vil takke representanten Jegstad for å delta i debatten og presentere det som etter hans mening er eit forsvar for vedtaket i dag. Eg meiner det er viktig, og eg har respekt for det. Det er veldig viktig å få fram at det er ulike meningar i denne saka, for tenk om denne saka berre skulle blitt forbigått i stillheit, og at ingen i denne salen, ingen av dei 169 folkevalde, vågde å ta det opp, og at ein ikkje trong å forsvare det forslaget som ligg her om ein moderat prosentvis auke av løna, men med eit varsel om at ein skal få ei vesentleg betre lønsutvikling seinare.

Nokre kommentarar til det Jegstad sa: Det er ingen som lever av prosentar, ein lever av kroner og øre. Det hjelper ikkje med prosentar når ein skal gå i butikken, eller når ein skal kjøpe sko til ungane sine. Det er ingen som får hjelp av det. Har ein låg løn og får den same prosentvise auken som oss i dag, er det vesentleg mindre.

Vi har ein identisk diskusjon gåande akkurat no, som skal slutførast i morgon i Stortinget, som gjeld bøndene. Dei krev lik lønsutvikling – målt i kroner – som andre grupper i samfunnet. Dei krev altså ikkje prosentar, for da veit vi at lønsgapet ville vere stort. Dei krev lik lønsutvikling målt i kroner.

Rundt halvparten i denne salen er einig i at dei skal ha lik lønsutvikling målt i kroner. Senterpartiet er heilt einig med SV i det. Kristeleg Folkeparti er heilt einig med SV i det. Arbeidarpartiet er nesten heilt einig med SV i det. Men i denne saka, som gjeld lønsutviklinga for stortingsrepresentantane, er det ingen av dei som tar ordet. Det vil eg råde dei til å gjere.

Eg har vore gründer, og eg har jobba både i det private næringslivet og i det offentlege. Eg kjenner alle sider av denne saka. Politkarforakt blir ikkje skapt av å diskutere dette. Politkarforakt blir skapt viss ein ikkje tar tak i desse spørsmåla. Det ville vore under Stortingets verdigheit ikkje å diskutere det. Ubehag må ikkje forvekslast med at det er feil å ta opp denne saka. Det må aldri forvekslast.

Når det gjeld å snakke opp og ned stortingsvervet: Eg meiner det er ein ekstremt viktig jobb og eit privilegium å få lov til å representere folket på Stortinget. Men det er ikkje gjennom løna vi snakkar opp den jobben folk gjer. Det betyr i så fall at dei som tener minst i dette samfunnet, ikkje gjer ein viktig jobb, mens dei som tener aller mest i dette samfunnet, gjer det viktigaste – at det er løn som er uttrykk for kor viktig jobben er.

Dette er ikkje ein diskusjon om å snakke opp eller ned stortingsvervet. Det kan eg snakke opp i ein annan debatt, utanfor § 55 i Stortingets forretningsorden. Dette handlar om løn, om å kunne sjå seg sjølv i spegelen og om å vise kvar lojaliteten ligg – om han ligg her, blant oss, eller om han ligg hos andre grupper i dette samfunnet, i eit år da vi ber om moderasjon.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:51:03]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Verksemda til Avinor AS (Innst. 430 S (2016–2017), jf. Meld. St. 30 (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kjell-Idar Juvik (A) [10:51:45] (ordfører for saken): Jeg vil først takke komiteens medlemmer for et godt samarbeid i behandlingen av denne meldingen.

Avinors samfunnsoppdrag er å eie, drive og utvikle et landsomfattende nett av lufthavner for sivil sektor. I tillegg har de en samlet flysikringstjeneste for sivil og militær sektor. Avinor skal i utgangspunktet være sjølfinsierende, sjøl om det i kommende NTP-periode er to unntak med Bodø lufthavn og ny lufthavn i Mo i Rana.

Avinor har i dag ansvaret for 45 lufthavner etter at Narvik lufthavn ble lagt ned. Avinor-modellen er en samfinansiering mellom lønnsomme og ulønnsomme lufthavner. I 2016 hadde åtte lufthavner et positivt driftsresultat, mens resten, altså 38 lufthavner, hadde et negativt driftsresultat.

Av inntektene til Avinor kommer ca. halvparten fra avgifter. Resten kommer fra kommersielle inntekter, hvorav om lag halvparten fra avgiftsfritt salg i lufthavnene. Inntektene fra de store lufthavnene, Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim, er avgjørende for å kunne opprettholde et lønnsomt flyplassnett og den måten vi har organisert det på.

En samlet komité støtter Avinors mål om å videreutvikle Oslo lufthavn som et nasjonalt og internasjonalt knutepunkt. Avinor mener at Oslo lufthavn kommer til å nå kapasitetsgrensa rundt 2030, og at det da vil være behov for en tredje rullebane. Det er viktig at Avinor utnytter dagens kapasitet og dagens rullebaner så langt det er mulig med bruk av teknologiske løsninger for inn- og utflygningsstyring og eventuelt fysiske tiltak før man tar det skrittet, men flertallet i komiteen, som består av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet, støtter opp om at Avinor holder fram med å planlegge en ny tredje rullebane, og at det østre alternativet blir lagt til grunn for den videre prosessen.

Et mindretall bestående av Senterpartiet og Venstre ønsker ikke at det skal arbeides videre med en tredje rullebane.

Avinor har vært igjennom store investeringer, ikke minst med ny terminal ved Oslo lufthavn og ved Bergen lufthavn, som åpnes seinere i år. Avinor har flere prosjekter på gang, f.eks. utvidelse av terminalkapasiteten ved Stavanger lufthavn. Det er også behov for utvidelse av kapasiteten ved Trondheim lufthavn i nær framtid og for utvidelse av terminalen ved Tromsø lufthavn.

Flysikringstjenesten skal investere i ny systemplattform for underveistjenesten. Videre skal man investere i de nye fjernstyrte tårnteknologiene.

En samlet komité viser til NTP-perioden 2018–2029, der det også er satt av midler til flytting av Bodø lufthavn og utbygging av ny lufthavn ved Mo i Rana.

Når det gjelder planene for ny lufthavn i Mo i Rana, har en samlet komité bedt om at Samferdselsdepartementet må arbeide videre i samarbeid med Avinor med prosjektet med sikte på å finne en god finansieringsløsning så raskt som mulig. Dette må skje i nært samarbeid med lokale og regionale aktører.

Komiteen legger også til grunn at man ikke endrer dagens flyplassstruktur på Helgeland ved bygging av ny, stor flyplass i Mo i Rana. Det betyr at Mosjøen flyplass Kjærstad ikke legges ned ved bygging av ny lufthavn på Hauan, som tidligere forutsatt av Avinor.

Komiteen ser også positivt på at Avinor planlegger videre med sikte på investering i ny lufthavn i Hammerfest og en eventuell ny lufthavn i Lofoten.

Avinor jobber med fjernstyrte tårn. I perioden 2017–2020 skal 15 av Avinors lufthavner gå over til fjernstyrte tårn, som da vil bli fjernstyrt fra Bodø. Jeg vil legge til at et flertall i komiteen slutter seg til dette, men mener at man bør avvente videre konkurranseutsetting av fjernstyrte tårn til man har fått vurdert effekten av dem.

Det er positivt at Avinor har klare mål om å være en drivkraft i miljøarbeidet i luftfarten og har fokus på å minimere miljøbelastningen i egen virksomhet. Det er viktig at dette arbeidet får høy prioritet ved alle flyplassene.

Det er også viktig at Avinor er en pådriver for å tilrettelegge at mest mulig av trafikken til og fra lufthavnene kan skje med kollektive transportmidler. Når det gjelder videre konkurranseutsetting av kritiske funksjoner som brann-, rednings- og bakketjenester, mener flertallet i komiteen at en må skaffe seg erfaringer fra Bodø lufthavn og avvente evalueringen av Bodø før man foretar nye konkurranseutsettinger.

Torill Eidsheim (H) [10:57:08]: Først takk til saksordføreren for ei god utgreiing om komitéinnstillinga i saka.

Avinor har ei viktig rolle i utviklinga av ei konkurransekraftig norsk luftfartsnæring. Selskapet har i dag tilnærma monopol på lufthamn- og flysikringsverksemd, og det er Samferdselsdepartementet som utøver eigarskap og økonomisk regulering av selskapet. Det er Avinor-modellen som ligg til grunn. Det er viktig å sjå til at Avinor utøver sitt definerte samfunnsoppdrag effektivt.

Departementet forventar at Avinor legg opp til å starte arbeidet med å innføre konkurranse om tårn- og innflygingstjenester i 2017. Selskapet ønskjer å etablere fjernstyrte tårn ved lufthamner der det er meir kostnadseffektivt enn å konkurranseutsetje tradisjonell flysikringsteknologi.

Samferdselsdepartementet meiner at kostnadseffektivitet må prioriterast, og eg er einig i Avinor sine vurderingar om å prioritere og ta i bruk fjernstyrte tårn. Det er òg positivt at det er sett i gang ein prosess med sikte på å flytte eigarskapen til Avinor Flysikring AS ut av Avinor-konsernet.

Flystøy er svært belastande for dei som blir ramma av det, og frå tid til anna er det nokon som vender seg til oss om det. Komiteen legg til grunn at ein vidarefører arbeidet med å minimere dei ulempene flytrafikken faktisk skaper med omsyn til støyplaga, og spesielt med tanke på dei nye typane helikopter som har vist seg å gje ekstra store støyplager i enkelte område.

Det er gledeleg at dei nye terminalane ved Oslo lufthamn og Bergen lufthamn no endeleg står ferdige i 2017. Lufthamnstrukturen i Noreg med mange småflyplassar er avhengig av effektive storflyplassar, med Gardermoen som det viktigaste navet.

Avinor har vist seg visjonær både i arbeidet som selskapet gjer for å leggje til rette for bruk av biojetdrivstoff, og i sitt langsiktige prosjekt, som er å leggje til rette for elektriske passasjerfly og at dei skal kunne bruke lufthamnene til Avinor i framtida.

Utviklinga har ofte vist seg å gå langt raskare enn det ein først ser føre seg. Ta f.eks. elbilar og autonome køyre-

tøy, som begge for ikkje så lenge sidan blei sett på som svevande framtidsvyar.

Luftfart er ein viktig berebjelke i norsk transport, og el- og hybridfly kan revolusjonere flytrafikken på korte distansar. Det norske kortbanenettet kan kome til å vise seg å vere ein viktig del av denne utviklinga, ei utvikling som vil kunne ha stor betydning for dei som driv lufthamnene, og gje eit endå betre flytilbod til oss alle. Det er viktig at vi som styresmakt følgjer denne utviklinga tett, og at vi legg forholda til rette for å kunne dra best mogleg nytte av teknologimoglegheitene som finst til kvar tid.

Åse Michaelsen (FrP) [11:01:31]: Avinors virksomhet er viktig for AS Norge. De valgene som tas, får faktisk konsekvenser for de fleste av oss. Allerede nå ser vi at driftskostnadene øker mindre enn inntektene, og det er en god trend. Det kommer alle de små og store flyplassene til gode.

Det var en studie i 2012 som beskrev mye av den effektiviteten som foregår, og hvor mye det var å hente på særlig små og mindre flyplasser på omstilling, effektivisering og modernisering – i den forstand at man lager rammer som er fleksible for å være i takt med tiden. Det gjør denne meldingen som er kommet fra departementet, og det vil jeg også mene at komiteen er opptatt av. Vi vet at framtiden bringer økende trafikk, teknologiske endringer, økt konkurranse fra utenlandske flyselskap som skal lande, og ikke minst et villere og våtere vær. Dette betyr noe for flyplassene, for hvordan både beredskap og regularitet må være til stede. Her skal Norge og Avinor være i front.

Det blir nå signalisert fra statsråd og departement at det vil bli gjort en ny studie, hvor man også skal se på potensialet som ble påpekt når det gjelder konkurranseutsetting. Avinor må videreutvikles. Avinor må være i takt med samfunnet rundt seg. Ser man på ulønnsomme flyplasser, er det ikke noe som er viktigere for distriktpolitikken enn at man får de små, ulønnsomme flyplassene opp å stå, og det betyr at kostnadsnivået må ned.

Så er spørsmålet også: Hva er samfunnsøkonomisk lønnsomt? Ta Bodø lufthavn, som vi nå har besluttet skal parallellforskyve rullebanen. Kostnaden er der, men for samfunnet totalt sett vil Bodø kunne utvikle en helt ny bydel, som vil gi en samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Da sier det seg selv at dette er bra.

Så har man inntektene fra Oslo lufthavn, som faktisk er navet i hele systemet. De er enormt viktige. Jeg ser at Senterpartiet og Venstre ikke støtter videre arbeid med en tredje rullebane. Hvorfor ikke det? For Senterpartiets del er dette så absolutt distriktsvennlig. Vi skal få til transport, vi skal få til at folk kan fly fra distriktene til Gardermoen. Det skal være plass, og det skal være mulig å fly annerledes, ikke nødvendigvis via tre og fire småstasjoner, men slik at man kan komme direkte. Da mener jeg også direkte fra Oslo og ut i verden. Da trenger vi en tredje rullebane. Oslo lufthavn skal klare å være konkurransedyktig for å få store flyselskaper til å bruke vår hovedflyplass som transitt videre ut på internasjonale strekninger.

Når det gjelder Venstres syn og motstand mot en tredje rullebane – det kan Venstre for så vidt argumentere for selv – der miljø først og fremst blir brukt som argument, vil jeg vise til hva forrige taler sa om framtidens fly, som kanskje er elektriske, som etter hvert kan gå over på bi drivstoff. Hva er da argumentet? Det hjelper ikke, hvis

man ser klimadebatten under ett, om alle flyselskapene som vi håper skal klare å bruke Oslo som transitt, lander på Arlanda eller i København. Utslippene blir de samme. Når denne delen av næringslivet skal blomstre, skal vi i alle fall sikre at det blomstrer i Norge.

Folk i Norge vil ikke fly fra A, B, C eller D. Jeg har hørt argumentasjonen før. Man mener at veldig mange vil lande på Gardermoen for så å ta buss eller tog f.eks. til andre regionflyplasser for å fly videre derfra. Det er ikke sånn det fungerer. Folk vil komme kjapt dit de skal, både næringsliv og folk flest som skal på feriereise. Og det må vi legge til rette for.

Forsøksordningen med forenklet transfer har vært veldig, veldig viktig – ikke minst for distriktene, hvor det nå er mulig å få transportert bagasjen rett igjennom. Dette har denne regjeringen levert på. Tre tidligere finansministre har ikke klart å løse det. Vår finansminister klarte det – og det er bra.

Olaug V. Bollestad (KrF) [11:06:39]: Avinor har vært en suksesshistorie. Endringen som gjorde Luftfartsverket til Avinor, har gitt gode resultater. Gjennom Avinor har vi fått en modernisering av norsk luftfart. Da Bondevik II-regjeringen omdannet Luftfartsverket til et statlig aksjeselskap, åpnet det seg helt nye muligheter i en tid hvor luftfarten ble stadig viktigere. Ikke minst i distriktene er det svært viktig med et pålitelig og godt flytilbud. Det handler rett og slett om at folk skal komme seg til og fra, men det handler også om at vi skal ha et godt helsetilbud for alle. Flytransport er en helt sentral del i det norske helsevesenet.

Stortingsmeldingen viser at det er en positiv utvikling i selskapet. Det er bra å kunne slå fast at Avinor i all hovedsak løser sitt samfunnsoppdrag godt.

Etter Kristelig Folkepartis oppfatning har vi i dag en finansieringsmodell som bygger på noen prinsipper. Kryssubsidieringen gjør at vi kan ha lufthavner i distriktene og over hele landet innenfor en selvfinansierende modell. Samtidig er det noe som skurrer. Jeg tenker da på taxfreeordningen. Det aggressive og påtrengende salget som foregår, ikke minst på Gardermoen, må vi få en slutt på. En løsning kan være at Vinmonopolet overtar.

Kristelig Folkeparti er åpen for at Vinmonopolet kan ta over driften av taxfree-ordningen når gjeldende avtale utløper. Dette har vi en merknad om i innstillingen, sammen med Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre. Og dette er også noe Stortinget i forbindelse med budsjettet har bedt om å få utredet. Derfor er Kristelig Folkeparti glad for de samtalene som nå foregår mellom Avinor og Vinmonopolet.

Kristelig Folkeparti er også enig i at Oslo lufthavn skal videreutvikles som et nasjonalt og internasjonalt knutepunkt. Et godt flytransporttilbud er svært viktig for befolkning og næringsliv i distriktene. Med Norges beliggenhet er gode og effektive forbindelser til utlandet av stor betydning. Mange reiser må nødvendigvis foregå via et knutepunkt i Norge, og det er derfor viktig at slike knutepunkt fungerer så godt som mulig.

Det foregår en debatt om en tredje rullebane på Gardermoen. For Kristelig Folkeparti er det viktig å si at vi selv sagt forventer at Avinor utnytter dagens kapasitet på dagens rullebaner maksimalt før det blir snakk om noen

eventuell utvidelse i form av ny rullebane. Det kan handle om nye teknologiske løsninger eller enkle fysiske tiltak.

I innstillingen gjentar Kristelig Folkeparti det vi også har sagt tidligere om en tredje rullebane, hvor vi vektlegger betydningen av å avklare arealspørsmålet. I flere runder har vi påpekt at det haster å få avklart nødvendig areal for en tredje rullebane ved Oslo lufthavn. Det er slik sett ikke så mye nytt fra vår side i den saken. Eksempelvis kan vi vise til budsjettinnstillingen for 2016, hvor vi henstilte regjeringen om å avklare nødvendige arealer. Et bredt flertall sto bak det. Det betyr imidlertid ikke at vi går inn for en tredje rullebane nå. Det som har vært viktig for oss, er forhold knyttet til båndleggingen, slik at en unngår å båndlegge unødige arealer. Om en tredje rullebane skulle bli aktuell i framtiden, mener Kristelig Folkeparti at det er en så viktig sak at den bør behandles av Stortinget når den tid kommer.

Til slutt noen ord om flysikringstjenesten. Kristelig Folkeparti har stått i front for å få effektivisert og konkurranseutsatt tårntjenestene, noe vi bl.a. fremmet forslag om i et representantforslag så tidlig som i 2012. Det er positivt at flysikringstjenester konkurranseutsettes.

Kristelig Folkeparti er for øvrig enig i at utviklingen av fjernstyrte tårn gir muligheter for mer effektiv drift og spennende teknologiutvikling i Norge. Samtidig er det viktig å holde oppe framdriften på konkurranseutsetting av tårntjenestene på flyplasser som ikke vil omfattes av fjernstyrte tårn, dvs. på mange mellomstore og større lufthavner. Jeg presiserer dette dersom det skulle være tvil om hva Kristelig Folkeparti mener i denne saken ut fra innstillingen.

Janne Sjelmo Nordås (Sp) [11:11:54]: Senterpartiet er veldig glad for at vi viderefører dagens finansiering av Avinor. Den er viktig for å sikre kortbanenettet rundt omkring i landet. I 2016 var det åtte lufthavner som gikk med driftsoverskudd, mens resten hadde et underskudd.

Kortbanenettet er viktig og binder landet sammen. Det er den meste effektive transportløsningen vi har over lange distanser, ikke minst for å ivareta velferdstilbud og helse-reiser rundt omkring i det langstrakte landet vårt.

Senterpartiet er mot en utbygging av en tredje rullebane på Gardermoen, først og fremst ut fra jordvern hensyn, men også fordi vi mener det er mulig å ta en del av utenlandstrafikken fra større regionale lufthavner i stedet for at alt skal gå om Gardermoen. Vi mener det er viktig å utnytte dagens kapasitet på de to rullebanene som er der best mulig og forventer at bruk av nye teknologiske løsninger for inn- og utflyging benyttes.

Senterpartiet er kritisk til en eventuell konkurranseutsetting av flysikringstjenestene. Vi mener det er rett å avvente erfaringer fra fjernstyrte tårn før man vurderer konkurranseutsetting av flysikringstjenestene. Videre er vi veldig for at man skal bruke Vinmonopolet, i hvert fall vurdere dem som aktør, for salget av alkoholholdige varer på taxfree når avtalen som gjelder med taxfree-aktørene i dag, utløper. Det er mange gode grunner til det. Jeg viser til representanten Bollestadts innlegg for nettopp det.

Senterpartiet er positiv til investeringsplanen til Avinor. Bergen står nå snart ferdig, Stavanger neste år. Det er behov for utvidelser både i Trondheim og i Tromsø, og i tillegg står nye prosjekter for døren – både i Bodø og i Mo i Rana. Det er veldig bra. Det er en samlet komité som slår

fast at ingen lufthavner skal legges ned som en følge av investeringene i ny lufthavn i Mo i Rana. Som innbygger på Helgeland er jeg veldig glad for at en samlet komité er så tydelig på det, for det har vært en vond sak over mange år.

Senterpartiet mener det nå er viktig å sette nye ambisiøse mål for kollektivtrafikk til og fra Avinors lufthavner og forventer at Avinor legger til rette for nettopp dette. Videre forutsetter Senterpartiet at Avinor i størst mulig grad konsentrerer seg om sitt samfunnsoppdrag, som er å eie, drive og utvikle et landsomfattende nett av lufthavner for sivil sektor og en samlet flysikringstjeneste for sivil og militær sektor.

Ola Elvestuen (V) [11:15:12]: Avinor er selvfinansierende og godt organisert – organisert på en måte der de åtte bedriftsøkonomisk lønnsomme flyplassene finansierer et omfattende kortbanenett. Det er en vellykket organisering, og den viktigste distriktspolitiske effekten av dette er nettopp å holde fast ved det kortbanenettet som vi har. Jeg – og Venstre – støtter også beslutningen fra komiteen om at vi ikke skal nedlegge noen flyplasser, heller ikke på Helgeland. Det må ligge fast.

Det er viktig at man fokuserer på miljø. Én ting er at mange flyplasser i Norge har veldig god kollektivdekning. Det må videreføres. Fra Venstres side vil jeg spesielt påpeke planene for et nytt dobbeltspor mellom Trondheim og Værnes, som også skal behandles i forbindelse med Nasjonal transportplan. Det er viktig at de planene videreføres, og det er ingen motsetning mellom det å planlegge for et nytt dobbeltspor og den elektrifiseringen som skjer på Trønderbanen.

Det er utvilsomt sånn at flytransport har store klimagassutslipp, og det vil den ha i mange år framover, selv om det er bra at Avinor og Norge ligger i front når det gjelder å tilby innblanding av «bio-jet fuel», og vi har planer for å ha omsetningskrav eller innblandingskrav også for bi drivstoff i flytransporten. Men uansett vil det i mange, mange år være store klimagassutslipp forbundet med flytransport, og det må vi ta inn over oss.

Når det gjelder en tredje rullebane på Gardermoen, er det riktig at Venstre er grunnleggende imot den. Det er lokalt begrunnet, med at dette er en så viktig jordvernsak at det ikke er noen grunn til å båndlegge dette arealet, og så er det sånn, som flere mener, og det legger vi også til grunn, at vi må utnytte kapasiteten på Gardermoen så godt som mulig.

Derfor mener vi det er viktig nå at vi kommer i gang med ny teknologi. Det analoge innflygningssystemet ILS vil måtte skiftes ut. Man har et nytt GBAS-system, som vil gjøre at man kan få en tettere innflygning, man kan få økende frekvens, det kan bli mindre støy. Her er det viktig at vi nå, som vi også viser til i en merknad, kommer i gang med det sertifiseringsprosjektet som det er behov for, sånn at også norske aktører, som jo kan være internasjonalt ledende på dette når det er snakk om næringsutvikling, kan komme i gang med dette prosjektet. Og så må vi utnytte kapasiteten på Østlandet maksimalt. Vi har en tredje rullebane som ligger på Rygge. Det er klart at det ikke er noen grunn til å legge til rette for at alle flygninger, om det er charterflygninger eller hva det nå er, må konsentreres på Gardermoen. Vi kan utnytte Rygge også i årene framover.

Begrunnelsen for å ha en tredje rullebane er ikke antallet passasjerer som skal gjennom Gardermoen. Nå ligger

det på 25 millioner, og det er forventet opp i 35 millioner. Man har flyplasser som Heathrow – den ligger langt over og har 70 millioner passasjerer. Det handler om at det er veldig stor innenriks flyt av transport morgen og kveld, og det er å få opp antallet flygninger på den mest travle tiden som er formålet. Da må vi se denne tredje rullebanen opp mot den satsingen som vi også har på jernbane mellom de store byene. Vi flyr veldig mye 500 kilometer i Norge. Vi må ha en jernbane som kan gjøres mer konkurransedyktig for flere, også ved at man kan få et bedre tilbud og kombinere tilbudet med både Torp og Rygge.

Heldigvis har vi nå i transportplanen også med et vedtak om at vi skal se på strekningsvise høyhastighetsutredninger igjen i Norge, sånn at man kan få et nettverk mellom de store byene i Skandinavia. Dette er den langsiktige vurderingen. Det er det også på Gardermoen. Og det er store utgifter. Det er vel anslått at det vil koste 19 mrd. kr for den tredje rullebanen. Dette må ses i sammenheng med at vi må ta unna mer av den regionale flytransporten med alternativer, og først og fremst er det jernbanen som kan være konkurransedyktig.

Til slutt: Nå satses det tungt både på Kastrup, på Arlanda og i Oslo også på den internasjonale flytransporten. Vi mener at her må vi se mer på samarbeid mellom disse flyplassene, uten at de nødvendigvis må slåss – hver enkelt – om akkurat den samme passasjerer. Det er tross alt en systemtenkning vi må legge til grunn, sånn at det gir et best mulig tilbud og utnytter kapasiteten på de tre store flyplassene.

Snorre Serigstad Valen (SV) [11:20:41]: Kjernen i denne saken er egentlig at vi har ansvaret for å bekjempe klimaendringene. Fly er energikrevende. I tillegg har flyreiser den sterkt oppvarmende effekten av kondensstriper. Fly er noe av den mest klimabelastende reisingen vi gjør. Fly er det mest forurensende av transportmidlene per personkilometer. Noen ganger må vi fly fordi det er viktig. Jeg flyr altfor mye selv, så det ligger ingen moralisme i dette. Det er viktig å ha i bakhodet at det å fly forårsaker store klimagassutslipp.

Når vi skal planlegge transportsektoren i årene som kommer, ville det derfor vært naturlig å tenke seg hvordan vi skal greie å begrense den mest forurensende måten å reise på. Vi burde sett på alternativer til å reise stadig mer med fly – i hvert fall for de reisende som har alternativer – mellom de største byene. Det hadde vært naturlig å se utviklingen i flysektoren i sammenheng med det øvrige transportsystemet i det norske samfunnet og vurdere investeringene i flytrafikk opp mot f.eks. investeringer i jernbane.

Når jeg i dag skal snakke om en tredje rullebane på Gardermoen – i likhet med forrige taler – og behovet for å kutte klimagassutslippene fra flytrafikken, hadde det vært mest naturlig å gjøre det i forbindelse med behandling av Nasjonal transportplan. Men det vil jo ikke regjeringen. For regjeringen og støttepartiene har det vært mest naturlig å forholde seg til flyplassutvidelser i Norges største by som nærmest noe upolitisk, noe som ikke har sammenheng med miljøpolitikken som føres her i landet.

Konkret kan vi i meldingen lese at regjeringen legger til grunn at Avinor holder fram med å planlegge den nye rullebanen på Gardermoen. Det står i meldingen at det er uklart når behovet for en ny rullebane oppstår, og at regje-

ringen nå ikke tar stilling til utbyggingen. Det er jo ikke en særlig aktiv holdning til å bekjempe utslipp og drive en progressiv miljøpolitikk. Det som vektlegges i Avinors miljøarbeid, er ønsket om å blande inn biodrivstoff i drivstoffet sitt. Det gjør vi også når det gjelder veitrafikken. Men vi er altså i den paradoksale situasjonen at vi i byområdene i Norge jobber med bilbegrensende tiltak, og vi har nullvekstmål, men for den mest forurensende måten å reise på har vi ikke tilsvarende målsettinger.

Siden regjeringen har en fraværende miljøanalyse av flytrafikken, skal jeg prøve meg på en. Fly står for over halvparten av klimaeffekten fra nordmenns reiser. Flytrafikken fra norske flyplasser er tre og en halv gang så stor målt per innbygger som snittet for EUs flyplasser. 3 av Europas 15 mest trafikkerte flyruter er norske innenlandsruter, Stavanger–Oslo, Bergen–Oslo og Trondheim–Oslo. Flytrafikken i og til og fra Norge har økt kraftig. Det er særlig utenlandstrafikken som vokser, og det gjør også klimagassutslippene fra denne trafikken. Fra 2002 og fram til 2014 har utslippet av klimagasser fra flytrafikken fra Norge til utlandet økt med 109 pst.

Avinor mener kapasitetsgrensen for de to rullebanene vi har i dag, nås i 2028, med 35 millioner passasjerer årlig. I 2016 var trafikken på om lag 25 millioner passasjerer. Med en tredje rullebane kan den økes til 42 millioner. I tillegg legger en ny rullebane beslag på veldig store arealer, dyrket mark. Havner øst for flyplassen blir liggende som potensielle forurensningskilder for det store grunnvannsbassenget på Gardermoen. Ny rullebane blir anslått til å koste 19 mrd. kr, og i tillegg kommer utvidelse av terminalen. Gjøres investeringene, må det betales, og da blir presset enda større for å legge til rette for vekst i flytrafikken, og det blir vanskeligere å få tilslutning til tiltak som reduserer den. Dette er en ond spiral. Det er en selvforsterkende dynamikk, som kan slå beina under satsingen på f.eks. et godt togtilbud mellom de store byene sør i Norge og videre fra Oslo mot Gøteborg, Stockholm og København.

Det er også et problem at Avinors utbygginger ikke er underlagt de samme krav til utredninger som vei- og jernbaneprosjekter. Vi kommer til å fremme forslaget om å skrinlegge en tredje rullebane på Gardermoen i forbindelse med NTP, der det hører hjemme.

Taxfree står for halvparten av salgsinntektene til Avinor. Vi har vedtatt i vårt program at vi går inn for å avskaffe taxfree-ordningen. Det er en av de sakene jeg vet det er stor oppslutning om i nesten alle partier i Stortinget. Det er verken god alkoholpolitikk å presse sprit for å få folk til å fly eller god klimapolitikk å gi skatteuttak for å finansiere billige flybilletter. Taxfree som konsept hadde aldri blitt foreslått som flyplassfinansieringsplattform om noen hadde kommet opp med den ideen i dag. Det må vi gjøre noe med.

Vi vil også innføre flyavløsningsavgift på enkeltstrekninger for å finansiere lyntog mellom byene. Det er en framtidsrettet, miljøvennlig og smart måte å sørge for å finansiere framtidens transportmiddel mellom de store byene på, komfortabelt og raskt og mer i tråd med klimapolitikken vi ønsker å føre.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:26:04]: Fri som fuglen er det noe som heter – rett og slett fordi en kan sveve litt høyt for å se verden i et større perspektiv, komme seg

over hindringer og over lange distanser på en rask og effektiv måte. Det er sånn flybransjen er. Den gir oss mulighet til en ekstremt god mobilitet – både i vårt eget land og ikke minst til andre land – som gjør at vi fysisk kan holde kontakt med våre naboer over både korte og lange distanser: opprette vennskap, utveksle erfaringer, drive næringsvirksomhet, utvikle kulturlivet, oppleve fritidstilbud og ferie. Jeg synes det er et grunnleggende gode for samfunnet, ikke noe vi må problematisere, sånn som enkelte her gjør ved at en nærmest skal avvikle det.

De utfordringene det fører med seg når det gjelder støy for naboer til flyplasser, og når det gjelder utslipp fra flyene, skal vi ta tak i. Men det å la være å bygge infrastruktur gjør det vanskeligere og dyrere å benytte seg av flytilbudet. Det er ikke måten en gir folk luft under vingene – i bokstavelig forstand.

Gjennom Avinor har vi funnet en god ordning. Det er 45 flyplasser som driftes, en trekker på erfaringer fra hverandre, en sørger for at de flyplassene som har store inntekter, bidrar til å finansiere de flyplassene som har små inntekter, men som allikevel er en viktig del av det å ha et bredt flyplasstilbud for hele landet. Vi kunne tenkt at det bare er de lønnsomme som skal drive, men det hadde ikke gitt oss det flytilbudet som er relevant for å utvikle nasjonen vår. Jeg mener det er bra at Avinor har inntekter nok til å finansiere driften av de ulønnsomme flyplassene. Da er faktisk taxfree-ordningen en viktig ordning.

De som er imot taxfree, må i så fall sørge for at en innfører krav om at hver minste flaske alkohol fra utlandet skal fortolles – rett og slett slik at tar en seg en tur til Sverige og ikke drikker opp sekspakningen, men tar med en flaske hjem, skal en stoppe på en tollstasjon og fortolles den. Det gir liten mening, synes jeg, for alternativet med at en fjerner taxfree-salget bare på norske flyplasser, gir ingen mening. Det vil fortsatt bety at folk kan kjøpe taxfree på de utenlandske flyplassene før de kommer til Norge. Da har en bare flyttet inntektene som norske flyplasser får, for å støtte opp om utenlandske flyplasser. Det er å styrke Schiphol, Kastrup og Arlanda på bekostning av Gardermoen, Værnes og lignende. Det gir ingen mening hvis vi faktisk ønsker å utvikle norske arbeidsplasser, norske flyplasser og norsk transporttilbud. Derfor er taxfree-ordningen bra – med mindre noen partier vil fjerne all mulighet til å ta inn alkohol skattefritt, også på de første flaskene.

Vi må fortsatt sørge for at Avinor driver stadig mer effektivt, at vi får mer igjen for pengene, og at vi kan kutte kostnader, rett og slett fordi det gjør at vi kan styrke overlevelsen til de flyplassene vi har, og gjerne sågar se på flere flyplasser i framtiden. Derfor er det viktig at Avinor tar de signalene som både regjeringen og Stortinget gir om effektiv drift – og hele veien må utfordre seg selv. Den Avinor-organisasjonen jeg opplever, er nettopp på det nivået.

For få uker siden reiste jeg og besøkt 19 flyplasser i Norge. Da så vi hvor viktig dette var – fra de store flyplassene som ingen tviler på at har livets rett, til de små, som en av og til fryktet skulle bli nedlagt. Det er en diskusjon som denne regjeringen har sagt at vi ikke skal ta, vi mener de er viktige. En møter næringsaktører innenfor reiseliv og f.eks. innenfor mange avanserte medisinske bedrifter som sier at noe av livskvaliteten i Norge er å kunne stå opp om morgenen – på Sandane – gi sine barn en god-morgen-kos og reise ut i den store verden, om det er Oslo, Trondheim eller utenfor landets grense, og vite at man sannsynligvis

kan rekke tilbake samme kveld og legge barna. Det får en ikke til hvis en skal begynne å strupe flyplassnettet, som vi hørte foregående taler snakke om – og tro at det løses ved at folk heller tar toget eller kjører bil. Det er faktisk en kvalitet som betyr at luftfarten må videreutvikles i dette landet. Derfor er også tredje rullebane viktig.

Mange av aktørene vi traff på de 19 flyplassene, sa at det var usedvanlig viktig at de kommer seg ut fra den lokale flyplassen i tiden mellom halv sju og åtte. Hvis en da har begrensninger på kapasiteten på Gardermoen, betyr det at mange av disse ikke vil kunne lande på Gardermoen før i elleve-tolv-tiden. Da rekker de ikke flyet videre ut i verden, og da kommer de ikke hjem til familien. Derfor er dette noe av livskvaliteten i Norge – en tredje rullebane må diskuteres.

Vi skal klare å kutte utslipp. Avinor går langt med bio-drivstoff, og enda lenger kommer vi til å komme de neste ti årene ved bruk av elektrisitet. Det gir rekkeviddeangsten en ny dimensjon i dag, men jeg er sikker på at om ti år kommer vi til å se annerledes på det. Da har vi løst både støy og utslippsproblem og kan glede oss over en god infrastruktur.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kjell-Idar Juvik (A) [11:31:27]: Jeg er enig med statsråden i at det er viktig at Avinor beholder og får sine inntekter. Det er hele grunnstammen i Avinor-modellen at inntektene går til å drifte hele nettet vårt – og i tillegg såpass at det er utbytte til staten. Jeg er enig i det som blir sagt her om taxfree. Det er ikke noe poeng å gjøre noe med det hvis man ikke gjør noe med kvotene, men det betyr ikke at man ikke kan se på hvem som skal stå for salget.

Det er for så vidt en annen bit, og derfor er det litt pussig at statsråden og departementet er veldig opptatt av at på andre områder skal Avinor ikke få utnytte inntektsmulighetene. Det er den begrensningen som er satt i meldingen Stortinget ikke er enig i. Med hensyn til å utnytte arealene som Avinor har, og som er der fordi Avinor har bygd opp en flyplass, mener man at man skal slutte å videreutvikle eiendommer som ligger i nær tilknytning – man skal bare ha eiendomsutvikling. Hvorfor har man et annet syn på det? Det vil jo også ha betydning for inntektene til Avinor i framtida.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:32:32]: Det er riktig at en kan få inntekter ved å utvikle næringseiendommer. Men en påtar seg også en betydelig risiko, for det er ingen garanti for at en alltid tjener penger bare en investerer i noe. Det er den risikoen vi mener at Avinor kanskje ikke skulle påta seg, rett og slett fordi Avinor er veldig flinke til å drifte en flyplass, men de er ikke nødvendigvis veldig flinke til å drifte et hotell. Det finnes andre profesjonelle aktører som kan sørge for at Avinor gjennom å eie eiendommene i utgangspunktet kan sikre sine inntekter, samtidig som en mer profesjonell leverandør kan gjøre det.

Men jeg registrerer hva Stortinget nå sier, og skal ikke argumentere imot det. Jeg tar signalet Stortinget gir, og så skal vi sørge for at Avinor er så effektive og flinke som mulig i den næringsutviklingen som de driver på de områdene de eier. Så vil vi også stimulere til at andre private næringer er med og bidrar, slik at en får et mangfold av til-

bud – både til de reisende og til næringsaktiviteten rundt flyplassene.

Kjell-Idar Juvik (A) [11:33:33]: Takk for svaret. Det er bra – og for så vidt skulle det bare mangle at man ikke følger opp Stortingets signaler.

Men det er én ting der Stortinget er litt uenig og kan virke litt utydelig, men samtidig – mener jeg – er klar, og det gjelder flysikringstjenesten. Regjeringen ønsker å konkurranseutsette den. Det ønsker for så vidt også – ser det ut til – et flertall på Stortinget, men man er litt usikker på når man bør gjøre det. Nå skal man i gang med en stor prosess innenfor tårntjenesten for å se på om man kan gjøre noe med kostnadene der, og satse på fjernstyrte tårn. Kunne det ikke være fornuftig at man hadde konsentrert seg om det, og ikke samtidig fokuserte så mye på å konkurranseutsette og å legge til rette for det? Det kan nesten virke som om man egentlig er mer opptatt av det enn av at Avinor skal få lov til å gjøre jobben sin, slik at dette skal bli best mulig, både økonomisk og på andre måter.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:34:32]: Jeg tror det er mulig å ha mange ulike prosesser i gang på en gang, så lenge en tar hensyn til de ulike sidene – og ikke går videre med ting der det er en omstillingsprosess og annet som skjer samtidig.

Når det gjelder dette med fjernstyrte tårn, lyttet jeg veldig nøye til hva representanten Juvik sa i sitt innlegg. Jeg oppfattet at det som ble sagt, var at det var greit at en jobber med fjernstyrte tårn på de 15 flyplassene, og det er i utgangspunktet også greit at en jobber med konkurranseutsetting, men at en må være forsiktig – eller egentlig vente – med konkurranseutsetting av de flyplassene som skal ha fjernstyrte tårn, inntil en har erfaring med det. Det kommer vi selvsagt til å legge til grunn. Vi må også sørge for at vi ikke både kjører en teknologiprosess med implisitt risiko og samtidig en organisasjonsprosess med implisitt risiko. Vi må sørge for at vi ikke gjør begge deler på ett sted, men at vi på den enkelte flyplass enten jobber med fjernstyrte tårn eller med konkurranseutsetting.

Kjell-Idar Juvik (A) [11:35:30]: Jeg skulle egentlig ikke ta flere replikker, men jeg måtte nesten det for å presisere at hvis det ble oppfattet det slik, var det kanskje litt misoppfattet.

Det er ikke noen tvil om at vi mener man bør vente med konkurranseutsettingen. Man bør fokusere på det som nå skjer når det gjelder fjernstyrte tårn, og få erfaringer med det. Det var min – og vår – intensjon knyttet til det. Jeg registrerer at det er en uenighet, at noen vil gå for en konkurranseutsetting kjappere.

Så skal vi ikke glemme at Avinor har en egendrift i dag på bare 11 pst. – det er ikke slik at de driver alle virksomhetene selv.

Den andre tjenesten er det som jeg kaller for kritiske funksjoner, som er viktig for at en flyplass skal være operativ. Alt er for så vidt det, men det som går på bakketjeneste – brann, redning og de bitene der – bør man se på. Når man har satt i gang en prøveordning i Bodø, bør man evaluere erfaringene fra den før man går videre. Det er Stortinget tydelig på. Jeg regner med at statsråden også vil følge opp det.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:36:34]: På det siste punktet er komiteen veldig tydelig.

Men når det gjelder dette med konkurranseutsetting og fjernstyrte tårn, må jeg bare understreke at det er 15 flyplasser der en nå jobber med å få fjernstyrte tårn. Ingen av dem er planlagt å være blant dem som skal konkurranseutsettes. Derfor er det ingen grunn til at en på de stedene som en skal konkurranseutsette, skal vente på erfaringer fra noe som ikke er relevant, nemlig en teknologit utvikling når det gjelder tårnstyringen. Jeg hørte representanten sa – som komitélederen – at konkurranseutsetting av flyplasser med fjernstyrte tårn ikke måtte finne sted. Så presiserer han det litt annerledes nå. Det hadde vært veldig greit om komiteen i den påfølgende debatten kunne presisere om de mener at en skal vente med konkurranseutsetting også av de flyplassene som ikke er tenkt med fjernstyrte tårn, for den venteperioden vil ikke ha noen verdi.

Jeg er veldig opptatt av at vi ikke skal både konkurranseutsette driften og samtidig innføre ny teknologi. Det vil være for mange x- og y-faktorer til at det kan være risikostyrende nok.

Ola Elvestuen (V) [11:37:57]: Jeg er enig med statsråden i at det er viktig å ha et godt kortbanenett i Norge, som knytter landet sammen, og som gjør at folk kan fly ut om morgenen og hjem igjen på ettermiddagen. Nettopp derfor er det viktig å frigjøre kapasitet på Gardermoen til de stedene der man har konkurransedyktige alternativer, som jernbanen kan være, mellom de store byene i Skandinavia – det gjelder både Trondheim, Bergen, Stavanger, Stockholm, Göteborg og København – og også at man har et jernbanesystem som gjør at man kan utnytte Rygge og Torp bedre enn det man gjør i dag.

Men det er også viktig at man har den siste teknologien på Gardermoen for å utnytte de to rullebanene vi har. Som jeg nevnte i mitt innlegg, er det analoge innflygningssystemet i ferd med å bli utdatert, og det skal inn et nytt GBAS-system. Det skal gjøres store investeringer både i Norge og internasjonalt. Det er norske aktører som også interesserer seg for dette, og da blir mitt spørsmål: Vil statsråden ta initiativ til å sette i gang et sertifiseringsprosjekt for GBAS-systemet på Gardermoen, slik at også norske aktører kan ta del i de investeringene som skal gjøres internasjonalt?

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:39:08]: Når det gjelder både teknologibruk på innflygningssystemer og generelt på flyplasser, har vår holdning vært at her må vi la fagfolk være fagfolk. Vi skal stille mange spørsmål, slik at vi sørger for at alle ulike teknologier blir best mulig belyst. Vi skal være opptatt av kostnadseffektivitet, og vi må også høre på hva som blir sagt når det gjelder risiko ved de ulike greiene, og hva som er fordelene med de ulike greiene. Når det gjelder hvilket system en til slutt skal velge, og hvilken risiko en skal pålegge skattebetalerne ved å teste ut alle mulige systemer, må vi være konkrete i de enkelte sakene. Jeg vil være betenkt over at vi skal bruke mye penger på å teste ut ett og ett prosjekt bare fordi noen har vært i kontakt med en og annen politiker. Jeg er opptatt av at Avinor skal kunne synliggjøre og presentere alle de ulike teknologiene som er på plass, og at det så blir tatt en beslutning på et best mulig faglig grunnlag. I dette er jeg også opptatt av at vi skal være med og utvikle norsk

næringsliv, men vi må se på hva som er den best mulige totale pakken.

Ola Elvestuen (V) [11:40:11]: Jeg takker for svaret. Jeg merket meg et lite stikk til spørsmålsstilleren – om at noen har vært i kontakt med representanter. Da vil jeg understreke at dette handler om et felt der det er få aktører internasjonalt, og det er store verdier som ligger til grunn. Jeg mener det er viktig at vi også ligger i front, både for å få på plass systemet i Norge for å få utnyttet kapasiteten bedre og for at norske aktører kan være med. Det er riktig.

Jeg tror det er viktig at stortingsrepresentanter har kontakt med norsk næringsliv og norske aktører, men også at vi kan være med slik at man kan posisjonere seg internasjonalt i en veldig stor bransje. Mitt spørsmål blir likevel: Ja, man skal lytte til fagfolk, det er de som skal ta den siste vurderingen, men det er selvfølgelig også et politisk initiativ som kan tas, og som statsråd kan man stille de riktige spørsmålene. Da blir spørsmålet igjen: Vil statsråden i det hele tatt involvere seg i spørsmålet for å få en framdrift i hvert fall når det gjelder om det skal gjøres en slik vurdering?

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:41:21]: Vi har engasjert oss i den forstand at vi har diskutert tematikken med Avinor, og ved at vi stiller spørsmålene. Så der mener jeg svaret er ja.

Så må jeg bare beklage hvis det jeg sa, ble oppfattet ment som et stikk. Jeg har åpenbart uttalt meg litt upresist – eller hvilket ord jeg skal bruke – men det jeg forsøkte å kommunisere, var at det er viktig at vi som politikere kan være med og eksponere og løfte inn mange ting gjennom spørsmål.

Men jeg er fortsatt veldig opptatt av at jeg kommer aldri, i hvert fall ikke i overskuelig framtid, til å ha den samme flytekniske kompetansen som Avinors folk har, derfor overlater jeg beslutningene til dem. Men vi skal ivareta skattebetalernes penger, eller på dette området egentlig flypassasjerenes penger, siden det er lite skattepenger involvert i Avinor.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Sverre Myrli (A) [11:42:29]: Den 8. oktober 1992 var en stor dag for Romerike og Innlandet. Ja, det var en stor dag for Norge, for da fattet Stortinget den endelige beslutningen om at hovedflyplassen skulle bygges på Gardermoen, etter mange tiårs debatt om en av de vanskeligste, politiske sakene i Norge i etterkrigstida.

Den 8. oktober 1998 var også en stor dag, for nøyaktig seks år etter vedtaket var flyplassen klar til åpning. Og det har gått veldig bra med Gardermoen. Det er en moderne og bra flyplass, som bidrar svært godt i det jeg vil kalle det solidariske finansieringsopplegget vi har i luftfarten i Norge. Men det er en dimensjon til ved flyplassen på Gardermoen, og nå prater jeg som representant fra Romerike og Akershus. Flyplassen har gitt svært store regionale virkninger. Det var også hovedargumentet for å velge Gardermoen som lokaliseringssted. Inne på Oslo lufthavn på Gardermoen jobber det i størrelsesorden 15 000 mennesker. Tar vi med indirekte arbeidsplasser – ca. 10 000 – snakker

vi altså om i størrelsesorden 25 000 arbeidsplasser. Vi snakker om nye næringer og ny teknologi, og det er veldig bra, men det er én ting som aldri går av moten, og det er at folk må ha arbeid. Folk må ha arbeidsplasser hvis dette samfunnet vårt skal fungere. Sånn sett har hovedflyplassen på Gardermoen vært svært viktig for hele regionen. Jeg tør nesten ikke tenke på hva situasjonen hadde vært for Romerike hvis flyplassen ikke hadde blitt bygd på Gardermoen.

For 25 år siden klarte Stortinget og de som da hadde ansvar, å få på plass dette vedtaket etter lang tids vanskelig debatt. Da må vi som har det ansvaret å sitte på Stortinget i dag, 25 år etterpå, også være oss ansvaret bevisst. Nå må vi sørge for at hvis flyplassen skulle trenge utvidelsesmuligheter, må flyplassen ha utvidelsesmuligheter. Det er ikke noe poeng i å bygge en tredje rullebane bare for å bygge en tredje rullebane. Antakeligvis ligger det mange år fram i tid, men vi må ikke komme i den situasjonen at flyplassen ikke har utvidelsesmuligheter. Derfor mener jeg det er helt riktig, det vi nå sier, at vi ikke sier ja eller nei til bygging av en tredje rullebane, men at vi setter av arealer, at vi baserer oss på de faglige utredningene som ligger til grunn, og at Stortinget sier at det blir det østre alternativet. Så kommer vi tilbake til selve beslutningen senere.

Helge Orten (H) [11:45:53]: Avinor-modellen har tjent norsk luftfart og de reisende på en god måte i mange år. Omdanningen av Luftfartsverket til statlig aksjeselskap ble gjort i 2003, sist vi hadde en borgerlig regjering, og ikke overraskende mot stemmene til både Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV. Avinor-modellen legger til grunn at flyplasstrukturen i Norge skal være selvfinansierende, med avgifter og kommersielle inntekter omtrent likt fordelt. I 2016 hadde 8 lufthavner positivt resultat og 38 negativt resultat. Denne helhetstenkningen i finansieringen av lufthavnstrukturen, i tillegg til at staten kjøper flyruter der det ikke er kommersielt grunnlag, gjør at vi har et effektivt og landsdekkende lufthavnnett som legger grunnlaget for verdiskaping og bosetting i hele Norge.

Etter å ha hørt representanten Serigstad Valen, som vil avvikle taxfree-salget på norske flyplasser, må jeg si jeg blir litt forundret. Av de kommersielle inntektene utgjør faktisk avgiftsfritt salg ca. halvparten, og det betyr at det må være et sted mellom 2 og 3 mrd. kr i inntekter fra det formålet. Å sette det i spill vil true hele finansieringsmodellen og hele lufthavnstrukturen i Norge. I tillegg vil det bare bety å flytte taxfree-salget ut av landet, og at alle flasker med alkohol, sjokolade eller parfyme må fraktes tilbake med fly. Det kan heller umulig ha noen særlig god klimaeffekt.

Det er viktig at Oslo lufthavn kan fortsette å utvikles som et nasjonalt knutepunkt, men at flyplassen også kan ha potensial som et internasjonalt knutepunkt. Det er viktig for å opprettholde inntektsgrunnlaget ikke bare for Oslo lufthavn, men for hele strukturen i Avinor-systemet. Tilstrekkelig kapasitet og attraktivitet ved Oslo lufthavn Gardermoen er viktig for hele Norge. Om vi skulle ende opp i en situasjon med kapasitetsproblemer, vil det ha betydning for inntektspotensialet i hele strukturen. I tillegg er det et enkelt regnestykke for flyselskapene om de må prioritere. Da velger de selvfølgelig de rutene som gir best lønnsomhet. Manglende kapasitet ved Oslo lufthavn Gardermoen vil kunne sette oss i en situasjon der vi enten får

et dårligere tilbud i store deler av landet, eller vi må bruke vesentlig mer midler på å kjøpe flyruter.

Derfor er jeg litt forundret over Senterpartiet som påberoper seg å ha en politikk for hele Norge, og som velger ikke å støtte det videre arbeidet med en tredje rullebane på Gardermoen. Det er etter min mening å gamble med det framtidige flytilbudet.

Det er viktig at vi setter av areal for en tredje rullebane nå, skaper forutsigbarhet for omliggende kommuner – og Avinor – og at vi har et tilgjengelig areal den dagen vi har behov for kapasiteten. Nå er det mye som kan endre seg fram til 2030, men én ting er iallfall sikkert: Har vi ikke tilgjengelig areal, har vi heller ikke utvidelsesmuligheter, og den risikoen er ikke vi villige til ta.

Ola Elvestuen (V) [11:49:06]: En liten oppfølging: Det er klart at det å få plassert Oslo lufthavn på Gardermoen har vært ekstremt viktig for regionen, Romerike, og det har vært ekstremt viktig for Oslo, særlig fordi vi har et helt fantastisk kollektivsystem, som virkelig fungerer, og som er bra for hele landet. Det har vært kjempeviktig.

Jeg reagerer likevel litt på Sverre Myrli, som påpeker at det er viktig med arbeidsplasser – også med en tredje rullebane. Alternativet er å bygge opp et jernbanesystem mellom de store byene i Skandinavia som er konkurransedyktig. En høyhastighetsbane mellom de store byene, enten det er Trondheim, Stockholm eller Bergen, er dyr å bygge, men er bedriftsøkonomisk lønnsom å drive. Det må vi huske på. Og det vil gi minst like mange arbeidsplasser som alternativet med en tredje rullebane. Det vil også bety like mange arbeidsplasser om en utnytter særlig Rygge som en tredje rullebane på Østlandet, til det den kan brukes til.

Dette er en langsiktig investering – som alle peker på – å sette av, fordi en skal ta en beslutning fram mot 2030–2035, kanskje 2040. Da handler det om at en i dag må ha en politisk beslutning om hvilket hovedgrep en ønsker å bygge opp transportsystemet omkring. Jeg mener, og Venstre mener, at det viktigste er å bygge det rundt jernbane der jernbanen er konkurransedyktig. Det vil også gi mye større effekt for områdene mellom de store byene. Fly er opp – og det er ned. Det vil også gi helt annet tilbud og knytte en region sammen, som er konkurransedyktig, hvor som helst i verden, hvis en ser dette i sammenheng. Da må vi begynne det løpet nå, i stedet for bare å sette av og på en måte la situasjonen og utviklingen gli, og ta beslutningen til slutt, nærmest tvangsmessig, når en kommer nærmere 2030–2035.

Jeg mener at dette er det viktigste grepet en kan gjøre også for kortbanenettet, som er kjempeviktig i Norge, nettopp at en får utnyttet kapasiteten der også inn mot en hovedflyplass, men at en har en avlastning der reisene mellom de store byene i mye større grad kan tas på en konkurransedyktig jernbane som er både miljømessig riktig og transportmessig og økonomisk riktig for den økonomiske utviklingen i landet vårt.

Kjell-Idar Juvik (A) [11:52:00]: Først til en tredje rullebane: Når vi sier ja til den videre utredningen, er det fordi vi skal se framover. Og grunnen til at det ikke er en del av NTP, er at en ikke ser at dette er en investering som nødvendigvis skal tas i denne tolvårsperioden. Det er også sånn at når vi sier det er sett i forhold til å avsette areal, er det like viktig å frigjøre areal, for i dag båndlegger en fak-

tisk areal på begge sidene av Gardermoen, altså både østre og vestre alternativ. Derfor er det riktig og viktig at Stortinget er tydelig på hva man ønsker i framtida. Det er greit å være tydelig på at man ikke ønsker en tredje rullebane, for det er også en avklaring for arealene. Men det er like viktig at man klarer å bestemme seg for det ene alternativet. Det er det jeg føler at flertallet er tydelig på, og man sier noe om det man ønsker skal utredes før denne saken ender opp med en reell behandling.

Så til taxfree og inntekter til Avinor. Det overordnede viktige med Avinor-modellen er at de inntektene som kommer inn, brukes til å drifte et godt nett i hele landet vårt. Det er ingen tvil om at hadde vi ikke hatt denne modellen, er det ikke sikkert vi hadde hatt et like godt tilbud. I alle fall hadde det da vært avhengig av de årlige bevilgningene i statsbudsjettet og kanskje en diskusjon som hadde vært mindre forutsigbar. Jeg vet i alle fall veldig godt for min egen landsdel at dette tilbudet er utrolig viktig. På mange plasser er det faktisk ikke noe særlig alternativt tilbud for å kunne reise når man skal et stykke av gårde.

Så til konkurranseutsetting og privatisering. Det er ikke tvil om at der er det et skille i denne salen. Vi har en regjering som ønsker å konkurranseutsette og privatisere mest mulig. Jeg er veldig glad for at man er enige om at man skal stå på Avinor-modellen. Men det er ingen tvil om at det også undergraver den dess mer man konkurranseutsetter og eventuelt legger til rette for privatisering. Jeg er i hvert fall veldig glad for at det som står i programforslaget til Fremskrittspartiet, ikke er lagt til grunn i denne meldingen. Derfor er jeg litt opptatt av det.

Så til statsråden som var litt i tvil om hva Stortinget egentlig mener. Jeg mener at den merknaden som står på side 5 under Flysikringstjenesten, er veldig tydelig på det som går på konkurranseutsetting. Det er et flertall her i salen for at vi skal konkurranseutsette flysikringstjenestene, men jeg mener også det er et flertall i denne salen for at man skal avvente den prosessen til man har gjennomført erfaringene fra fjernstyrte tårn. Det er i alle fall en helt tydelig tolkning fra min side.

Janne Sjølmo Nordås (Sp) [11:55:16]: Bare for å presisere først når det gjelder taxfree-ordningen: Senterpartiet er ikke for å avvike den, for den er en del av finansieringen for kortbanenettet, som er viktig. Men det vi har tatt til orde for, sammen med en rekke andre partier, er at man vurderer å bruke Vinmonopolet som aktør for salg av alkohol når dagens avtale går ut.

Til representanten Orten, som mener at det å si nei til en tredje rullebane er å gamble med flytilbudet for Distrikts-Norge: Det mener Senterpartiet at ikke er rett. Det er ikke nødvendig når vi skal til Syden eller på utenlandsturene våre, at vi skal reise fra Gardermoen. For mange av oss, og sikkert for representanten Orten også, hadde det vært like hensiktsmessig å reise fra den regionale lufthavnen nærmere der vi bor. Vårt poeng er at alle utenlandsreiser ikke nødvendigvis må gå fra Gardermoen, men kan gå fra de regionale lufthavnene rundt omkring i landet.

Det viktigste for oss er å sikre kapasiteten for innenlandstrafikken til og fra Gardermoen. Det er mange som i framtiden også skal reise til og fra Oslo i ulike ærend, og da må man sikre at man har kapasitet til å ta imot de flyene som kommer via andre flyplasser eller kommer direkte, enten vi snakker om Molde, Sogndal, Mosjøen, Mo i Rana

osv. Dette er ikke å gamble, men rett og slett å planlegge litt bedre enn det vi synes det gjøres i dag.

Sverre Myrli (A) [11:57:07]: Jeg forstod representanten Elvestuen slik at han mente at vi ikke trengte en tredje rullebane, fordi vi i stedet skulle satse på jernbanen. På mandag skal vi diskutere Nasjonal transportplan. Da skal vi også diskutere jernbaneinvesteringer. For fire år siden vedtok Stortinget som en ambisjon at vi skulle ha bygd ferdig dobbeltspor på intercitystrekningene til Lillehammer, Halden og Skien innen 2030. Det går nå regjeringen, med Venstres støtte, bort fra, så nå på mandag vedtar vi en mindre ambisiøs plan for utbygging av intercitystrekninger. Og 2030 er i grunnen et interessant årstall, for det var da Stortinget sa at vi skulle ha ferdig intercitystrekningene, som vi nå altså ikke klarer, og det er da Avinor anslår at det kan bli behov – kan bli behov – for en tredje rullebane på Gardermoen. Så om vi dobler jernbaneinvesteringene, hvilket er usannsynlig at vi skal gjøre på mandag, utover det som ligger i forslaget til NTP, er det ingen realisme i at jernbaneutbyggingen i Norge de nærmeste 10, 15 eller 20 årene kan ta store andeler fra luftfarten.

Jeg har kjempet for jernbanen i alle de årene jeg har vært i dette huset, og kommer til å fortsette å gjøre det, men vi må også være realistiske, og vi må også se at vi kommer til å ha en stor grad av flytrafikk i Norge også i årene som kommer. Og hvis vi lykkes i å få flere til å kjøre tog – la oss håpe det – og at økningen i flytrafikken bremser opp, ja, så vil det være behov for å bygge den tredje rullebanen senere enn det som Avinor nå anslår. Så jeg gjen- tar i grunnen noe av det jeg sa i stad: Vi skal ikke nå vedta at vi skal bygge en tredje rullebane et eller annet år fram i tid – nei, men vi må nå si at vi skal sette av arealer. Tenk hvis vi kommer i den situasjonen at Elvestuen, jeg og andre som jobber for jernbanen, ikke lykkes med å få store passasjeroverganger til jernbanen, og så står neste generasjons politikere med en flyplass på Gardermoen som er innebygd, fordi dagens politikere ikke turte å manne seg opp til å si at vi skal sette av arealer. Vet du hva, president, det vil ikke jeg være med på. Transportkomiteen var tidligere i år i London og fikk orientering om hva som er situasjonen på Heathrow, hvor de ikke har tatt den politisk vanskelige debatten. Det er bygd omkring Heathrow på alle kanter. Nå må de bygge en ny, tredje rullebane, med det til følge at mange folk får husene sine ekspropriert og revet. Slik vil ikke jeg ha det på Gardermoen.

Jeg vil at vi som sitter på Stortinget nå, skal være like ansvarlige som forrige generasjons politikere var, som klarte å få landet hovedflyplassaken, og si at vi setter av arealer på østre side, for det er det myndighetene sier er det beste, og så kommer vi tilbake til selve utbyggingsspørsmålet senere.

Åse Michaelsen (FrP) [12:00:30]: Først en kommentar til representanten Elvestuen angående konkurranse- dyktighet på strekninger. Han nevnte i sitt innlegg Køben- havn. Hvordan i all verden skal København–Oslo bli en konkurransedyktig strekning for tog kontra fly? Det er ikke mulig.

Så er det også sånn at folk flest ikke bare skal fra Oslo til Arlanda. De skal kanskje fra Oslo til Arlanda og videre til Riga. Skal man da først ta toget til Stockholm, så om- stigning: komme seg ut til flyplassen? Det sier seg selv at

dette ikke er et alternativ. Jeg skal gi representanten Elve- stuen rett på ett område, og det er at det nok finnes noen enkeltstrekninger som etter hvert vil være konkurranse- dyktig med hensyn til annet kollektivtilbud enn fly. Men i dag, og også de neste årene, er vi ikke der.

Så til representanten Juvik. Han nevnte i sitt innlegg privatisering. Nei, konkurranseutsetting er ikke privatisering. Hvis det er noe som undergraver Avinors mulighet til – og husk at Avinor er fullt ut statlig eid – å kunne kryss- subsidiere flyplasser som ikke er lønnsomme, er det nett- opp å fjerne det effektiviseringspotensialet som ligger der. Jeg har 30 år som bakkepersonell på fem ulike flyplasser. Det er voldsomt mye å hente med hensyn til effektivise- ringspotensialet der.

Så til representanten Sjelmo Nordås. Vi kunne sikkert alle ønske oss direkteflyvninger fra vår regionale flyplass – veldig gjerne fra Sandane til New York. Men det er mar- kedet som regulerer dette. Det er selskapet som velger å fly der markedet er. Og det markedet finnes faktisk ikke der. Så vi må ikke undergrave Oslo lufthavn. Vi må sikre at Oslo lufthavn får vokse, sånn at vi sikrer disse flyforbin- delsene og enda flere flyforbindelser enn det vi har i dag. Og det gjør vi kun ved å legge til rette for veksten. Så her er det sånn at Avinor må ha en ramme som gir vekstmulig- heter, som gir mulighet til å kunne satse rett. Der ligger selvfølgelig også den tredje rullebanen, som en av de vik- tigste sakene for å kunne lykkes med dette i framtiden.

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presi- dentplassen.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [12:03:14]: I diskusjo- nen om konkurranseutsetting kan man alltid være enig el- ler uenig om hvorvidt det er fornuftig å få private aktører til å være med og tilby sine tjenester. Men i den diskusjo- nen som har vært når det gjelder tidspunkt for konkurran- seutsetting sett opp mot gjennomføring av fjernstyrte tårn på 15 flyplasser, mener jeg det er grunn til å spørre seg om den merknaden som Kristelig Folkeparti er med på. For Kristelig Folkeparti er med på at det er fornuftig med konkurranseutsetting, men så er de også med på en merknad der de sier at de vil avvente erfaringene fra fjern- styrte tårn før man går videre. Da er rett og slett spørsmå- let: Er den merknaden fra Kristelig Folkepartis side ment å være begrenset til de flyplassene som skal ha fjernstyrte tårn, eller skal det være generelt, som Arbeiderpartiet har gitt inntrykk av? Det hadde vært veldig nyttig om Kriste- lig Folkeparti presiserte det.

Jeg er helt enig i at der man skal ha fjernstyrte tårn, bør man vente med konkurranseutsetting. Men der man ikke skal endre teknologien, er det ingen erfaring å hente fra prosessen med fjernstyrte tårn. Da burde man kunne gå vi- dere. Det er en presisering jeg skulle ønske Kristelig Fol- keparti kom med.

En annen presisering som jeg håper på – dette bare for å forstå, ikke for å diskutere – gjelder en merknad fra ko- mitéen der man snakker om at Avinor bør kunne kapitali- sere på det de er flinke til, og må kunne selge tjenester i ut- landet. Skal det oppfattes av regjeringen som at da skal de kunne selge konsulenttjenester innen drift av flyplasser, eller er det at Avinor også skal kunne drifte flyplasser? Det er en vesentlig større greie, for da skal man også ha en or- ganisasjon og alt mulig som kan reise utenlands, og ikke

bare selge egen erfaring. Det hadde vært greit om komiteen kunne presisert det.

Så litt om det det er politisk uenighet om. Jeg hører hva representanten fra Senterpartiet sier, at man ønsker at det skal være flere utenlandsruter fra andre flyplasser enn Gardermoen, da får man tatt vekk litt av presset. Jeg tror vi skal huske at når det gjelder de flyrutene som går, forventer flyselskapene at flyene skal være noenlunde fulle. Jeg tror man forregner seg hvis man tror at Distrikts-Norge kan bli servet ved at folk fra Sandane skal kunne fly til Bergen, Trondheim, Stavanger og Tromsø og få det samme flytilbudet som de kunne fått i Oslo. Derfor blir det helt feil å la være å gå videre med å se på en tredje rullebane og å tro at reisende fra Sandane får dekket behovet andre steder, til samme tid, og av den grunn ikke trenger å reise til Oslo.

Så skal vi huske at veldig mange av dem som flyr fra Sandane, ikke nødvendigvis skal ut i verden, men skal treffe politikere, næringsliv og andre aktører i Oslo-regionen eller i Trondheims-regionen. Da er det for så vidt greit å fly til Værnes, hvis bedriften man skal treffe, er der. Men mange av dem som peker på at noe av det viktigste med FOT-rutesystemet er å kunne komme seg til Oslo om morgenen, vil ikke få dekket behovet sitt om noen år med den politikken Senterpartiet fører. Derfor er den rett og slett direkte distriktsfiendtlig.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ola Elvestuen (V) [12:06:35]: Jeg skal prøve å være kort.

Først: Samarbeidet «8 millioners byen», Oslo–Gøteborg–Malmø–København, om et interregprosjekt viser at det teknisk er fullt mulig å ha en jernbane som knytter dette området sammen innenfor en reisetid på to og en halv time. Men det må være vilje til å gjennomføre det. Det er noe helt annet – i samarbeid med Norge. Men mulig er det absolutt.

Ellers er det at man tar inn over seg at det ikke er noen kapasitetsproblemer på Gardermoen når det gjelder antall passasjerer totalt. Den tar fint 35 millioner. På Heathrow er de oppe i 70 millioner. Det handler om trafikken om morgenen og på ettermiddagen, på den mest travle tiden, og det er innenrikstrafikken som først og fremst tar den kapasiteten. Det er en kjensgjerning at ingen flyr mer enn nordmenn, og vi flyr veldig ofte strekninger på 500 km, der toget er konkurransedyktig. Det er helt klart at vi har mulighet til, med et så langt perspektiv som det her er snakk om, å bygge opp den kapasiteten. Heldigvis har vi i forbindelse med Nasjonal transportplan vedtak om at vi skal se på strekningsvise utredninger om høyhastighetsjernbane, som er et nytt initiativ.

Kjell-Idar Juvik (A) [12:07:57]: Jeg skal prøve å svare på det som statsråden utfordret på, sett fra mitt ståsted som saksordfører.

Først det som går på salg av kompetanse. Det som meldingen sier, er at man ikke skal få lov til å drive med noen ting. En skal drive med kjernevirksomheten og ikke få utnytte den kompetansen man har. Jeg oppfattet at vi syntes det var en snever holdning. Slik jeg tolker komiteen når det

gjelder salg av kompetansen til Avinor, skal man ikke drive med stordrift utenlands, men man kan gjerne bruke kompetansen sin til å bistå utenlands med konsulenttjenester. Jeg tror det er en grei presisering. Så jeg føler meg rimelig trygg på oppfatningen i komiteen.

Når det gjelder flysikringstjenesten, er i hvert fall oppfatningen til saksordføreren – det punktet står under avsnittet Flysikringstjenesten, Kristelig Folkeparti må for så vidt presisere det selv – at man prinsipielt er for at man kan konkurranseutsette flysikringstjenesten, men at man vil avvente det, sånn som det står her. Det er i hvert fall min oppfatning av den biten.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:09:26]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Else-May Botten, Lise Christoffersen, Hugo Bjørnstad, Magne Rommetveit og Eirik Sivertsen om en helhetlig luftfartsstrategi (Innst. 437 S (2016–2017), jf. Dokument 8:85 S (2016–2017))

Åse Michaelsen (FrP) [12:09:53] (ordfører for saken): Det er en samlet komité som er enig om at en helhetlig luftfartsstrategi må komme. Noe komiteen også viser til i merknadene sine, er at statsråden allerede er i gang med forarbeidet til en helhetlig luftfartsstrategi. Videre har man også merket seg at dette arbeidet er en oppfølging av det notatet som ble laget om globalisering og økt konkurranse i sivil luftfart.

Det som vil skje, er at det blir satt ned et representativt utvalg som skal bistå departementet i utformingen av denne strategien, og uten tvil er et sentralt tema der betydningen av å ha en norsk luftfartsnæring. Det vil bli tatt opp problemstillinger som flyselskapenes forretningsmodell, ansattes vilkår samt sikkerhet og miljø. Dette er helt i tråd med det en enstemmig komité er opptatt av.

Det som skiller komiteen derimot, er kanskje tidsaspektet for når man kan få en slik strategi på plass. Dette er en strategi som man ikke bare kan lage på det norske kammeret, for å si det sånn. Vi er fullstendig avhengig av at Norge er i dialog med Europa om internasjonale avtaler, og at dette er mulig å bake inn i en slik strategi, for å få kvaliteten opp å stå. Hadde det bare vært opp til Norge, departementet og det politiske lederskapet her, er jeg helt overbevist om at denne strategien allerede hadde vært behandlet her hos oss. Men igjen: Vi vet at ting tar tid. Ikke minst tar ting enda lenger tid i utlandet, og vi er altså veldig avhengig av at dette henger på greip, for Norge er ikke en øy uti havet. Vi er avhengig av andre land for at dette skal fungere.

Kjell-Idar Juvik (A) [12:12:03]: Det er ingen tvil om at luftfarten er i stor endring, og det skjer mye, ikke minst når det gjelder arbeidsforhold og den biten der. Derfor mener vi at det er overordnet viktig at man får laget en helhetlig luftfartsstrategi.

Ja, vi er klar over at vi ikke kan gjøre det uten å ta inn over oss at vi er en del av noe større, som forrige representant sa. Det betyr ikke at vi ikke likevel både kan ta en le-

dende rolle og ikke minst se på hva vi likevel kan gjøre. Det er jo ikke alt som må klareres av andre i forholdet.

Jeg registrerer at man er fornøyd med at det er i gang en slik prosess, men jeg registrerer også at man legger opp til å bruke veldig mye tid før man har som mål å komme tilbake til Stortinget. Det er også vår bekymring. Derfor vil vi opprettholde det opprinnelige forslaget vårt om at vi vil ha en slik melding.

Med det tar jeg opp mindretallsforslaget, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Kjell-Idar Juvik har tatt opp det forslaget han refererte til.

Lise Christoffersen (A) [12:13:33]: Mye er allerede sagt her i dag om betydningen av luftfarten i et land som Norge, så jeg lar akkurat det temaet ligge. Men som medlem av arbeids- og sosialkomiteen er jeg minst like opptatt av at vi skal ha ryddige forhold i luftfarten, både når det gjelder sikkerheten for passasjerene, og når det gjelder lønns- og arbeidsvilkår for de ansatte – i lufta og på bakken. De to forholdene henger også til en viss grad sammen med hverandre.

I representantforslaget viser Arbeiderpartiet til at det nå begynner å haste med å iverksette tiltak for å sikre at vi fortsatt skal ha en luftfartsnæring i Norge og i Europa som kan konkurrere på like vilkår, basert på de standardene som må gjelde i et moderne arbeidsliv.

Høyre-Fremskrittsparti-regjeringa liker stadig å framheve at den i egne øyne er både framoverlent, handlekraftig og gjennomføringsdyktig. I sitt arbeid med å følge opp Stoltenberg II-regjeringas handlingsplan nr. 3 mot sosial dumping, fra 2013, der behovet for skjerpet innsats for å trygge arbeidsvilkårene i luftfarten ble tatt opp, har samferdselsministeren verken vist handlekraft eller gjennomføringsevne. Det hjelper lite å være framoverlent når man ikke samtidig flytter føttene. Det går som regel ganske dårlig.

I representantforslaget viser vi til at statsråden for snart et år siden, under Arendalsuka, lovte at han skulle lage en luftfartsstrategi. Det ble godt mottatt, bl.a. av fagbevegelsen, men også av arbeidsgiversida, som begge tidligere på året hadde etterlyst både strategi og stortingsmelding om luftfarten. Tidlig på høsten sier statsråden at han i løpet av kort tid skal ta stilling til hva slags form det videre oppfølgingsarbeidet skal ha, men lite har skjedd, og nå er stortingsperioden snart over.

Jeg tillater meg også å minne statsråden om at vi allerede i hans første halvår i statsrådsstolen hadde en interpellasjonsdebatt i Stortinget der Arbeiderpartiet spurte hvilke initiativ statsråden ville ta nasjonalt og internasjonalt for å sikre ryddige lønns- og arbeidsforhold og like konkurransevilkår i luftfarten. Statsråden viste da til et brev han hadde sendt EUs transportkommisær dagen før. I ukene før hadde vi gjentatte ganger ringt departementet for å få tak i det varslede brevet, som altså ikke ble sendt før Arbeiderpartiet presset på ved å ta saken opp i Stortinget. I januar 2014 sa statsråden at han ønsket å videreføre det arbeidet den rød-grønne regjeringa hadde igangsatt. Det er tre og et halvt år siden. Lite har skjedd. Det er så en nesten kan lure på om statsråden egentlig ikke synes at dette er så veldig viktig. Tilgi meg hvis jeg tar feil, for hvis det er manglende evne det står på, så la meg tipse statsråden om at SAMAK,

fellesorganisasjonen av sosialdemokratiske partier og fagbevegelsen i Norden, i januar i år la fram en rapport med både analyse og gode forslag, som statsråden fritt kan få lov til å benytte seg av.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [12:16:54]: Jeg kan jo bare først si det vi allerede har sagt til komiteen, at denne rapporten skal vi lage. Vi har sagt vi skal lage en strategi. Vi skal nedsette et utvalg. Så sann sett slår en her inn åpne dører.

At Arbeiderpartiet gjentatte ganger forsøker å gi inntrykk av at ingenting skjer, må i så fall mer reflektere at en ikke selv følger med, mer enn det reflekterer det som faktisk skjer i regjeringen.

Når representanten Lise Christoffersen påpeker at jeg allerede tidlig i min regjeringsperiode sa vi skulle følge opp det arbeidet Arbeiderpartiet hadde satt i gang, gjaldt det den såkalte globaliseringsrapporten. Når representanten Christoffersen nå gir inntrykk av at en fortsatt venter, har representanten fulgt ekstra dårlig med, for den rapporten er altså framlagt og har vært diskutert ganske lenge. Hvis man da drar i gang en debatt her hvor man egentlig bare prøver å svartmale regjeringen, og ikke engang har fått med seg rapporten som er framlagt, og den påfølgende diskusjonen, er det faktisk en ganske lite konstruktiv debatt.

Jeg håper egentlig vi slipper å kjøre den samme runden nå som vi opplevde tidligere i dag, der man diskuterer bare for å diskutere. For dette utvalget som skal settes ned, det NOU-arbeidet som skal gjøres, er vi enige om skal skje, og prosessen er i gang. Så det er det ingen tvil om.

Når Arbeiderpartiet da viser til at de la fram ikke bare én strategi, ikke bare to, men tre strategier mot sosial dumping, reflekterer vel det mer at strategiene ikke hadde særlig mye virkning, når man må legge på gjentatte strategier. Det at man først rett før man går av, sier at dette er noe man skal jobbe med, da må man jo virkelig lure: Synes en at alt det vi har gjort på tre og et halvt år, er for lite, når det eneste man selv klarte på åtte år, var å få varslet at en skulle legge fram en strategi, og at man skulle begynne arbeidet med en rapport om globalisering innenfor den sektoren?

Det tok ikke mange ukene etter at vi vant valget og inntok regjeringkontorene, før dette temaet ble satt på dagsordenen, og der vi tok kontakt med EU-systemet, for det er der vi må jobbe hvis vi skal få til internasjonale endringer i dette. Vi må snakke gjennom IATA og andre for å sørge for at man faktisk får noe som ikke bare begrenser norsk luftfart og gjelder norsk innenriksluftfart, men som går på de internasjonale flygningene. For det er jo det som skaper utfordringene her: muligheten for et selskap til å ha fly som flyr fra ett land med personale fra et annet land ansatt gjennom et bemanningsbyrå fra et tredje land, og som gjerne har fly registrert i et fjerde land – og som dermed får mange ulike stoler. Dermed er det viktig å sikre at tilsynsmyndighetene vet hvilke regler som gjelder, og at vi behandler aktørene mest mulig likt, for å sikre at konkurransen vinnes av dem som driver mest mulig effektivt, og ikke av dem som gjennom en internasjonal bransje klarer å komme seg mellom lover og regler og muligheten til å organisere seg.

Dette arbeidet har vi satt i gang. Vi har jobbet mye med det. Utfordringen er at det ikke er alle andre land som er

enig med oss. Da tar det rett og slett lite grann tid. Det tror jeg Arbeiderpartiet også ville ha innsett, hvis de hadde brukt tiden sin i åtte år i regjering på å ta opp den tematikken. For meg virker det nesten som om det ikke ble brukt mye tid på. Vi diskuterer disse temaene veldig mye med våre naboland, rett og slett fordi det er viktig for oss å ha sikre og ordnede forhold, både for dem som driver, og for dem som jobber, i flybransjen. Sikkerheten til de reisende og til de ansatte er for oss av aller ytterste viktighet, akkurat som vi også har samme viktighetskala når det gjelder veitrafikk, når det gjelder jernbane, og når det gjelder skipsfart.

Jeg har ikke lyst til å få en debatt der man prøver å gi inntrykk av at det ikke er viktig. Men jeg skal heller ikke bruke det inntrykket mot dem som kritiserer meg, for jeg tror vi alle er enige om dette. Men det at en selv ikke klarte å levere på dette i løpet av åtte år, gir ikke et argument for å gi inntrykk av at andre ikke har prøvd. Vi jobber med det. Vi er altså i gang med dette i den utredningen Arbeiderpartiet her etterlyser. Sånn sett burde vi egentlig jublet for at vi alle spiller på samme lag.

Lise Christoffersen (A) [12:21:15]: Jeg skal ikke hale ut tida unødig. Jeg har i grunnen fått fram poenget mitt – at jeg synes det går for smått.

Jeg registrerer at statsråden nok en gang nå helt på slutten av sin statsrådperiode – forhåpentligvis – fortsatt refererer til åtte år med rød-grønn regjering og ikke til fire år med egen regjering.

Selvfølgelig har undertegnede fått med seg globaliseringsrapporten, men det som var Arbeiderpartiets intensjon med handlingsplanen mot sosial dumping, der vi også løftet fram luftfarten, var å komme med konkrete forslag til hvordan en skal bekjempe sosial dumping. Til statsrådens orientering, når han sier at det at vi kom med en handlingsplan i 2013 for det første viste at vi ikke hadde handlekraft i spørsmålet om sosial dumping selv, og at vi ikke i løpet av vår regjeringsperiode hadde greid å fjerne sosial dumping, faller jo det på sin egen urimelighet. Vi la fram den første handlingsplanen mot sosial dumping i 2006, så kom plan nr. 2 i 2008, plan nr. 3 i 2013, plan nr. 4 i 2014 og plan nr. 5 i 2017. Samtlige planer har det som utgjør flertallet og regjeringspartiene i dag, vært med på å stemme ned.

Arbeiderpartiet har aldri prøvd å gi inntrykk av at sosial dumping er noe en kan fjerne med et trylleslag ved hjelp av en handlingsplan. Nei, det er et arbeid som må pågå kontinuerlig fordi vi bl.a. snakker om internasjonal organisert kriminalitet i en del av de sakene, og her finner en alltid nye veier: Når en greier å tette ett smutthull, finner en nye, så kampen mot sosial dumping må pågå i de bransjene som er utsatt, kontinuerlig.

Fafo har foretatt en evaluering av de tre første handlingsplanene våre og konkludert med at handlingsplaner mot sosial dumping virker der det er skolerte organiserte tillitsvalgte til stede på arbeidsplassen. Men arbeidet må pågå kontinuerlig, og når vi forhåpentligvis overtar regjeringsmakta til høsten, kommer vi til å fortsette det arbeidet. Og vi kommer aldri til å si at det arbeidet er vi nå ferdig med.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3

Sak nr. 4 [12:23:41]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Janne Sjelmo Nordås, Trygve Slagsvold Vedum, Heidi Greni, Anne Tingelstad Wøien og Per Olaf Lundteigen om å be regjeringen legge frem en stortingsmelding om taxinæringen (Innst. 408 S (2016–2017), jf. Dokument 8:115 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Magne Rommetveit (A) [12:24:33] (ordfører for saka): Taxi er ein viktig del av det samla kollektivtilbudet i samfunnet, med geografisk dekning over heile landet. Mange ulike grupper har stor nytte og glede av at det finst eit tilgjengeleg transporttilbod til stader, og til tider tog og buss ikkje går, døgnet rundt, i heile landet.

Det har vore brei semje om dette i årevis, men dei siste to–tre åra har det vorte meir turbulens rundt næringa, og nokre synest å vilja setja dette tilbodet i spel. Eg synest regjeringa seier det godt i den politiske plattformen si frå Sundvolden i 2013:

«Drosjepolitikken skal ses på som en del av kollektivpolitikken, og bransjen har et viktig samfunnsopdrag.»

Dette trur eg alle parti kan seia seg einige i, og i dette ligg også grunnlaget for den lovgjevinga me i dag har på området. Mange påstår at lova er der mest av omsyn til drosjeeigarane og andre i næringa, men det er vel heller samfunnsomsyn som ligg til grunn – viss ikkje hadde nok reguleringa vore fjerna for lenge sidan. Spørsmålet er difor: Skal det framleis vera taxi overalt alltid, eller bare nokre stader av og til? Skal yrket vera til å leva av, eller skal det i verste fall verta alle sin kamp mot alle, med sosial dumping og eit ras mot botnen i næringa i lønsemd og i kvalitet?

Dei som går til åtak på næringa og lovverket, hevdar at tilbodet er utdatert, at marknaden ikkje fungerer, og at me må ha meir konkurranse og nye forretningsmodellar osv. Fleire i næringa har kjent seg som ein kasteball for inn- og utfall den siste tida, ikkje minst fordi fleire politikarar og andre i det offentlege rom snakkar opp ei verksemd som konkurrerer på heilt eigne premisser, utan å følgja lova og andre pålegg som taxinæringa har, og utan å berekna moms og betala skattar.

Dette er bakgrunnen for at me i mindretalet synest at det no vil vera bra med ei samla og grundig vurdering av dei måla samfunnet skal ha for drosjane sin plass i transportpolitikken, og dei rammevilkåra som må til for å nå desse måla. Ei eiga stortingsmelding om taxinæringa vil også kunna ta opp i seg den teknologiske utviklinga me har sett, og som me ser føre oss kjem, og kva ho vil ha å seia for ei framtidig og moderne taxinæring.

Heile komiteen seier i innstillinga at taxi er ein viktig del av eit samla kollektivtransporttilbod, med geografisk dekning over heile landet, og ein del av velferdssamfunnet.

Statsråden syner i svarbrevet sitt – og fleirtalet i merknadene sine – til at dei prosessane som alt er i gang innan feltet, er tilstrekkelege for å vurdere alle omsyn i framtidig drosjeregulering, og at det difor ikkje er nødvendig med ei eiga stortingsmelding om taxinæringa. Det vert også synt til m.a. høyringa som har vore om forslag til endringar i yrkestransportlova.

Me veit ikkje korleis regjeringa vil stilla seg til ESA med omsyn til behovsprøvinga. Resultatet her vil kunna få store følgjer for drosjetenesta. Og dersom ein skal følgja Delingsøkonomiutvalet og fjerna løyvekravet for persontransport, vil det i praksis kunna rokka ved prinsippet om å sjå drosje som ein del av kollektivtilbodet, og det vil kunna rokka ved heile samfunnsoppdraget.

Næringa kjenner seg som ein kasteball i ein uryddig debatt, der mange ting vert blanda saman, og der viktige aspekt vert gløymde. Eg trur det hadde vore fornuftig no å samla seg om ei stortingsmelding, slik at diskusjonen kunne vorte meir faktabasert, grundigare og mindre prega av ideologiske utspel enn han me har.

Eg håpar uansett at me samla står fast på samfunnsoppdraget og drosjane si rolle i kollektivtransporten, og at me kan finna tilbake til ein samstemd og føreseieleg politikk for alle partar. Ikkje minst kundane i by og bygd er tente med føreseielege vilkår når det gjeld tilgang, prisar, forsikringar, lokalkunnskap og kontroll.

Eg tek med dette opp forslaget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Magne Rommetveit har tatt opp det forslaget han refererte til.

Nils Aage Jegstad (H) [12:29:33]: Når verden endrer seg, må rammeverk og regler moderniseres i takt med utviklingen.

Det finnes ikke mange gode eksempler på en positiv utvikling på de områder der utøvende næring ikke har hatt incentiver for en kundetilpasset utvikling. Taxinæringen har manglet verktøyene for å gjøre næringen bedre. De offentlige løyvereguleringene er til hinder for at sentralene kan sette høyere krav til kvalitet og innhold i produktet, til forbrukernes beste.

De offentlige reguleringene av drosjemarkedet har lenge vært modne for revisjon og modernisering. Regelverket er i dag veldig fragmentert, og ansvarsforholdene er uklare.

Konkurransetilsynet konkluderer med:

«Dagens regulering av drosjemarkedet legger ikke til rette for effektiv konkurranse og produktivitetsvekst.»

Og videre:

«Ikke minst har den teknologiske utviklingen medført at grunnlaget for prisregulering i drosjemarkedet har endret seg.»

Samtidig melder drosjenæringen selv om et stort behov for endringer.

Vi skal ikke forby tjenester for å beskytte eksisterende forretningsmodeller, men Høyre ønsker å sikre likebehandling av de ulike aktørene. Samtidig må endringene

åpne for å ta i bruk ny teknologi og legge til rette for innovasjon og produktivitetsforbedrende tiltak.

Drosjenæringen har kommet i søkelyset i forbindelse med debatten rundt delingsøkonomien. Delingsøkonomiutvalget foreslår å oppheve løyveordningen for drosjer. Et av hovedankepunktene er manglende konkurranse i drosjenæringen. En må imidlertid her skille mellom bestillingsmarkedet, som er den største delen av drosjevirksheten, og det som foregår på gaten. Det er stor konkurranse om bestillingsmarkedet, hvor ikke minst det offentlige er en stor aktør. Når man tar drosje fra en drosjeholdeplass, er man prisgitt drosjekøen.

Som i de fleste strengt regulerte næringer oppstår det et uregulert marked på utsiden av systemet og samtidig foretak i en gråsoner. Ren piratdrosjevirkshet foregår i stort omfang og skaper problemer både for sikkerheten og for den regulerte næringen. Selskaper som Uber oppstår i det som i dag er en gråsoner. Transportvirksheten organiseres her tilsynelatende uten at det er tjenestebetaling, og man går dermed klar av lovens formelle regler om betaling for transporttjenester.

I utgangspunktet må en ta inn over seg at forholdene er vidt forskjellige mellom de tette befolkede byområdene og resten av landet. I spredt bebygde områder vil offentlige innkjøp være fundamentet for at det i det hele tatt finnes et drosjetilbud. På den andre siden av skalaen befinner Oslo-området seg, hvor det bør være rom for flere konkurrerende sentraler. Det er et paradoks at i Oslo og Akershus, hvor det er forutsatt at prisene skal fastsettes i et marked, og hvor det er flere drosjesentraler, øker prisene.

Alle som driver næring, må underlegges de samme lover og regler. Om selskapet heter Oslo Taxi, Bergen Taxi eller Uber, er det de samme kravene til innberetning til skattemyndighetene og oppfylning av lover og regler knyttet til brukernes rettigheter og samfunnets krav til trafikk-sikkerhet etc. som gjelder. Næringene som nå utfordres, må få mulighet til å styrke sin posisjon ved å utvikle seg – til kundenes beste. Høyre mener at vi ikke trenger en ny stortingsmelding om drosjenæringen. Vi mener vi kan løse utfordringene uten det. Betingelsen er at også næringen selv tar tak i de utfordringer den står overfor.

Janne Sjelmo Nordås (Sp) [12:33:31]: Taxi er en viktig del av det samlede kollektivtransporttilbudet, med geografisk dekning over hele landet. Det er forskjeller – det er ingen tvil om at i Oslo er taxien kanskje mer på jakt etter kunden enn tilfellet er i min kommune, der vi knapt har taxi. Men det taxitilbudet som man har ute i Distrikts-Norge, er utrolig viktig bl.a. for eldre, skolebarn, syke og personer med nedsatt funksjonsevne. Det er viktig at vi greier å sikre også det velferdstilbudet som taxien bidrar til.

Derfor synes vi i Senterpartiet at det er nødvendig å se på de rammebetingelsene som er. Den offentlige reguleringen av taxinæringen har blitt et stadig mer aktuelt tema, og det er tjent med å bli utredet skikkelig.

Saksordføreren og flere andre har nevnt det som har foregått, og som har blitt kjent gjennom mediene, med Uber og med pirattaxi – som taxinæringen selv er veldig opptatt av å finne løsninger for å komme i møte. Man ser det i ESA-diskusjonen som vi må finne en løsning på, og vi ser det som Delingsøkonomiutvalgets rapport peker på.

Det er bakgrunnen for at Senterpartiet har fremmet et representantforslag, for vi mener at det er nødvendig å drøfte og avklare denne næringens rammevilkår, slik at vi kan gi næringen forutsigbarhet og stabilitet så vi fortsatt har en taxinæring over hele landet.

Ellers viser jeg til saksordførers gode innlegg, som redegjorde veldig nøye for en rekke punkter. Vi tror at alle er tjent med at vi tar en slik drøfting på alvor, slik at vi – som sagt – kan sikre forutsigbarhet for drosjenæringen.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [12:35:52]: Debatten som reises, mener jeg er viktig. Det å sørge for god kollektivtrafikk rundt omkring i landet er en av måtene å sørge for at alle får ta del i samfunnet. Det at man kan komme seg til steder selv uten å eie egen bil, er faktisk viktig.

Drosjen er en viktig del av kollektivtrafikken. Den kan gi deg individuell transport der storsamfunnet ikke ser det regningssvarende å sette opp direkte busslinjer, og det er ganske mange steder, tross alt. Mange steder bør man altfor grissgrendt, eller at vi rett og slett har så mange individuelle ulike reisemål at buss ikke dekker alle behov.

Drosjemarkedet er veldig ulikt fra sted til sted. I Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og andre større byer er det relativt lett å få tak i drosje til dit du ønsker, og det er relativt sterk konkurranse mellom aktørene. Ute i distriktene, derimot, vil det være lenger mellom drosjene, og det tar gjerne lenger tid før drosjen kommer dit du er, for å kjøre deg dit du skal.

Det å sørge for at man har et marked som fungerer, som tross alt gir et best mulig tilbud, og som klarer å dekke de behovene man har når det gjelder både arbeid og fritid, er også en viktig del av de tilbudene som trengs for å sikre skoletransport, enten på fast basis enkelte steder eller når et barn bryter en fot og er litt avhengig av ekstra hjelp. Det å sikre at unge og eldre kommer seg til lege og lignende, er også en viktig del av drosjetilbudet.

Når vi har sagt at vi på nåværende tidspunkt mener det ikke er fornuftig med en stortingsmelding, er det rett og slett fordi det er såpass mange ting som skjer, og da er det viktig at vi har god framdrift. Skulle vi først lagt fram en stortingsmelding før vi besvarte disse tingene, ville det vært lite hensiktsmessig. Det ville betydd at vi hadde kommet bakpå i mange prosesser, og sannsynligvis kunne man forventet å få reaksjoner, om det ble oppfattet som at vi bryter det lovverket som vi er forpliktet av internasjonalt. Samtidig vil en stortingsmelding, hvis den hadde kommet, gjerne blitt behandlet uten at den egentlig ville få relevans for de sakene som vi skal håndtere.

Så vår anbefaling er at vi på nåværende tidspunkt holder de prosessene som er i gang med ESA og andre for å ivareta norske interesser best mulig. Men når vi kommer med eventuelle lovproposisjoner, vil det gi Stortinget en god anledning til å diskutere både helhet og de konkrete forslagene som regjeringen fremmer.

La meg bare understreke at tilnærmingen fra regjeringen er at målsettingen er å sikre et godt drosjetilbud over hele landet – og det er det som gjør det litt utfordrende. For vi vet at i noen av de landene der man har liberalisert kraftig, har man fått et enda bedre og billigere tilbud i byene, men man har også opplevd at folk ikke lenger kan leve av det som eneste yrke, og det har gjort at man en del steder i distriktene har fått et dårligere tilbud. Samtidig vet vi at i Norge skiller vi oss litt ut ved at mye av drosjetjenesten i

distriktene har kontrakter med f.eks. det offentlige og lever av mange bestillingsoppdrag, som de vet sikrer en viss inntekt. Det har gjerne gjort at moderne teknologi i Norge ikke ville fått de konsekvensene man har sett andre steder, rett og slett fordi drosjemarkedet har et annet inntektsgrunnlag i bunnen. Her er det mange ulike spørsmål som man trenger å besvare. Jeg forstår ønsket om å få en stortingsmelding, men jeg mener at på det nåværende tidspunkt vil det egentlig gjøre at vi ville være i dårligere stand til å finne løsninger på de problemstillingene som er nærliggende. Men diskusjonsønsket er jeg enig i, og vi prøver å ivareta de overordnede interessene. Det skal vi prøve å ivareta når vi fremmer eventuelle forslag til Stortinget etter hvert som vi ser resultatene av prosessene med bl.a. ESA.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Magne Rommetveit (A) [12:40:13]: Eg forstår at prosessar som er i gang i ESA osb., kan ein liksom ikkje berre leggja til sides fordi Stortinget har bedt om ei stortingsmelding. Det som er i gang, må gå – og ting skjer jo fort når det gjeld dette med drosjer.

Men eg vil litt tilbake til debatten me hadde tidlegare, om Avinor – godt førebudd frå departementet – ein godt førebudd og god debatt om ei verksemd som fungerer veldig bra. Det eg ser for meg, er at i og med at det ikkje har vore berre berre innan drosjenæringa, og ho òg skal gjelda i heile landet, ville det ha vore godt å ha ein slik type debatt her.

Spørsmålet er igjen: Går det ikkje an å gjera begge delar – ta unna dei tinga ein må gjera, men likevel leggja opp til ei stortingsmelding, slik at me får ei samla vurdering av det og debatt?

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [12:41:17]: For det første: Jeg har ikke fanget opp at Arbeiderpartiet mener at det bør gjøres konkrete endringer i dette. Det ville vært interessant om Arbeiderpartiet også kom med noen konkrete synspunkter på hva de mener det bør gjøres mer av eller mindre av – hva bør endres, og hva bør beholdes – istedenfor at vi bare skal ha en åpen greie der en viser interesse for tematikken, uten å ha mening om innholdet.

Når det gjelder sammenligningen med Avinor, synes jeg det er helt naturlig at vi har eiarmmeldinger om det med jevne mellomrom – det er tross alt storting og regjering som er eier og forvalter av dette. Vi forvalter skattebetalerens penger. Derimot er staten ikke eier av drosjebransjen. Der er vi regulator. Der lager vi lovverket. Så er det fylkeskommunene som deler ut konsesjoner og lignende, og som slik sett har mest styring. Derfor synes jeg at sammenligningen med Avinor-meldingen her er vel irrelevant. Som regulator og som lovgiver er det viktig at en av og til tar en pust i bakken, det er jeg enig i, men hvis Arbeiderpartiet mener at noe av det som er dagens lovverk, bør endres, har en alltid mulighet til det – selv uten en stortingsmelding.

Magne Rommetveit (A) [12:42:26]: Då eg drog parallellen til stortingsmeldinga om verksemda i Avinor, var det fordi det ikkje er meir enn ei halvtimes tid sidan me hadde ein god debatt her, og der sjølve meldinga belyser heile verksemda. Avinor er ein vel fungerande del av

samferdsla vår over heile landet. Det var det som var parallellen min til det – elles er det to vidt forskjellige ting.

Arbeidarpartiet har òg synspunkt på ting som kunne vore endra, og me ser dei utfordringane denne næringa står overfor. Det er mykje det som gjer at me har interesse av no å kunna sjå det noko breiare, særleg fordi me skal ha eit tilbod som skal gjelda òg i heile landet i framtida.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [12:43:24]: Den overordnede målsettingen – et tilbud i hele landet – er en målsetting vi deler. Jeg har allerede redegjort for iallfall mitt og regjeringens standpunkt i dette. Hvis Arbeiderpartiet mener at det er ting i dagens lovverk som de vil ha endret, er det fortsatt mulighet til å fremme forslag om de konkrete endringene.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.
Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:43:48]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kjell Ingolf Ropstad og Hans Fredrik Grøvan om utvidet lagringsplikt av IP-adresser for å beskytte barn mot overgrep (Innst. 407 S (2016–2017), jf. Dokument 8:126 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.
– Det anses vedtatt.

Torill Eidsheim (H) [12:44:44] (ordfører for saka): Først vil eg få lov til å takke forslagsstillarane for initiativet til dette forslaget om utvida lagringsplikt av IP-adresser for å beskytte barn mot overgrep. Intensjonen bak er definitivt den aller, aller beste. Takk òg til komiteen og til justiskomiteen for eit godt samarbeid i saka.

Noreg er eit av dei mest digitaliserte landa i verda og ligg i verdstoppen i bruk av internettbasert teknologi. Nettbasert informasjon og tenester pregar kvardagen for både vaksne og barn. Dette opnar for mange moglegheiter, dessverre også for dei som ikkje har edle hensikter.

Tryggleiken til kvar og ein av oss er ei kjerneoppgåve for staten. Og kriminalitet i det store, m.a. overgrep og terror, må nedkjempast. Vi ser at ny teknologi utfordrar, og at det gjev eit auka potensial til å skade.

I saka som no blir lagd fram for Stortinget, har fleirtalet stilt seg bak eit alternativt forslag, der ein ber regjeringa greie ut om det rettslege handlingrommet for lagring av IP-adresser og relevante trafikkdata bør utvidast som eit nødvendig verkemiddel i kampen mot kriminalitet.

IP-adresser og abonnentdata kan bidra til å avsløre kriminell verksemd. Datatilsynet oppmodar i dag om lagring av IP-adresser og abonnentinformatjon i inntil tre veker

for faktureringsføremål, men det finst ingen lovpålegg om slik lagring.

Å dokumentere at lagring av IP-adresser faktisk vil ha ein effekt på kampen mot alvorleg kriminalitet, og kva konsekvensar dette vil ha for personvernet til folk generelt, er heilt sentralt om ein skal lovfeste det.

Då datalagringsdirektivet var til behandling, var lagring av IP-adresser implementert. Seinare blei direktivet som kjent oppheva fordi det av fleire domstolar blei rekna for å gå for langt i å påleggje lagring av sensitiv informasjon. Ein konsekvens av dette er at lovfesta lagringsplikt ikkje har tredd i kraft.

Masselagring av personinformasjon er problematisk, men lagring av IP-adresser er i utgangspunktet ikkje lagring av metadata. Lagring av IP-adresser er meir på linje med lagring av telefonnummer. Difor blir dette meir eit juridisk enn eit teknisk spørsmål.

Digital utvikling går raskt, og desse endringane gjer det krevjande å sikre målretta tiltak til kvar tid. Sidan terroranslaga i 2001 er det innført ei rekkje tiltak som aukar overvakingsnivået i samfunnet, og lover og forskrifter som har skjerpa straff og verkemiddel. I seinare tid har vi òg sett inn meir ressursar til operative tenester, og det er etablert cyber-koordineringssenter for å styrkje evna til å motverke truslane i det digitale rom. Tryggleiken vår krev auka koordinering mellom offentlege tryggleiksaktørar, og det er frå regjeringa i tillegg varsla at det vil bli fremja forslag om eit «digitalt grenseforsvar».

Dagens bruk av internett fører med seg komplekse problemstillingar med behov for grundige vurderingar av kva tiltak som vil ha størst kriminalitetshemjande effekt. Det er behov for ei tilnærming som både tek vare på heilskapen og ser på dei langsiktige verknadene. Tryggleiken til kvar og ein av oss er som sagt ei kjerneoppgåve for staten, og ein viktig del av tryggleiken vår er òg å sørgje for ein god balanse mellom rettsstat, personvern og overvaking.

Åse Michaelsen (FrP) [12:49:36]: Saksordføreren redegjorde veldig godt for hva trafikkdata er, og hva data-trafikk er. Jeg er sikkert ikke den eneste som bruker disse to begrepene litt i hytt og pine, men det er i denne saken vesentlig forskjell på de to, og det er veldig viktig.

Teknologi, nye metoder, debatten om datalagring i 2011 – den debatten er faktisk nesten steinalderen. Vi må nå se på helheten og ta inn over oss de endringene som går fortere og fortere. Utfordringen er å finne det rette nivået mellom behovet for informasjon for å forebygge kriminalitet og behovet for personvern. Å finne det rette nivået er krevende for alle partier.

Da denne saken ble fremmet av Kristelig Folkeparti, var vi i Fremskrittspartiet veldig positive til originalforslaget som Kristelig Folkeparti fremmet. Men så skjedde det et eller annet rart etter at komiteen fikk dette til behandling, for Kristelig Folkeparti trakk sitt forslag og fremmet et nytt et med et helt annet innhold. Det var rart. Jeg regner med at representanten for Kristelig Folkeparti som sitter i salen, og som skal uttale seg i saken, vil redegjøre for hvorfor de snudde og trakk forslaget sitt.

I den saken vi behandler nå, dreier det seg altså kun om IP-adresser. Datatilsynet uttalte i høringssvaret i forbindelse med debatten om datalagring som fant sted i 2011, at når det gjaldt IP-adresser, var de villige til å vurdere lag-

ringsplikt. Jeg tenker at det er dette vi skal debattere og diskutere nå.

Bjørn Erik Thon uttalte følgende til Aftenposten:

«Det er en vesensforskjell mellom det å identifisere hvem som står bak en IP-adresse og det å ha en total kartlegging av hvem som snakker med hvem, når og hvor den enkelte borger fysisk befinner seg til enhver tid.»

Det er helt vesentlig. Derfor ønsker vi i Fremskrittspartiet å møte dette behovet med en fleksibel tilnærming, for akkurat nå, mens vi debatterer denne saken, begås det alvorlig kriminalitet og overgrep mot barn. Det legges igjen spor, men de vil bli slettet innen politiet eventuelt får tatt beslag i pc-en. De slipper unna igjen. Og i morgen er det på han igjen – nye barn, nye overgrep. Det er derfor Fremskrittspartiet vil komme behovet i møte og tar opp et forslag om at vi ønsker å lagre IP-adresser i minst seks måneder, med en fleksibel tilnærming.

Derfor tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag i saken.

Presidenten: Representanten Åse Michaelsen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [12:52:51]: Den teknologiske utviklingen har på få år vært enorm, og internett har blitt et gode som vi absolutt må verne om. Ulike hensyn må drøftes og vurderes nøye før vi som lovgivere velger å gjøre inngrep i friheten som den enkelte har på internett. Men internett har også mørke sider, og f.eks. det vi diskuterer i dag, seksuelle overgrep mot barn på nettet, har dessverre økt betydelig, på både det åpne nettet og det mørke nettet. Vi som lovgivere har et særdeles stort ansvar for å sikre tiltak som beskytter barna våre så godt vi kan. Derfor har det vært viktig for Kristelig Folkeparti å styrke budsjettene til både politiet og Kripos, som jobber med dette. Blant annet i budsjettet for inneværende år var det en styrking på 30 mill. kr til Kripos, der i hvert fall 25 mill. kr av de pengene var direkte koblet opp mot dette.

Operasjon «Dark Room» i Vest politidistrikt høsten 2016 rystet oss alle. Omfanget og graden av grovhet i det som politiet avdekket, er helt uforståelig. Men dessverre er denne saken ikke et enestående enkelttilfelle. Ifølge lederen av Oslo politidistrikts avsnitt for seksuallovbrudd, Kari-Janne Lid, avdekkes kun toppen av isfjellet. Vi må derfor intensivere arbeidet med å forebygge, avdekke og etterforske seksuelle overgrep mot barn på nettet i større grad enn vi gjør i dag. Utvidet lagringstid av IP-adresser er det tiltaket som politiet etterspør i størst grad.

Jeg registrerer at flertallet i transportkomiteen kjenner til at politiet har etterlyst utvidet lagringsplikt for IP-adresser, fordi det vil kunne styrke politiets mulighet til å bekjempe alvorlig kriminalitet, som forslaget går ut på. Samtlige partier, utenom Kristelig Folkeparti og for så vidt også Fremskrittspartiet, velger likevel ikke å støtte forslaget fra Kristelig Folkeparti om å sikre en lagringstid av IP-adresser i inntil seks måneder. Representanten Michaelsen sier at de ønsker mer enn seks måneder. Det viktige for Kristelig Folkeparti har vært seks måneder, som politiet har sagt vil være tilstrekkelig, og vi fremmet det forslaget for forhåpentligvis å få med oss Høyre eller Arbeiderpartiet på det.

Det er viktig med varsomhet og edruelighet i disse sakene. Ulike hensyn må veies opp mot hverandre for å sikre riktig balanse mellom personvern hensyn og hensynet til oppklaring av alvorlig kriminalitet. Det er viktig at lagringen ikke er uforholdsmessig omfattende, og at varigheten av lagringen er forsvarlig. I tillegg må man vurdere alvorlighetsgraden av de lovbruddene som kan tenkes avverget eller oppklart gjennom lagringen, og sannsynligheten for at alvorlige lovbrudd mot uskyldige kan avverges eller oppklares.

Kristelig Folkeparti var imot implementeringen av datalagringsdirektivet – noe Høyre og Arbeiderpartiet ikke var – nettopp fordi det ville medføre et uforholdsmessig inngrep i den enkeltes personvern. Forslaget som vi fremmer nå, er noe helt annet og langt fra så inngripende som datalagringsdirektivet ville vært. Datalagringsdirektivet påla tilbyderne av elektronisk kommunikasjon å lagre alle datatrafikk i en periode som ikke kunne være mindre enn seks måneder og inntil 24 måneder. Pålegget om lagring av datatrafikk generelt innebærer lagring av vesentlig mer omfattende informasjon om personers kommunikasjon og bevegelse enn kun lagring av abonnementsinformasjon om IP-adresser. Det innebærer informasjon om elektronisk kommunikasjon, om abonnentens bruk, bl.a. hvilke telefoner som har vært i kontakt med hverandre med SMS eller ved telefoni, samtalens varighet, lokaliseringsdata for kommunikasjonsutstyr og bruk av IP-adresser.

Dette ble også illustrert av Datatilsynet i forbindelse med Stortingets behandling av datalagringsdirektivet i 2011, der de langt på vei støttet lagringsplikt for abonnementsinformasjon knyttet til IP-adresser, selv om Datatilsynet var motstander av de øvrige delene av datalagringsdirektivet. Representanten Michaelsen siterte også direktøren i Datatilsynet, Thon, som pekte på at det var en vesentlig forskjell mellom dette og DLD. Derfor kan ikke argumentene mot datalagringsdirektivet fullt ut brukes mot forslaget som vi diskuterer i dag.

Abonnementsinformasjon knyttet til IP-adresser kan sammenlignes med et telefonnummer. Det avslører ikke noe innhold og gir kun mulighet til å identifisere hvilket abonnement som disponerer den enkelte adressen i hvilket tidsrom. Denne informasjonen kan imidlertid være avgjørende i situasjoner der politiet blir kjent med bilder eller videoer som viser overgrep mot barn, som deles på nettet, og som gir grunn til å frykte at barn som figurerer i materialet, utsettes for pågående overgrep. Da kan lagring av IP-adresser gi politiet mulighet til å lete etter ofre, mulige gjerningspersoner og gjerningssted.

Datatilsynet godtar i dag lagring av IP-adresser og abonnementsinformasjon i inntil tre uker av faktureringsformål. Men det har vist seg at dette er for kort frist for politiet når de skal etterforske alvorlige nettovergrep. Særlig de internasjonale sakene gjør det vanskelig å rekke det innen tre uker. Kristelig Folkeparti mener derfor at det er på tide å gi politiet de verktøyene de ber om, slik at vi kan beskytte ungene våre på en bedre måte.

Jeg tar opp det forslaget vi har fremmet i innstillingen, og varsler at vi kommer til å stemme subsidiært for II.

Presidenten: Representanten Kjell Ingolf Ropstad har tatt opp det forslaget han refererte til.

Snorre Serigstad Valen (SV) [12:58:08]: Det er få forslag i Stortinget som er bedre begrunnet enn forslag som tar sikte på å bekjempe overgrep mot barn og spredning og produksjon av overgrepssbilder av barn. Det må også være bakgrunnen for denne debatten, at alle tiltak som det er praktisk mulig å gjennomføre, og som ikke kommer i konflikt med grunnleggende rettsstatsprinsipper, bør vi være villig til å diskutere for å bekjempe overgrep mot barn og overgrepssbilder og film.

Da er det likevel viktig å ha tunga rett i munnen. Jeg syntes det var litt illustrerende at representanten Åse Michaelsen først – ganske riktig – omtalte debatten om datalagringsdirektivet i 2011 som steinalderen, digitalt sett er det det. Men så i neste setning argumenterte hun for sitt syn nettopp med et sitat fra den debatten i 2011. Jeg vil advare mot en forestilling om at en IP-adresse bare er en IP-adresse. Representanten Ropstad har helt rett i at dette er et betydelig mindre inngripende virkemiddel enn innføring av datalagringsdirektivet ville medført. Men samtidig har også bruk av internett endret seg radikalt de siste årene. En IP-adresse er ikke bare en IP-adresse. En IP-adresse er det som kan identifisere hvem man er, i all bruk av alle former for internettjenester. Med tanke på at de aller fleste etter hvert går rundt med en smarttelefon, er det ganske mye informasjon. Da må man f.eks. spørre seg hvilken praktisk funksjon lagringsplikt vil ha, når det vi har som mål å bekjempe, er kriminalitet av en art som er så grov at det er grunn til å anta at de aller fleste som kan, benytter seg av såkalte proxyer og andre metoder for stadig å bytte IP-adresser. Dette hadde det vært interessant å vite mer om før vi skal fatte endelig beslutning i saken.

Det neste dilemmaet er: I hvor stor grad skal vi presse på for at IP-adresser i større grad enn i dag skal låses til identiteten til hver og en av oss på internett? Det kan jo – og jeg sier kan, for dette er spekulasjon – føre til det motsatte utfallet av det som var hensikten, nemlig at det blir lettere for mennesker med onde hensikter, det være seg innenfor denne typen eller annen type kriminalitet, å skaffe informasjon om andre menneskers nettbruk med kriminelt formål. Det vil i så fall gi større muligheter for inntrenging i enkeltpersoners, inkludert barns, bruk av nettet – for noen skal jo lagre denne informasjonen. Vil den lagres trygt? Mener Stortinget det er trygt nok om den informasjonen lagres av teleoperatørene selv – i en tid med betydelige sikkerhetslekkasjer selv fra noen av de sikreste myndighetsinstitusjonene i verden? Hva skjer om en potensiell overgriper greier å skaffe seg tilgang til IP-adressene til et barns mobiltelefon – med bakgrunn i den typen tyveri eller lekkasjer – som følge av at vi som politikere har presset på for at en IP-adresse er en IP-adresse, og at den skal lagres over lang tid, sånn at det er lettere å identifisere hvem som står bak IP-adressen, og hva nettbruken går ut på? Det er spørsmål vi må stille oss selv grundig før vi tar grep som kan være et utilbørlig inngrep i hver enkeltes rettssikkerhet i Norge. I det ligger ingen undervurdering av hvor alvorlig dette feltet er.

Det er mange andre ting som også trengs for å styrke kampen mot overgrep mot barn og spredning av overgrepssbilder og film. Jeg tror i stor grad det er et ressurs-spørsmål. Det kunne jeg tenkt meg et tydeligere svar på. Er det sånn at politiet selv mener at de har de ressursene og den kompetansen som trengs for å gjøre en god nok jobb? Har vi et regelverk som er strengt nok på helt andre områ-

der, som f.eks. i forbrukerlovgivning? Jeg spør fordi det ikke er så mange uker siden vi hørte nyheter på NRK om leketøy som er i fri omsetning i Norge – og forbudt i andre land – der det er mulig for nesten hvem som helst å koble seg til, altså snakkende dukker og leketøy med en hvilken som helst Bluetooth-tilkobling. Jeg trenger ikke utdype hva slags potensial det fører med seg for dem som måtte ha onde hensikter.

Derfor, i stedet for å stemme ned forslaget med henvisning til tidligere debatter om datalagringsdirektivet eller med generelle henvisninger til rettssikkerhet, ønsker vi en grundigere debatt. Derfor vil vi fremme to forslag. Det ene er å utrede hvilke tiltak som vil være mest effektive for å bekjempe overgrep og overgrepssbilder av barn spredd over internett, herunder både kompetanse- og ressurs-spørsmål og lagring av IP-adresser. Det andre er å oppnevne en personvernkommisjon som kan vurdere utfordringer for personvernet andre veien.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Snorre Serigstad Valen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Iselin Nybø (V) [13:03:22]: På en måte er det forståelig at de partiene som var for datalagringsdirektivet i sin tid, ikke er motstandere av det forslaget som Kristelig Folkeparti har fremmet, for datalagringsdirektivet viste oss jo hvor langt flertallet i denne sal er villig til å gå for å overvåke egne borgere. Samtidig vil jeg på det sterkeste understreke at det vi snakker om i dag, ikke er det samme som datalagringsdirektivet, men det omfatter en overvåking av egne borgere. Litt av det som er utfordringen – eller problemet – med disse sakene, er at de i seg selv, isolert sett, ikke framstår som så veldig alvorlige eller som så voldsomt store inngrep, men når en hele veien tar de små skrittene, utgjør de i sum en ganske betydelig inngripen i folks personvern. Og det er som forrige taler sa, at det er sjelden det er så gode hensyn bak en sak som når det er snakk om overvåking. Det er alltid gode hensyn, det er alltid gode intensjoner, som ligger bak.

Venstre er ikke tilhenger av å øke lagringstiden fra 21 dager til 6 måneder, men også Venstre er bekymret for barns rettssikkerhet. Vi er også bekymret for barns personvern, og vi mener at dette handler om noe som er enda videre – det handler om registrering på nett, det handler om lagring på nett, og det handler om deling av sensitive opplysninger om og bilder av barn – som vi mener det er viktig å ha i fokus. Samtidig vil vi advare mot å tro at det å øke lagringstiden fra 21 dager til 6 måneder løser problemet. Mange ganger framstår det som et enkelt grep vi som politikere kan ta – vi kan bare vedta at opplysningene lagres litt lenger. Så føler man seg handlekraftig, for da har man liksom gjort det man kan gjøre.

Men lagring i seg selv vil ikke løse dette, for dette handler om mange flere ting også. Det handler om hvor mye politifolk vi har som jobber med dette. Hvis problemet er at de kommer for sent i gang med etterforskningen – er de for sent på ballen, de som jobber med dette? Det handler om den kompetansen de som jobber med dette, har. Dette er en problemstilling som er mye mer kompleks enn at vi klarer å løse den ved å utvide lagringstiden.

Jeg synes det ene forslaget som SV har fremmet, forslag nr. 3, er veldig bra. Der ber Stortinget regjeringen om å utrede hva slags tiltak som vil være mest effektive for å bekjempe overgrep og overgrepshandlinger av barn. Og de ber om en vurdering av erfaringene med lagring av IP-adresser i tre uker, altså dagens ordning. Gjennom det forslaget får vi sett på en større helhet. Da får vi sett på hva som er det mest effektive, slik at svaret ikke blir det enkle svaret, det som er lett å gjøre, men det som faktisk trengs for å bekjempe denne typen kriminalitet.

Når det gjelder forslag nr. 4, fra SV, som handler om en personvernkommisjon, er det noe Venstre støtter helhertet opp om. Vi har tidligere selv også foreslått at det må nedsettes en personvernkommisjon. Det handler om barn, men det handler også om personvernet vårt generelt, for vi vet at det hele veien er utsatt for press.

Heldigvis, vil jeg si, ble datalagringsdirektivet stoppet, nettopp fordi det var for inngripende mot den enkelte borger. Vi er hele veien utsatt for personvernangrep, både fra private aktører som vi frivillig går inn i, enten med åpne eller lukkede øyne, og fra staten når vi som politikere vedtar hele veien å utvide politiets metoder og fullmakter.

Venstre støtter ikke forslaget om utvidet lagringstid, men vi ønsker å støtte SVs løse forslag i saken.

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:08:10]: Politiet har i flere år etterlyst utvidet lagringstid for IP-adresser. Jeg er enig i at et slikt tiltak vil styrke mulighetene for politiet til å bekjempe overgrep mot barn, og det er viktig at politiet har tilstrekkelige virkemidler til å bekjempe denne typen svært alvorlig kriminalitet. I tillegg vil utvidet lagringstid også styrke oss i kampen mot terrorisme.

Det rettslige handlingsrommet for generell lagring av data er som kjent begrenset. EU-domstolen har i den såkalte TV 2-saken slått fast at generell lagring av fullstendige trafikk- og lokasjonsdata var i strid med EU-charteret om vern av privatlivet. Jeg understreker fullstendige trafikk- og lokasjonsdata.

Jeg mener likevel, på samme måte som forslagsstillerne, at det bør vurderes om det innenfor våre internasjonale forpliktelser er mulig å innføre krav om lagring av IP-adresser i lengre tid enn det vi gjør i dag. IP-adresser gir kun informasjon om hvilken abonnent som er knyttet til en bestemt IP-adresse, og gir altså ikke informasjon om innhold eller søkehistorikk. Lagring av IP-adresser er derfor atskillig mindre omfattende enn den lagringen datalagringsdirektivet la opp til. Jeg har derfor allerede besluttet at en ordning med lagring av IP-adresser skal utredes nærmere for å imøtekomme de behov politiet har for lengre lagringstid. Arbeidet er i gang. En grundig utredning er viktig for å sikre at en eventuell lovgivning vil være innenfor rammene av våre internasjonale forpliktelser, og at hensynet til personvernet ivaretas.

Så har det seg sånn at når jeg reiser rundt og besøker politidistriktene, forsøker jeg alltid å besøke dem som jobber med overgrep mot barn, og jeg oppfatter en veldig unison tilbakemelding fra politiet, eksempelvis når det gjelder operasjon «Dark Room», om at det ene, viktigste virkemidlet de trenger for å kunne styrke kampen mot denne grusomme formen for kriminalitet, er lagring av IP-adresser, og at den er lengre enn dagens maksimumstid, faktisk, på 21 dager – man er ikke engang pålagt å lagre det i 21 dager. Bare for å illustrere problemet: Kripos får nesten

ukentlig gjennom internasjonalt politiarbeid henvendelser fra utlandet hvor man får oversendt norske IP-adresser til personer, innbyggere, i Norge som har blitt knyttet til internasjonal kriminalitet som handler om overgrep mot barn. Ofte tar denne typen henvendelser tid, og erfaringsmessig går det omtrent en måned fra disse IP-adressene registreres, f.eks. i Canada eller i Tyskland, til Kripos mottar den informasjonen. Da er disse IP-adressene slettet. Det betyr at hver eneste måned får Kripos tydelige indikasjoner på nordmenn som har vært involvert i denne typen avskyelig kriminalitet, men man står altså uten mulighet til å finne ut hvem de er, og kanskje stoppe pågående overgrep. Når en da samtidig legger til grunn hvor lite inngripende lagring av IP-adresser faktisk er, er det i hvert fall ikke vanskelig for meg å havne på det standpunktet at vi må øke lagringstiden. Men det må selvfølgelig utredes, det må skje innenfor de avtalene og internasjonale spillereglene Norge er bundet av.

Jeg imøteser det som sannsynligvis blir konklusjonen etter dagens debatt, og jeg har som sagt allerede igangsatt utredningsarbeidet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Iselin Nybø (V) [13:13:18]: Fremskrittspartiet har ved flere tilfeller stått sammen med Venstre i kampen for personvernet. Statsråden sa nå i sitt innlegg opptil flere ganger at det var viktig å utrede spørsmålet. Samtidig ser jeg i forslaget som ligger inne fra Fremskrittspartiet, at det står:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget som sikrer at tilbydere av internettjenester lagrer abonnementsinformasjon og IP-adresser i minst seks måneder.»

Det er altså ingen vurdering inne i bildet der. Det er ingen utredning inne i bildet der. Det kan godt være at statsråden vil utrede det, men ser han ingen betenkeligheter med å gå for forslaget fra Fremskrittspartiet, der de beskriver at statsråden skal komme rett tilbake til Stortinget? Og selv om statsråden har en utredning i forkant, ligger konklusjonen klar i forslaget fra Fremskrittspartiet. Skal en utredning da bare være en tom greie?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:14:27]: Jeg har litt vanskelig for å se for meg det problematiske i det representanten tar opp. Det er altså helt vanlig at Stortinget gjennom anmodningsvedtak vedtar at regjeringen skal gjennomføre ulike tiltak, fremme ulike lovendringer, komme med nye saker tilbake til Stortinget. Det er helt ordinær praksis.

Det er altså sånn at i alle de tilfellene, i den grad det er nødvendig – og det er det som regel – vil vi gjennomføre utredninger. Dette er problematisert med hensyn til internasjonale avtaler Norge er bundet av. Da er det helt naturlig, dersom man hadde vedtatt den opprinnelige formuleringen som var fremmet av Kristelig Folkeparti eller av Fremskrittspartiet til denne saken, at man hadde gjort det samme og gjennomført en utredning. Det man legger til grunn nå, er at vi må tilbake til Stortinget før vi eventuelt fremmer et slikt lovforslag.

Iselin Nybø (V) [13:15:24]: Jeg takker for svaret og vil bare ha en oppfølging.

Når statsråden gjør den vurderingen, og hvis den vurderingen skulle vise at det ikke vil være fornuftig eller hensiktsmessig å ha en lagringstid på minst seks måneder, som er det Fremskrittspartiets forslag innebærer, betyr det da at statsråden vil komme tilbake til Stortinget med noe annet enn det Fremskrittspartiet her foreslår – altså med et forslag som tilsier en lagringstid på mindre enn seks måneder, hvis det er det den vurderingen vil vise?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:16:06]: Denne typen lovendringer vil alltid forankres der det er naturlig å gjennomføre forankringen. Det vil klart være relativt unaturlig for regjeringen å fremme et lovforslag som tilsier at vi bryter internasjonale konvensjoner. Det vil jeg knapt ha noen særlig stor forventning til vil gå igjennom i denne sal.

Dette er et ordentlig, skikkelig arbeid. Vi har dyktige jurister i Justis- og beredskapsdepartementet, som er i stand til å håndtere denne utredningen – kanskje den fremste kompetansen vi har i Norge på akkurat spenningsfeltet mellom norsk lovgivning og internasjonale konvensjoner. Det er en oppgave som vi selvfølgelig skal gjennomføre på skikkelig og ordentlig vis. Så får vi, på bakgrunn av de konklusjonene som trekkes som følge av de utredningene, se hvordan vi skal håndtere det videre. Men intensjonen fra forslagsstillerne har jeg ingen grunn til å tvile på, og det er altså ikke unaturlig at Stortinget gir marsjordre til regjeringen.

Iselin Nybø (V) [13:17:12]: Nok en gang takker jeg for svaret.

Bakgrunnen for forslaget som Kristelig Folkeparti har lagt fram for Stortinget, er alvorlig kriminalitet begått mot barn spesielt, og vi kan vel alle være enige om at det er noe vi ønsker å slå ned på. Kampen mot den type kriminalitet er noe vi ønsker å styrke, og spesielt når det gjelder barn, for de har ingen mulighet til å ivareta sine egne interesser. De klarer ikke å stå opp for seg selv, slik som voksne kan. Da er det også viktig at vi som politikere tar tak i det.

En ting er dette med lagring av IP-adresser, men det alene løser ikke denne problemstillingen. Det tror jeg statsråden er enig med meg i. Da er spørsmålet: Hvilke andre tiltak vil statsråden gjennomføre for at vi kan styrke innsatsen mot nettopp denne type kriminalitet?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:18:15]: Det er viktig for meg å understreke at Fremskrittspartiet også er veldig opptatt av at vi skal ha et skikkelig personvern, og at det ivaretas på en god måte. I spenningspunktet mellom sikkerhet og personvern vil det alltid foregå en debatt. Jeg legger til grunn det politiet forteller meg når jeg reiser rundt og besøker dem. Det er de som jobber med denne typen saker – overgrep mot barn på nettet og forlengelsen av det i den fysiske verdenen. De forteller meg at dette er ene og alene det desidert viktigste verktøyet de trenger i sin verktøykasse. Jeg tenker at vi skal lytte til politiet. Når personer som jobber med dette til daglig, sier at barneovergrepene går fri fordi de ikke klarer å framskaffe denne informasjonen, mener jeg det er grunn til å lytte til det.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:19:23]: Jeg vil takke statsråden for et godt innlegg og for et viktig engasjement, som vi deler fullt ut, men jeg synes det blir tatt litt

for enkelt på det. Jeg er glad for at statsråden understreker hensynene som må veies opp mot hverandre her, det er vi helt enig i, men jeg tror ikke det er noen i denne salen som f.eks. ville foreslått at en skulle ha mobiltelefoner med kontantkort, der en ikke kan registrere kontakt- eller abonnementsinfo, eller akseptert at bileiere kunne kjøre rundt uten at en knytter noe navn til hvem som hadde bilen. Det er enkelt, fordi det ble utnyttet da det var kontantkort som ikke ble knyttet til personen. Dette med IP-adresse er selvsagt å gå lenger, det skjønner jeg også, men det er sammenlignbart.

Derfor er jeg glad for at statsråden har satt i gang utredning allerede, og jeg tror at dette vil være, som han sier, et av de viktigste tiltakene for å få avdekket mer alvorlig kriminalitet. Men kan han si noe mer om når utredningen vil være ferdig, og når det eventuelt kan komme en sak til Stortinget?

Statsråd Per-Willy Amundsen [13:20:25]: Jeg kan ikke gi en dato, men det jeg kan love representanten, er at her vil det settes inn høy prioritet. Dette er en sak som prioriteres høyt fra departementet, og som vi så raskt som mulig og på forsvarlig vis skal få utredet og få fram et svar på med hensyn til en eventuell konflikt med internasjonale konvensjoner.

Det er viktig å understreke at dette er noe helt annet enn datalagringsdirektivet, som også representanten var inne på i sitt innlegg. Dette handler om å lagre IP-adresser, det handler altså ikke om å lagre metadata, lagre søkehistorikk, lagre aktiviteten en har på nettet. Og dette er, som representanten også viser til, relativt parallelt med type kontantkort for telefon. Det er faktisk en grunn til at det ikke er i bruk lenger. Det ble brukt veldig mye av kriminelle. Det med skilting av biler er også en interessant sammenligning, og en kan også sammenligne det med telefonnummer og at det knyttes til en person eller en adresse.

Presidenten: Replikskordskiftet er over.

Janne Sjølmo Nordås (Sp) [13:21:50]: Jeg tar ordet mer til en liten stemmeforklaring. Jeg er enig i at saken har en svært alvorlig bakgrunn, men det er heller ikke gjort noen grundige utredninger når det gjelder de ulike alternativene vi egentlig står overfor.

Senterpartiet har lagt inn sine primærstandpunkter i saken og valgt å se på en mulig utredning. Nå foreligger det to forslag fra SV, som Senterpartiet er beredt til å støtte. Vi kommer til å stemme imot forslagene nr. 1 og 2, som ligger i saken. Vi kommer til å stemme for forslagene nr. 3 og 4. Og så kommer vi subsidiært til å støtte I, som ligger i saken.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Åse Michaelsen (FrP) [13:22:53]: Nå har jo jeg hatt ordet, så jeg vil egentlig kommentere litt det som har kommet fram i debatten.

Representanten Nybø tar i replikkunden med statsråden opp dette med utredning/ikke utredning. Der skal vi være klar over at det forslaget som Fremskrittspartiet her fremmer, originalt ble fremmet av Kristelig Folkeparti. Som en ser i Dokument 8:126 og i innstillingen til oss,

Innst. 407 S, er det det forslaget som vi fremmer, som Kristelig Folkeparti fremmet opprinnelig. Det var det jeg etterlyste i stad – jeg ønsker å vite hva som har skjedd i Kristelig Folkeparti, når de ikke holder oppe sitt eget forslag slik det var i utgangspunktet.

Representanten Nybø var også innom hvorfor Fremskrittspartiet fremmer et forslag som sier «minst seks måneder». Det er et landsmøtevedtak for Fremskrittspartiet, jeg er representant for Fremskrittspartiet, og selvfølgelig fremmer jeg forslag som er i tråd med vår politikk. Men statsråden representerer en regjering, og det er en vesensforskjell. Det trodde jeg kanskje at representanten Nybø visste at det var forskjell på.

Videre ser en også at Fremskrittspartiet både i merknads form og i forslaget til I støtter den utredningen som må gjøres, spesielt når det gjelder relevante trafikkdata, om det bør utvides, og det er klart at det støtter vi. For oss er det viktigste å få dette til å fungere, og ønsket fra politiet på dette området er nettopp at dette må på plass. Minst seks måneder må på plass, og politiet ønsker to år, så hvorfor ikke? Så har jeg stor tillit til at statsråden vil komme tilbake til høsten, når statsråden er statsråd på nytt, med tydelige føringer på hvor vi lander, hvor mange måneder, og hva som er aktuelt.

Det er viktig for oss i Fremskrittspartiet at vi er fleksible, og at vi har et lovverk som er tilpasset det behovet som er der ute. Vi vet jo selv hvor lang tid en lovendring tar i denne forsamlingen. Slik som teknologien utvikler seg, klarer vi ikke å følge med, vi klarer ikke å lage et lovverk som er tilpasset de utfordringene som er ute i samfunnet i dag på dette området. Ergo er vi nødt til å være litt fleksible, og jeg vil tro, med et godt hjerte, at det er vi alle her i salen enige om.

Torill Eidsheim (H) [13:25:41]: Vi i Høyre er heilt enige i at ein må sjå på alle gode tiltak for å motarbeide alvorleg kriminalitet, spesielt overgrep mot barn.

Men frå vår ståstad blir ei slik hastebehandling – la meg driste meg til å kalle det det – av ei så alvorleg sak som dette, gjennom eit Dokument 8-forslag som konkluderer med ei løysing, ein feil innfallsvinkel.

Fleirtalet peikar på at det er mange ulike problemstillinger som må avdekkjast for å motarbeide kriminalitet i sin heilskap. Ikkje minst må desse tiltaka vere målretta. Det gjeld òg i aller høgste grad tiltak knytte til IP-adresser. Vi meiner at ei utgreiing vil vere viktig for å sikre at ei eventuell lovendring vil vere innanfor rammene av dei internasjonale forpliktingar Noreg har, og at ein òg varetek personvernet.

Vi viser i merknadene til at dagens bruk av internett fører med seg at brukarane si åtfærd på nettet som regel alltid blir spora i ei eller anna form. Men vi veit òg at utviklinga frå direktivet blei behandla og fram til i dag, har vist at stadig fleire brukarar faktisk vel å skjule IP-adressa si av heilt legitime grunnar, men òg av andre grunnar. Dette utfordrar.

Eg er veldig glad for å høyre statsråden peike på at arbeidet alt er i gang. Det lovar godt. Ein ser alvoret i situasjonen, og ser på kva for moglegheiter som faktisk finst for å finne det som er den gode tilnærminga og dei målretta tiltaka.

Det er viktig at vi får på plass nødvendige verkemiddel i kampen mot all kriminalitet. Når det gjeld IP-adresser, vil det ikkje vere slik at ein kan skilje mellom det som er knytt til overgrep av barn, og det som er knytt til annan relevant

kriminalitet. Som sagt er eg glad for å høyre at arbeidet er i gang, og eg reknar med at det vidare arbeidet òg vil ta opp i seg gode vurderingar av målretta tiltak, som varetek både heilskap, langsiktige verknader og personvern.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:28:52]: Jeg skal ikke dra ut debatten – bare komme med et kort svar til saksordføreren, som bruker begrepet hastebehandling, riktignok kanskje i gåseøyne.

Dette er et forslag som er drøftet i lang, lang tid, og som representantens eget parti stemte igjennom mer ytterliggående gjennom behandlingen av datalagringsdirektivet enn det som ligger til behandling i dag.

Derfor vil jeg bare understreke at fra Kristelig Folkepartis side har det vært en prosess, fordi vi var og er iherdige motstandere av datalagringsdirektivet. Det innebar en massiv overvåking av innbyggerne som jeg ikke tror ville hatt den effekten som tilhengerne argumenterte for. Men da dette forslaget var oppe i 2011 – det var representanten Serigstad Valen som var inne på at det er mye vann som er rent i havet siden den gang – pekte direktøren i Datatilsynet til og med den gangen på at dette var heller noe politikerne kunne gjøre dersom de skulle bekjempe overgrep på nett. Grunnen til at denne formen for kriminalitet blir trukket fram av oss som er forslagsstillere, er at det har eksplodert. Det er så mange tilfeller av dette. Det er riktig som det blir sagt, at det er flere andre typer internasjonal kriminalitet, terror og andre typer som dette også vil være til stor hjelp for, men spesielt for denne typen saker. Så derfor er det viktig for meg å understreke at for oss er dette et helt annet spørsmål enn datalagringsdirektivet. Dette vil kun gi en mulighet til å kunne se hvem det var som var inne på den chatten og faktisk tok kontakt der, eller bestilte overgrep der, eller lastet ned den slags bilder. Det vil være de sporene som vi trenger for å kunne få tatt overgriperne, og ganske ofte også få stoppet overgrep som pågår – dette bare som en forklaring.

Jeg vil rose komiteen for at den i alle fall landet på en utredning som statsråden nå bekrefter er i gang, for det er i alle fall viktig at dette arbeidet tas videre. Så ser jeg med glede fram til behandlingen, forhåpentligvis, her i Stortinget når den er ferdig utredet.

Til representanten Michaelsen: Jeg prøvde å svare i mitt hovedinnlegg også på hvorfor Kristelig Folkeparti har gått vekk fra «minimum seks måneder» til i forslaget nå å gå inn for «inntil seks måneder». Det er fordi vi gjennom behandlingen har sett at det var større motstand enn det jeg trodde det var. Jeg hadde kanskje trodd at særlig Arbeiderpartiet og Høyre ville støtte det. Når politiet sier at det er seks måneder som er det viktigste, holder det med i «inntil seks måneder» i første omgang. Det var det vi fremmet forslag om. Men dersom behandlingen og utredningen viser noe annet, er vi selvsagt med på å ta den diskusjonen videre.

Presidenten: Representanten Åse Michaelsen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Åse Michaelsen (FrP) [13:31:46]: Det har vært gjort et godt stykke arbeid med dette tidligere. I min tid i justiskomiteen, fra 2009 til 2013, var dette tema hvert år – vi kikket på dette.

Selvfølgelig utvikler teknologien seg, men det har også gjort at nettopp dette med IP-adresser faktisk er vel så ufarlig når det gjelder personvern nå enn det var tidligere, da teknologien kanskje ikke var kommet så langt. Jeg har også inntrykk av at veldig mange av dem som tar ordet, ikke har fulgt helt med i hva som skjer der ute. Derfor er det viktig, faktisk, å kunne være i forkant og lande dette.

Så til stemmeforklaring: Fremskrittspartiet kommer til å støtte subsidiært Kristelig Folkepartis forslag om inntil seks måneders lagringstid hvis vårt forslag om minst seks måneders lagringstid faller.

Iselin Nybø (V) [13:32:56]: Jeg har heller ikke noe ønske om å forlenge debatten, men når siste taler beskylder folk som har tatt ordet i debatten, for ikke å følge helt med, så synes jeg det må motsies her fra talerstolen. Vi følger absolutt med, vi også har et engasjement for disse sakene, vi er bare ikke helt enige, og det er vel kanskje litt av grunnen til at vi tilhører ulike partier. Vi har noe felles: Vi deler engasjementet for barn. Vi har alle et ønske om at barn skal ivaretas, om å beskytte barn, om å slå ned på denne kriminaliteten. Men vi gjør en annen avveining når det gjelder personvernet. Det er ikke sann at vi som er forsvarere av personvernet, ikke følger med. Vi har også deltatt i disse debattene i alle de årene som har gått – vi bare mener forskjellige ting.

Jeg registrerer at siste taler snakker ned den vurderingen som justisministeren snakket opp. Jeg er helt enig med justisministeren i at vurdering er viktig, og en vurdering må være reell. Så vil jeg legge til nok en gang, at det er mange andre ting som også må til for å bekjempe denne type kriminalitet. Vi kan ikke bare se på lagringstid på IP-adresser. Å bekjempe denne typen kriminalitet krever politifolk, det krever vilje til å prioritere denne typen kriminalitet, og ikke minst krever det kompetanse blant de politifolkene som skal se på disse sakene. Det er nettopp derfor Venstre kommer til å støtte SVs forslag, for da får man sett på en større helhet, og vi får gjort erfaringer med den lagringstiden som er i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [13:34:40]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk (Innst. 439 S (2016–2017), jf. Meld. St. 36 (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 70 minutter, og at taletiden blir fordelt slik: Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen. Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anniken Huitfeldt (A) [13:35:45] (komiteens leder og ordfører for saken): En stortingsperiode går mot slutten, og veldig mye har skjedd siden høsten 2013. Den gangen kjente vi knapt nok til ISIL, og det var ikke særlig sannsynlig at europeiske land krenket hverandres grenser med invasjon og annekasjon. Det var vel ingen som hadde trodd at president Trump skulle vinne valget i USA, og brexit framsto som fjernt og usannsynlig. Vi har altså vært gjennom en periode med ganske store omskiftninger i løpet av kort tid.

I dag er det også grunnlag for å takke, og jeg vil benytte anledningen til å takke utenriksministeren personlig for samarbeidet i en omskiftelig tid. Og takk til hele komiteen for det samarbeidet vi har hatt om norsk utenrikspolitikk i de fire årene som har gått.

I debatter som denne i dag kommer man sjelden utenom å slå fast at det hersker bred enighet om hovedlinjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Vi har tradisjon for kontinuitet og konsistens. Norge skal være til å stole på, på tvers av skiftende regjeringer. Vi sier ofte at norsk utenrikspolitikk ligger fast. Det bør den ikke. Når verden forandrer seg, må vi være forberedt på å endre oss, også politisk.

Det er åtte år siden sist gang hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ble behandlet i en stortingsmelding. St.meld. nr. 15 for 2008–2009, Interesser, ansvar og muligheter, ble framlagt i vårsesjonen 2009. Interessemeldinga, og det foregående grunnlagsarbeidet med en omfattende offentlig diskusjon, rapport og bokutgivelser om norsk utenrikspolitikk, var tematisk bredere anlagt enn den foreliggende meldinga, med sin klare vektlegging av sikkerhetspolitikken.

Professor Iver Neumann, en av våre fremste utenrikspolitiske eksperter, har påpekt hvordan interessemeldinga i 2009 utgjorde et skille i norsk utenrikspolitisk tenkning gjennom å relansere interessebegrepet i norsk utenrikspolitikk, til forskjell fra en mer tradisjonell vektlegging av identitet. Det er da også viktig å slå fast at en enstemmig komité uttaler at konklusjonene fra meldinga i 2009 fortsatt er gyldige, også i en endret sikkerhetspolitisk situasjon.

En skal kanskje være forsiktig med å bruke metaforer fra papirleksikonenes svunne tid, men den foreliggende meldinga framstår på et vis som et suppleringsbind til interessemeldinga fra 2009 – et sikkerhetspolitisk suppleringsbind. Siden 2009 har det åpenbart skjedd betydelige endringer på det sikkerhetspolitiske området. I våre egne nærområder utgjorde avtalen med Russland om delelinjen i Barentshavet i 2010 en milepæl – i positiv forstand – i norsk utenrikspolitisk historie. Samtidig utgjør Russlands Krim-anneksjon fra 2014 og destabiliseringen av Øst-Ukraina i negativ forstand den mest alvorlige utfordringen for den sikkerhetspolitiske orden i Europa etter den kalde krigens slutt.

Vårt naboskap til Russland må være basert på samarbeid og dialog, fasthet og forutsigbarhet. Vi må stå sammen med våre allierte og europeiske partnere i møtet med brudd på folkeretten. Men i et nabolag eller en grensland skal man ha et godt forhold til og åpen kommunikasjon med alle sine naboer, og det viktigste naboforholdet er med dem man deler gjerde med. Russland er ikke bare et land i vårt nabolag, Russland er vår nabo. Vi deler landegrense, og ikke minst har vi en omstendelig framforhand-

let grense til havs. Norge har interesser av å opprettholde kontakt med Russland, også i vanskelige tider.

Banalisering av utenrikspolitisk debatt skal man passe seg for, og jeg er nok ikke den første som stusser over begrepet «veivalg». Men gjennom meldinga finnes begrepene «valg» eller «å velge» i praksis bare i henvisningen til meldingas tittel, ikke i innholdet. Samtidig forekommer begrepet «videreføre» 32 ganger, «fortsette» 41 ganger og «styrke» ikke mindre enn 92 ganger. Likevel: Veivalg kan også foretas gjennom å videreføre og avslutte. Den nevnte professor Neumann har f.eks. tatt til orde for å nedlegge Barentssamarbeidet, fordi det er blitt retorisk svada. Der er jeg uenig. Det er i Norges langsiktige interesser å hegne om samarbeidet i nord, møysommelig bygget opp og et viktig bidrag til lavspenningen i nordområdene.

Jeg omtalte meldinga som et sikkerhetspolitisk suppleringsbind. En annen passende metafor kan være «løpemelding», for meldinga gir en konsis og presis beskrivelse av endringene i det sikkerhetspolitiske landskapet. Her ligger nok også årsaken til fraværet av grunnleggende uenigheter i komiteens innstilling. Det er ikke så veldig kontroversielt å bli enige om hvordan løpeforholdene ser ut.

Meldinga er også fortjenestefullt kortfattet og konsis, men listen blir fort lang over temaer og vinklinger man gjerne skulle sett mer grundig belyst og behandlet. Kina er ett eksempel. Komiteen har vært særlig opptatt av å løfte fram betydningen av Kinas framvekst og det sannsynligvis viktigste geopolitiske skiftet i vår tid. Kinas betydning er ikke noe nytt. Kina har vært verdens største økonomi i 18 av de siste 20 århundrene. Men i dag blir Kina også en stadig viktigere aktør på så godt som alle utenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske felt av betydning for Norge.

I vurderingen av Norges rolle i verden kan man havne i grøfta på begge sider. Vår betydning kan overvurderes, og den kan undervurderes. Jeg vil her advare mot den sistnevnte feilslutningen, å undervurdere vår utenrikspolitiske betydning. Vi er heller ikke noe lite land. Ta vår økonomi: Av snaut 200 land i verden er norsk økonomi på 25. plass. Våre bidrag til FN, også i absolutte tall, gjør oss til en stormakt.

Vi er heller ikke en tilskuer til verden. Vi er en viktig aktør, f.eks. når vi går foran og innleder dialog med grupper som andre land ikke snakker med – som militærjuntaen i Myanmar, geriljabevegelsen FARC i Colombia og de moderate kreftene i det afghanske Taliban. Norsk fredsdiplomati er en viktig og riktig prioritering.

La det også være sagt at en norsk rolle innenfor fred og forsoning er fullt mulig å kombinere med å være en sterk alliert, at vi deltar og gjør vårt – også militært – for å bekjempe terror og terrorens årsaker.

Uforutsigbarhet er blitt betegnende for tida vi lever i. Da er det også betimelig å avslutte her med en påminnelse om at verdenshistoriens gang ikke tar hensyn til forhandlingstakten i norske stortingsmeldinger. Den 11. august 1989 framla utenriksminister Thorvald Stoltenberg en bredt anlagt stortingsmelding om utviklingstrekk i det internasjonale samfunn og virkninger det ville få for norsk utenrikspolitikk. Under tre måneder senere, den 9. november 1989, falt Berlinmuren.

Men her ligger det også en lærdom for norsk utenrikspolitikk i 2017. Det er nettopp i omskiftelige tider at det åpner seg nye muligheter og rom for viktige initiativer, som f.eks. da nettopp utenriksminister Thorvald Stolten-

berg på starten av 1990-tallet tok initiativ til å etablere det nevnte Barentssamarbeidet.

Øyvind Halleraker (H) [13:44:36]: La meg starte med å slutte meg til komitélederens omtale av arbeidet i komiteen i denne perioden, og da er det også naturlig fra denne talerstol å takke komitéleder Huitfeldt for ledelsen av komiteen i perioden. Det er viktig å føre videre den konsensuspolitikk som har gitt oss bærekraft i norsk utenrikspolitikk over veldig mange år, også under skiftende regjeringer.

Veivalgsmeldingen er en viktig og betimelig melding, som jeg ønsker velkommen. Verdiene som ligger til grunn for vår utenriks- og sikkerhetspolitikk, ligger fast, men verden endrer seg raskt. Det sikkerhetspolitiske klimaet er blitt merkbart endret de siste årene, og verden mer uforutsigbar. Vi må derfor ta inn over oss de grunnleggende endringene som skjer, med internasjonal uro og dype kriser i Midtøsten og Nord- og Vest-Afrika. Vi setter spørsmålstegn ved de normer og den liberale verdensorden vi bygde opp etter annen verdenskrig. Veivalgsmeldingen drøfter hvordan norsk utenrikspolitikk skal møte disse utfordringene. Vi må ha en strategi for at de valgene vi tar, bygger opp under norske interesser og norsk sikkerhet, og vi må ta tydelige veivalg.

Bakteppet for meldingen er at Europas nærområder i sør er i krise. Folkerettens spilleregler, som har tjent Norge, er under press, og europeisk samarbeid settes på prøve. Parallelt med disse utfordringene ser vi maktforskyvninger i en verden som veves stadig tettere sammen. I bakgrunnen ligger felles utfordringer med betydelig iboende konfliktpotensial, som klimaendringer og knapphet på ressurser.

Det er mange positive utviklingstrekk og suksesshistorier ute i verden. Antall fattige i verden er dramatisk redusert de siste 25 år. Likevel har de siste årenes turbulens og akutte kriser gitt en følelse av økt sårbarhet.

Tre faktorer preger situasjonen i verden i dag: økt kompleksitet, uforutsigbarhet og oversiktighet. Vi må ha evne til å håndtere disse faktorene. Russlands annekasjon av Krim våren 2014 og destabiliseringen av Øst-Ukraina endret det sikkerhetspolitiske landskapet i Europa. Europa står samlet bak reaksjonene på de russiske folkerettsbruddene overfor Ukraina. Norge har sluttet opp om EUs restriktive tiltak ved å innføre egne, tilsvarende tiltak. Men for Norge er det viktig både å ivareta egne interesser i det praktiske samarbeidet med Russland og samtidig stå fast på folkeretten og forsvare viktige prinsipper for internasjonalt samkvem.

Veivalgsmeldingen trekker fram nødvendigheten av å videreutvikle samarbeidet med Russland basert på felles interesser og en fast, forutsigbar politikk. Spenningen mellom Russland og resten av Europa slår inn på Vest-Balkan, hvor vi ser en bekymringsfull utvikling. Framvekst av terrorisme og voldelig ekstremisme er en alvorlig utvikling. ISIL, den verste terrororganisasjonen i vår tid, har fått kontroll på et stort geografisk område, og vi har sett en tilstrømming av fremmedkrigere og en tilstrømming fra Europa for å kjempe for disse terrorkrigerne. Det er gledelig å se at de nå er på til dels vikende front.

Norge opprettholder betydelige sivile og militære bidrag til anti-ISIL-koalisjonen, og som en følge av dette og koalisjonens innsats er altså ISIL sterkt svekket i Irak og

Syria. Antall afrikanske land og ofre som rammes av terrorangrep, har over tid økt betydelig. Grupper løselig tilknyttet Al Qaida og ISIL har funnet tilhold i Nord-Afrika og i beltet fra Sahel til Afrikas Horn. I 2015 var 9 afrikanske land på listen over de 20 landene i verden som rammes hardest av terrorisme. Boko Haram var samme år verdens nest mest dødbringende terrorgruppe etter ISIL. Terrorgruppene i regionen truer også mål sør for Sahara og Europa. Utfordringene i Afrika og Sahel-beltet, Levanten og Maghreb, med sårbare stater som står i fare for å bryte sammen, vil påvirke oss i Norge og i Europa. Derfor er det viktig at regjeringen vil øke innsatsen i Europas ustabile nabolag ved å iverksette en strategi for norsk innsats i sårbare stater og regioner. Økt norsk bistand til de ustabile områdene i Midtøsten, Nord-Afrika og Sahel er et virkemiddel for å arbeide for å hindre at sårbare stater bryter sammen.

Vi hører av og til kritikk mot å innrette noe av den norske bistanden mot sårbare stater, så her er det altså viktig å minne om at noen av de mest marginaliserte menneskene og gruppene bor nettopp i disse landene. Det har over flere år vært lav økonomisk vekst i Europa, selv om den er i ferd med å ta seg opp, men vi ser en bekymringsfull utvikling i Tyrkia med økt polarisering.

Brexit fører til at den nest største økonomien og den sterkeste militære kraft i Europa skal ut av EU. Økende nasjonalisme, proteksjonisme og populisme er en «toxic cocktail». Veivalgsmeldingen tar utgangspunkt i at vi må forholde oss til disse utfordringene på en proaktiv måte.

Det er riktig å videreutvikle de lange linjene i norsk utenrikspolitikk ved å bidra til å bevare og videreutvikle den internasjonale rettsorden og styrke FN og andre internasjonale organisasjoner. Norge skal arbeide for å fremme menneskerettigheter, rettsstat og demokrati og reagere på alvorlige folkerettsbrudd.

Institusjoner som skal ivareta menneskerettigheter og demokrati, har fått en viktigere rolle. Vi må arbeide for å beskytte og styrke multilaterale institusjoner og fremme demokrati, menneskerettigheter og rettsstat. Nå arbeides det for norsk OSSE-formannskap i 2020 og at Norge velges til medlem av FNs sikkerhetsråd for perioden 2021 til 2022.

NATO må være rustet for utfordringene vi står overfor. Norge er NATO i nord. Regjeringen vil jobbe for et tettere samarbeid mellom NATO og EU. Europa må ta større ansvar for egen sikkerhet. Det er bra at regjeringen vil sette i gang sikkerhetspolitiske dialoger med utvalgte allierte: Frankrike, Nederland, Storbritannia og Tyskland. Det er viktig å bevare det amerikanske engasjementet i Europa, for USA er vår viktigste allierte. Vi må derfor bevare de sterke transatlantiske båndene og videreutvikle det langsiktige sikkerhetspolitiske samarbeidet vi har med USA.

President Trump bekreftet nylig at USA forplikter seg til det transatlantiske samarbeidet og NATO-solidariteten gjennom artikkel 5. Det er gledelig. Vi har lang tradisjon i Norge med nært samarbeid med skiftende regjeringer i USA. Det er positivt at regjeringen vil bidra til omstilling i NATO, slik at alliansens kollektive forsvar styrkes mot så vel gamle som nye sikkerhetsutfordringer.

På hjemmebane er langtidsplanen og styrkingen av vårt nasjonale forsvar et viktig svar på utfordringene vi står overfor. Langtidsplanen representerer en historisk økonomisk styrking av Forsvaret. Det er nødvendig etter mange

år med underfinansiering. Langtidsplanen bidrar til nasjonal styrking av vårt nasjonale forsvar og er et direkte bidrag for å styrke NATOs forsvarsevne. Vi gjør tunge investeringer i ubåter, maritime patruljefly, nye kampfly, luftvern, store hærinvesteringer og etterretning, for å nevne noe.

Regjeringen leverer på å styrke norsk forsvarsevne og legge til rette for økt alliert tilstedeværelse og øving i nord. Norge har tatt initiativ til NATOs maritime strategi, og det er avgjørende for oss med havområder seks ganger så store som våre landområder med en strategi som berører Nord-Atlanteren og våre nærmeste landområder. Disse områdene får stadig større militærstrategisk betydning. Norge har også tatt initiativ til en gjennomgang av NATOs kommandostruktur.

Visjonen om en verden uten kjernevåpen er et uttrykt mål for NATO. Samtidig slår alliansen fast at den vil ha kjernevåpen så lenge slike våpen finnes. Atomnedrustning må være balansert og gjensidig. Et enstemmig storting vedtok 26. april 2016 at Norge skal arbeide aktivt for en verden fri for kjernevåpen og bidra til å oppfylle forpliktelsene i ikkespredningsavtalen.

Harald T. Nesvik (FrP) [13:54:51]: Veivalgsmeldingen viser at det er en relativt stor og bred enighet i utenriks- og sikkerhetspolitikken i Norge. Dette er viktig, for det sender et viktig signal at det er så bred enighet som det er. Det gir også regjeringen og statsrådene mulighet og handlingsrom når man skal gjøre jobben sin der ute i verden.

Det er helt åpenbart at for Norges del er en åpen verdenshandel ekstremt viktig. Selv om Norge er et relativt lite land befolkningsmessig, er vi en betydelig aktør når det gjelder handel. Og for et land som Norge, som er så avhengig av sin eksport, er det viktig at man har gode avtaler, at man har åpne markeder. I så henseende er det også viktig å påpeke at vi må gjøre alt vi kan for å motvirke proteksjonisme. Proteksjonisme, som vi dessverre ser at en del land nå tar til orde for, kommer til å bli en av de største utfordringene i årene som kommer, hvis man ikke får stanset denne utviklingen. Så jeg håper virkelig at dette er noe regjeringen har høyt på dagsordenen, eller jeg vet den har det høyt på dagsordenen, og at man også har det i framtiden.

Vi ser innenfor geopolitikken at vi har en forskyvning. Vi er i ferd med å få flere typer maktsentra rundt omkring i verden. USA er vel fortsatt den eneste virkelige stormakten vi har, men samtidig ser vi et Kina som ikke bare blir større når det gjelder det som har med de økonomiske musklene å gjøre, men også når det gjelder det militære. Vi ser også et Kina som posisjonerer seg bl.a. i Afrika og på en rekke områder når det gjelder avtaleverk.

Jeg vil berømme utenriksministeren og regjeringen for det arbeidet de gjorde for å åpne opp igjen det kinesiske markedet. Det kinesiske markedet er ekstremt viktig i en tid som nå og særlig for et land som er så avhengig av handel som Norge er. Når vi ser på hvilke muligheter det vil kunne gi for fiskerinæringen, sier det seg selv, med en befolkning som har den størrelsen som den kinesiske har, at dette er viktig. Det er ingen ting og ingen andre virkemidler som har fått flere mennesker ut av fattigdom enn handel. Derfor er det viktig at den opprettholdes.

Videre er det helt åpenbart at vårt forhold til EU og Europa generelt sett er viktig. 70–80 pst. av all vår handel går

til Europa. Men det er også slik at det kommer utfordringer knyttet til en åpen handel, og særlig i et Europa som har så åpne grenser som vi har. Det er en stor fordel med EØS-avtalen, og vi skal verne om EØS-avtalen. Men vi må også tørre å ta diskusjonen om de elementene i EØS-avtalen som ikke fungerer – den debatten må vi også ta. Det er også en debatt som går i andre land i Europa. Den dreier seg om hvorvidt vi har kontroll på det som beveger seg over grensene for å sikre oss både mot terror og andre ting, og det går på debatten om velferdsordninger som gjør at de landene som har gode velferdsordninger, også vil tiltrekke seg personer som ønsker å høste av de fruktene. Den debatten må vi ta, men vi må ta det i samarbeid med EU for å sørge for at vi kan få endret en del av disse virkemidlene, slik at politikken fungerer på like vilkår.

Så må jeg bare si følgende: Vi har fått et brexit, men vi må ikke si at det er bare problemer for Norge. Det kan også være en utløsende faktor for en positiv situasjon knyttet til handel. Men det er klart det er utfordringer. Vi får utfordringer i Nordsjøen knyttet til fiskeriforvaltning, handel og avtaler, men det må vi gå inn i med et åpent sinn.

Så vil jeg bare si at det som bekymrer meg mest i Europa akkurat nå, er utviklingen vi ser i Tyrkia. Det er et Tyrkia som går i feil retning, og som samtidig er NATO-medlem. Det gir oss store utfordringer som vi er nødt til å finne en løsning på.

Helt avslutningsvis vil jeg bare si følgende: Når det gjelder migrasjonspolitikken og den krisen som vi har sett, er det viktig å iverksette tiltakene i nærområdet. Da kan man få hjulpet flest mulig på en best mulig måte.

Hans Andreas Limi hadde her tatt over presidentplassen.

Knut Arild Hareide (KrF) [14:00:16]: Denne stortingsmeldinga er primært ei sikkerhetspolitisk melding. Men ho avspeglar òg korleis regjeringa ønskjer at sikkerhetspolitiske omsyn skal påverke utanrikspolitikken elles og utviklingspolitikken.

Norsk – og internasjonal – sikkerheit er ei sentral statsoppgåve. Kristeleg Folkeparti er einig i at Noreg skal vidareføre dei lange linjene i norsk sikkerhetspolitikk.

Me skal bevare dei sterke transatlantiske banda og vidareutvikle det langsiktige sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA.

Me skal bidra til å fornye og styrkje NATO-alliansen sitt kollektive forsvar.

Me skal styrkje norsk forsvarsevne – ikkje minst i nord.

Me skal vidareutvikle samarbeidet med Russland basert på felles interesser og ein fast og føreseieleg politikk.

Me skal styrkje internasjonal rettsorden og FN – og fremje menneskerettar, rettsstat og demokrati.

Me vil arbeide aktivt for balansert, gjensidig, irreversibel og verifiserbar atomnedrusting og ikkje-spreiing av masseødeleggingsvåpen.

Dette er me einige om. Lat meg også føye til at Noreg har ein god tradisjon for å støtte internasjonalt arbeid for rustingskontroll og nedrusting ikkje berre når det gjeld masseødeleggingsvåpen, men òg når det gjeld konvensjonelle våpen. Eit rustingskappløp fører til meir våpen på begge sider og gir ikkje nødvendigvis større sikkerheit og mindre risiko for krig. Gjensidig forpliktande rustingskon-

troll er derfor viktig. Her har militære stormakter eit særleg ansvar.

Det er altså kontinuitet i hovudlinjene, men presiseringar om to nye vektleggingar.

Den europeiske og nordiske dimensjonen i norsk sikkerhetspolitikk skal styrkjast. Det er Kristeleg Folkeparti einig i.

Det er nyttig å byggje tettare sikkerhetspolitisk samarbeid med utvalde europeiske allierte, dvs. Frankrike, Nederland, Storbritannia og Tyskland. Noreg må bidra til auka europeisk sivil og militær krisehandteringsevne, effektiv yttergrensekontroll, tett politi- og etterretningssamarbeid og antiradikaliserings- og integreringstiltak.

Kristeleg Folkeparti ønskjer i tillegg ei sterkare vektlegging av arbeidet for demokrati, menneskerettar og rettsstat. Me må styrkje multilaterale institusjonar som arbeider for dette, og vidareutvikle folkeretten. Det er betre at retten blir følgd, enn at makta rår.

Innsatsen i Europas ustabile nabolag bør òg styrkjast. Korleis det bør skje på bistandsområdet, vil eg kommentere nærare under debatten som kjem litt seinare i dag. Det er vanskelegare å ta stilling til regjeringa sin strategi for norsk innsats i sårbare statar og regionar, sidan strategien ikkje er lagd fram for Stortinget. Den konkrete oppfølginga vil eg derfor kome tilbake til seinare.

Når det gjeld forholdet mellom sikkerhetspolitikken og utviklingspolitikken, er Godal-utvalet si Afghanistan-evaluering viktig. Rapporten fastslo at norsk innsats berre lykkast i å få Noreg til å vere ein god alliert, ein mislykkast i å skape sikkerheit, stabilitet og demokratisk utvikling i Afghanistan. Rapporten viser òg dilemmaet ved å skulle bruke utviklingspolitikken til å fremje sikkerhetspolitiske mål.

Dette kunne vore meir belyst i meldinga. I høyringa om saka blei det frå eksperthald bl.a. påpeikt at auka vektlegging av land i Nord-Afrika kan svekkje fattigdomsorienteringa. Som eksempel blei det nemnt at talet på fattige i Tunisia er 2 pst., mot vel 70 pst. i Malawi. Men dette får me sikkert anledning til å kome tilbake til seinare her i Stortinget.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:04:40]: Eg vil takke saksordføraren og representantane i komiteen for eit godt arbeid med meldinga. Det har vore ein triveleg komité å vere medlem av. Eg vil òg takke utanriksministeren for samarbeidet gjennom dei åra som me no har lagt bak oss. Det har vore eit lærerikt og godt samarbeid, sjølv om me ikkje alltid har vore hundre prosent einige. Men slik skal det jo vere.

Det er brei samje i fleire av dei utanrikspolitiske spørsmåla i Noreg, og det er godt. Samstundes er det viktig at ein sikrar eit ope ordskifte kring spørsmål der det er ulike syn, både her i stortingssalen og i folket elles.

Innstillinga frå komiteen slår fast at utanriks- og sikkerhetspolitiske endringar kan skje raskt og uventa. Som leiar òg nemnde, trekkjer komiteen fram at Stortinget hausten 1989 fekk lagt fram ei stortingsmelding om utviklingstrekk i det internasjonale samfunnet og verknader for norsk utanrikspolitik, utan å kunne føresjå det som skjedde tre månader seinare, då Berlinmuren fall.

Komiteen slår fast at den sikkerhetspolitiske stoda i Noreg er meir alvorleg enn på lenge, og at det uføreseielege er kjenneteiknet på tida me lever i. Det er ingen tvil om

at verda kring oss dei siste åra er vorten meir uroleg. Det er krig i Midtausten, me har sett omfattande terroråtak og konflikt i Ukraina. Dette gjer at Noreg no må vise vilje til å byggje opp Forsvaret, og me må ha ei brei drøfting av sikkerheitspolitikken.

Senterpartiet ynskjer eit samfunn der folket styrer utviklinga av landet. Eit sterkt folkestyre i Noreg føreset ein velfungerande og suveren nasjonalstat. Ein sterk og velfungerande nasjonalstat føreset eit sterkt forsvar og at me sikrar vårt nasjonale sjølvstende. Eg er glad for at ein samla komité slår fast det som kunne ha vore teke rett ut av Senterpartiet sitt partiprogram, nemleg at Noreg sine nasjonale interesser må stå fremst i norsk sikkerheitspolitikk.

Meldinga tek utgangspunkt i ei noka snever forståing av sikkerheits- og utanrikspolitikk og manglar kanskje ein analyse av tiltak for nokre av dei meir definerte globale utviklingstrekkka verda ser i dag. Medlemar av komiteen, deriblant frå Senterpartiet, understrekar betydninga av aukande ulikskap, migrasjon og klimaendringar for vår eiga sikkerheit. Ein saknar i denne meldinga ei tydeleggjering av desse dimensjonane og ein refleksjon over korleis det skal synleggjerast i våre sikkerheitspolitiske val. Aukande ulikskap, som me ser i mange land, migrasjon og klimaendringar er drivarar for konflikt, og aukande ulikskap innanfor land kan føre til destabilisering og stagnerande politisk og sosial utvikling i landa.

Sikkerheitspolitikken må òg sjåast i samanheng med utviklingspolitikken. Dette kan gjere meldinga noko lite ambisiøs på Noreg sine vegner. Som det vart sagt av saksordføraren, er ikkje Noreg eit lite land i denne samanhengen. Og Noreg bør meir heller enn mindre ta ansvar på område der me kan bidra på ein god måte. Me må ha ein aktiv og ikkje ein reaktiv utanrikspolitikk, og me må utnytte det handlingsrommet me har.

Me nyt respekt på mange område. Døme på saker der Noreg i større grad bør kunne ta eit leiande engasjement, er atomnedrusting, der denne regjeringa dessverre ikkje har vore førande, konfliktforebyggjande arbeid, der det er gjort og vert gjort mykje bra, og reformering av FN's fredsbevarande styrkar. Dette er alle felt der me har bidrege, men der me kan styrkje engasjementet vårt.

Ein samla komité slår fast at samstundes som norsk sikkerheitspolitikk gjennom heile etterkrigstida har vore basert på kollektivt forsvar gjennom NATO-alliansen, har det vore Noreg si linje heilt sidan me gjekk inn i NATO i 1949, at me ikkje tillèt basar for framande makter sine stridskrefter på norsk territorium i fredstid. Ein samrøystes komité slår òg fast at det er i Noreg si interesse å halde ved lag stabilitet og låg spenning i nærområda.

Senterpartiet vil understreke at den norske basepolitikken har vore ein berebjelke i norsk sikkerheitspolitikk sidan Noreg vart med i NATO i 1949, og at basepolitikken framleis skal liggje fast. Det er viktig i ei tid då dette spørsmålet er sett under debatt og det er skapt litt usikkerheit frå regjeringa si side om kva ein eigentleg meiner.

Ola Elvestuen (V) [14:10:03]: Vi lever i en ustabil verden, der Norge må ta en posisjon også innenfor sikkerhetspolitikken for å bevare og styrke våre verdier. Vi må, som mange har pekt på, følge opp vår egen interessepolitikk, men for Venstre er det også avgjørende at vi hele tiden må ha med oss det som er vår langsiktige interesse, nemlig styrking av demokrati, menneskerettigheter og

folkeretten. Når disse kan komme i strid med hverandre, må de langsiktige målene og hensynene veie tyngst.

Det er ingen tvil om at som et mindre land er det i norsk interesse å styrke en internasjonal rettsorden og det multinasjonale samarbeidet vi har, enten det er innenfor FN, OSSE eller Europarådet, og vi må bygge opp og styrke vårt forhold og samarbeid med Europa gjennom EU. I disse dager er det viktig å ha med seg at selv om det er en prosess med Storbritannias utmelding av EU – hvis det går så langt – endres ikke den situasjonen at vi må styrke vårt samarbeid med EU. Derfor må samarbeidet, ut fra den tilknytningen vi har, forsterkes og EØS-avtalen ligge fast – det må ikke gjøres noen endringer i det.

Det er klart at for Norges sikkerhetspolitiske posisjon er NATO-medlemskapet det mest avgjørende. Det er avgjørende at vi klarer å holde så sterke bånd som mulig transatlantisk. Men det er også en situasjon der det kan være utfordrende, gitt den administrasjonen som nå er i USA. Til tross for at en må forsterke NATO og holde fast ved samarbeidet med USA, trenger vi også å ta en større europeisk rolle innenfor NATO. Derfor er det bra at regjeringen legger opp til et sterkere samarbeid med Frankrike, Nederland, Storbritannia og Tyskland, og vi må ta vår del med styrking av vårt eget forsvar. For Venstre er det viktig at vi innretter et forsvar hvor vi også kan håndtere flere ulike situasjoner og ikke blir for avhengige av en ensidig satsing på å ta i bruk artikkel 5.

Det er ingen tvil om at den største sikkerhetspolitiske utfordringen i Europa i dag kommer fra Russland og deres annektering av Krim, deres krigføring og støtte til krigføring i Øst-Ukraina. For Norge er det viktig at vi holder fast ved det europeiske samarbeidet og fastheten i at sanksjonene må gjelde inntil man har en situasjon hvor politikken endrer seg og man får respekt for folkeretten fra russisk side.

Så er det en særegen norsk utfordring at vi samtidig som nabo, med en stor nabo i nord, må klare å opprettholde et folk-til-folk-samarbeid på et lavere nivå. Dette er en balansegang, men det kan ikke være noen tvil om at det viktigste for Norge og for resten av Europa er at vi er en del av den felles holdningen og den felles politikken som Europa må føre overfor Russland.

Det ble nevnt at Tyrkia er i en spesiell politisk situasjon innenfor NATO som også vi må håndtere. Det er klart at vi må være tydelige på at også i Tyrkia må menneskerettigheter og demokrati respekteres – i en stadig mer autoritær utvikling.

Som det også er påpekt i saken, har vi et veldig urolig område hele veien fra Midtøsten – egentlig et belte fra Vest-Afrika til Afghanistan. Det er positivt at regjeringen vil komme tilbake med en egen strategi for sårbare stater og regioner – jeg tror det er helt nødvendig – og det er helt nødvendig ved at man har helt klare strategier for hvert enkelt land. Det er også bra at vi styrker bistanden til denne regionen i Midtøsten og Vest-Afrika, for det er så avgjørende for Europa, og dermed også for vår sikkerhet, hvordan utviklingen går der.

Til slutt: Kinas framvekst er påpekt. Det er klart at hvis USA trekker seg mer tilbake, vil andre fylle tomrommet. Det er viktig, enten det er klima, det økonomiske eller andre områder, at det ikke nødvendigvis gjelder Kina alene. Europa må ta en mye sterkere rolle og være en sterkere aktør, og Norge må ta sin posisjon når det gjelder dette.

Bård Vegar Solhjell (SV) [14:15:35]: Vi lever i tider prega av uro, men òg i uhyre omskiftelege tider. Det er plutselege, raske skifte. Kven hadde f.eks. sett for seg for få år sidan at vi skulle ha ein president i USA som vi oppfattar som svært problematisk, eit nært forhold i forbedring med Kina og eit Russland som vi er meir og meir bekymra for? Det viktige er likevel dei langsiktige utviklingstrekk som vi står oppi – det globale maktskiftet som ubønhøyrleg kjem til å gjere Asia og Kina meir sentrale i verda, for ikkje å snakke om store utviklingstrekk som eg trur vil prege verda sterkt i tiåra framover: Klima, migrasjon og ulikskap er iallfall tre svært viktige stikkord.

I møte med det er det både ein del bra og anna ikkje fullt så bra å seie om meldinga frå regjeringa, og det er einigheit om viktige ting, ueinighet om anna, i komiteen. Eg er blant dei som ikkje meiner at det er viktig eller bra i seg sjølv at vi er einige om mest mogleg i utanrikspolitikken. Tvert imot – det eg er einig i, er at det er viktig at vi har evne til å verte einige i avgjerande spørsmål. Men det er ikkje viktig at det er einigheit om mest mogleg – tvert imot: Der det vert tenkt for likt, vert det ofte tenkt for lite.

La meg difor gå igjennom nokre heilt sentrale trekk sett frå SVs ståstad. Det mest positive med stortingsmeldinga er det eg eigentleg oppfattar som ei vesentleg orientering i retning Europa og Norden, i tillegg til den transatlantiske. Å kalle det eit vegval ville kanskje vere å gå for langt, det liknar meir å sitje på to hestar samtidig eller å ha egg i fleire korgar. Men det kan i ein periode vere riktig, og eg vel først og fremst å tolke det positivt at det ligg ei auka vektlegging der. Eg synest vi manglar heilt å sjå det i praktisk politikk i denne stortingsperioden, men no har vi ei melding og merknader som gjev grunnlag for meir av ei sånn dreining – mot sikkerheit i nærområda våre, mot nordisk og europeisk samarbeid, mot å byggje ein sterkare verdifelleskap med andre allierte enn berre USA.

Derimot synest eg stortingsmeldinga og mange av merknadene frå fleirtalet gjev uttrykk for altfor låge ambisjonar på vegner av kva vi kan og bør prøve å oppnå med utanrikspolitikken vår, og at vi i for stor grad berre føler oss bundne av verda rundt oss. Vi er openbert eit lite land som vert påverka av verda rundt oss i sterk grad, men poenget med utanrikspolitikk er å utnytte handlingsrommet til å påverke utviklinga mest mogleg. Det kan vi på vesentlege område – den geostrategiske plasseringa vår, ressursane våre og kompetansen vår gjev oss ei betydeleg moglegheit til å påverke utviklinga i Arktis. Nordens samla globale økonomi gjev oss potensial til i sum å vere ein betydeleg aktør internasjonalt og i utviklingspolitikk, og på område som hav eller klima kan vi ha ei leiroll på viktige felt for oss sjølve og for verda. Eg synest både denne fireårsperioden og meldinga i for liten grad gjev uttrykk for ambisjonar, ønske om å vere lei, drive framover nye felt og påverke kvar vi står i møte med store utfordringar nokre tiår fram i tid.

Det tredje er at òg i dei analysane synest eg meldinga og til dels fleirtalet i for liten grad tek opp i seg nye utviklingstrekk som kan vere dominerande for korleis vi oppfattar verda rundt oss, korleis det ser ut framover. Veksten i Kinas og Asias makt kjem til å kome enormt raskt, og vi er nøydd til å orientere oss i større grad mot den delen av verda, det trur eg kjem til å påverke både USA og Europa. Eg trur område som klima – og eg vil leggje til naturmangfald og det globale berekraftsbildet – kjem til å ha

som føresetnad ei heilt anna tenking både i innanriks- og utanrikspolitikken. Eg trur at for dei store utfordringane i sårbare statar, men òg når det gjeld flyktning- og migrasjonsspørsmål, gjeld generelt det same. Eg vil leggje til eit område der vi kunne ha vore ein mykje større lei, denne perioden, som representanten Navarsete òg var inne på, og det gjeld atomnedrusting. Det er eit felt med stort potensial for framsteg i åra som kjem, der eg håpar at Noreg om kort tid vil verte ein viktig lei.

Utenriksminister Børge Brende [14:21:10]: Først vil jeg understreke det som komiteens leder sa helt innledningsvis. Jeg synes vi har hatt et veldig viktig og godt samarbeid i den perioden som snart ligger bak oss, og det i en tid da det har vært et stort behov for regjeringen for å konsultere Stortinget om mange saker og også å diskutere viktige veivalg. Vi har stått overfor store endringer, noe flere representanter også har vist til i sine innlegg.

En mellomstor økonomi som Norge og et land som har ambisjoner om å påvirke både internasjonal utenrikspolitikk og hele det globale politiske bildet, både utviklingspolitisk og med tanke på sikkerhetspolitikken, står sterkere hvis det er bred enighet om det som er Norges utgangspunkt. Da vi arbeidet for fred i Colombia, var det alltid en styrke å vite at man hadde Stortinget bak seg i de vanskelige forhandlingene som pågikk. Når vi har løftet utdanning og jenters og kvinners rettigheter globalt, har det vært et relativt samlet storting som har stått bak. Også når det gjelder håndteringen av vår nabo i øst, hvor vi i denne perioden har hatt flere utfordringer, både med Storskog, asyltilstrømning og andre saker, er det viktig at vi greier å stå samlet om dette. Det gjør oss mer slagkraftige internasjonalt. For en større nasjon er det kanskje ikke så avgjørende, men for oss er det en styrke.

Det sies at norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk ligger fast. Komiteens leder var inne på at det kan den jo ikke gjøre når tidene og sakene endrer seg så raskt. Det er helt riktig, men det som ligger fast, er verdien som vår utenriks- og sikkerhetspolitikk er basert på. Selv de verdien settes det nå spørsmålsteget ved rundt omkring i verden, og det er enda viktigere å stå opp for folkeretten, som er vårt førstelinjeforsvar, og den liberale verdensordenen, med frihandel og det som er vinn-vinn-perspektivet: at det som er bra for andre, også er bra for oss. Det er det som har brakt oss den velferden som vi nå ser over hele verden. En milliard mennesker er løftet ut av ekstrem fattigdom bare siden 1990. Det har aldri tidligere i verdenshistorien skjedd. Så man må ikke reparere det som er i orden.

Vi ser dessverre at isolasjonisme, nasjonalisme og proteksjonisme både i Europa og i Nord-Amerika er på frammarsj. Og vi ser at Storbritannia har tenkt å melde seg ut av EU. Men det jeg opplever nå, er at vi ser stadig sterkere motkrefter som mobiliserer mot dette, ikke minst i Europa. Jeg mener at folk ønsker mer samarbeid og samkvem på tvers av landegrensene. Dette så vi ikke minst i forbindelse med det franske presidentvalget.

I EU ser vi også at det fransk-tyske samarbeidet er motoren i Europa og viktig i revitaliseringen av det europeiske samarbeidet.

Asia spiller også en stadig tyngre rolle, noe flere representanter har vært inne på. Kina blir en viktig global premissleverandør og samarbeidspartner på flere områder. Ikke minst oppnådde vi et viktig gjennombrudd den

19. desember i fjor, da vi fikk til en full normalisering av de diplomatiske og politiske forbindelsene mellom våre land. Vi har fått aksept for å påbegynne frihandelsavtaler, og vi har i denne perioden også skapt mye større eierskap til det regionale samarbeidet rundt omkring i verden. Norge er f.eks. en av de første økonomiene på vår størrelse som har fått på plass et partnerskap med Asean. Vi har fått på plass et partnerskap med Den afrikanske union, og vi har fått på plass et partnerskap med The Pacific Alliance, som er de dynamiske økonomiene i Latin-Amerika.

Vi må foreta veivalg. Det er riktig, som det er blitt påpekt, at vi gjennom denne meldingen styrker den europeiske og den nordiske dimensjonen i norsk sikkerhetspolitikk. Og vi gjør mer for å bedre situasjonen i Europas ustabile nabolag sør og øst for Middelhavet. I tillegg viderefører vi det nære samarbeidet vi har med våre nærmeste allierte, ankerfestet i vår sikkerhetspolitikk, nemlig NATO.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [14:26:42]: På noen områder i denne meldinga varsles det en del store endringer. Det gjelder bl.a. dobling av bistanden til Vest-Balkan. Det er blitt mer ustabilt der, og det er begrunnelsen i meldinga også. Men dette går jo på tvers av det som utenriksministeren tidligere har sagt om geografisk konsentrasjon, og det er ikke begrunnet hvorfor Norge er den rette aktøren.

Hvorfor er det riktig nå å trappe opp, og hvorfor er Norge den riktige aktøren?

Utenriksminister Børge Brende [14:27:16]: Norge er allerede et av de viktigste partnerskapslandene på Vest-Balkan. Vi har ambassader både i Serbia, i Bosnia og i Kroatia. Vi spiller en viktig rolle på Vest-Balkan både i stabiliseringsprosesser og i å sikre fremgang. Ta f.eks. Kosovo, hvor vi også er representert med ambassade, hvor man står overfor en situasjon med 50 pst. ungdomsarbeidsledighet. På begynnelsen av perioden hadde vi nesten dobbelt så mye bistand til Vest-Balkan. I forbindelse med den store flyktningtilstrømmningen ble det bestemt i Stortinget at man skulle halvere denne bistanden. Men vi har sett de siste par årene at problemene begynner å tårne seg opp på Vest-Balkan, og jeg synes det er fornuftig at vi også vedstår oss vårt ansvar der. Så jeg mener dette er en videreføring av en fornuftig politikk, som også tidligere regjeringer har ført.

Anniken Huitfeldt (A) [14:28:23]: I forrige stortingsperiode var det en grunnleggende kritikk fra Høyre, enten det var mot utenriksminister Espen Barth Eide eller mot utenriksminister Jonas Gahr Støre, om at menneskerettigheter ikke var en viktig nok sak for regjeringa. På hvilke områder har egentlig statsråden styrket arbeidet med menneskerettigheter? Det lanseres et begrep i denne meldinga som heter ansvarlig realisme. Det vitner vel ikke om en mer offensiv holdning når det gjelder menneskerettigheter?

Er det slik at utenriksministeren har inntatt en noe annerledes rolle enn det som ble krevd fra Høyre i opposisjon, før man inntok regjeringskontorene?

Utenriksminister Børge Brende [14:29:05]: Da vi fremla en egen stortingsmelding om menneskerettigheter og hvordan vi skal tydeliggjøre det i norsk utenrikspolitikk, var det den første stortingsmeldingen om det på 15 år. Vi har fremlagt en egen ytringsfrihetsstrategi. Vi vet at pressefriheten er under press mange steder i verden. Der har vi tatt viktige initiativer. Vi har tatt viktige initiativer når det gjelder menneskerettighetsforkjempere, som også er i en veldig vanskelig situasjon i mange land. Der har vi fått flertall for en norskinitiert resolusjon i hovedforsamlingen i FN knyttet til å sikre menneskerettighetsforkjempers situasjon. Vi har tatt viktige initiativer når det gjelder kvinners rettigheter, jenters rettigheter. Vi har doblet satsingen på utdanning for jenter. Og vi har tatt initiativ til Safe Schools, altså sikre skolebygg, slik at de ikke blir utsatt for angrep i krig og konflikter. Jeg kunne gjort listen mye lengre, men jeg ser at tiden har gått ut.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:30:31]: Regjeringa og utanriksministeren peikar på tettare samarbeid med definnerte land i EU og med dei nordiske landa – og nemnde spesifikt Tyskland, Nederland og Frankrike.

Storbritannia har vore og er ein solid alliert for Noreg og ei viktig brikke i norsk sikkerhetspolitikk – har vore det i mange, mange tiår. Eg har ikkje oppfatta at Storbritannia har signalisert noko svekt engasjement i NATO-samarbeidet eller i det sikkerhetspolitiske samarbeidet i Europa. Kvifor er ikkje Storbritannia mellom dei utvalde landa til utanriksministeren når det gjeld sikkerhetspolitisk samarbeid i Europa? Og kva meiner utanriksministeren må til for å styrkje samarbeidet og samhaldet i NATO-alliansen?

Utenriksminister Børge Brende [14:31:20]: Jeg er glad for at det har vært ganske positive tilbakemeldinger i Stortinget – både her i salen og, opplever jeg, også i innstillingen – om at i tillegg til det viktige transatlantiske samarbeidet med USA skal vi styrke det nordiske samarbeidet innenfor sikkerhetspolitikk. Jeg mener vi kan hente mye ved å gå dypere i samarbeidet med Sverige og Finland, noe vi har gjort i perioden.

Så har vi sagt at vi vil utdype samarbeidet med bl.a. Tyskland, Frankrike, Nederland og Storbritannia. Så Storbritannia er blant de landene som vi henviser til at man skal styrke samarbeidet og ha sikkerhetspolitiske konsultasjoner med. Det er viktig, også i en situasjon hvor Europa må ta større ansvar for sin egen sikkerhet.

I NATO er det avgjørende – som representanten er inne på – at man er opptatt av at man fortsetter å styrke NATO-samarbeidet, og at NATOs og EUs sikkerhetspolitiske samarbeid er komplementært og ikke overlappende, i form av dobbeltarbeid.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:32:30]: Til det siste utanriksministeren seier: Det er eg veldig samd i. Eg vil òg presisere at eg er samd i at me skal samarbeide tettare, spesielt med dei nordiska landa – og òg med våre allierte i Europa. Det er viktig. Så veit me at ein president i USA – som akkurat no er Trump – ikkje sit evig. Det er veldig viktig at me held oppe og styrkjer det transatlantiske samarbeidet, som har vore og er viktig for norsk sikkerhetspolitikk.

Men til det siste som utenriksministeren snakka om, EU og oppbygginga av ein spesifikk sikkerhetspolitikk og eventuelt òg ein eigen forsvarspolitik: Eg trur det er feil veg å gå at me skal byggje opp to parallelle alliansar. Eg vil gjerne spørje utanriksministeren om korleis han ser på det. Sjølv om samarbeidet er godt, vil det ikkje eigentleg vere å bruke ressursane feil å byggje opp eit nytt byråkrati, eit nytt styringssystem, innanfor EU?

Utenriksminister Børge Brende [14:33:34]: Jeg tror vi ser likt på at det EU gjør innenfor dette området, bør være i tillegg til det NATO gjør, og det må være innenfor områder hvor det ikke er naturlig for NATO å bygge opp kapasitet eller strukturer. I alle fall må man unngå unødvendig dobbeltarbeid.

Jeg tror dessverre det er nok kriser og konflikter til oss alle, slik at man kan se for seg at EU styrker f.eks. arbeidet innenfor dette med cyberangrep, som er tiltagende. Man kan se at EU har en viktig rolle også i stabilisering av Nord-Afrika, innenfor migrasjonsområdet. Jeg tror vi kommer til å oppleve et EU som koordinerer seg mer innenfor utenriks- og sikkerhetspolitikens område. Da er det vår oppgave å jobbe tett opp mot dem, slik at også vi har et ord med i laget.

Men for Norge er ankerfestet NATO, det er NATO som har artikkel 5.

Ola Elvestuen (V) [14:34:53]: Som flere har påpekt: Kinas og Asias betydning øker. Noe av det første den nye president Trump avsluttet, var TPP-samtalene om en handelsavtale med elleve land rundt Stillehavet, som er en strategisk posisjonering sammen med til dels andre demokratiske land som et alternativ til Kina. Vi har – som utenriksministeren også påpekte – fått en normalisering av vårt forhold til Kina, samtidig som USA trekker seg tilbake.

Da blir mitt spørsmål: Når vi i vårt forhold til Kina fortsatt skal fremme menneskerettigheter og demokrati, i hvor stor grad bør vi gjøre dette alene? I hvor stor grad bør vi gjøre det sammen med EU, som jo trenger å innta en sterkere posisjon, ikke minst for å støtte opp under demokratiske land i Asia – enten det er Japan, Sør-Korea eller Indonesia? Hvordan vil utenriksministeren vurdere hva man prioriterer når disse interessene kan være i motstrid?

Utenriksminister Børge Brende [14:36:03]: Jeg tror jeg er enig i det som ligger bak representantens spørsmål, at vi har mye å hente i samarbeidet med EU når det gjelder synet på en liberal verdensorden, menneskerettigheter og ytringsfrihet. Besøket til EUs høyrepresentant for utenrikspolitik, Federica Mogherini, i Norge – over to dager – har bekreftet hvor nært vi står når hverandre det gjelder disse spørsmålene. Det gjelder også klima og Paris-protokollen, dette med hvor viktig utviklingspolitikk og stabilisering er, og også at man legger inn viktige elementer som like muligheter, bærekraftig vekst – vekst som skaper nye jobber. Det er utrolig hvor likt vi tenker rundt disse spørsmålene.

Menneskerettigheter er viktig. Den dialogen vi nå har fått i gang med Kina, sikrer egne mekanismer for det. Før 19. desember var det ingen dialog. Nå skal vi formalisere den dialogen – også om menneskerettigheter.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Svein Roald Hansen (A) [14:37:38]: Det er bred enighet om at den sikkerhetspolitiske situasjonen er mer alvorlig enn på lenge, ikke fordi det er oppstått noen direkte trusler mot Norge, men fordi uforutsigbarheten er blitt større: Krim-annektering, Øst-Ukraina, terrorangrep, cyberangrep – i sum forsøk på å rive opp den institusjonsbaserte orden i Europa, godt hjulpet av høyrepopulistiske bevegelser som vil trekke sitt land ut av et forpliktende fellesskap, et Storbritannia som forlater EU-samarbeidet, og en amerikansk president som bryter med helt sentrale bærebjelker i amerikansk utenrikspolitik de siste 70 årene.

Etter annen verdenskrig tok USA et lederskap i å bygge opp viktige internasjonale institusjoner som Verdensbanken, IMF og NATO, og i Europa bygde man EU-samarbeidet – i sum en institusjonsbasert politisk orden. Dette endret tenkningen rundt begrepet nasjonale interesser. Hensynet til fellesskapet ble en ny og etter hvert tyngre faktor i internasjonal politikk. Senere kom også effekten av globaliseringen inn og skapte en ny og sterk økonomisk integrasjon land imellom. Fram vokste samarbeidet om et regelbasert handelsregime, i dag organisert i WTO. Denne institusjonsbaserte politiske orden dyrket fram en demokratisk forankret samarbeidskultur landene imellom. Konflikter kunne håndteres innenfor en ny, fredelig og demokratisk arena.

I denne utviklingen har USA spilt en helt sentral rolle, ikke bare som en sikkerhetspolitisk garantist som den ledende globale militærmakt og det ledende landet i NATO, men også gjennom det vi kan kalle en idealistisk utenrikspolitik. USA så seg selv som misjonær for og forsvarer av liberale demokratiske verdier – ikke alltid like innsiktsfullt og vellykket i møte med frigjøringskrefter i andre land, og ikke alltid like konsekvent i valg av samarbeidspartnere, spesielt ikke under den kalde krigens definisjon av hva som var rett og galt, eller under dagens misbruk av religion som konfliktdefinisjon.

Men det amerikanske selvbildet og ledestjerne var aldri «America first». Det er det nye fra et land som har vært viktig for vår sikkerhet og for den internasjonale institusjonsbaserte orden. Dette bidrar sterkt til den uforutsigbarhet vi nå står i.

I denne situasjonen er det betryggende at EU-landene styrker samarbeidet på det sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske området, ikke som en konkurrent eller erstatning for NATO, men som et supplement. En global strategi for EUs utenriks- og sikkerhetspolitikk er i ferd med å bli satt ut i livet, og denne uken lanserte kommisjonen et refleksjonsnotat om utviklingen av forsvarssamarbeidet, samtidig som man lanserte forsvarsfondet for finansiering av forskning, innkjøp og utvikling. Norge har mulighet til å delta, og det tror jeg Norge gjør klokt i.

En ting er politiske krefter i eget land som ønsker å svekke vår deltakelse i forpliktende internasjonalt samarbeid. Én ting er et land dels utenfor samarbeidsstrukturene som forsøker å gjenreise fordums storhet. Men det er enda mer krevende når det viktigste landet i den institusjonsbaserte politiske orden i realiteten snur ryggen til internasjonalt ansvar og inngåtte forpliktelser. For det er i realiteten det president Trump er i ferd med å gjøre.

Den kanadiske utenriksministeren, Chrystia Freeland, sa i et intervju med *The Globe and Mail* den 6. juni at USA har forlatt verden, og at Canada og deres allierte vil stå sammen. Canada vil bevare de multilaterale institusjonene og den vestlige alliansen, også i lys av «America first»-politikken. Det er et viktig budskap til den vi har sett på som vår viktigste allierte, som jeg mener Norge må stille seg bak. Det er foruroligende når situasjonen er blitt slik at det er generalene vi setter vår lit til skal holde orden i Washington.

Det har vært et viktig prinsipp at norsk utenrikspolitikk skal være forankret i folkeretten og bygge på internasjonalt forpliktende samarbeid. Mer enn noen gang er det nødvendig å spille på lag med de politiske kreftene som vil slutte opp om og utvikle den demokratisk forankrede samarbeidskulturen som er utviklet de siste 70 årene i internasjonal politikk.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:42:39]: Uten å ty til klisjeer er det liten tvil om at maktstrukturene i verden opplever grunnleggende endringer. Bånd mellom land vi tidligere tok for gitt, utfordres av ulike årsaker, og usikkerheten dominerer. I en slik situasjon er det åpenbart at norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk ikke kan ligge fast. Vi må etter beste evne tolke og forstå endringene og tilpasse oss slik at Norges interesser ivaretas på best mulig måte.

Norge har over lengre tid spilt en global rolle som langt overgår vår størrelse og betydning. Det kan i enkelte tilfeller være positivt for landet, men det kan også stille oss overfor et utenrikspolitisk ansvar utover det vi evner å takle på egenhånd. Det betyr at Norge bør være varsom med å innlede nye diplomatiske oppdrag. Resultatet av presidentvalget i USA vil på sikt kunne få store konsekvenser for samarbeidet over Atlanteren. USAs nye og sterke skepsis til internasjonalt samarbeid og overnasjonale forpliktelser er noe nytt og stiller alle europeiske land overfor nye og ukjente utfordringer. Vi må samtidig forholde oss til realitetene.

USAs uttalte ønske om at USAs interesser er bedre ivaretatt ved delvis alenegang og reforhandling av internasjonale avtaler, skyldes strømninger som lenge har ligget latent i den amerikanske befolkningen. Dette er ikke en enkelthendelse, men en trend som vil kunne forsterke seg i årene fremover. Tiden tilsier at amerikanere flest i stadig mindre grad har et forhold til den kalde krigen, og at nye generasjoner ser fremover, ikke bakover. Demografiske endringer i både USA og Europa bidrar til at vår tidligere felles identitet ikke lenger er like tydelig, og USAs utenrikspolitiske prioriteringer endres som en konsekvens av dette.

Det er uansett helt avgjørende at Europa og USA opprettholder det forsvarspolitiske samarbeidet, og at vi evner å stå sammen i vårt vern av demokratiet og felles frihetsverdier. Skal vi få dette til, er det viktig at vi gjør NATO mer relevant, og at alliansen holder seg til oppgaver den er satt til å gjøre. NATO skal være en forsvars- og sikkerhetsallianse, og da må diskusjonene innad i alliansen forholde seg til det.

Som medlem av Stortingets parlamentarikerdelegasjon til NATO har jeg dessverre til dels opplevd det motsatte, noe som amerikanske kolleger har reagert på. Samarbeidet innad i NATO opplever flere utfordringer. Alliansen vok-

ser raskt og har til dels voksesmerter. Utviklingen i autoritær retning i Tyrkia kan på sikt skade samarbeidet, og sprikende allianser i krigen mot terror kan på sikt gjøre NATO-samarbeidet mer krevende. At det heller ikke finnes en definerbar slutt på en krig mot terror, gjør at en exitstrategi i realiteten ikke finnes. Det betyr ikke nødvendigvis at internasjonale styrker ikke gjør en god og idealistisk innsats, med mål om å bekjempe barbari og ondskap, men på et tidspunkt å stadfeste at terror er bekjempet, og at krigen er vunnet, vil være nærmest umulig.

Krigen mot terror har også en annen konsekvens som europeiske land i liten grad var forberedt på. Flukt og migrasjon med begrunnelse i de pågående krigene setter hele det europeiske samarbeidet på prøve. Bare i år er det forventet 200 000 migranter som vil forsøke å ta seg over Middelhavet. Det er et paradoks at samtidig som europeiske land sender sine unge menn og kvinner for å bekjempe terror i flere land i Midtøsten, flykter landenes egne unge menn til Europa for å søke asyl.

Det er liten tvil om at oppslutningen om radikal islam øker – det gjelder i alle deler av verden. Bestialsk terror, med mål om å drepe flest mulig sivile, er blitt en del av den nye hverdagen mange steder. Terror er en form for krigføring det er vanskelig å beskytte seg mot. Skulle man ønske det, ville det innebære restriksjoner på innbyggernes friheter som vi ikke kan eller vil akseptere. Kampen mot terror må derfor starte der den finner grobunn. Fanatisme og terror skyldes verken fattigdom eller arbeidsledighet. Det skyldes aksept av hatbudskap formidlet gjennom muslimske trossamfunn og ikke minst koranskoler i den muslimske verden. Norsk utenrikspolitikk må ta dette inn over seg, og vi må være konsekvente med hvem vi spiller på lag med – Saudi-Arabia er eksempelvis ikke et land Norge på noe vis bør dyrke et nært samarbeid med. Gjør vi ikke det, er det lite troverdig dersom vi hever vår røst overfor andre lands eller andre gruppers brudd på menneskerettighetene.

Vår fredelige sameksistens med Russland er blitt satt på prøve de siste årene. Det er derfor positivt at regjeringen uttrykker en ambisjon om å bedre og videreutvikle vårt forhold til Russland. Det må selvsagt ikke gå på tvers av den internasjonale rettsorden, men vi må samtidig vurdere vårt nabolik i et bredt og langsiktig perspektiv. Det er f.eks. sjelden klokt å innføre sanksjoner uten at man har et realistisk mål for når sanksjonene kan avvikles.

I en verden i bevegelse er det viktig at Norge knytter seg nærmere de landene som deler vårt verdigrunnlag. Det er derfor positivt at regjeringen ønsker å styrke den europeiske og nordiske dimensjonen i norsk sikkerhetspolitikk gjennom et tettere sikkerhetspolitisk samarbeid med utvalgte europeiske allierte. Dette fellesskapet må naturlig nok også inkludere en felles kamp mot radikal islam og islamistisk terror.

Norsk utenrikspolitikk skal sette Norges interesser først. Det er derfor svært viktig at regjeringen jobber aktivt med å etablere gode handelsforbindelser med nye stormakter i Asia. Det er i den sammenheng viktig at regjeringen og våre eksportbedrifter spiller på lag, og at vi gjennom vårt diplomati åpner dører. Det er i den sammenheng veldig positivt at våre politiske kontakter og forbindelser med Kina normaliseres.

At Asias stormakter, Kina og India, har fått millioner av mennesker ut av fattigdom, er en bragd av dimensjoner, og det viser hvor avgjørende viktig det er å ha et stabilt styre-

sett og ikke minst et utdanningssystem som fokuserer på kunnskap og vitenskap.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Elin Rodum Agdestein (H) [14:48:07]: Norsk utenrikspolitikk begynner i Europa. Å føre en aktiv europapolitikk har stått sentralt for denne regjeringen. Hendelsene i Europa de siste fire årene viser at den utenrikspolitiske linjen har stått seg, og ikke minst har den strategiske beslutningen om å utnevne en egen minister for EU-/EØS-saker vist seg å være av stor betydning for Norge.

Europa har siden februar 2014 vært preget av stor dramatik, utenrikspolitisk turbulens og tiltagende akutte kriser. Vi har opplevd Russlands brudd på folkeretten, flyktninger og migrasjonsbølge og framvekst av voldelig ekstremisme og jihadisme. Det har vært en sammenhengende rekke av grufulle terroranslag i byer i selve hjertet av Europa, nå sist i Storbritannia. Dette har, sammen med lav økonomisk vekst, gitt grobunn for framvekst av ytterliggende krefter og partier på ytterfløyene, ofte med enkle svar.

Vi ser bekymringsfulle trekk med at land i EU beveger seg i en antidemokratisk retning. Vi opplever en sårbarhet som øker, og økt uforutsigbarhet. De grunnleggende verdiene i våre europeiske, liberale demokratier blir utfordret – verdier som generasjonene før oss har kjempet fram, og som vi må spørre oss selv om vi har tatt for gitt.

Ytringsfriheten er under press mange steder. Vi ser understrømmer vi ikke har sett siden mellomkrigstiden: en stemningsbølge av antiglobalisering, skepsis til etablerte institusjoner, isolasjonisme, proteksjonisme og nasjonalisme. Dette er tendenser som øker i en tid da vi trenger det motsatte, nemlig mer samarbeid.

Det europeiske samarbeidet blir nå satt på prøve. Krisehåndtering har preget EU de siste årene. EU-landene har ulik tilnærming. Enkelte ønsker tettere integrasjon og mer solidaritet, mens Storbritannia, vår viktigste allierte i Europa, har valgt å bryte ut av unionen gjennom brexit.

Valgene som britene og medlemslandene tar nå, vil prege Europa i lang tid framover. Det vil kreve mye av det politiske lederskapet, og det får konsekvenser for Norge. Derfor er det viktig å hegne om EØS-avtalen. Jeg er glad for at regjeringen er tett på prosessene og ivaretar norske interesser på en god måte.

Det er i Norges interesse å videreføre de lange linjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det har flere vært inne på i dag. Samtidig krever situasjonen at vi tilpasser politikken til de nye utfordringene vi møter, altså at vi foretar veivalg. En sentral konklusjon i meldingen er at Norge må bygge tettere sikkerhetspolitisk samarbeid med EU og europeiske allierte, videreutvikle og skape tettere bånd til Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Nederland, i tillegg til de nordiske landene.

Vi skal sikre bedre norsk tilgang i planlegging og gjennomføring av EU-operasjoner, og vi skal doble bistanden til Balkan. Det er også bra at regjeringen vil søke om norsk formannskap i OSSE i 2020, for også gjennom det å ta et sikkerhetspolitisk ansvar i Europa.

Selv om situasjonen er usikker, må vi likevel ikke miste troen på Europas framtid og robustheten til de universelle verdiene vi bygger våre demokratier på.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [14:51:26]: Jeg tror jeg må starte med en saksopplysning, for det finnes medlemmer av Det norske storting som tror at Nasjonal transportplan er det viktigste dokumentet som behandles her. Det må åpenbart være feil. Det man diskuterer i dag, er mye mer viktig enn en bomstasjon i Asker og Bærum, sågar en fylkesvei i Nordland, etter mitt skjønn.

Da jeg leste denne stortingsmeldingen for første gang, tenkte jeg at utenriksministeren må ha verdens beste jobb. Å få lov til å lage et grunndokument som drøfter norske muligheter, norske utfordringer i en større kontekst, må være en fantastisk oppgave. Å spille på det kunnskapsnettverket man har, spille på gode relasjoner for å bygge norske og vestlige verdier videre, må være en mulighet av dimensjoner, tenkte jeg på. Så lenge det handler om å fokusere på hva vi er gode til, hva vi kan bidra med, har vi riktig fokus.

Samtidig må det være lov å si at også nordmenn trenger etterrettelighet. Jeg er veldig glad for at Stortinget fant det betimelig å være med og ta initiativ til at Godal-rapporten, om våre bidrag i Afghanistan, ble lagt fram. For selv om vi er stolte av oss selv, betyr det ikke at man er ufeilbarlig. Selv vi, i vår iver etter å bistå og gjøre ting riktig, oppnår ikke bestandig optimale løsninger. Der skal vi være ydmyke.

Afghanistan-rapporten viste at vi var gode til å bidra til at flere fikk gå på skole. Vi var gode til å bidra til at helse-tilbudet ble bra, slik at småbarnsdødeligheten gikk ned. Det skal vi være stolte av. Men at sikkerhetssituasjonen i Afghanistan per i dag er noe særlig bedre enn den var tidligere, stiller jeg meg svært tvilende til.

Andre har under debatten i dag vært inne på at utenrikspolitikken aldri er statisk. Det tror jeg er til de grader sant. Det betyr også at man er nødt til å ha en dynamisk tenkning med hensyn til hva man ønsker å gjøre for å oppnå det man selv mener er mest mulig korrekt. Da tenker jeg at det man gjør i dag, er å gi en rettesnor til Utenriksdepartementet og regjeringen. Men samtidig er man nødt til kontinuerlig å ha en tett og god dialog med Stortinget, skal man få dette til.

Jeg tror også, som noen andre har vært inne på, at det ikke er tvil om at USA fortsatt er vår viktigste allierte. Men jeg tror det er en forskjell på hvordan man oppfatter f.eks. Russland som nabo sett fra Nord-Norge, sammenlignet med hvordan folk som bor i «Tjukk-Norge» ser på det. Det er en vesentlig forskjell, for det å ha en større nærhet til en stor nabo gjør noe med en holdningsmessig. Det må man ta med seg når man skal trekke sine konklusjoner.

Hvis jeg skal si at det mangler noe, en ting jeg gjerne skulle sett i meldingen som ikke er med, er det tydeliggjøring av norske ambisjoner for å få nordmenn til å ta jobb i større internasjonale organisasjoner, for slik i enda større grad å være «hands on» og kunne påvirke ute.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [14:54:30]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk (Innst. 440 S (2016–2017), jf. Meld. St. 24 (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 70 minutter, og at taletiden blir fordelt slik: Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sylvi Graham (H) [14:55:38] (ordfører for saken): Som saksordfører for innstillingen til Meld. St. 24 for 2016–2017 – Felles ansvar for felles fremtid – vil jeg gjerne starte med å takke komiteen for samarbeidet om den. Dette er en viktig melding om et tema som har vært mye debattert denne våren.

Med meldingen ønsker regjeringen å stake ut kursen for norsk utviklingspolitikk framover og for hvordan utviklingspolitikken og bistanden kan bidra til mest mulig fattigdomsreduksjon og bærekraftig utvikling i en endret og krevende internasjonal situasjon. Bærekraftsmålene forplikter alle land. Norge vil følge opp og nettopp legge bærekraftsmålene til grunn for utviklingspolitikken. Denne meldingen behandler altså det internasjonale aspektet av vår relasjon til bærekraftsmålene.

Jeg synes derfor det er viktig å slå fast at det er en enstemmig komité som legger fram dagens innstilling, og at en enstemmig komité i sine merknader slår fast at «det er bred tverrpolitisk enighet om norsk utviklingspolitikk» og at «de overordnede målene for bistanden er og forblir å redde liv, lindre nød og bidra til fattigdomsreduksjon».

Så har vi i denne innstillingen en del nyanser og presiseringer som utdyper de ulike partienes meninger og syn. Men komiteen fastslår at hovedlinjene i utviklingspolitikken videreføres. Denne enigheten er nettopp det som muliggjør Norges langsiktige arbeid med f.eks. utdanning, helse og klima- og skogsatsingen. Norge skal også fortsatt være forkjemper for internasjonale normer og kjøreregler, og menneskerettighetene er her i fremste rekke, slik jeg ser det.

Regjeringen har med denne meldingen villet legge til rette for økt bruk av partnerskap med privat sektor, med sivilt samfunn, multilaterale aktører og nasjonale myndigheter i samarbeidsland – for å bidra til fattigdomsbekjempelse og lindring av nød i en stadig mer kompleks verden, der bistandens relative betydning er synkende.

Ingen land kan utvikles utenfra. Ansvar for å ivareta et lands utvikling og dets innbyggeres behov tilligger først og fremst myndighetene i det aktuelle landet. Norsk bistand må derfor ha som mål å bidra til at myndighetene i utviklingsland kan bygge opp statlig kapasitet og gode tjenester i eget land.

Utviklingshjelp og bistand er fortsatt viktig mange steder, men det må gi resultater og ha effekt. Derfor har denne regjeringen allerede startet en prosess for tydeligere resultatorientering og mer effektivitet i bistandsarbeidet. Det er foretatt en geografisk konsentrasjon av bistandsinnsatsen og tatt forvaltningsmessige grep. Antall land som får norsk

bistand, og antall bistandsavtaler, er redusert i perioden 2014–2016, og framover vil norsk bilateral bistand konsentreres om et begrenset antall partnerland. Komiteen merker seg – og støtter – at man effektiviserer og forbedrer bistandsforvaltningen på denne måten. Komiteen støtter også at humanitær bistand, frivillige organisasjoner og Norfund er unntatt fra konsentrasjonsprinsippet.

Bistand er potensielt et kraftfullt virkemiddel for å støtte opp om det arbeidet nasjonale myndigheter gjør for å skape utvikling i eget land. Men det er landets ressursgrunnlag, nasjonal politikk, handel og økonomisk vekst som har størst betydning for fattigdomsreduksjon. Privat sektor og private investeringer er derfor en viktig drivkraft for økonomisk utvikling.

Bistandsbudsjettet skal framover konsentreres om noen hovedsatsingsområder: utdanning, helse, næringsutvikling og jobbskaping, klima, fornybar energi, miljø og humanitær innsats. Satsingsområdene står alle sentralt i arbeidet for økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon. De henger sammen og er gjensidig forsterkende. Likestilling er et tverrgående tema – og ikke minst er fortsatt prioritering av utdanning for kvinner et svært viktig område for oss.

Godt er det, for i en fersk rapport fra UNESCO, Global Education Monitoring Report, kan man dessverre lese at for sjette år på rad er det et faktum at den totale summen til bistand til utdanning er redusert. Støtten til utdanning er nå langt unna det som trengs for å oppnå bærekraftsmål nr. 4. USA og Storbritannia har f.eks. i flere år vært de største giverne på utdanningsfeltet, men deres bidrag falt med henholdsvis 11 pst. og 9 pst. fra 2014 til 2015. UNESCO baserer sin rapport på nye tall fra OECD, og de viser at Norge og Tyskland kan trekkes fram som de hederlige unntakene, med en økning på henholdsvis 50 pst. og 34 pst.

Så er det da også Norge som har satt behovet for økt internasjonal finansiering av utdanning på den globale dagsordenen. Vi har et ansvar – og vi tar ansvar. Da er det også om å gjøre å bidra på den beste måten, slik som vår statsminister tok til orde for da hun deltok i den europeiske bistandskonferansen i Europaparlamentet den 7. juni, nemlig at bistanden må innrettes på en måte så den er med og demper krig og konflikt og støtter opp under bærekraftige løsninger, utdanning, helse og jobbskaping.

Nettopp dette er viktig fordi den demografiske utviklingen i Afrika og Midtøsten innebærer at millioner av unge hvert år skal inn på et arbeidsmarked som ikke er i stand til å absorbere dem. Afrikas befolkning ligger an til å fordobles og nå godt over to milliarder innen 2050. Omkring 70 pst. av befolkningen er under 30 år, og gjennomsnittsalderen er 18. Det anslås at det er behov for nesten 20 millioner nye jobber hvert år. Det er voldsomme tall.

Komiteen slår da også fast at noe over halvparten av norsk bistand allerede går til landene i Afrika sør for Sahara, og at 73 pst. av nye investeringer fra Norfund i 2016 ble gjort i Afrika. Komiteen merker seg også at «viktige bidrag til næringsutvikling skjer gjennom Norfund, og at regjeringen foreslår å øke støtten». Tallenes tale forteller at Norfund gjennom sine investeringer har bidratt til å skape nesten 300 000 arbeidsplasser og etablering av ca. 700 selskaper.

Det er et voldsomt arbeid som må til for å hindre tapte generasjoner. Regjeringen har derfor i sin periode doblet satsingen på utdanning og opprettholdt satsingen på helse.

Støtten til humanitær hjelp har økt med 50 pst. Vi kan ikke gjøre alt, men vi kan gjøre vår del.

Samstemthet har vært et aktuelt tema i bistandsdebatten. Det kunne jeg si mer om – om tiden strakk til – men jeg vil minne kort om at konklusjonene fra rapporter om regjeringens og departementenes samstemthet, og fra andre norske og internasjonale rapporter og indekser, er at norsk politikk med få unntak er blant de mest samstemte i OECD-området. Utenriksdepartementet har siden 2010 hatt en nær dialog med andre departementer om virkningen av deres politikk på utviklingsland.

Bærekraftsmålene forsterker kravet til sammenheng mellom utenriks- og innenrikspolitikken for å skape utvikling i alle land og sikre globale fellesgoder. Det er det enighet om.

Jeg har helt til slutt lyst til å utøve en sjelden virksomhet fra denne talerstol, nemlig selvkritikk. Som saksordfører tenker jeg vi i sakens merknader kunne ha utdypet vårt syn på bærekraftsmålenes «leave no one behind» på en bredere måte, ikke minst i lys av at nettopp denne dagen, 15. juni, er en spesiell dag. Akkurat i dag er det nemlig avslutning på det tiende statspartsmøte om konvensjonen for funksjonshemmede i FN, også med vår regjering representert. Ja, kanskje kunne vi ha sagt noe om funksjonshemmedes særlige utfordringer i fattige land, og i områder med krig og konflikt. Det er en milliard funksjonshemmede i verden, og 80 pst. av dem bor i fattige land. 20 millioner funksjonshemmede barn går ikke på skole, 12 millioner av de over 60 millioner mennesker som er på flukt, er funksjonshemmede, og mer enn en million funksjonshemmede dør årlig av fattigdom og underernæring.

Komiteen viser i sin innstilling til planene om å opprette en kunnskapsbank for å samordne og styrke arbeidet med faglig bistand og kunnskapsoverføring – for å kunne gjøre en innsats der Norge har ekstra forutsetninger. Vi støtter dette. Programmer som Fisk for utvikling, Olje for utvikling og Skatt for utvikling inngår i disse planene – i tillegg til norske institusjoner og ombudsordninger for fremme av menneskerettigheter og likestilling. I den sammenheng vil jeg fra denne talerstolen ha pekt på at Norge er akseptert som et land med bred kunnskap og god lovgivning og praksis når det gjelder likestilling mellom kjønnene. Men det mener jeg også at vi har når det gjelder inkludering og tilrettelegging for funksjonshemmede.

Kanskje kan den planlagte kunnskapsbanken også bli et viktig tiltak hvor norske erfaringer fra hva som virker for en inkluderende utvikling, kan utnyttes systematisk. Norske erfaringer med utvikling av inkluderende utdanning, hjelpemiddelsentraler, lokal tilrettelegging, brukerstyrt personlig assistanse og universell utforming kunne deles aktivt og møte den etterspørselen som bærekraftsmålene skaper i partnerlandene.

Med dette anbefaler jeg komiteens innstilling og henviser også til Stortingets behandling av representantforslaget om reform av utviklingspolitikken i Innst. 243 S for 2016–2017. Jeg vil også takke komiteen på generell basis for et konstruktivt samarbeid om norsk bistandspolitikken gjennom fire år – og ønske oss alle lykke til med en enda bedre utviklingspolitikk i årene som kommer nå, etter denne meldingen.

Marit Nybakk (A) [15:05:48]: I september 2015 vedtok FN en ny global dagsorden for utvikling. Verdens

statsledere var enige om 17 overordnede bærekraftsmål og hele 169 delmål. Vedtaket var basert på at – jeg hadde nær sagt – alle skal med, i hvert fall alle land og mennesker, uavhengig av hvem de er, og hvor de kommer fra. Dette er bakgrunnen for den meldingen vi har til behandling i dag. Der slås det fast at vår politikk på bistandsområdet skal ivareta fire tverrgående hensyn: Det er menneskerettigheter, det er kvinner og likestilling, det er klima og miljø, og det er antikorrupsjon. Dette er områder som det er bred politisk enighet om. I tillegg til dette kommer selvfølgelig utdanning, helse, næringsliv, jobbskaping og humanitær bistand – bare for å ha nevnt det.

For Arbeiderpartiet er utgangspunktet at norsk utviklingspolitikk skal bidra til å bekjempe fattigdom, styrke utviklingslandenes evne til å løse egne problemer og skape vekst og utvikling. Veien ut av fattigdom går gjennom økonomisk vekst, gjennom jobbskaping og gjennom rettferdig fordeling innenfor rammen av stabile stater. Utviklingslandenes egne prioriteringer må legges til grunn, og vi må satse på områder der norsk kompetanse, teknologi og erfaring kan komme til nytte. Økonomiske ressurser og kompetanse bør flyttes nærmere bistandsmottakerne. Solidaritet, ikke veldedighet, må være utgangspunktet.

La meg spesielt trekke fram to områder.

Først kvinner og likestilling. Meg ligger det særlig tungt på hjertet at kvinners rettigheter og likestilling gis høy prioritet. Ikke minst de siste måneders urovekkende signaler fra den amerikanske presidenten gir grunn til å øke satsingen. Det gjelder ikke bare fra Norge, det gjelder i et samspill eller samarbeid i Europa for å sikre kvinners stilling og rett til seksuell og reproduktiv helse. Vi må plukke opp det som Trump-administrasjonen nå har sagt nei til, for å sikre at disse programmene videreutvikles.

Gjennom GAVI og andre internasjonale organisasjoner har Norge bidratt betydelig til å bedre helsetilbudet i mange utviklingsland, ikke minst er barnedødeligheten betydelig redusert gjennom vaksinealliansen GAVI. Dette, sammen med økt satsing på utdanning, og da spesielt for jenter, er viktige bidrag til å nå FNs bærekraftsmål.

Mennesker med nedsatt funksjonsevne kommer særlig dårlig ut. Det er derfor også avgjørende å sikre at inkludering av funksjonshemmede ivaretas spesielt ved utforming av bistandspolitikken.

Det andre jeg vil trekke fram, er satsing på jobbskaping og næringsliv. Vi kan kanskje ikke få nevnt det ofte nok, for det er en forutsetning for utvikling. En enstemmig komité slår fast at anstendig arbeid er det viktigste virkemiddelet for fattigdomsbekjempelse og for å få folk ut av fattigdom. Anstendig arbeid bidrar til utviklingslands evne til å skape velferd gjennom skatteinntekter og gjennom rettferdig inntektsfordeling. Vi må øke norsk støtte til næringsvirksomhet i utviklingsland, og det må legges til rette for et strategisk samarbeid med norsk næringsliv og norske kunnskapsmiljøer i det arbeidet – dette fordi arbeid og jobbskaping, og dermed også skatteinntekter, er en forutsetning for vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Norge bidrar positivt bl.a. gjennom Norfund, men også andre. Norfund bidrar til å sikre næringsutvikling i utviklingsland og er et viktig instrument for jobbskaping og vekst og «skal være en fleksibel, troverdig og langsiktig partner for kommersielle aktører», slik det heter i omtalen i Prop. 1 S for 2015–2016.

Vår satsing på næringsutvikling må skje på en bærekraftig måte. ILOs kjernekonvensjoner må ligge til grunn, naturligvis. De ansatte må ha rett til å organisere seg og ha kollektiv forhandlingsrett. Det betyr at norsk utviklingsarbeid må bidra til oppbygging av fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner. Det er også nødvendig å legge vekt på menneskerettigheter og demokratiutvikling i et land når det gis støtte til næringsetableringer.

Norsk bistands- og utviklingspolitikk må bidra til økt finansiell åpenhet og hindre at norske næringsinvesteringer bidrar til skatteunndragelser og korrupsjon. Det har kanskje blitt viktigere enn noensinne å understreke det.

Jeg nevnte innsatsen for å styrke kvinners muligheter. La meg legge til kvinners muligheter for arbeid og økonomiske rettigheter. Det må vi også forsterke. En studie fra Verdensbanken viser at 100 land fortsatt har lover som begrenser kvinners arbeidsmuligheter – gjennom restriksjoner enten på arbeidstid eller på type arbeid kvinner kan ha. Det er noe som det er viktig at vi griper fatt i, så her må Norge tale med en tydelig stemme også internasjonalt. Det handler også om å bekjempe strukturer. Det må jobbes bredt for å redusere politiske, økonomiske, juridiske og sosiale hindringer for kvinners deltakelse i arbeidslivet, i tillegg til å fremme kvinners muligheter som gründere, f.eks. Det er viktig, men det gjelder også kvinners finansielle deltakelse, spare- og lånegrupper, voksenopplæring, mikrokreditter og entreprenørskap, og ikke minst kvinners eiendoms- og arverettigheter.

Kvinner må sikres likestilt tilgang til land. Ikke minst gjelder det jordbruksarealer og det å kunne eie de områdene som de driver jordbruk i. Kvinner er jo viktige landbruksprodusenter i de fleste utviklingsland – det tenker vi kanskje ikke alltid på.

Helt til slutt vil jeg få takke saksordføreren for et utmerket arbeid og komiteen for samarbeidet både i denne saken og generelt gjennom fire år. Det har vært en trivelig komité å være i, og en veldig dyktig komité. Jeg vil gjerne takke komiteen for samarbeidet.

Jørund Rytman (FrP) [15:13:25]: La meg starte med å takke saksordfører Sylvi Graham for en meget god jobb, jeg er enig med Marit Nybakk der. Likevel tillater jeg meg å komme med noen påminnelser, noen historiske fakta.

Bistandsbudsjettet for 2017 ligger på 1 pst. av BNI. I 2016 ga vi 36,6 mrd. kr i bistand. Utviklingen i Norges pengebruk på bistand har økt svært mye fra oppstarten i 1960, da vi brukte 8 mill. kr på bistand i Sør-Korea og India.

Ambisjonsnivået har vært skyhøyt: Norske skattepenger skulle alene løse mange problemer i verdens fattige land – land man har minimal kunnskap om. Det har ført til en enorm sløsing av midler.

Vi må innse at det i liten grad er mulig å påtvinge andre land grunnleggende samfunnsendringer. Vi må derfor være realistiske, gitt kontekst for det enkelte tiltak og virkemidlene vi har til rådighet. Hovedansvaret for utviklingen må ligge på lederskapet i landene selv.

Denne regjeringen har gjort en god jobb for å rydde opp i de enorme summene vi har spredt rundt oss siden vi begynte med dette i 1960. Det ene er konsentrasjonen av antall land. Da Høyre og Fremskrittspartiet tok over for den rød-grønne regjeringen i 2013, ga Norge bistand til 116

land. Dette utgjør 60 pst. av alle land i verden. Antall land som mottar bistandsmidler, er nå nede i 88. Mesteparten av bistandspengene skal gå til 20–25 utvalgte land, der Norge har særlig mulighet til å utgjøre en forskjell. I mange av disse landene legges det opp til at bistanden gradvis skal utfases, i tråd med deres egne planer.

Det andre er konsentrasjonen av antall avtaler. Vi arvet også over 6 000 bistandsavtaler, mange av disse var riktignok inaktive. Antall avtaler er kuttet til 4 000 – altså redusert med en tredjedel.

Det tredje er konsentrasjon av tema. Sakene som bistanden skulle gå til, spriket i alle retninger. Bistanden er nå mer tematisk avgrenset og skal primært gå til tiltak som skal gi utdanning, helsetilbud og jobber til verdens fattigste.

«I motsetning til tidligere regjeringer som har snakket om konsentrasjon, har denne faktisk gjort noe.»

Dette skrev redaktøren for fagavisen til bistandsbransjen, Bistandsaktuelt.

Men jeg må si jeg stusser litt over at Fremskrittspartiet står alene om noen merknader. Det gjelder bl.a. på side 4, om migrasjon, men også på side 5, der vi viser til de humanitære budsjettene. I et avsnitt på side 5 viser vi til at de humanitære budsjettene har økt med mer enn 50 pst. under den nåværende regjering. En stor del av disse midlene går til å bedre kårerne for flyktninger. Fremskrittspartiet støtter regjeringens satsing på utdanning blant flyktninger i nærområdene. Vi viser til opprettelse av økonomiske soner i Jordan, der syriske flyktninger kan jobbe, og der produktene har tollfrihet på det europeiske markedet. Det finnes også initiativ for å opprette gründersentre der flyktninger kan få hjelp til å starte egne bedrifter. Vi viser også til at regjeringen har spesifisert at den norske humanitære innsatsen i Syria og nabolandene vil gå til jobbskaping, og mener at dette er viktig for bl.a. å bedre flyktningenes situasjon i nærområdene og å støtte ertsamfunnet. Dette er viktig, og jeg antar – og håper – at det er en glipp at de andre partiene ikke støtter dette. For i budsjettinnstillingen til Prop. 1 S, side 32, sier utenriks- og forsvarskomiteen noe annet. Da er man positiv. Kun SV var – eller er – imot. Da sier et overveldende flertall at det er viktig at humanitær innsats blant flyktninger også går til jobbskaping, og flertallet er kjent med at europeiske land har tatt en rekke initiativ med sikte på å øke antall arbeidsplasser i nærområdene, særlig blant syriske flyktninger. EU har i tillegg myket opp handelsbarrierene for jordanske selskap som ansetter syriske flyktninger. Et overveldende flertall, uten kun SVs stemme, mener at regjeringen bør se nærmere på hvordan Norge best kan bidra til å øke sysselsettingen blant flyktninger i nærområdene.

Jeg håper – og antar og tror – at flertallet mener det samme nå og ikke her driver med vinglepolitikk, og jeg ble litt beroliget da jeg hørte Marit Nybakk på i hvert fall Arbeiderpartiets vegne.

Også jeg vil takke for et godt samarbeid.

Knut Arild Hareide (KrF) [15:18:31]: Eg skal ikkje starte med heile Noregs bistands- og utviklingspolitiske historie, men om me startar i India og Sør-Korea, har det ikkje gått så aller verst med dei landa. No kjem ikkje alt av bistands- og utviklingspolitikken, men me har jo nådd betydelege resultat.

FNs tusenårsmål gav nettopp ei mobilisering for å redusere ekstrem fattigdom og svolt. Langt fleire har fått tilgang til fundamentale rettar som skulegang og helseteneste. Fram mot 2030 skal det mobiliserast for nye bærekraftsmål. Å utrydde fattigdom er mål nr. 1, så følgjer mål om å utrydde svolt, sikre god helse, god utdanning, likestilling mellom kjønna, reint vatn og gode sanitærforhold. Dette er særleg viktig for dei fattigaste landa og i bistand.

I tillegg er det sett opp ei rekkje andre mål som i større grad gjeld alle, både rike og fattige land. Me skal fremje mindre ulikheit, anstendig arbeid og økonomisk vekst, rein energi for alle, bærekraftige byer og samfunn, ansvarleg forbruk og produksjon, stoppe klimaendringane, sikre liv både under vatn og på land, og fremje fred og rettferd. Desse globale måla utfordrar oss breiare enn bistandspolitikken. Her har rike land ei stor heimeleke å gjere, og det gjeld òg vårt eige land.

Med andre ord, medan FNs tusenårsmål i hovudsak dreidde seg om å mobilisere til bistand for verdas fattige land, omfattar bærekraftsmåla langt fleire mål og innsatsar som ikkje har noko med bistandsbudsjettet å gjere. Da blir det viktig å unngå at rike land bruker bistandsbudsjettet meir til å vareta egne interesser enn til å kjempe mot den ekstreme fattigdommen som fortsatt finst.

Eigeninteressesetenkinga kan svekkje innsatsen for dei fattige og våre felles interesser. Da tenkjer eg ikkje berre på slagord som «America first», eller at alle land må vareta legitime nasjonale interesser, men det er farleg viss slik eigeninteressesetenking fører til at gjensidig frihandel blir avgrensa av auka proteksjonisme, at forpliktande tiltak for å betre klodens klima blir erstatta av kortsiktige lokale satsingar på fossil energi, at militært rustingskapløp fortrengr innsats for felles rustingskontroll og nedrusting som gir auka tryggleik, og at vekst i eigen økonomi fortrengr internasjonal innsats for anstendig arbeid og reduksjon av ulikheit. Dette er vegval me må ta stilling til.

Regjeringas bærekraftsmelding vidarefører på mange punkt viktige hovudlinjer i norsk utviklingspolitikk. Det er det brei støtte til.

På nokon punkt blir det skapt unødig tvil og gitt signal om at norske eigeninteresser – og ikkje utvikling i fattige land – skal vere styrande. Lat meg som eit eksempel nemne meldingas avsnitt om bilateral stat-til-stat-bistand. Det ber feil av stad viss målet med slik bistand blir å fremje «vår interesse» for å fremje norsk næringsliv og handel. Heile komiteen reagerer på dette avsnittet ved å understreke at norsk bistand må ha som mål å bidra til at styresmakterne i utviklingsland kan byggje opp statleg kapasitet og gode tenester som tar vare på befolkingas rettar. Målet med stat-til-stat-bistand skal framleis vere å fremje utvikling i fattige land.

Kristeleg Folkeparti er òg fornøgd med å ha fått heile komiteen, med unntak av regjeringspartia, med på å presisere at det er «meget problematisk dersom målet om å redusere antall bistandsavtaler fører til at gode utviklingstiltak nektes fortsatt støtte». Grunnen til at me vil presisere dette, er meldinga frå norske frivillige organisasjonar, som opplever at departementets føringar får Norad til å stanse støtta til gode utviklingsprosjekt, fordi mål om å redusere talet på avtaler blir ein del av støttevurderinga. Dette kan ramme mindre frivillige organisasjonar, eller innsats for særleg utsette grupper, som funksjonshemma i utviklingsland. Dette er tvert imot innsats me bør styrkje.

Eg er òg glad for at det er ein samrøystes komité som peiker på Kristeleg Folkeparti sitt Dokument 8:25 S for 2016–2017, om reform av utviklingspolitikken. Me ventar med spenning på regjeringas oppfølging der.

Til slutt vil eg takke saksordføraren, Sylvi Graham, som kjenner dette området svært godt, og som på ny har gjort ein strålende innsats som saksordførar. Det har vore med på å løfte dette viktige arbeidet denne våren.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:23:49]: Målet med utviklingspolitikk er å redusere og på sikt avskaffe fattigdom. Senterpartiet ynskjer å leggje til rette for eit samfunn med mindre ulikskapar, både nasjonalt og globalt. Små forskjellar byggjer tillit i samfunnet, som er grunnleggjande for god og bærekraftig utvikling. Dessverre ser me at ulikskapane aukar i mange land.

Det overordna målet for utviklingspolitikken er å redde liv, lindre naud og, som sagt, medverke til å redusere fattigdommen. Skal me lukkast med det, må Noreg tenkje langsiktig i bistandspolitikken. Me må tenkje langsiktig og handle føreseieleg. Det er viktig knytt til tematiske satsingar, ikkje minst av omsyn til ulike sivile organisasjonar som skal medverke til utvikling i landa der dei arbeider. Me må tenkje langsiktig for å hindre svoltkatastrofar, som igjen gir næring til konflikhtar og andre kriser. Ei langsiktig satsing på matproduksjon kan redusere trongen for akutte straksløysingar.

Forslaget om føreseielege og langsiktige bistandssatsingar på særskilde sektorar som helse, utdanning, næringsutvikling, landbruk/matsikkerheit og klima er svært viktig. Senterpartiet var i handsaminga av Innst. 243 S for 2016–2017, Kristeleg Folkeparti sitt private lovforslag om utviklingspolitikken, tydeleg på at landbruk og matsikkerheit må vere eit eige satsingsområde, ikkje berre eit undertema under næringsutvikling, og eg er veldig glad for at det vart vedteke. Gjennom utviklingspolitikken må me syte for at alle menneske får dekt sine mest grunnleggjande behov. Det er vanskeleg å gi utdanning og læring som gir mening for dei som går rundt svoltne utan tilgang til reint vatn.

Senterpartiet meiner FN sine bærekraftsmål peikar rett veg. Medan mål nr. 1 seier at ein skal utrydde fattigdom i verda, gjer mål nr. 2 det klart at ein skal utrydde svolt, oppnå matsikkerheit og betre ernæring og fremje bærekraftig landbruk. Noreg har høg kompetanse innan landbruk, noko me må dra nytte av i utviklingsarbeidet vårt. Eit landbruk som gir auka produktivitet basert på ei bærekraftig forvaltning av jorda og naturressursane, er avgjerande for å løfte fleire menneske ut or fattigdom.

Den norske modellen med samvirke som sikrar matproducentar leveringsrett, og sikrar at overskotet går attende til ny produksjon, er ein modell me kan eksportere. Høgre og Framstegspartiet støttar ikkje fleirtalsmerknadene knytte til ei offensiv satsing på landbruk, men vil at Noreg skal ta ei leiroll i fiskeri- og havsektoren. Det er ingen motsetnad mellom desse to leirollene.

På eit frukostmøte i dag i regi av fleire organisasjonar innanfor utviklingsarbeid vart det merka kor ulikt regjeringspartia omtalar landbruk og fiske. Kva er årsaka til at regjeringspartia ikkje vil støtte ei meir offensiv satsing på landbruk? Er det fordi ein fornektar at Noreg har ein god og bærekraftig modell? På dagens møte, der mange bistandsorganisasjonar var representerte, var den norske

landbruksmodellen løfta og verdsett – m.a. frå fagmiljø innan området.

Senterpartiet støttar ei offensiv satsing på fiskeri og havsektoren i utviklingspolitikken. Me forventar òg at regjeringa følgjer opp dagens fleirtal, som vil auke landbruket og matsikkerheita sin prosentdel av norsk bistand.

Ein samla komité slår fast at likestilling og styrking av kvinnerettane er viktig i all utviklingspolitikk. Å styrkje kvinnerettane og betre likestillinga i fleire mottakarland er eit mål i seg sjølv. Samstundes er det naudsynt for å sikre økonomisk utvikling og rettvis fordeling av ressursane. Det er godt dokumentert, m.a. frå Verdas handelsorganisasjon, at å styrkje kvinner sine økonomiske, politiske og sosiale rettar styrkjer demokratiet og legg til rette for økonomisk utvikling.

Utviklingspolitikken driv me ikkje for vår eigen del. Den driv me solidarisk for å hjelpe, leggje til rette, styrkje og bygge land som av ulike årsaker har langt dårlegare grunnlag enn me har i vårt eige land. Kanskje burde me av og til vere meir takknemlege for den utruleg positive situasjonen me har i vårt eige land. Det er ikkje så lenge sidan Noreg òg var eit lite utvikla land som trong hjelp. I dag har me skapt eit samfunn med god fordeling, med store ressursar, og det er viktig at me kan dele av dei økonomiske ressursane, men òg av dei menneskelege ressursane og kunnskapen me har, slik at andre kan bygge sine land.

Ola Elvestuen (V) [15:29:03]: Jeg synes tittelen på stortingsmeldingen, altså Felles ansvar for felles framtid, på en god måte oppsummerer den betydningen bærekraftsmålene har. Bærekraftsmålene må gjøres til det viktigste vedtaket verden har gjort, når det skal gjennomføres og implementeres. Ambisjonsnivået er enormt. Målene er å utrydde fattigdom, utrydde sult, stoppe klimaendringene og mer, i alt 17 bærekraftsmål. Vi har et felles ansvar for å gjennomføre disse, både med utviklingspolitikken og også innenfor hvert enkelt land i årene som kommer. Vi har en felles grunnleggende interesse av at vi lykkes med dette. På bakgrunn av disse målene må verden endre seg i årene som kommer.

Bærekraftsmålene er mange og omfattende, og de gjelder både internasjonalt og nasjonalt. Statsministeren sa i en interpellasjon høsten 2005 på Stortinget at disse målene setter viktige rammer for politikken i alle land, også i Norge. I Venstre er vi glad for at regjeringen også i denne meldingen så tydelig legger til grunn at bærekraftsmålene skal legges til grunn for norsk utviklingspolitikk.

Man legger fram fem tematiske hovedområder, bl.a. klima og miljø, utdanning, helse, næringsutvikling og jobbskaping. Vi støtter opp under det. Det er riktig også at man legger opp til en geografisk konsentrasjon av hvor vi skal ha vår innsats. Én ting er å legge opp til økt satsing på langsiktig samarbeid med enkeltland, som vi jo har lang tradisjon for, men vi tror også det er riktig med innsats overfor land som er direkte eller indirekte i konflikt. Spesielt, som vi også nevnte i forrige sak, ligger det et veldig urolig område fra Vest-Afrika til Afghanistan. Der er det viktig at vi tar med oss erfaringene vi har fra operasjonene og engasjementet i Afghanistan, og rapporten vi har fått fra Godal-utvalget, at vi lærer av den, nettopp for å få bedre resultater der, men også for å oppnå bedre resultater i andre land og få til en god utvikling.

Jeg tror også at det er viktig å støtte opp under enkeltland selv om de ikke nødvendigvis er de fattigste. Land som Tunisia vil det være helt avgjørende at vi klarer å stabilisere, slik at de kan gi en større og bredere effekt for en mer demokratisk utvikling i hele Midtøsten. Jeg tror at i denne type land i de vanskeligste områdene, den vanskeligste omstillingen, må vi også spille vår rolle, sammen med resten av Europa.

Så inn på noen av temaene: I Venstre er vi glad for at fattigdomsorienteringen ligger fast, og selvfølgelig også at klima og miljø må være viktig i norsk utviklingspolitikk. Vi må ha en global grønn utviklingspolitikk, og klimagassutslippene må ned, og de må ned i hele verden. Selv om USA ønsker å trekke seg ut av Paris-avtalen, må resten av verden klare å forsterke Paris-avtalen og holde fast ved innholdet og målsettingene i den. Derfor er det også bra at man varsler å øke støtten til Norfund, men i og med at USA trekker seg tilbake, må Norge også – som andre land – være villig til å øke støtten internasjonalt for å bygge opp under Paris-avtalen, enten det er det grønne fondet eller det er på andre områder. Her vil det kreves en forsterket innsats.

Utdanning og forskning må være et hovedsatsingsområde for Norge. Kunnskap og erfaringsutveksling er grunnleggende viktig for å nå de ulike målene. Vi trenger forskning for å finne gode løsninger på spørsmål om bærekraft, matsikkerhet, næringsliv og god fordelingspolitikk. Vi er enig med regjeringen om satsing på utdanning, og særlig prioriteringen av utdanning for jenter. Det gjelder også kvinner og likestilling, som fortsatt må være viktig i norsk utenrikspolitikk. Når USA også der trekker seg tilbake med sin innsats, er det riktig og viktig at vi øker støtten til seksuell og reproduktiv helse. Likestilling handler om kjønn, det handler om urfolks rettigheter og trosfrihet, men også, som det ble tatt opp tidligere, funksjonshemmede. Det gjenstår mye for å få satt funksjonshemmedes rettigheter på dagsordenen. Her må Norge ta en sterkere rolle.

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Bård Vegar Solhjell (SV) [15:34:29]: Eg er enig med siste talar i at bærekraftsmåla er eit av dei potensielt viktigaste vedtaka verda har gjort, og difor er dette ei god ramme rundt både komitéinnstillinga og meldinga som er lagd fram.

Som saksordføraren – som har gjort eit godt arbeid – sa, er det ganske brei einigheit på mange måtar no. Men lat oss stoppe opp og ta eit lite tilbakeblikk: Det er ganske nytt i norsk utviklingspolitisk historie at det er brei einigheit om utviklingspolitikken. Kanskje er det eigentleg det nye på dette feltet i denne perioden, for historisk har jo Høgre og Framstegspartiet vore sterkt kritiske til politikken. Høgre har stått for store kutt, Framstegspartiet for astronomiske kutt, og begge partia har til dels hatt ideologiske uenigheiter med det breie fleirtalet.

Kanskje kan vi difor seie at det i denne perioden har vore ein ny, felles minstestandard i ei brei einigheit om at utviklingspolitikk ført på ein god måte verkar, at 1 pst.-målet er riktig – no støtta alle det i budsjetta – og ei sterk støtte til ei rekkje satsingar: helse, utdanning, fred og forsoning, klima. Tidlegare har det vore stilt spørsmål ved mange av desse. Det er spennande å sjå om den breie ei-

nigheita held forbi det moglege – forhåpentleg – regjeringskiftet.

Men oppå dette: Når ein ser innstillinga, er det fortsatt sånn at den ueinigheita som ligg der, i stor grad delar seg mellom Høgre og Framstegspartiet på den eine sida og alle dei andre partia på den andre sida. Fleire av dei har allereie vore nemnde. Fattigdomsorienteringa vert påpeika i felles merknader frå SV, Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Kristeleg Folkeparti og Venstre. Den merknaden representanten Hareide tok opp, som gjaldt val av partnerland, har same karakter – ein lang og viktig merknad. Når det gjeld innretninga på konsentrasjonen og synet på sårbarheitsstrategien og oppfølginga av den, står alle dei fem partia saman mot regjeringa.

Det same gjeld påpeikinga av behovet for ei samstemtheitsreform og kor viktig det vil vere. Det gjeld påpeikinga av kor viktig ulikheit er i utviklingspolitikken. Der er det vanskeleg for meg å forstå at Høgre og Framstegspartiet ikkje er inne. Det er dei ikkje. Derimot har Høgre, men ikkje Framstegspartiet, gått inn i ein annan viktig merknad, som påpeikar at miljø og klima skal vere ein sentral del av norsk utviklingspolitikk i åra som kjem. Så det ideologiske – eller verdimesige – skiljet held fram her, som det gjorde i representantforslaga frå Kristeleg Folkeparti tidlegare i vår. Det lovar godt, for på ei rekkje av desse områda kan vi håpe å sjå ei revitalisering av utviklingspolitikken og ei meir aktiv regjering, dersom det skulle verte eit regjeringskifte.

Lat meg heilt til slutt i dette innlegget få lov til å seie at dette vert det siste innlegget eg held om utanriks- eller utviklingspolitikk frå Stortingets talarstol, for eg skal i møte i kontrollkomiteen, som vanleg, heldt eg på å seie, og ein annan vil overta innlegga etterpå. Men eg vil gjerne få bruke sjansen til å takke mange for samarbeidet. Eg har sete i komiteen i to periodar. Eg har òg hatt glede av å jobbe med temaa på Statsministerens kontor, som miljøvernminister og i andre roller, og det har vore eit fantastisk privilegium å få jobbe med norsk utanriks- og utviklingspolitikk i dei åra. Eg har samarbeidd med svært dyktige utanriksministrar – ulike, men dyktige, det er vi heldige med i Noreg – med svært ulike, men òg svært dyktige komitéleiarar, og eit sett av dyktige, sentrale og veldig hyggelege politikarar i to utanrikskomitear, eit par av dei til og med i to periodar. Det takkar eg for.

Likevel: Dei eg aller mest vil bruke sjansen til å rose her oppe frå, er nokon som vi ikkje omtalar så ofte herfrå, nemleg det fantastiske dyktige embetsverket vi har i Utanriksdepartementet, her på Stortinget og i ytre etat. Omgrepet «ansiktslause byråkratar» har av og til vorte brukt nedsetjande. Det kunne ikkje vore fjernare frå sanninga. Lat meg minne om kva dei menneske faktisk gjer: Dei leidde klimaforhandlingar opp mot Paris på vegner av Noreg, dei forhandla fred i Colombia, dei leidde enorme regnskogsatsingar som kan vere med på å forandre verda, dei jobbar med store helse- og utdanningsatsingar i milliardklassa internasjonalt, dei kontrollerer pengebruken i Norad, dei jobbar med å løyse Palestina/Israel-konflikten, og dei er komitésekretærar. Dei har lært meg enormt mykje, mange av desse dyktige menneske, og vi er heldige som har så kompetente medarbeidarar til å drive utanrikspolitikken vår.

Utanriksminister Børge Brende [15:40:06]: Først til representanten Bård Vegar Solhjell: Takk for hyggelige

ord både til komité, til de dyktige i embetsverket og til Utanriksdepartementet. Jeg tror alle er enige om at vi kan returnere den komplimenten til ham. Det er flere viktige medlemmer av utenrikskomiteen som har valgt ikke å ta gjenvalg, men som jeg håper å se i samfunnsdebatten om både utviklingspolitikk og utenriks- og sikkerhetspolitikk i årene fremover.

Utviklingspolitikk – som nå står på dagsordenen – handler om å oppnå resultater, men det handler også om å oppnå resultater gjennom å ta initiativer. I denne perioden har Norge tatt internasjonalt lederskap når det gjelder å løfte utdanning. Vi har doblet satsingen på utdanning – ikke minst på jenters rett til utdanning og kvinners rettigheter generelt.

Men det norske initiativet har ikke bare ført til at vi har doblet vår satsing, det har også bidratt til at en trend internasjonalt, hvor vi i løpet av de 15 siste årene har sett at satsingen på utdanning har gått ned, nå er snudd. Det er nå satsing på utdanning for å nå hundrevis av millioner av barn som ikke har tilgang til kvalitetsutdanning. Det viser at det nytter i utviklingspolitikken – på samme vis som det at den forrige regjeringen tok viktige initiativer innenfor helse og vaksinasjoner, hvor man også fikk med seg private partnere, slik at man fikk til en katalytisk utvikling i så måte, er viktig.

Vi har også i denne perioden sett store humanitære kriser. Det at man i det 21. århundret skulle ende opp med den verste humanitære katastrofen siden annen verdenskrig, i nærheten av Europa gjennom Syria, er nesten ufattelig – og at denne krigen fortsatt pågår, at man i Sikkerhetsrådet ikke har greid å bli enige om løsninger. Derfor tok Norge et viktig initiativ også her. Vår statsminister initierte en givverlandskonferanse for Syria som bidro til at det ble gitt mer penger til Syria humanitært enn på noen annen FN-konferanse i FNs historie. Det viser at det nytter.

Hovedmålet for norsk utviklingspolitikk er å bekjempe fattigdom. Utviklingspolitikken skal lindre nød og redde liv, og den skal gjøre noe med årsakene til at over 1 milliard mennesker fortsatt lever under fattigdomsgrensen.

Aldri før har utviklingspolitikken hengt tettere sammen med utenrikspolitikken enn den gjør i dag. Det gir i det hele tatt svært liten mening å snakke om utviklingspolitikk som noe som er isolert fra andre politikkområder. Det er også selve kjernen i de nye bærekraftsmålene – som flere representanter har vært inne på. Bærekraftsmålene gir et nytt perspektiv på internasjonalt utviklingssamarbeid. De er universelle og forplikter oss alle. Oppnåelse av bærekraftsmålene må ikke reduseres til kun en diskusjon om bistand. Det er også krav til oss om å åpne opp våre markeder for eksport fra de minst utviklede landene og også fra mellominntektsland: Det handler om handel, styresett, investeringer, arbeidsplasser, inkluderende vekst, miljø og ikke minst klima – erkjenne at ingen kan komme utenfra og skape en stat, et demokrati, eller fjerne fattigdom, men vi kan bidra. Derfor er utviklingspolitikk så viktig.

Vi må føre en utviklingspolitikk som tar hensyn til endringene i verden, og vi må bruke bistanden i kombinasjon med andre virkemidler, slik at den gir optimal effekt.

Vi må selvsagt – som jeg var inne på – også respondere på situasjonen i områdene fra Vest-Afrika via Sahel og Midtøsten til Afghanistan, men vi har også et ansvar for å trygge områder og å være en partner for land i vår nærhet.

Jeg er glad for at representanten Elvestuen nevnte Tunisia. I Tunisia, som har et meget skjørt demokrati, er det 40 pst. ungdomsarbeidsledighet. Nesten halvparten av ungdommene går uten arbeid. Vi åpner en ambassade i Tunis neste år, og vi trapper opp bistanden. Så kan man selv sagt sette spørsmålstegn ved om de er fattige nok. Jeg skal fortelle at hvis de ikke greier å skape muligheter for disse ungdommene i dette skjøre demokratiet, blir det raskt et meget sårbart land, som kan ende som en «failed state».

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [15:45:36]: Jeg er veldig glad for at utenriksministeren både i saken om veivalg og også nå sist, i innlegget sitt, tok opp Tunisia som en viktig samarbeidspartner i Nord-Afrika. I likhet med representanten Ola Elvestuen vil også jeg understreke at det er helt avgjørende for stabiliteten i regionen at vi har et demokratisk Tunisia, men også et Tunisia som har vekst og utvikling. Utenriksministeren nevnte selv de urovekkende nyhetene om at det nå faktisk er 40 pst. ungdomsarbeidsledighet i landet. Mitt spørsmål er da: Vil utenriksministeren øke målrettet bistand til Tunisia, f.eks. til utdanning og arbeid?

Utenriksminister Børge Brende [15:46:36]: Det korte svaret på det er ja. Jeg vil også berømme representanten Nybakk for å ha bidratt til økt søkelys på situasjonen i Tunisia. Representanten har ved flere anledninger oppfordret meg til faktisk å reise dit og ha møte med de ulike partene. Det samarbeidet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere som vi så i Tunisia, som også resulterte i Nobels fredspris, er en inspirasjon for hvordan man i et samfunn der det potensielt kan være store interne motsetninger, kan komme sammen og jobbe seg ut av fattigdommen.

Dette skjøre demokratiet er det eneste demokratiet som nå faktisk gjenstår etter den arabiske våren, og jeg mener vi har en forpliktelse til å støtte opp om dette, for det kan lett ende i totalt kaos i Tunisia hvis man ikke greier å skape arbeidsplasser og muligheter for disse ungdommene. Derfor åpner vi også en ambassade i Tunis til neste år, og vi må nå bare identifisere gode utviklingsprogrammer når det gjelder arbeid, inkluderende vekst og kunnskap.

Marit Nybakk (A) [15:47:50]: Det er svært viktig det som utenriksministeren nå sier. Jeg vil også legge til at Tunisia ligger ved siden av et ganske ustabilt land, nemlig Libya, og at det også kommer flyktninger over grensen nettopp fra Libya. Noe av det farligste som er i et skjørt demokrati, i en region som Tunisia, er de sinte unge mennene som lar seg rekruttere til ISIL, og som reiser over Middelhavet. Vi får dessverre inn urovekkende signaler og informasjon om at en del av disse sinte unge mennene nå lar seg rekruttere til ISIL, og jeg tror det er ganske viktig både å sikre dette skjøre demokratiet og også å sikre utdanning og arbeid.

Det som har imponert meg mest med Tunisia, var den grunnloven som de greide å få til i forbindelse med at de fikk Nobels fredspris.

Utenriksminister Børge Brende [15:48:56]: Representanten Nybakk har helt rett i at når man opplever en si-

tuasjon hvor mange ungdommer har utdanning, men 40 pst. ikke får jobb, er rekrutteringen til voldelig ekstremisme ganske faretruende. Tunisia er dessverre et av de landene hvorfra vi har sett flest fremmedkrigere dra inn til konfliktene i Syria og Irak. Over 2 000 har reist inn i dette konfliktområdet, og mange av disse har vendt tilbake til Tunisia. Så vi må hjelpe dem med dette.

Så står de i en asymmetrisk flyktningssituasjon, som også representanten nevnte, ved at hundretusenvis av libyere har kommet til Tunisia, slik at de også må håndtere dette. Det er en situasjon som også Jordan og Libanon har opplevd. Man sier at dette er mellominntektsland, så vi skal ikke hjelpe dem, men når Libanon med en befolkning på litt over 4 millioner får 1,5 millioner flyktninger inn til seg fra Syria, er det klart at vi skal stille opp. Det kan ikke være slik at vi bruker som argument at de ikke er fattige nok, når de er helt på grensen til å bryte sammen som samfunn. Der skal Norge hjelpe.

Knut Arild Hareide (KrF) [15:50:16]: Kristeleg Folkeparti er glad for at det er brei enighet om utviklingspolitikken, og det vil eg tru ansvarleg statsråd òg er. Det er likevel naturleg å utfordre han på noko av det me ikkje har fått fullstendig einigheit om, men som det er eit fleirtal som tar opp. Me er einige om at me skal ha ein konsentrasjon, og me er einige om at det òg er bra å få ned talet på bistandsavtaler. Men det må ikkje gå ut over god utviklingspolitikk. Derfor vil eg nettopp utfordre statsråden på det, at reduksjonen i talet på bistandsavtaler ikkje fører til at me mister gode utviklingsprosjekt.

Så mitt spørsmål er enkelt: Tar statsråden med seg nettopp det viktige signalet til departementet, og ikkje minst til Norad, som sit med det operative ansvaret for dette?

Utenriksminister Børge Brende [15:51:18]: Takk for spørsmålet. Det kommer mange signaler, og et av de signalene som vi har fått til Utenriksdepartementet og ikke minst gjennom ulike evalueringer, er at å operere med over 6 500 ulike bistandsavtaler, som vi gjorde da jeg tok over ansvaret i 2013, er et for stort antall til at Utenriksdepartementet greier å følge opp dette på en ordentlig måte. Det er bedre å konsentrere seg om færre prosjekter. Da kan man også evaluere det bedre, og man har større kapasitet til å følge opp. Norge er jo en stor bistandsaktør, men 6 500 bistandsavtaler var nok i meste laget, for å si det forsiktig.

Nå er vi nede på et tall rundt 4 000, og hvis Stortinget mener at det er et tall som er akseptabelt, tar jeg det til etterretning. Jeg hadde nok ønsket å redusere det noe ytterligere. Men en må ikke redusere de gode prosjektene, det er de prosjektene som ikke holder mål, som må reduseres; en må ikke helle ut barnet med badevannet. Så jeg tar med meg det i det videre arbeidet.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:52:39]: Underernæring er ei årsak som ligg bak nærare halvparten av alle barnedødsfall under fem år. Det har store konsekvensar for dei familieane som vert råka, men òg på samfunnsnivå. Det finst tal som viser at f.eks. i Malawi medfører ernæringssvikt at ein taper 10 pst. av bruttonasjonalbudsjett, og mange av dei som fell frå, er ungar mellom null og fem år. Det fører til dårleg produktivitet og dårleg økonomisk vekst.

Vil statsråden ta tak i dette området og lage ein strategi og ein handlingsplan for mattryggleik og ernæring, eventuelt opprette eit program? Vi har jo Fisk for utvikling, Olje for utvikling, så kvifor ikkje eit landbruk for utvikling?

Utenriksminister Børge Brende [15:53:45]: Representanten har helt rett i at hvis barn er underernært, får det store konsekvenser for deres utvikling. Det går på vekst, ikke bare på høyde, men på hele utviklingen, av hjerne og av andre veldig viktige kroppsfunksjoner. Dette tror jeg er et underrapportert område, og det gjøres for lite innenfor dette.

Utfordringen for Norge er at vi er tunge innenfor helse, vi er tunge innenfor klima og miljø, vi er tunge innenfor utdanning, kvinner, likestilling, menneskerettigheter og privat sektor-satsing.

Det har vært et ønske fra Stortinget at vi skal spre oss mindre og konsentrere oss mer når det gjelder det tematiske. Men jeg er enig med representanten i at vi må se nærmere på akkurat dette spørsmålet, for jeg synes det er helt forferdelig med barn som er underernært. De har ingen muligheter framover, for de mistet den muligheten da de var tre–fire år. Så vi skal se på dette, f.eks. i samarbeid med Verdensbanken.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:54:54]: Då vil eg gjerne stille eit oppfølgingsspørsmål. I dagens innstilling vert det vist til vedtak som vart gjort då me handsama Kristeleg Folkeparti sitt utmerkte private lovforslag knytt til utviklingspolitikken, der òg matsikkerheit vart vektlagt mykje tyngre. I dagens innstilling har eit fleirtal vist til det vedtaket og seier at ein vil styrkje den satsinga. Då kan det vere av interesse å høyre korleis statsråden ser på det, og korleis han vil følgje opp den fleirtalsmerknaden i dagens innstilling.

Utenriksminister Børge Brende [15:55:35]: Som jeg sa helt avslutningsvis: Jeg tror vi har en underrapportering av konsekvensene knyttet til underernæring når det gjelder barn. Hvordan man skal møte det på en mer aktiv måte, er noe vi selvsagt skal se på, også i samarbeid med andre. Norfund har et viktig element i dette med å investere sammen med andre i småskala landbruksproduksjon, og hele den verdikjeden. Vi har også samarbeid med mange norske organisasjoner som driver innenfor dette med matsikkerhet. Vi bør også bruke kontantprinsippet mer knyttet til humanitær hjelp, slik at vi ikke sender inn masse mat, men så ødelegger vi egentlig den lokale matproduksjonen.

Dette må ses i sammenheng også med de andre norske satsingene. Det behøver ikke å være en ren norsk satsning, det kan jo være at vi f.eks. bidrar mer i Verdensbankens satsing her. Så vi skal gå gjennom det.

Ola Elvestuen (V) [15:56:49]: Som utenriksministeren påpekte: Norge er en veldig stor bistands- og utviklingsaktør, men den suverent største er likevel, eller har vært, USA. Men med den «America first»-tenkningen som president Trump legger for dagen, legges det opp til dramatiske kutt i de forslagene som han har kommet med.

Det er bra at Norge har støttet opp under å fylle tomrommet for reproduktiv helse. Innenfor klimainnsatsen vil

man også måtte bidra sterkere i årene framover. Mitt spørsmål blir: Med så store endringer og at man trekker seg tilbake, hvordan ser egentlig utenriksministeren for seg at vi skal kunne være med og fylle opp det tomrommet? Hvordan kan vi gjøre det, og med hvem? Og hvordan vil det påvirke resten av bistands- og utviklingsarbeidet? – Det er store summer det er snakk om.

Utenriksminister Børge Brende [15:57:55]: Det kunne være fristende å svare med Macrons slagord «Planet first», for å si det slik.

Nå er det jo sånn at det er innebygd mange såkalte «checks and balances» i det amerikanske systemet, så presidenten og administrasjonen kan foreslå et budsjett, men vanligvis kommer det med store endringer fra Kongressen. Jeg har også merket meg at viktige representanter fra republikanerne, som John McCain og Lindsey Graham, to innflytelsesrike senatorer, har sagt at de ikke vil være med på å kutte i utvikling, for dette er også investering i stabilisering, i kampen mot voldelig ekstremisme, og alt dette.

Så først får vi se hva som blir stående igjen, men på noen kjerneområder har vi trappet opp, f.eks. på reproduktiv helse, hvor vi ser kutt. Jeg vil også varsle at vi i forbindelse med statsbudsjettet for 2018 ytterligere vil trappe opp innenfor reproduktiv helse.

Presidenten: Replikskordskiftet er dermed omme.

Anniken Huitfeldt (A) [15:59:16] (komiteens leder): Den store diskusjonen om utviklingspolitikk i denne perioden fant sted gjennom behandlingen av Kristelig Folkepartis skyggemelding om utviklingspolitikk, veivalg er verdivalg. Gjennom behandlingen av påfølgende representantforslag tidligere i vår avtegnert det seg et annet flertall enn det denne regjeringa har bygget på. Det samme flertallet har funnet sammen også i behandlingen av denne stortingsmeldinga på flere områder.

I behandlingen av statsbudsjettet for 2017 fattet Stortinget et veldig viktig og historisk vedtak. Stortinget ber regjeringa avsette 1 pst. av bruttonasjonalinntekt til bistand i de årlige budsjettene. At dette prinsippet nå er knesatt av stortingsflertallet, gjør at vi kan få slutt på unødvendige årlige omkamper om bistandsnivå. Oppmerksomheten kan rettes mot kvalitet, innretning og en effektiv bruk av norske bistandsmidler.

La det ikke være tvil: Uavhengig av utfallet av valget i september er det min klare forventning at regjeringa i sitt budsjettforslag for 2018 sørger for at utviklingsbudsjettet utgjør minst 1 pst. av BNI. Noe annet vil være brudd med Stortingets vedtak.

Utenriksministeren har lenge gitt tydelig uttrykk for et ønske om å satse mer på bistand i og til sårbare stater i ustabile områder, særlig Midtøsten, Nord-Afrika og Sahel. En prioritering av norsk bistand til sårbare stater vil ikke bare kunne bidra positivt til stabilisering i Europas nabolag, men vil også være et effektivt virkemiddel mot fattigdomsbekjempelse.

Framskrivningen viser at en stadig større andel av verdens fattige i årene framover nettopp vil befinne seg i sårbare stater. Men bistandsvirksomhet i sårbare stater fører også med seg en rekke dilemmaer og behov for risikohåndtering. Vellykket innsats i sårbare stater må være langsiktig, fleksibel og koordinert. Og det trengs tett opp-

følging gjennom tilstedeværelse på bakken – det er en annen forutsetning. Derfor trenger vi en grundig strategi- og prioriteringsdebatt om norsk innsats i sårbare stater.

Chr. Michelsens Institutt har påpekt at andelen ekstremt fattige i Tunisia er 2 pst., mens andelen ekstremt fattige i tradisjonelle mottakerland som Malawi, utgjør 71 pst. Det betyr ikke at det er galt å drive med norsk bistand til Tunisia – den arabiske vårens eneste gjenværende lyspunkt – men vi trenger mer debatt og forankring om norsk politikk overfor sårbare stater. Derfor er det uheldig at regjeringas lenge bebudede strategi for norsk innsats i sårbare stater ennå ikke har blitt presentert. Stortinget burde i egnet form fått mulighet til å drøfte denne viktige dreiningen av norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Elisabeth Vik Aspaker (H) [16:03:06]: Kloden er et skjebnefellesskap, og den rike delen av verden har et ansvar for å bidra til at utviklingsland settes i stand til å dekke grunnleggende behov for sin befolkning. Norge er en betydelig bidragsyter til verdenssamfunnets arbeid for å realisere de 17 bærekraftsmålene gjennom ulike bilaterale avtaler og gjennom FN-systemet.

Næringsutvikling og jobbskaping er ett av flere tematiske satsingsområder i meldingen og av avgjørende betydning for utvikling og fattigdomsreduksjon. Stortinget behandlet nylig meldingen om hav i utenriks- og utviklingspolitikken. Havets betydning som kilde til mat og nye medisiner for en økende verdensbefolkning kan ikke undervurderes, og potensialet for havbaserte jobber er stort.

Programmet «Fisk for utvikling» skal bidra til fattigdomsbekjempelse gjennom matsikkerhet, bærekraftig forvaltning og lønnsom næringsvirksomhet. Programmet bygger på de tre hovedpilarene forskning og utdanning, forvaltning, lover og regler og næringsutvikling.

På FNs havkonferanse nylig mottok Norge en pris fra UNESCOs havkommisjon for vår kunnskap og kapasitet innenfor marin forskning. Norge har utviklet lov- og regelverk for en bærekraftig havforvaltning og tatt globale initiativ for bekjempelse av fiskerikriminalitet og for å styrke havretten. Denne innsatsen kommer utviklingsland til gode, bl.a. gjennom Nansen-programmet.

Et gammelt kinesisk ordtak lyder: Gi noen en fisk, og han blir mett hele dagen. Lær noen å fiske, og han blir mett hele livet. Norge har de beste forutsetninger for å gi kunnskapsoverføring og opplæring i havforvaltning en sentral plass i vår utviklingspolitikk.

Siden 1975 har Nansen-programmet og forskningsskipene oppkalt etter Fridtjof Nansen utført ressursovervåkingstokt i utviklingsland. Nye «Dr. Fridtjof Nansen», døpt denne våren, er det tredje skipet i rekken, og dette er bistand på sitt beste. Norge stiller til disposisjon et topp moderne forskningsskip, som får sine oppdrag via FAO, der fiskeri og havbruk har fått en viktig plass fordi marine ressurser vil spille en sentral rolle i verdens matforsyning framover, og fordi fiske kan gi verdifulle arbeidsplasser også i utviklingsland.

Etterspørselen etter det norske skipets tjenester er så stor at skipets kalender er fullbooket i lang tid framover. Det viser behovet for slik konkret fiskerirettet bistand.

Heidi Nordby Lunde (H) [16:06:04]: Jeg ser at et flertall i komiteen påpeker at økonomisk vekst alene ikke utrydder fattigdom, og at det er viktig å bekjempe ulikhet. Det er jeg helt enig i. Viktigheten av inkluderende vekst står vi sammen om når komiteen legger vekt på at land må ha fungerende skattesystemer og institusjoner på plass som sikrer at økonomisk vekst kommer befolkningen til gode og bidrar til velferd.

De tematiske satsingsområdene helse, utdanning og næringsutvikling går hånd i hånd for en bærekraftig utvikling i og av fattige land. Tilgang på rimelige helsetjenester til alle, inkludert seksuelle og reproduktive rettigheter, er sentralt, og det gleder meg å høre utenriksministeren si at dette også skal styrkes. Det er bra at Norge fortsetter å øke sin innsats for global helse. Dette er en forutsetning for et annet viktig gode, nemlig god grunnutdanning for alle, med særskilt vekt på kvinner og jenter, som denne regjeringen har lovet. Grunnen til at det samtidig er så viktig med næringsutvikling, er at jeg ser at det nå finnes flere land der oppmerksomheten om jenters utdanning har begynt å få effekt. Men da er det så viktig at det finnes jobber de er kvalifisert til, i andre enden. Gjør det ikke det, er det fare for at vi får et skifte i holdningen til nødvendigheten av å gi jenter skolegang. En av de viktigste folgeeffektene av at jenter går på skole, er at vi ser at det ofte reduserer forbrytelsen barneekteskap, og at jenter som fortsatt er barn, også føder barn.

Jeg er veldig glad for at utenriksministeren så raskt responderte på USAs kritikkverdige reduksjon av støtte til organisasjoner for seksuelle og reproduktive rettigheter.

Denne meldingen understreker at Norge bør fokusere på de tematiske og geografiske områdene der Norge kan utgjøre størst forskjell. Som et av verdens mest likestilte land, og som nest best på LHBT-rettigheter i Europa, mener jeg at Norge her har en plikt til å ta ansvar for nettopp likestilling, LHBT, seksuelle og reproduktive rettigheter. For hvis ikke vi gjør det, er det veldig få andre som gjør det. Det mener jeg også er god utviklingspolitikk. Ta et land som Malawi, der befolkningen har gått fra 9 millioner til 17 millioner på under ti år. Uten seksuelle og reproduktive rettigheter og uten å få jentene til å gå på skole blir det vanskelig å sørge for nok økonomisk vekst eller bistand til å bygge veier, skoler og sykehus nok til å holde tritt med befolkningsveksten.

Jeg ser at et flertall i komiteen mener at fattigdomsorientering, ikke egeninteresse, bør legges til grunn i valget av prioriterte partnerland, og fattigdomsbekjempelse er også målet. Men jeg har lyst til å sitere tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre, som i 2009 sa:

«Vi vil føre en aktiv utenrikspolitikk som legger vekt på norske interesser og er med og tar et globalt ansvar. Slik kan vi trygge vårt eget samfunn – og bidra til å skape trygghet og frihet for andre.»

Noen mener vi trenger mer presiserende kriterier i valget av prioriterte partnerland. Jeg mener ikke nødvendigvis det, men det er i norsk interesse å sikre fred og frihet for andre, for gjør vi det, sikrer vi fred og frihet for oss selv.

Sylvi Graham (H) [16:09:20]: Det er vel ikke uvanlig at det er saksordførerens prerogativ å få lov til å takke for debatten og få siste ord. Nå så jeg at det lå noen i sivet og lurte og fikk sneket seg inn etter meg, men jeg vil allike-

vel takke for debatten. Den har vært god og bred, som også invitasjonen fra nettopp utenriksministeren og regjeringen var.

Dette var den helhetlige meldingen med utgangspunkt i FN – eller verdens, kan vi si – bærekraftsmål, som omhandlet den bredere utviklingspolitikken. Denne utenriksministeren har imidlertid vært svært aktiv også på utviklingsområdet, og det har i inneværende stortingsperiode jo vært lagt fram flere meldinger til Stortinget som beskriver deler av utviklingspolitikken: Meld. St. 25 for 2013–2014, Utdanning for utvikling, Meld. St. 10 for 2014–2015, Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken, Meld. St. 35 for 2014–2015, Sammen om jobben, Meld. St. 29 for 2014–2015, Globalisering og handel, og Meld. St. 37 for 2014–2015, Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken. Med denne meldingen ønsker altså regjeringen å gi en bredere framstilling av utviklingspolitikken, som tar opp i seg elementene fra de tematiske meldingene som jeg nå nevnte, og som gjør at vi i denne stortingsperioden har hatt en meget aktiv og bred debatt på utviklingsområdet. Det er jeg glad for.

Debatten i dag har også vært bra, god – og bred, som jeg sa – med mange temaer berørt. Det kunne kanskje vært flere, hadde vi hatt enda mer tid. Landbruk og matsikkerhet er nevnt, jeg vil også minne om at en enstemmig komité i saken viser til at landbruk og matsikkerhet er en del av innsatsen for næringsutvikling og jobbskaping, som også for klimainnsatsen. Fortsatt lever majoriteten i Afrika sør for Sahara av jordbruk, og det er ikke tvil om at det er et behov for å fokusere på dette området. Så sier da også et flertall i komiteen at det de senere år har vært økt innsats for klimasmart landbruk og matsikkerhet i kriser. Det er viktig at det videreføres, ut fra både et næringsutviklings- og et klimaperspektiv. Den store ventede befolkningsøkningen i fattige land som vi snakket om her tidligere i dag, gjør det viktig å bidra til å få produktiviteten i landbruket opp, slik at det vil være nok matproduksjon i årene som kommer.

Da vil jeg også nevne en melding som utenriksministeren la fram tidligere, nemlig Meld. St. 22 for 2016–2017, Hav i utenriks- og utviklingspolitikken, som vi nettopp behandlet i denne sal. Havet er også en kilde til mat, noe vi nordmenn har visst i alle år.

La meg hele til sist peke på noe som er viktig for hele komiteen. Det er de tverrgående hensynene som gjelder for hele den norske utviklingspolitikken og bistanden, og som er viktig for bærekraftig utvikling og fattigdomsreduksjon, menneskerettigheter, kvinners rettigheter og likestilling, klima og miljø, og antikorruptjon.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [16:12:43]: Det var ikke meningen å ta æren fra saksordføreren her. Jeg registrerte ikke at det er en kutyme på det, jeg trykket da jeg hadde noe å si.

Jeg reagerte litt på komitéleder Anniken Huitfeldts fokus på 1 pst., og hun mente at vi skulle være enige om det. Hvis bistanden er så vellykket, hvorfor ikke 2 pst? Hvorfor skal vi spare 8 000 mrd. kr i Statens pensjonsfond utland når vi kan ta 2 pst. og redde enda flere mennesker ut av fattigdom? Det lurte jeg litt på. Hvorfor ikke 5 pst.? Ellers er det ganske egoistisk. Det kan jo være at vi i bistandspolitikken egentlig i større grad roser oss selv enn å være veldig opptatt av å redde veldig mange mennesker ut av fat-

tigdom. Vi ser på oss selv og føler oss litt bedre i og med at vi gir fra oss en del, bitte litt, av det vi har.

Man snakker om å løfte folk ut av fattigdom. Hvis man ser hvor folk er løftet ut av fattigdom – altså Kina, India, de landene som virkelig betyr noe, hvor det er hundrevis av millioner som er løftet ut av fattigdom – så er jo ikke det på grunn av bistand. Vi prøver å påberope oss at det er bistand, men det gjelder handel og det gjelder styringssett, demokrati i stor grad, handel med andre land, produksjon og forsøk på å skape et bedre liv. Det er det som får folk ut av fattigdom først og fremst. Jeg synes vi ikke skal si hele tiden at det er bistand som får det til. Selvfølgelig vil bistand kunne hjelpe mennesker med å overleve, men det er altså kortsiktig, hvis man ikke vil at de skal klare seg på egen hånd. Det er bare en måte man egentlig kan måle bistand på, og det er de som blir uavhengige av bistand. Hvis det blir stadig flere som blir avhengige av bistand på grunn av befolkningsveksten, hjelper det lite. Det gir oss god samvittighet, men det hjelper lite for den globale utviklingen og bekjempelse av fattigdom.

Jeg må si at når folk sier at bekjempelse av klimaendringer skal være et sentralt mål i vår bistandspolitik, lurer jeg på hvorfor man aksepterer – eller ikke hjelper til med å få ned – befolkningsveksten i verden, som skal gå fra 7 til 10 milliarder mennesker frem til 2050. Nigerias befolkning skal øke fra 108 millioner til 400 millioner i 2050. Det er stort sett fattige mennesker. I tillegg er det terrorvirksomhet i disse landene. Og hvis man mener at klimaendringer er det viktigste, ville man jo tro at 3 milliarder mennesker som man ønsker å løfte ut av fattigdom, ville skape utrolig mye CO2 og andre ting i verden som ville ødelegge klimaet. Så det beste ville være å begrense befolkningsveksten. Det ville være det aller beste for vår egen samvittighet, men også for verden for øvrig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [16:15:31]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bård Vegar Solhjell om en helhetlig og uavhengig evaluering av utenriks- og utviklingspolitiske virkemidler i norsk politikk overfor Israel og Palestina (Innst. 441 S (2016–2017), jf. Dokument 8:114 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen. Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Det anses vedtatt.

Jørund Rytman (FrP) [16:16:16] (ordfører for saken): Først av alt vil jeg rose stortingsrepresentant og medlem av utenriks- og forsvarskomiteen Bård Vegar Solhjell for å reise dette spørsmålet og sette det på dagsordenen. Jeg må også innrømme at jeg ikke hadde regnet med at det skulle komme et forslag fra den kanten om det-

te, men det er vel og bra – og det er interessant å være ordfører for denne saken.

Det er greit å understreke at representantforslaget dreier seg om hvorvidt Norges engasjement med hensyn til konflikten mellom Israel og palestinerne skal være gjenstand for en helhetlig og uavhengig evaluering, og ikke om konflikten i seg selv. Vi vet at alle partiene har ulike syn på konflikten, og at vi i tidligere budsjettinnstillinger og debatter har drøftet konflikten.

Når det gjelder Norges mål med det langvarige engasjementet med hensyn til den israelsk-palestinske konflikten, har det vist seg at det er bred enighet om det på Stortinget. Norge har hatt som hovedmål å bidra til en tostatsløsning, der Israel og en palestinsk stat lever side om side innenfor gjensidig anerkjente grenser og med en tilfredsstillende sikkerhet i begge landene.

Komiteen uttrykker bekymring om stillstanden i fredsprosessen, men understreker at det er partene selv som har ansvaret for å komme fram til en fredelig løsning på konflikten. Det stiller krav til begge sider.

Norge nyter i dag stor tillit hos begge parter, og det er enstemmighet i komiteen om at det er svært viktig å ha et godt forhold til begge parter hvis Norge skal kunne spille en konstruktiv rolle i framtiden.

Når det gjelder forslaget, er det store flertallet i komiteen ikke helt enig i at det er behov for det nå. Komiteen viser til brev fra utenriksminister Børge Brende, datert 15. mai 2017, som påpeker at det gjennom flere år har vært utført en rekke evalueringer av ulike sider av det norske engasjementet i Israel og Palestina. Utenriksministeren viser også til at regjeringen

«har en løpende dialog med Stortinget om innretningen av norsk politikk og engasjementet i Israel og Palestina».

Vi har også merket oss at budsjettstøtten til de palestinske selvstyremyndighetene for tiden er gjenstand for en gjennomgang.

Komiteen slår enstemmig fast at jevnlig, faglige evalueringer fra Utenriksdepartementet og Norad er viktig for at Norge fremdeles skal kunne gi konstruktive bidrag til en fredelig løsning på konflikten.

Videre er jeg spesielt glad for at alle i komiteen understreker viktigheten av at norske bistandsmidler forvaltes godt, og at man forsikrer seg om at ingen av midlene

- går til formål som undergraver en fredelig sameksistens
- bidrar til økt spenningsnivå
- bidrar til mistro mellom partene
- forsvinner i korrupsjon

Både palestinerne og Israel mener at giverlandsgruppen AHLC er nødvendig, og støtter at Norge har lederskapet.

Jeg vil uttrykke min glede over at en enstemmig komité understreker at giverlandsgruppen har bidratt til å bygge palestinske statsinstitusjoner, og flere internasjonale aktører, som FN, Verdensbanken og IMF, mener at de palestinske selvstyremyndighetene er rede til å styre en stat når en fredsavtale mellom partene er på plass.

Et stort flertall i komiteen, bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener det er viktig å ha et godt bilateralt forhold til Israel. I de senere årene har vi sett en betydelig økning i handel og samarbeid på ulike områder, deriblant innen petroleumssektoren, teknologi og innovasjon. Det er i Norges interesse.

Selv om representantforslaget ikke får flertall og får kun SVs egne stemmer i komiteen, vil jeg si at et flertall i komiteen kommer Solhjell litt i møte. Et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre slutter seg på generelt grunnlag til at regjeringen jevnlig bør gjennomgå og evaluere sentrale områder innen norsk utenriks- og utviklingspolitikk, som f.eks. norsk politikk overfor Israel og de palestinske selvstyremyndighetene. En slik gjennomgang av mål, virkemidler og allianser må gjerne også trekke inn eksterne ekspertmiljøer. Dette flertallet legger imidlertid til grunn at den til enhver tid sittende regjering selv har ansvaret for å ta initiativ til å foreta evalueringer og gjennomganger innen utenrikspolitikken og utviklingspolitikken.

Jeg ser at tiden renner ut, men jeg vil avslutningsvis takke komiteen for arbeidet. Jeg takker for mye enstemmighet og bred enighet om at det er viktig med kontinuerlige evalueringer av ulike sider av det norske engasjementet i Israel og de palestinske områdene.

Svein Roald Hansen (A) [16:21:20]: Jeg tror vi alle føler en form for maktesløshet overfor at det ikke synes mulig å få bevegelse i bestrebelsene på å løse konflikten mellom Israel og Palestina etter optimismen som Oslo-avtalen skapte. Flere amerikanske presidenter har siden satt seg fore å løse denne konflikten, få til en fredsavtale og opprettelse av en palestinsk stat – men forgjeves. Slik sett er nye tanker, ideer og initiativ for å snu enda flere steiner i disse bestrebelsene velkommen. Det er i dette bildet jeg forstår representantforslaget fra SV.

Da utenrikskomiteen besøkte Palestina og Israel i forrige periode, møtte vi den palestinske presidenten, Abbas. Han fortalte hvor nær de har vært en avtale. Det var egentlig enighet om alle stridsspørsmål, flyktninger, grenser, Jerusalem. Men noen snubletråder gjensto, og muligheten gikk tapt.

Norge har hatt en helt spesiell rolle i forsøkene på å legge grunnlaget for en fredsavtale som leder av giverlandsgruppen. Det har gjort det nødvendig for skiftende regjeringer å gå gjennom vår politikk overfor partene i denne konflikten. Men samtidig har det lagt føringer og rammer for vår politiske handlefrihet i denne saken. Vi har også måttet ivareta hensynet denne rollen krever, bl.a. for å bevare nødvendig tillit hos begge parter.

Derfor mener vi det er mer hensiktsmessig å følge opp den praksis som har vært fulgt, en mer løpende gjennomgang av vår politikk overfor Israel og Palestina, både med tanke på våre utviklingsbidrag og med tanke på partene og giverlandsgruppen.

Men 50 år etter seksdagerskrigen, som la rammene for den konflikten partene fortsatt er fanget i, må vi erkjenne at det synes umulig å finne virkemidler som presser partene til en løsning utenifra. Det er partene selv som må finne en vei til å løse opp den gordiske knuten. Jeg tror at man på den veien må stanse ekspansjonen av bosettingene på palestinsk land, få slutt på okkupasjonen og få slutt på truslene mot Israel fra Gaza.

Øyvind Halleraker (H) [16:23:29]: Et vesentlig kjennetegn ved det langvarige norske engasjementet i den israelsk-palestinske konflikten har vært den brede enig-

heten her i Stortinget, ikke minst kontinuiteten mellom skiftende regjeringer.

Regjeringen fører en balansert Midtøsten-politikk. Norge ses av både palestinere og israelere som en verdifull partner – både i arbeidet med å håndtere konflikten dem imellom og i innsatsen for en politisk løsning på konflikten.

Både FN og Den internasjonale domstolen i Haag har slått fast at områdene som Israel tok kontroll over i krigen i 1967, er okkupert område, og at bosettingspolitikken dermed er i strid med folkeretten. Det er tverrpolitisk enighet i Norge om at det palestinske folket har rett til selvbestemmelse. Utvidelsen av bosettingene på Israels side og bruken av vold og terror på palestinsk side som politiske virkemidler undergraver respekten for internasjonal rett og virker hemmende på fredsprosessen.

En tostatsløsning der palestinere og israelere kan leve side om side innenfor internasjonalt anerkjente grenser med tilstrekkelig sikkerhet, er den eneste måten å skape varig fred mellom partene på. Regjeringen har ikke gått for en ensidig norsk anerkjennelse av en palestinsk stat, i motsetning til Sverige. Rene symbolhandlinger som dette bringer oss ikke nærmere en faktisk løsning på konflikten, snarere tvert imot. Arbeidet med å styrke den palestinske økonomien framstår i dagens situasjon som det mest effektive bidraget for å berge tostatsløsningen.

Det arbeidet Norge leder i giverlandsgruppen, verdsettes høyt av palestinerne så vel som av Israel. Det har dessuten bred støtte og oppslutning fra både vestlige og arabiske land. Regjeringen legger stor vekt på å opprettholde et godt forhold til begge parter i konflikten. På den måten sikrer vi at Norge kan fortsette å spille en konstruktiv rolle også i framtiden. Norge var blant initiativtakerne til og medarrangør av en internasjonal giverkonferanse for Gaza i 2014. I rollen som leder av giverlandsgruppen har Norge bl.a. tilrettelagt for forhandlinger som løste konflikten om palestinske selvstyremyndigheters elektrisitetsgjeld til Israel. Giverlandsgruppen oppleves derfor av begge parter som et meget relevant forum for å diskutere og løse utfordringer dem imellom. Giverlandsgruppen følger et internasjonalt rapporteringsregime, som har bidratt til bedre oppfølging av den palestinske økonomien og bedre forvaltning av bistandsmidlene. Dette er svært viktige tiltak for å bekjempe korrupsjon.

Budsjettstøtten til de palestinske selvstyremyndighetene er for tiden gjenstand for gjennomgang. Regjeringen har strammet inn praksis og gir ikke støtte til organisasjoner eller prosjekter som har boikott, desinvestering og sanksjoner som hovedformål. Det gis heller ikke norske bistandspenger til lønn til palestinske fanger.

Det er ikke formålstjenlig å gå inn for en boikott av Israel. Boikott skaper avstand, ikke dialog. Regjeringen har tatt sterk avstand fra LOs vedtak om boikott. Norge har fryst all støtte, både til den palestinske valgkommisjonen og til UN Women i de palestinske områdene, etter at kvinnesenteret ble oppkalt etter en palestinsk terrorist. Først når logoen til det norske representasjonskontoret er fjernet fra bygningen og midlene som er gått til senteret, er tilbakebetalt, er det aktuelt å gjøre nye avtaler med de to organisasjonene.

Regjeringen videreutvikler det bilaterale forholdet til Israel. I 2014 besøkte Israels president Norge, det første statsbesøk fra Israel til Norge noensinne. Regjeringen har

inngått en langsiktig intensjonsavtale med Israel om forsknings- og næringssamarbeid.

En handlingsplan for å bekjempe antisemittisme er vedtatt av regjeringen. Arbeidet mot hatefulle ytringer og antisemittisme er en målsetting for den norske bistanden til sivile samfunnsorganisasjoner gjennom Norad. Norge har også under denne regjeringen avstått fra å holde innlegg under dagsorden pkt. 7 i FNs menneskerettighetsråd, der Israel blir gjenstand for en annen behandling enn andre land.

Knut Arild Hareide (KrF) [16:28:40]: Representanten Solhjell har lagt fram eit interessant forslag om ei heilskapleg og uavhengig evaluering av norsk politikk overfor Israel og Palestina. Det er viktig at me løpande går gjennom både utanriks- og utviklingspolitiske verkemiddel i norsk politikk overfor nettopp Israel og Palestina. Lat meg derfor takke representanten Solhjell for eit godt initiativ for å drøfte korleis me best kan bidra til ein varig fredsavtale, basert på ei tostatsløyising som gir sikkerheit og grunnlag for godt naboskap.

Frå Kristeleg Folkepartis side har me merka oss at utanriksministeren i svarbrevet sitt til komiteen ikkje tilrår ei evaluering i den forma som SV foreslår. Det store fleirtalet i komiteen støttar heller forslaget slik det no ligg føre, og som saksordføraren gjorde godt greie for.

Kristeleg Folkeparti meiner regjeringa med jamne mellomrom bør gjennomgå og evaluere sentrale område innan norsk utanriks- og utviklingspolitikk, også når det gjeld Israel og Palestina. Den gamle og uløyste konflikten er viktig å få løyst. Ein fredsavtale treng ei betre og ei tryggare framtid, ikkje berre for israelarar og palestinarar, men for heile regionen. President Clinton prøvde aktivt å mekle fram ei fredsløyising. Dessverre blei ikkje målet nådd, og forholdet mellom partane blei dårlegare etter den andre intifadaen. Den gjensidige tilliten som må til for å lykkast i forhandlingar, er kraftig svekt. Det gir eit dårleg forhandlingsklima og svekkjer grunnlaget for ein vellykka fredsprosess. Det blir ikkje betre om partane satsar meir på ein-sidige handlingar og polarisering. Det har me nok av i dag.

Kristeleg Folkeparti meiner at krav om boikott av Israel ikkje fremjar ei fredeleg løyising. Tvert imot vil det utsetje ei fredeleg løyising. Derfor er eg glad for at det store fleirtalet i komiteen fastslår at det er viktig å ha eit godt bilateralt forhold til Israel. Dei siste åra har me sett ein betydeleg auke i handel og samarbeid på ulike område, bl.a. innan petroleumssektoren, teknologi og innovasjon. Dette er i Noregs interesse. Det slår altså fleirtalet fast.

Me meiner det er viktig at Noreg har eit godt forhold både til Israel og til palestinske sjølvstyremyndigheiter. Samtidig må me kunne seie klart frå om forhold og handlingar me meiner ikkje er konstruktive. Dette gjeld begge parter, ikkje minst militante grupper på palestinsk side, som fleire gonger har sett i verk terroraksjonar som har gjort arbeidet med fredsforhandlingar vanskeleg. Hamas og andre ekstreme grupper har eit særleg langt synderegister på dette området. Når Hamas-aktivistar drep nokre jødiske gutar og israelske ekstremistar svarar med å drepe ein palestinsk gut, ser ein oppskrifta på auka polarisering: meir hat og meir vald. I Europa har me den seinare tida sett fleire tragiske terroraksjonar i form av bildrap og knivdrap. Slikt bidreg til å auke frykt og hat. Israel har opplevd

det same. Resultatet er at tilliten brest, og at det ikkje blir fred.

Mange israelarar og palestinarar ønskjer ei fredsløysing. Dei synest at altfor mange fredsmoglegheiter har blitt spelt bort. Dei fortener vår støtte, ikkje ekstremistane. Dei søker alltid hemn ved å drepe nokre av dei andre. I praksis er det fredshåpet dei drep. Noreg må derfor konsekvent arbeide for rettferd, forsoning og fred i Midtausten.

Dei siste åra har den uløyste konflikten mellom Israel og palestinarane kome i skuggen av andre konflikhtar. Det gjeld ikkje minst kampen som regionen no opplever med terrorregimet til den såkalla islamske staten, IS, eller ISIL, men også maktkampen mellom regionale stormakter, med Saudi-Arabia og Iran på kvar si side. Midtausten er derfor i djup krise. Noreg må bidra konstruktivt der me kan, og arbeide for ei fredsløysing mellom Israel og palestinarane. Det er ei oppgåve me aktivt må bidra til å fremje.

Snorre Serigstad Valen (SV) [16:33:21]: Jeg gjør et kort og midlertidig comeback i utenriks- og forsvarskomiteen. Jeg takker for hyggelige ord fra saksordføreren, som skal overbringes til forslagsstilleren.

Vår innretning av politikken overfor Israel og Palestina bærer litt preg av på den ene siden stabilitet, forutsigbarhet og mye å være stolt av. På den andre siden får jeg litt følelsen av at vi alle står og sier at dette er bra, og så stiller vi oss ikke spørsmålet om det egentlig fungerer. Oppnår vi egentlig det vi var ute etter, f.eks. da Oslo-avtalen ble inngått?

Da Espen Barth Eide var utenriksminister, var han tydelig på at det etter hvert må settes et klart tidspunkt der man gjennomfører en såkalt «stocktaking», altså at man så å si gjør opp regnskap for arbeidet med Oslo-avtalen generelt, og med giverlandsgruppen spesielt. Det var helt på sin plass, for med tanke på den demokratiske utviklingen i Palestina og den politiske utviklingen i Israel risikerer vi gjennom våre handlinger og beste hensikter i verste fall å bidra til å sementere en situasjon som låser palestinerne fast i ufrihet, og som låser Israel inn i en stadig mer moralsk uakseptabel rolle. Der har vi på den ene siden et Palestina som ikke de facto er en egen stat, og som ikke de facto har en fri befolkning, og på den andre siden et Israel som aktivt saboterer forsøkene på å oppnå det, av innenrikspolitiske, taktiske hensyn de politiske aktørene internt i Israel imellom. Løsningen på denne konflikten ligger internt i det politiske livet i Israel og i Palestina. Da må vi være sikre på at de politiske virkemidlene vi benytter oss av, fungerer etter hensikten. Nettopp fordi vi leder giverlandsgruppen, har vi et ansvar for å tenke over det.

Det har også vært støtte fra faglig hold for vårt forslag. Børge Brende hadde John Kerry på besøk denne uka, hvor han snakket om behovet for å tenke nytt i fredsdiplomati. Det slutter jeg meg fullt og helt til. Men at utenriksministeren og flertallet i Stortinget da velger å si nei til faktisk å evaluere et av de største prestisjeprosjektene for norsk fredsdiplomati gjennom tidene, finner jeg mer underlig. Vi har jo investert en betydelig grad av politisk prestisje i vårt arbeid i Midtøsten. Det kan også bety at vi ikke er helt uhildet i vår analyse av hvorvidt dette har fungert. Det var ingen som kunne se for seg da Oslo-avtalen ble inngått, at vi fortsatt skulle være der vi er nå, mer enn 20 år etterpå. Det påkaller ikke bare evaluering, det påkaller også en viss ydmykhet fra Stortingets side, både fra oss

som tilhører den mer Palestina-orienterte fløyen på Stortinget, og fra Israel-vennene på Stortinget. På samme måte som jeg overhodet ikke kan si meg komfortabel med den demokratiske utviklingen i Palestina og i Abbas' regime, kan ikke Knut Arild Hareide si seg komfortabel med den politiske utviklingen i Israel, med den retorikken Netanyahu bruker, og den sabotasjen den israelske regjeringen utfører, som i praksis hindrer en framtidig fredsavtale, gjennom bygging av stadig nye bosetninger. Der har Knut Arild Hareide og jeg noe til felles, nemlig å skape en plattform for en ærlig debatt om norsk Midtøsten-politikk. Det tror jeg hele Stortinget hadde vært tjent med, uavhengig av hvilken innfallsvinkel man har i denne debatten.

I 2013 besøkte jeg ungdommer på Gaza. Det var unge aktivister og bloggere. Her i Norge assosierer vi bloggere med tvilsomme sponsoravtaler og ikke nødvendigvis alltid de viktigste spørsmålene i livet. Det å være blogger på Gaza er livsfarlig. De kan kastes i fengsel, de kan bankes opp og i verste fall bli drept. Jeg snakket med ungdommer som er låst fast mellom Hamas' religiøse jernregime på den ene siden og israelsk militærmyndighet på den andre. Vi må stille oss spørsmålet: Har vi innrettet vår politikk overfor Israel og Palestina på et vis som gir disse ungdommene et større håp om å leve i frihet, eller status quo? Jeg mistenker at Stortinget ikke vil kunne svare sikkert på det. Og hvis vi ikke er i stand til å svare på det, er det på høy tid med evaluering, nettopp fordi vi leder giverlandsgruppen, og nettopp fordi det ligger så sterk norsk politisk prestisje i det rådende internasjonale regimet for hvordan man forholder seg til konflikten i Midtøsten.

Jeg tar opp forslaget fra SV.

Presidenten: Representanten Snorre Serigstad Valen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Utenriksminister Børge Brende [16:38:43]: Det overordnede målet for det norske engasjementet i Israel og Palestina er å skape forutsetninger for en tostatsløsning, slik at palestinerne og israelerne kan leve side om side innenfor internasjonalt anerkjente grenser med tilstrekkelig sikkerhet. Det er i Norges interesse å videreføre innsatsen med å stabilisere de palestinske statsinstitusjonene, i påvente av en varig fredsavtale. Dette har også en regional dimensjon, siden en løsning på denne konflikten vil kunne virke positivt inn på den overordnede regionale stabiliteten.

Det er sammensatte grunner til at det ikke har vært fremgang i den politiske prosessen med å løse de utestående spørsmålene mellom partene, herunder grenser, Jerusalems status, sikkerhet og flyktningsspørsmålet. Partene i konflikten har ikke vært villig til å innlede forhandlinger for å løse konflikten etter at det amerikanske fredsinitiativet ble avbrutt våren 2014. Det at Trump-administrasjonen nå viser vilje til å igangsette en forhandlingsprosess, mottas derfor positivt fra et flertall av givere og regionale aktører. Det er samtidig klart at USA vil være helt avhengig av partene. Det er de som bærer hovedansvaret for å løse konflikten.

Norge har tett dialog med USA om hvordan giverlandsgruppen, AHLC, kan understøtte et eventuelt forhandlingsinitiativ. Det er fortsatt for tidlig å vurdere hvordan den videre prosessen vil forløpe, men det er for øyeblikket tilstrekkelig bevegelse på dette området til at vi på norsk

side nå bør fokusere på hvordan vi best kan bidra i en eventuell forhandlingsrunde.

Så er lakmustrasten for dette engasjementet fra Norge også: Hva er det partene selv sier? Vi hadde et giverlandsgruppemøte for noen måneder siden i Brussel, hvor høyrepresentant Federica Mogherini og jeg var vertskap, hvor finansminister Bishara, fra PA, deltok, hvor minister ved statsministerens kontor i Israel deltok, og hvor også den nye spesialutsendingen for Donald Trump, Jason Greenblatt, deltok. Alle disse sa at arbeidet i giverlandsgruppen er viktig, ikke minst for å opprettholde de palestinske institusjonene.

Og hvis man ser på situasjonen også på Vestbredden: De av oss som reiste dit på slutten av 1980-tallet, til f.eks. Ramallah, hvor det ikke var antydninger til palestinske institusjoner, hvor vi så en fattigdom som preget samfunnet sterkt, ser jo at siden Oslo-avtalen har det vært en utvikling. Det er palestinske institusjoner der, det er statsministerens kontor, det er presidentkontor, det har skjedd mye innenfor både utdanning, utvikling og investeringer. Det som gjenstår, er en endelig avtale om en tostatsløsning, og når partene mener at dette arbeidet er viktig, alle parter mener at dette er viktig, tror jeg også – og mener jeg – at vi har et ansvar for å videreføre dette. Men i det øyeblikk partene hadde sagt til oss at de ikke lenger synes at dette er viktig, de synes ikke at Norge skal drive med dette, hadde det også vært et sterkere grunnlag for å gå i oss selv og vurdere om dette er fornuftig.

Jeg mener at vi gjennom giverlandsgruppen har etablert også et robust rapporteringssystem der henholdsvis Verdensbanken, IMF og FN avgir løpende rapporter til de halvårlige møtene. Denne regulære rapporteringen har bidratt til en systematisk kontroll og oppfølging av den palestinske administrasjonen og til en styrket forvaltning av bistandsmidlene. I løpet av de siste årene har det vært gjennomført en rekke evalueringer av ulike sider av det norske engasjementet i Israel og Palestina. Midtveis- og sluttgjennomganger av prosjekter og programmer er en integrert del av Utenriksdepartementets og Norads arbeid. De utgjør en viktig kilde til informasjon om resultatene av norsk bistand og er for beslutninger vedrørende justeringer og videreføring et viktig grunnlag. I tillegg har også Riksrevisjonen, som ikke er ukjent for denne sal, gjennomgått den norske bistanden til de palestinske områdene i flere omganger, senest i 2014, og den rapporten er tilgjengelig for offentligheten.

Jeg viser også til at regjeringen har en løpende dialog med Stortinget om innretningen på det norske engasjementet i Israel og Palestina i forbindelse med budsjettforhandlingene og de faste utenrikspolitiske redegjørelsene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Svein Roald Hansen (A) [16:43:59]: En av de gjentatte problemstillingene knyttet til å få i gang forhandlinger og finne løsninger er jo bosettingene og ekspansjon av bosettingene. En ting er at man konfiskerer palestinsk land, men man foretar også en gjennomhulling av det som skal bli grunnlaget for en egen palestinsk stat. Mange av presidentene i USA som har satt seg fore å løse konflikten, har også pekt på og forventet en stans i bosettingsaktiviteten fra israelsk side, ja til og med Trumps administrasjon har gjort det. Så spørsmålet er: I hvilken grad er

den problemstillingen drøftet og gjentatt i giverlandsgruppens møter, og hva er reaksjonen fra israelsk side på det?

Utenriksminister Børge Brende [16:44:59]: Det er ingen tvil om at hvis et land tar et område, har man ikke anledning til å drive bosetting med sine egne innbyggere inne i dette området. Det strider mot folkeretten, og derfor er disse bosettingene folkerettsstridige.

Så har det i forbindelse med ulike forhandlinger, også fra Oslo-avtalen og andre forhandlingsrunder, vært sett på om man kan se på disse områdene, og så kan man bytte land. Man kan i så måte også omdefinere noe av dette landskapet. Men man kommer ikke bort fra at de israelske bosettingene, som er folkerettsstridige, og som er langt inne på det som må utgjøre territoriet til en fremtidig palestinsk stat, må trekkes ut. Dette gjør vi jo klinkende klart overfor Israel, og det er også en debatt innad i Israel om dette. Men som også representanten sa, har Trump-administrasjonen vært kjempetydelig på dette og sagt at de ønsker absolutt ikke noen nye bosettinger eller utvidelser, og man må besinne seg i forbindelse med eventuelle forhandlinger.

Snorre Serigstad Valen (SV) [16:46:23]: Jeg har bare et lite behov for en oppklaring: Jeg må nesten spørre utenriksministeren om han tolker forslaget om en uavhengig evaluering av Norges innsats overfor Israel og Palestina som et aktivt ønske om å forlate tostatssporet, for utenriksministerens innlegg kunne nesten bære preg av det.

Utenriksminister Børge Brende [16:46:47]: Det mest naturlige er vel at forslagsstilleren redegjør for hva som ligger i forslaget. Men jeg har ikke oppfattet forslaget som at SV hadde noe ønske om å forlate tostatssporet. Tvert imot opplever jeg SV som veldig opptatt av det, og det er vi også.

Det som jeg redegjorde for, er at jeg mener at er det noe som er gjennomdiskutert i norsk utviklingspolitikk, er det denne støtten gjennom giverlandsgruppen. Men det er ikke noen hemmelighet at det har vært de som har ment at Norge bør slutte med dette arbeidet innenfor giverlandsgruppen, de som har vært kritisk til dette fordi det ikke har vært etablert noen tostatsløsning, og derfor er tiden moden for å avslutte dette. Jeg tilhører ikke dem. Jeg mener at vi må opprettholde dette arbeidet, og jeg mener at det også er godt revidert, senest med Riksrevisjonens gjennomgang i 2014 og mange andre evalueringer.

Snorre Serigstad Valen (SV) [16:47:49]: Det var godt å høre utenriksministeren tenke høyt. Han landet ganske riktig også, med tanke på vår hensikt med forslaget.

Men da er spørsmålet i forlengelsen av dette følgende: Flere her i salen, inkludert utenriksministeren selv, har understreket at vi har gjennomført en rekke revisjoner og evalueringer av de ulike komponentene i vår Midtøsten-innsats. Men det dette forslaget går ut på, er jo en bredere, større og faglig uavhengig gjennomgang av hvorvidt vår samlede politikk har fungert etter hensikten etter så mange år. Føler utenriksministeren seg trygg på at de overordnede linjene i norsk Midtøsten-politikk bygger på så gode faglige råd og vurderinger som mulig?

Utenriksminister Børge Brende [16:48:34]: Dette er også et politisk spørsmål, og kanskje først og fremst et politisk spørsmål: Ønsker Norge at presset for en tostatsløsning skal opprettholdes? Ønsker vi når palestinerne ønsker det, å opprettholde en støtte til de statsinstitusjonene de har bygd i Ramallah? Vi kunne jo evaluert alle deler av norsk utviklingspolitikk hele tiden. Det sier seg selv at vi kunne hatt en bred gjennomgang på alle områder. Da kunne vi jo ansatt enda flere i Riksrevisjonen eller i andre utredningsorganer.

Jeg mener at norsk Midtøsten-politikk fungerer. Jeg mener at det vil kunne bli satt spørsmålstegn ved vårt engasjement og vår innretning gjennom giverlandsgruppen hvis vi nå skulle foreta en bred gjennomgang av dette, som også skulle sett på grunnlaget og fundamentet for det. Jeg mener at dette fungerer, det er et viktig politisk signal, og det som SV har lagt opp til, å begynne å sette spørsmålstegn gjennom en sånn uavhengig faglig evaluering, ville ha skapt usikkerhet rundt et viktig element i vår utenriks- og utviklingspolitikk.

Snorre Serigstad Valen (SV) [16:49:39]: Vel, men i en situasjon der man på den ene siden har en palestinsk statsdannelse som institusjonsmessig sett etter hvert nok er i stand til å bære en stat, men som demokratisk etter hvert har stadig mer å gå på, og der man på israelsk side har en politisk utvikling som nærmest umuliggjør en realistisk fredsløsning – og nettopp siden dette er et politisk spørsmål: Føler utenriksministeren seg trygg på at den politikken vi fører og vi tar til orde for som leder av giverlandsgruppen, faktisk legger til rette for en forbedring i situasjonen? Eller finnes det en mulighet for at vår tilnærming i dag bidrar til å sementere nettopp den gordiske knuten som representanten Svein Roald Hansen nevnte så godt i sitt innlegg?

Utenriksminister Børge Brende [16:50:28]: Jeg føler meg trygg på at vår politikk bidrar til at det er et fortløpende press på en etablering av en tostatsløsning. Alle partene sier at det arbeidet Norge driver, er viktig for å holde dette oppe også. Som flere representanter var inne på, har det nå, på grunn av alle andre konflikter rundt omkring i verden, vært mindre fokus på etablering av en tostatsløsning og palestineres situasjon. Jeg mener at også dette arbeidet bidrar til at den urettferdighet som ligger i at en palestinsk stat ikke er etablert, holdes oppe på den internasjonale dagsordenen.

Jeg tror også representanten i sin egen argumentasjon nå indirekte viser til at det SV setter spørsmålstegn ved og ønsker å utrede, er: Er dette et engasjement som nødvendigvis skal videreføres i sin nåværende form? Jeg mener at vi har god dokumentasjon på det. Dette er ønsket. Vi bør ikke skape usikkerhet om dette. Og palestinerne kunne ha båret en egen stat i mange, mange år. Disse institusjonene var klare for lenge siden og burde vært etablert. Men de vil ikke være klare hvis vi slutter å støtte dem.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Snorre Serigstad Valen (SV) [16:51:46]: Et medlem av presidentskapet så på meg i stad og pekte på klokka.

Jeg skal ta det hintet og bare komme med et kort apropos på slutten.

Jeg vil takke for en god debatt, men føler behov for å påpeke en ting. Det er flere representanter i salen som sikket med de aller beste hensikter har vist til antisemittisme i Europa og terrorangrep rettet mot europeiske jøder. Jeg vil bare advare litt mot å sette europeisk antisemittisme, voldshandlinger og terrorisme mot jøder i Europa i sammenheng med den pågående konflikten i Midtøsten. Det kan ikke settes i sammenheng. Det er ikke sånn at antisemittismen i Europa har opphav i Israels okkupasjon av Palestina. Antisemittismen i Europa har langt dypere røtter og et helt annet opphav. Vi bør være svært varsomme med indirekte – og kanskje til og med uten å mene det – å gi næring til ideen om at en stats handlinger i Midtøsten rettferdiggjør et hvilket som helst sett med holdninger mot det som primært er en norsk minoritet, en fransk minoritet, en belgisk minoritet og en dansk minoritet.

Det var bare det jeg ville si.

Ola Elvestuen (V) [16:53:20]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet, men jeg skal prøve å være veldig kort.

Det er mange som har snakket om behovet for å få fram en tostatsløsning og hva vi kan bidra med for å få til det – med demokratisering på palestinsk side, som er nødvendig, samtidig som man opprettholder prinsippene inn mot den demokratiske staten Israel, som må kunne opprettholde sin posisjon innenfor sikre grenser.

Det jeg skulle si, gjelder to ting. Norge har en viktig rolle som leder av giverlandsgruppen. Det bør vi fortsette med. Vi er et land som har stor respekt på begge sider i konflikten. Så har jeg lyst til å nevne en rolle til som Norge har, og som også er en arv fra Oslo-avtalen, nemlig Temporary International Presence i Hebron, som jeg også har hatt gleden av å besøke. De er sjelden i nyhetene, men det ligger i selve rollen de har med å rapportere direkte til de to partene. De får dermed ikke mye oppmerksomhet, men spiller likevel en viktig rolle og får stor respekt på begge sider. Dette er et element i den posisjonen som Norge har, og som vi definitivt også bør videreføre.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [16:54:47]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Investeringar i Forsvaret og andre saker (Innst. 381 S (2016–2017), jf. Prop. 123 S (2016–2017))

Elin Rodum Agdestein (H) [16:55:04] (ordfører for saken): I denne proposisjonen, 123 S for 2016–2017, ber regjeringen om Stortingets godkjenning til å starte opp fem nye investeringsprosjekter. Det er fire nye EBA-prosjekter: nytt flydrivstoff- og forsyningslager på Værnes, ulike støyttiltak både inne på og utenfor basen på Ørland flystasjon og nye hangarer for F-35-flyene på Ørlandet. Det er også ikke minst godkjenning av kostnadsramme for et nytt stort materiellprosjekt, nemlig anskaffelse av fire nye ubåter. I tillegg bes det om Stortingets tilslutning til to andre saker: et flernasjonalt samarbeid om multirolle

tank- og transportfly og en endring i grunnregelen for Det frivillige Skyttervesen.

Komiteen avgir en enstemmig innstilling vedrørende investeringene, og det fremmes ingen forslag i saken.

Den totale kostnadsrammen for de investeringene vi behandler her i dag, er på over 45 mrd. kr. På den bakgrunn, gitt investeringenes betydning for å styrke Norges forsvarsevne, mener jeg det er på sin plass å bruke litt tid på å gå litt nærmere inn på de enkelte prosjektene.

I 2006 ga Stortinget sitt samtykke til at det ble inngått en avtale mellom Norge og USA om forhåndslagring av materiell og forsterking av Norge. Forsyning av drivstoff er i henhold til den avtalen en av Norges oppgaver. Værnes har en viktig rolle, bl.a. i forbindelse med mottak av allierte styrker. Den planlagte virksomheten på Værnes vil kreve store mengder flydrivstoff, noe som setter store krav til kapasitet og tilgjengelighet.

Som det framgår av proposisjonen, er det nødvendig å bedre tilstanden og kapasiteten til anleggene for flydrivstoff i Trøndelag, både av hensyn til den nasjonale beredskapen og som følge av våre allianseforpliktelser. Ulike løsninger for lagring og lokalisering er vurdert, men ettersom drivstoffet ikke kan lagres over lengre tid, er det en god løsning å inngå et samarbeid med sivil luftfart, der Forsvaret bygger et tankanlegg som også kan levere drivstoff til den sivile driften på Værnes. Det foreslås å bygge et nytt anlegg i Muruvik i Malvik kommune og en ledning for drivstoff fra anlegget i Muruvik inn til Værnes flystasjon. Kostnadsrammen for prosjektet er totalt på 309 mill. kr.

Regjeringen ber også om godkjenning for å investere i nye støytak på Ørland. Utbyggingen av Ørland flystasjon som hovedbase for F-35-flyene innebærer en dobling av aktiviteten med kampfly sammenlignet med i dag, samtidig som F-35-flyene avgir mer støy enn F-16-flyene. Som en konsekvens av krav både i arbeidsmiljøloven og i den kommunale reguleringsplanen er det nødvendig å gjennomføre støyreducerende tiltak både på Forsvarets egen bygningsmasse inne på Ørland flystasjon og på sivil eiendom i støysonene utenfor selve baseområdet. Den totale kostnadsrammen for tiltak på Forsvarets egne bygninger, innløsning samt avhending, rivning eller sikring av bygninger utenfor basen kommer på 1 538 mill. kr.

Om ikke lang tid lander det første F-35-flyet på norsk jord. Det er en investering som vil gi hele det norske forsvaret et stort operativt løft. Beslutningen om å legge hovedbasen for flyene til Ørlandet ble det tatt av Stortinget i 2012, og i 2014 kom de første investeringene i gang. Det er et gigantprosjekt som reiser seg ute på Ørlandet, og arbeidene er i rute. Flystasjonen gjør seg klar til å ta imot det første nye F-35-flyet i november i år.

Det foreløpig siste store byggeprosjektet som skal gjennomføres på Ørland, er bygging av nye hangarer. Det foreslås bygging av tolv hangarer, hver med plass til to F-35 kampfly. Det er valgt en kompakt løsning, med lokalisering av hangarene i kort avstand fra skvadrons- og vedlikeholdsbyggene. Dermed optimaliseres den daglige driften og vedlikeholdet av kampflyene. Hangarene må stå ferdig senest innen våren 2020 for at skifte fra F-16 til F-35 skal gå som planlagt.

I Prop. 73 S for 2011–2012 var forutsetningene at kampflybasen kun skulle tilfredsstille krav til sikring i fredstid. Dette er endret underveis. I inneværende langtids-

plan ble det vedtatt at flybaser som skal benyttes til krise og væpnet konflikt, må få økt sikring og vern mot angrep sammenlignet med forutsetningene i forrige langtidsplan. Med den korte varslingstiden som nå legges til grunn, er det viktig at basen konstrueres sånn at den allerede fra første dag kan fungere som en fullverdig base i fred, krise og krig. Det er gjennomført en ekstern kvalitetssikring av prosjektet, og resultatene av den ligger til grunn for den tilrådde kostnadsrammen på i alt 2 266 mill. kr. Da er innredning og IKT-utstyr medregnet.

Komiteen imøteser at Forsvarsdepartementet kommer tilbake til Stortinget med en egen sak som beskriver et konsept for hvordan basen kan opprettholde sine funksjoner i fred, krise og krig, og som viser hvordan de ulike tiltakene, som f.eks. luftvern, baseforsvar, drivstoffanlegg, hangarer og annen infrastruktur, skal innrettes best mulig for å sikre en optimal drift.

Komiteen er videre tilfreds med at de økte kostnadene i forbindelse med gjennomføring av støyreducerende tiltak og bygging av en bedre beskyttet hangarløsning er innenfor det kostnadsbildet som Stortinget allerede har sluttet seg til i Innst. 62 S for 2016–2017.

I dag vil Stortinget også godkjenne investeringsramme for anskaffelse av nye ubåter til Forsvaret, jf. vedtak gjort i forbindelse med inneværende langtidsplan. Det er en merkedag. De fire nye ubåtene som Norge vil anskaffe, med innfasing fra midten av 2020-tallet, vil styrke forsvaret vårt langs kysten og i havområdene, særlig i nord.

For en maritim nasjon som Norge er ubåter en av de viktigste militære kapasitetene og en viktig og strategisk ressurs. De kan operere skjult over lang tid over store områder, har stor slagkraft gjennom sin store påvirkning på maritime militære operasjoner og bidrar betydelig til Forsvarets evne til avskrekking. Norge har nå inngått et strategisk samarbeid med Tyskland om denne anskaffelsen, et samarbeid som også vil omfatte utdanning, trening, vedlikehold, levetidsundersøkelser, reservedeler, oppdatering og oppgraderinger. Tyskland og Norge vil anskaffe identiske ubåter, og produksjonen av båter vil foregå samordnet. Et slikt samarbeid vil redusere drifts- og vedlikeholdskostnadene og skape betydelige ringvirkninger for norsk forsvarsindustri.

Det er også verdt å nevne at det er innledet et strategisk samarbeid med Tyskland, som vil åpne for salg av missiler til samme land, videreutvikling av missiler og missilteknologi samt samarbeid om et kampleidningssystem for både norske og tyske ubåter. Samarbeidet vil være positivt for høyteknologisk kompetanseutvikling i Norge og for eksportpotensialet til norskutviklede produkter.

Forsvarsindustrien er en viktig partner for Forsvaret. Det er derfor bra at hensynene til norsk forsvarsindustri, mulighetene for kompetanseutvikling og økt internasjonal eksport av norsk forsvarsteknologi er vektlagt i denne proposisjonen. Ubåtprosjektet er kvalitetssikret i henhold til retningslinjer for store statlige investeringer, og kvalitetssikringsrapporten støtter hovedkonklusjonene i beslutningsgrunnlaget. Den totale kostnadsrammen for det nye prosjektet er på 41 370 mill. kr. Den er i tråd med forutsetningene i den nye langtidsplanen for Forsvaret. Komiteen vil på det grunnlaget gi sin tilslutning til den anbefalte kostnadsrammen. Dagens infrastruktur for ubåter ved Haakonsværn og i Ramsund vil i stor grad bli gjenbrukt, men det vil bli nødvendig å tilpasse kaianlegg og skifte ut

simulatorer. Komiteen imøteser at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med et anbefalt forslag til vedlikeholdsløsning for de nye ubåtene i 2019.

I forbindelse med behandlingen av langtidsplanen i fjor vedtok Stortinget at Norge skal slutte seg til det europeiske samarbeidsprosjektet om å anskaffe, drifte og bruke en flernasjonalt flåte av multirolle tank- og transportfly, MRTT. Luft-til-luft-tanking er en forutsetning for å sikre en effektiv utnyttelse av det nye kampflyvåpenet, og det er en høyt etterspurt kapasitet i NATO. Det flernasjonale MRTT-samarbeidet vil gi en bedre byrdefordeling internt mellom medlemslandene i NATO. Kostnadene for Norges deltagelse vil bli dekket innenfor Forsvarsdepartementets gjeldende budsjettammer.

Til slutt: Når det gjelder de foreslåtte endringene i Det frivillige Skyttervesens grunnregel, som har blitt til etter initiativ fra Det frivillige Skyttervesen selv, er komiteens flertall av den oppfatning at endringen, som åpner for medlemskap også for personer som ikke er norske statsborgere, inkludert ungdom under 18 år, vil harmonisere regelverket med det som gjelder andre skytterlag, sånn som Norges Skytterforbund og lag og foreninger tilknyttet Norges idrettsforbund mfl.

Statsråden har også redegjort grundig for ulike problemstillinger knyttet til dette i et svar på et spørsmål fra komiteen.

Med dette vil jeg anbefale innstillingen. Jeg vil takke komiteen og statsråden for samarbeidet i denne saken og gjennom hele den stortingsperioden som vi nå legger bak oss.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [17:05:33]: Investeringsproposisjonen er et viktig dokument, faktisk et av de mest sentrale – og mest kostbare – dokumentene vi behandler. Vi anskaffer ubåter for over 40 mrd. kr, så det er klart at dette skaper et enormt engasjement i Stortinget, som vi ser.

Uansett: Jeg tenkte at jeg skulle fokusere på ubåter, som vel er den strategisk viktigste anskaffelsen vi diskuterer, da nye ubåter utgjør en av de viktigste militære kapasitetene og samtidig er en viktig strategisk ressurs. Ubåtenes evne til å operere skjult over lang tid og over store områder, med stor slagkraft, har stor påvirkning på maritime militære operasjoner. Dette er med på å gi Forsvaret en relevant kapasitet, opprettholde en krigsforebyggende terskel og bidra til Forsvarets evne til avskrekking. Ubåtene vil også være en effektiv kapasitet til å oppdage og hindre forsøk på blokad av norsk sjøterritorium.

Fremskrittspartiet vil understreke at Stortinget i den forbindelse påpekte betydningen av at det før en eventuell kontrakt om anskaffelse inngås, skal inngås en overordnet, strategisk og langsiktig industrisamarbeidsavtale der man forplikter seg til ulike former for gjensidig industrisamarbeid, tilsvarende ubåtenes anskaffelsesverdi – med målsetting om en betydelig nasjonal verdiskaping, både gjennom direkte og indirekte industriavtaler.

Forsvarsindustrien eksisterer ikke isolert, men er en viktig partner for Forsvaret. Samarbeidet mellom forsvarsindustrien og Forsvaret gir muligheter for kompetanseutvikling og økt internasjonal eksport av norsk forsvarstek-

nologi. Norsk industri må også sikres oppdrag i forbindelse med drift og vedlikehold av de nye ubåtene. Fremskrittspartiet oppfordrer derfor regjeringen til å arbeide for at det utvikles en modell for fordeling av arbeidsoppgaver mellom de samarbeidende nasjonene, som sikrer at det etableres industrielle kompetansesentre – såkalte Centres of Excellence – som får ansvar for å vedlikeholde, reparere, videreutvikle og oppgradere avanserte delsystemer. Fremskrittspartiet imøteser at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med et anbefalt forslag til vedlikehold for de nye ubåtene i 2019–2020, og håper da at norsk industri er sikret deltakelse i kompetansesentrene.

Fremskrittspartiet merker seg at det er Forsvarets behov og forholdet mellom pris og kvalitet som ligger til grunn for valget av Tyskland som hovedleverandør av nye ubåter. Dette vil være førende for senere valg av underleverandører og industrielle samarbeidspartnere. Fremskrittspartiet forutsetter at FD er en pådriver for at kvalifiserte norske bedrifter med høy kompetanse på delsystemer får viktige roller i ubåtanskaffelsen.

Eksport og internasjonalt samarbeid er etter Fremskrittspartiets mening en forutsetning for å opprettholde nasjonal forsvarsindustri. Vi må bruke ubåtanskaffelsen som en brekkstang for å få til andre avtaler som gjør at forsvarsindustrien kan bidra til andre prosjekter som vi skal anskaffe i fremtiden. Det er akkurat det som har gjort at f.eks. Nammo og Kongsberg har hatt den unike muligheten, og at de nå har tusenvis av arbeidsplasser i høyteknologibransjen og beveger seg inn på f.eks. droneteknologi og andre områder som gjør at vi skal ha noe å leve av her i landet. Da trenger man eksport, men det er også viktig at anskaffelsene vi gjør, får konsekvenser for Kongsberg og Nammo. – Jeg kunne sagt alt dette uten å lese opp det jeg har lest opp, men da hopper jeg over det videre; nå har jeg snakket nok om forsvarsindustrien.

Jeg skal bare helt avslutningsvis snakke litt om Det frivillige Skyttervesen, som er blitt nevnt. Jeg synes det er litt underlig at hele saken nevnes her i det hele tatt, men greit nok. Fremskrittspartiet er det partiet som ikke er med på flertallsmerkningen, for vi synes det er litt rart. Vi er enig i at utlendinger kan delta på lik linje med andre, men når man snakker om enslige mindreårige asylsøkere, er hele signalet underlig. Hadde det vært alle andre idrettsgrener, holdt jeg på å si – man oppfordrer jo ikke fra talerstolen her til at enslige mindreårige asylsøkere skal drive med kajakkroing eller svømming, så hvorfor akkurat skytterlag? Det syntes jeg var litt underlig at skulle komme inn her. Det bryter med tankegangen rundt at de som kommer til Norge, eventuelt er traumatisert og kommer fra områder hvor det faktisk er krigshandlinger – og så skal vi lære dem å skyte sammen med skyttervesenet.

Det synes vi er veldig underlig, så vi står som eneste parti utenfor den merkningen. Jeg tror de fleste, dersom de tenker seg om, ville være enig med oss – men kanskje fordi det var Fremskrittspartiet som spurte, var de ikke det likevel.

Snorre Serigstad Valen (SV) [17:10:20]: Med tanke på debattene vi har hatt tidligere i dag, må jeg berømme presidenten for å slippe meg til med fri taletid, men jeg skal fatte meg i korthet!

Bare noen korte bemerkninger fra SVs side. Vi støtter innstillingen, men det er verdt å dvele litt ved det faktum

at vi tidligere har gjort store investeringer i Forsvaret, som f.eks. i fregattene, som har vist seg å bli mye dyrere enn planlagt og ikke fungert som det skal. Nå er det veldig gode grunner til å kjøpe ubåter, og SV støtter det, men det bør manes til årvåkenhet og tettere oppfølging og rapportering til Stortinget om status i både ubåtprosjektet og andre investeringer for å unngå lignende situasjoner.

Det er også verdt å nevne at den andre store investeringen vi nylig har gjort, nemlig P8-fly – til en fortsatt ukjent totalkostnad, men jeg vil anta i hvert fall over 10 mrd. kr – ikke har blitt behandlet i denne proposisjonen, som den jo strengt tatt burde. Den ble behandlet i forbindelse med salderingen av statsbudsjettet, som vi husker. Da ble det heller ikke gjennomført ekstern kvalitetssikring, som det egentlig skal på alle prosjekter over 750 mill. kr.

Det påhviler oss et stort ansvar å gjøre så store investeringer som vi gjør, både i ubåter, i fly og i overvåkingsfly, og historien viser at når det gjelder forsvarsinvesteringer, har verken etatene eller Stortinget alltid håndtert det på en god nok måte, og Stortinget har i for liten grad blitt holdt informert om feilene når de oppstår.

Så er det sann at vi som kjent er for å redusere antall kampfly, og at det at vi støtter nye hangarer, ikke er noe uttrykk for en endret posisjon der, men snarere at vi er enig i at når flyene først er der, bør vi ha infrastrukturen på plass for å ta dem imot.

Til slutt: Jeg merker meg at i en tid der Stortinget ellers maner til innsparing, effektivisering og moderasjon i de fleste sektorer i samfunnet, er det et ganske overveldende flertall i Stortinget som slutter opp om NATOs 2 pst.-mål. Det innebærer en økning for Norges del på 20 mrd. kr fra dagens nivå. Det må i så fall bety mer kontroll, oppfølging og årvåkenhet. Altså: Mer pengebruk betyr ikke større slepphendthet, det betyr tvert imot at det ansvaret som påhviler Stortinget og statsråden, blir større i årene som kommer.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:12:56]: Det var vel det korteste innlegget fra forrige taler så langt i dag.

Først vil jeg få takke komiteen for arbeidet med innstillinga. Jeg vil også få takke komiteen for samarbeidet, for dette er altså de to siste forsvarssakene vi har med komiteen i denne stortingsperioden. Jeg synes det har vært både et godt og et hyggelig samarbeid.

For regjeringa er det viktig å følge opp de prioriteringene og den forsvarsstrukturen som ble vedtatt gjennom langtidspanen for Forsvaret. Proposisjonen inneholder forslag om godkjenning av investeringer i eiendom, bygg og anlegg for om lag 4,1 mrd. kr, og videre legges det fram et forslag om å anskaffe fire nye ubåter til Sjøforsvaret for mer enn 40 mrd. kr. Dette er den enkeltstående største investeringen i Forsvaret på veldig mange år, sett bort fra anskaffelsen av F-35. Alle investeringene er viktige for å videreføre moderniseringen av Forsvaret.

Saksordføreren har redegjort godt og grundig for de enkelte delene, så jeg skal ikke bruke veldig mye tid på å gjenta det saksordføreren har sagt. Men la meg knytte én kommentar til det representanten Serigstad Valen sa, nemlig at fregattene ble dyrere enn planlagt. Det ble de ikke. Det er ikke det som har vært utfordringen på et tidspunkt med fregattene. Det var en utfordring knyttet til reservedeler og vedlikehold, men den er nå i veldig stor grad løst,

takket være at regjeringa har brukt hundrevis av millioner på det og kommer til å fortsette å bruke det.

Proposisjonen inneholder også informasjon om den flernasjonale avtalen om multirolle tank- og transportfly og en sak om endring av vedtekter for Det frivillige Skyttervesen.

Stortinget vedtok i juni 2012 lokalisering og etablering av hovedbasen for kampfly på Ørland. De første flyene kommer til Ørland i november 2017, hvis alt går som planlagt. Med de tre F-35-relaterte prosjektene som foreslås godkjent i proposisjonen, legger vi nye brikker på plass for å gi Forsvaret en funksjonell og sikret base der vi kan operere kampfly i hele spekteret fra fred via krise til væpnet konflikt.

To av de framlagte forslagene til investeringsprosjekter skal sørge for at ulempene med støy fra kampflyene blir redusert i størst mulig grad. En rekke boliger utenfor basen må støyisoleres, og flere eiendommer må innløses og deretter rives. Det innebærer påkjenninger for mennesker som kanskje må forlate et sted de har bodd hele livet. Dette er noe regjeringa tar på alvor, og vi søker derfor å komme fram til gode løsninger for hver enkelt husstand. Det er også nødvendig å gjennomføre støytiltak på Forsvarets egne bygninger inne på basen. Mange mennesker har sitt daglige arbeid på basen, og for å gi disse et best mulig arbeidsmiljø er det påkrevd å sørge for at lovens krav til støybelastning ikke blir overskredet.

De nye kampflyene representerer en betydelig investering for landet. For den tida de ikke opererer i luftoperasjoner, er det nødvendig å etablere sikre hangarløsninger som beskytter mot ytre påvirkninger og minimerer risikoen for tap. Derfor foreslås det godkjent et prosjekt for bygging av tolv nye hangarer med plass til to fly hver. Hver hangar vil være utstyrt med fasiliteter for å klargjøre flyene for oppdrag.

Jeg vil også framheve det fjerde investeringsprosjektet som framlegges i proposisjonen. Regjeringa foreslår å bygge et nytt beredskapsanlegg for drivstoff i Muruvik med rørledning fram til Værnes flystasjon. Dette gir gode muligheter for et samarbeid med den sivile flyvirksomheten på Værnes, fordi det er begrensninger på hvor lenge drivstoff kan lagres før det må destrueres.

Sjøforsvarets seks ubåter i Ula-klassen ble tatt i bruk i perioden 1989–1992 og har en forventet teknisk levealder på ca. 30 år. Som en del av arbeidet med de konseptuelle studiene av en framtidig ubåtkapasitet etter 2020, ble det gjort omfattende vurderinger av den tekniske tilstanden på fartøyene. I tråd med konklusjonene fra studiene godkjente Stortinget i 2015 et prosjekt for å holde eksisterende Ula-klasse-ubåter teknisk operative fram mot nye ubåter, som kunne leveres fra ca. 2025.

Regjeringa tok, som Stortinget er kjent med, en prinsippbeslutning høsten 2014 om å anskaffe nye ubåter i stedet for da å fortsette en eventuell levetidsforlenging. Regjeringa framlegger nå anskaffelsesprosjektet for godkjenning. Prosjektet er basert på et forpliktende og langvarig marine-til-marine-samarbeid med Tyskland, som omfatter både ubåter og andre kapasiteter. Samarbeidet vil også omfatte utdanning, trening, drift, vedlikehold og understøttelse av de fire nye ubåtene som Norge skal anskaffe. Samarbeidet med Tyskland inkluderer i tillegg et omfattende industrielt samarbeid med norske selskaper, som vil gi store forretningsmuligheter for norsk forsvarsindustri.

Ubåter er blant Forsvarets viktigste kapasiteter og har stor betydning for vår evne til å forsvare Norges maritime interesser. Den fremste egenskapen er å kunne operere skjult, over store avstander, i lang tid og med stor slagkraft. Det er viktig at vi nå har funnet en strategisk samarbeidspartner som vi kan bygge et omfattende og langsiktig samarbeid med. Dette gir et godt utgangspunkt for de langsiktige samarbeidsrelasjonene vi trenger for å opprettholde en troverdig ubåtkapasitet i framtida.

Regjeringa jobber med en målsetting om å få på plass en kontrakt for nye ubåter i løpet av 2019. Det muliggjør innfasing fra ca. 2025 og fram mot 2030, noe som igjen bidrar til at Norge kan opprettholde en kontinuerlig ubåtkapasitet når Ula-klassen fases ut.

Norske bedrifter er verdensledende på noe av den teknologien som brukes i ubåter, og regjeringa vil bruke anskaffelsen som en døråpner for å sikre norsk forsvarsindustri internasjonal markedsadgang. Anskaffelsen av nye ubåter brukes aktivt opp mot internasjonale partnere for å videreutvikle en kompetent og konkurransedyktig norsk forsvarsindustri. Regjeringa jobber med å få til industriavtaler med ambisjon om at avtalene samlet skal sikre oppdrag til norsk forsvarsindustri til en verdi som tilsvarer anskaffelsesverdien av nye ubåter.

Den framlagte proposisjonen inneholder et forslag om å endre en grunnregel for Det frivillige Skyttervesen, DFS. Endringen vil gjøre det mulig med medlemskap i DFS også for personer under 18 år uten permanent oppholdstillatelse og for personer over 18 år med permanent oppholdstillatelse. Representanten Tybring-Gjedde mente det var underlig at saken nevnes, men det er altså fordi Stortinget gjennom et stortingsvedtak fra 1892 legger til grunn at Forsvarsdepartementet må vurdere DFS' søknad om regelendring og deretter legge den fram for Stortinget. Stortinget står selvfølgelig fritt til å endre dette hvis Stortinget ønsker det, sånn at man får en større frikobling mellom Stortinget og Det frivillige Skyttervesen. Den foreslåtte regelendringen vil harmonisere DFS' regelverk med det de øvrige organisasjonene for sportsskyting eller jakt har. Det er ikke krav til statsborgerskap for medlemskap i andre skytterorganisasjoner, og våpenloven stiller for øvrig heller ikke krav til statsborgerskap ved erverv av skytevåpen.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg er veldig godt fornøyd med at komiteen slutter seg til regjeringas forslag til investeringer i Forsvaret. Prosjektene er alle viktige bidrag til å styrke Forsvaret og sørge for at det er troverdig og relevant i en mer krevende sikkerhetspolitisk tid.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har bedt om replikk og skal få det, men presidenten er ikke innstilt på å åpne for en omfattende replikkrunde i en sak det er så stor enighet om.

Liv Signe Navarsete (Sp) [17:20:32]: Me kan jo ikkje gå inn for landing i ei forsvarssak utan ein einaste replikk.

I dag får regjeringa det løyvet ein ønskjer til å starte bygginga av tolv nye hangarar for F-35 kampfly på Ørland flystasjon, og kostnadsramma ligg som ho gjer, i proposisjonen.

Spørsmålet mitt til statsråden er: Kostnaden som er gitt i proposisjonen, omhandlar berre hangarar og ikkje omkringliggjande flyoperative flater. Det vil bety at totalkostnaden kan auke. Kor stor er no den totale overskridinga på

Ørland, og kva vil sluttsummen verte før Ørland flystasjon står ferdig slik som han skal gjere ein gong?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:21:24]: Stortinget har blitt jevnlig informert om de elementene som har gjort byggingen av Ørland dyrere etter at vedtaket ble fattet i 2012. Det er kostnader som ville påløpt uansett hvor man hadde lagt basen, om man hadde lagt den til Bodø eller på Ørland. Det er knyttet til både entrepriser og byggekostnader, og i særlig grad er det knyttet til støyttiltak, der Kommunaldepartementet stadfestet reguleringsplanen for Ørland kommune og dermed også la til grunn andre støygrenser enn det som var påregnet i 2012. Det tredje elementet er sikring. Det har skjedd en betydelig utvikling siden 2012 i den sikkerhetspolitiske utviklingen, som betyr at vi nå må sikre basene våre bedre. Dette er jo en debatt og en diskusjon vi har hatt i mange sammenhenger. Det gjør også at konseptene som var tiltenkt for hangarer, ikke kunne brukes, og at vi må lage andre løsninger, som gjør at dette blir dyrere. Og det er også Stortinget informert om.

Liv Signe Navarsete (Sp) [17:22:31]: Litt meir konkret: Har Forsvarsdepartementet kontroll med kostnadene for Ørland, og kan statsråden seie noko om kva kostnad ein ser føre seg i det totale konseptet?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:22:44]: Forsvarsdepartementet har kontroll på kostnadsbildet og har derfor også vektlagt å informere Stortinget underveis om de elementene som har gjort at dette blir mer kostnadskreven. Og det har ikke kommet noen innvendinger eller innsigelser fra Stortinget mot at vi faktisk gjennomfører de tiltakene som er nødvendige, både for å sikre basen og for å få til gode støyttiltak for beboerne rundt basen, og at vi da også har måttet påregne økte byggekostnader. Byggingen av basen er i god framdrift, men vi har heller ikke mer tid enn nødvendig for at alle delene av basen skal stå klar før flyene kommer i år. Det betyr også at framdriften må være som den nå er, framover. Jeg mener det er avgjørende at man har sluttet seg til – og det mener jeg også Stortinget har gjort i flere omganger – at vi faktisk skal bygge basen med de sikringstiltakene og de støyttiltakene som er nødvendige.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9

Sak nr. 10 [17:23:44]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Torgeir Knag Fylkesnes, Trine Skei Grande og Knut Arild Hareide om sikring av egnet helikopterkapasitet for Hæren og videreføring av hovedbase for helikopter på Bardufoss (Innst. 434 S (2016–2017), jf. Dokument 8:77 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [17:24:34] (ordfører for saken): Viljen til omkamper er stor hos Senterpartiet. Viljen til omstilling er derimot ikke like fremtredende. Forskjellen denne gangen er at partiet har fått med seg tradisjonelle forsvarsentusiaster i Venstre, Kristelig Folkeparti og ikke minst SV. I representantforslaget fremmes følgende forslag:

1. «Stortinget ber regjeringen sikre at det norske forsvaret har egnet helikopterstøtte for Hæren lokalisert på Bardufoss.»
2. «Stortinget ber regjeringen sikre at hovedbasen for helikopter beholdes på Bardufoss, med tilhørende operativ og teknisk ledelse, utdanning, trening, vedlikehold, logistikk og administrasjon.»

Sakens forslag nr. 1 ble sendt utenriks- og forsvarskomiteen til behandling. Forslag nr. 2 bryter med Stortingets forretningsorden § 38, da saken allerede er behandlet i inneværende sesjon, og blir ikke behandlet.

I innstillingen til saken mener komiteens flertall at samling av Bell-miljøet i tråd med den vedtatte langtidspanen vil gi bedre støtte til Forsvarets spesialstyrker. Det samme flertallet mener at dagens fordeling av Bell 412 skal videreføres inntil tilstrekkelig kapasitet med NH90 og AW101 er etablert, anslagsvis innen 2019–2020. Eventuelle stortingsvedtak om en fremtidig basestruktur for helikopter for Hæren betyr en inngripen i pågående prosess, og Fremskrittspartiet ser det ikke som formålstjenlig å legge føringer for strukturer samtidig som utredningen om den fremtidige landmakten foregår. Det er altså flertallet som står bak det.

Fremskrittspartiet mener det er selvsagt at militærfaglige vurderinger bør veie tungt når stortingsvedtak om Forsvarets kapasiteter og innretning fattes. Ikke minst bør man ha alle relevante fakta på bordet før man trekker konklusjoner. Fremskrittspartiet legger til grunn at flertallets intensjon i landmaktinnstillingen, Innst. 62 S for 2016–2017, der bl.a. behovet for helikopterkapasitet i Hæren er omtalt, ivaretas i den pågående utredningen av landmakten. Noe annet ville vært underlig. I den sammenheng er det viktig å merke seg omtalen i samme innstilling der Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er enige om at helikopterkapasitet i Hæren er et av hovedelementene som skal utredes. Spesielt viktig er merknaden på side 26, der det presiseres:

«For å sikre en mest mulig relevant innretning av landmakten, hvor kampkraft, mobilitet, utholdenhet og reaksjonsevne er viktige faktorer, ser dette flertallet det som naturlig at landmaktutredningen vil behandle en rekke enkeltspørsmål knyttet til den videre utviklingen av Hæren og Heimevernet, eksempelvis, men ikke begrenset til:

- landmaktens tilstedeværelse og kampkraft i hele landet, med særlig vekt på Nord-Norge og med utgangspunkt i dagens tyngdepunkt i Indre Troms, Porsanger og Sør-Varanger,

- fordeling og sammensetning i Hæren mellom militært tilsatte og vernepliktig personell, og anvendelse av reservepersonell, og
- modernisering av materiell i landmakten inkludert framtidig behov for helikopterkapasitet.»

Fremskrittspartiet og flertallet viser også til at det samme flertallet i innstillingen til langtidspanen «understreker at tidspunktet for flytting av Bell 412-helikoptre (...) først kan fastsettes (...) når alternativ helikopterkapasitet er på plass». Dette vil skje innen 2020.

Hvorvidt de ni Bell-helikoptrene som blir stående på Bardufoss, eller annen helikopterkapasitet, vil være nødvendig, utredes i den pågående landmaktstudien.

Kåre Simensen (A) [17:28:06]: Arbeiderpartiet har, sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, inngått et forlik om gjeldende langtidspan for Forsvaret. Forliket bygger på flere kompromisser.

Ett av kompromissene er at den endelige modellen for plassering av Forsvarets Bell-helikoptre først skal avgjøres når landmaktutredningen kommer til politisk behandling i Stortinget i oktober. Spørsmålet om helikopterstøtte for landstyrkene er en eksplisitt del av mandatet til den pågående landmaktutredningen.

Fra Arbeiderpartiets side har vi tydelig flagget hva vi mener om helikoptrene på Bardufoss. Vårt partiprogram for 2017–2021 slår fast at Arbeiderpartiet mener at en moderne, slagkraftig og mobil landmakt skal inkludere helikopterstøtte for Hæren – basert på Bardufoss.

Ansvarlig, forutsigbar og helhetlig forsvarspolitik drives ikke gjennom enkeltstående representantforslag. Arbeiderpartiet står fullt ut inne for at også spesialstyrkene må få styrket sin mobilitet og beredskap gjennom dedikert helikopterstøtte basert på Rygge.

Spørsmålet om framtiden til Hærens helikoptre hører naturlig hjemme når konklusjonene fra landmaktutredningen kommer til Stortinget i oktober 2017, i praksis del to av behandlingen av langtidspanen for forsvarssektoren for 2017–2020.

Da har vi fra Arbeiderpartiets side bokstavelig talt landet den siste forsvarssaken i denne perioden, og jeg vil benytte anledningen til å takke statsråden for et godt og konstruktivt samarbeid gjennom fire år.

Elisabeth Vik Aspaker (H) [17:30:11]: Regjeringens langtidspan gir en kraftig styrking av Forsvaret etter mange år med underfinansiering og nedprioritering. Som del av enigheten om langtidspanen besluttet regjeringenspartiene og Arbeiderpartiet å flytte Bell-helikoptrene fra Bardufoss til Rygge når alternativ helikopterkapasitet er på plass i nord, anslagsvis 2019–2020. Med dette grepet styrker vi spesialstyrkene og kontraterrorberedskapen. Samtidig sørger vi for at helikoptrene utnyttes på en bedre måte enn det de gjør i dag.

I behandlingen av langtidspanen ble det også besluttet å igangsette en særskilt studie av landmakten for å vurdere hvordan Hæren og Heimevernet bør innrettes i framtida. I mandatet som er gitt av forsvarsministeren, er det også presisert at arbeidsgruppa skal vurdere ulike løsninger for å ivareta Hærens behov for mobilitet, herunder helikopterkapasitet.

For Høyre er det viktig at vi har en sterk landmakt, og at vi gjør de riktige investeringene slik at vi utnytter for-

svars-kronene best mulig. Derfor ser vi fram til at forsvarssjefens anbefalinger legges fram sammen med statsbudsjettet til høsten, men også til den foreløpige rapporten som kommer nå på mandag.

Forsvaret er avhengig av forutsigbarhet når det gjelder både økonomi og struktur. Langtidsplanen som er vedtatt, sørger for begge deler. Derfor er det beklagelig at enkelte partier sprer usikkerhet og gjør Norges forsvarsevne til politiske omkamper. At Senterpartiet er med på dette forslaget bare noen få måneder før regjeringen kommer med sin anbefaling, som et enstemmig storting har bedt om, kan ikke ses på som noe annet enn symbolpolitikk. Videre er det bekymringsverdig at Senterpartiet nok en gang ser ut til å ta lett på kostnadene i Forsvaret.

I dette forslaget hevder de at det bare er å øke antall mannskaper på Rygge. Senterpartiet mener at man ved å ha flere mannskap kan utnytte helikopterskrogene bedre og redusere antall skrog. Men dette er logikk som ikke henger sammen. Mannskapet må selvfølgelig være øvd og trent, og dermed skal Forsvaret altså bruke flere mennesker som trenger øving og trening på færre helikopterskrog. At flere mannskap og færre skrog vil gi mer slitasje og dermed kreve økte kostnader i reservedeler og vedlikehold, ser ikke ut til å inngå i Senterpartiets logikk.

Disse omkampene skaper usikkerhet for Forsvaret. Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre tok ansvar, sto i stormen og sørget for at landet fikk en bærekraftig langtidsplan for Forsvaret. I sine merknader i denne saken forsøker imidlertid Arbeiderpartiet å gi inntrykk av at de går bort fra vedtaket i langtidsplanen om flytting av helikopter og nedleggelse av 139 Luftving. Jeg minner om at dette vedtaket innebærer at ingen flytting skal skje før alternativ helikopterkapasitet er på plass. I neste setning hevder de at man fortsatt skal styrke Forsvarets spesialstyrker. Det forblir dermed uklart om Hæren skal ha nye helikopter i tillegg til det som er omtalt i LTP, og om spesialstyrkene ikke får de helikoptrene de trenger for å styrke kontraterorberedskapen.

I og med at Arbeiderpartiet ikke på noe tidspunkt har gitt uttrykk for om de skal øke de økonomiske rammene for langtidsplanen, og at man har vært særlig opptatt av at landmaktstudien måtte holdes innenfor de rammene som var vedtatt i LTP, ser jeg med bekymring på at de tar så lett på et vedtak som åpenbart vil måtte bety en merkostnad. Det vil enten gå på bekostning av andre kapasiteter, eller så legges det opp til underfinansiering.

Da Høyre kom i regjering, tok vi over et forsvar som bar preg av mange år med underfinansiering. Det hadde svekket forsvarsevnen betraktelig. Under framleggelsen av Forsvarets årsrapport tidligere i år kunne forsvarssjefen fortelle at trenden med nedbygging er i ferd med å snu – og det er godt nytt for Forsvaret. Høyre vil fortsette styrkingen av Forsvaret i tråd med langtidsplanen, særlig i nord. For oss er operativ evne, og dermed forsvarsevne, viktigst.

Liv Signe Navarsete (Sp) [17:34:44]: I 2008 – med Senterpartiet i den raud-grøne regjeringa – vart det stadfesta gjennom dåverande langtidsplan at «Bardufoss flystasjon utvikles som hovedbase for Forsvarets fremtidige helikopterstruktur». Regjeringa slo då fast – noko som er like sant no som det var då – at ei satsing på Bar-

dufoss flystasjon vil redusere behovet for investeringar i høve til ei nødvendig oppbygging andre stader.

I langtidsplanen frå 2012 heldt me i regjeringa fast på politikken vår og slo fast:

«Bardufoss flystasjon videreføres som hovedbase for Forsvarets helikopter med felles ledelse for 339 skvadron med Bell 412 taktiske transporthelikopter, 337 skvadron med NH 90 kystvaktshelikopter og 334 skvadron med NH 90 fregatthelikopter.»

Å hevde at omgrepet «hovudbase for helikopter» ikkje eksisterer, slik statsråden har gjort i svar til Senterpartiet, er med andre ord ein sær sopsiktsvekkjande og merkeleg påstand.

Få er i tvil om at Hæren treng helikopterkapasitet. Det finst heller ingen moderne hær i verda i dag som ikkje har funksjonelle helikopter tilgjengelege. Under føredraget sitt i Oslo Militære Samfund 2. februar 2016 slo t.d. Odin Johannessen, generalinspektør i Hæren, fast:

«En hær uten helikopter er en hær som ikke er i stand til å ivareta sine taktiske oppgaver.»

Helikopter er ein naudsynt kapasitet for ein vel fungerande hær. Helikopter gjer det mogleg raskt å ta nøkkelterreng som flyplassar, bruer og hamner for å sikre framføring av andre styrkar og utstyr, kunne frigjere seg frå vegnettet og gjennom dalføre gjere landstyrkane meir uføre-seielege for ein motstandar. Ein annan viktig kapasitet er behovet for medisinsk evakuering. Spesielt Noregs store areal og geografi – med fjell, fjordar og dalar – vil i fleire situasjonar gjere det sær s vanskeleg for Hæren å operere effektivt utan denne kapasiteten. Andre instansar i samfunnet, som Hovudredningssentralen, Fylkesmannen, politimeistar og Politidirektoratet, har òg uttrykt skepsis knytt til flytting av transporthelikopter ut av landsdelen, grunna i totalforsvaret av eit stort område.

Flytting av 339-skvadronen og det som no viser seg å vere ei nedlegging av hovudbasen for helikopter, er nok eit døme på ei tragisk feilprioritering og pengesløsing i Forsvaret. I langtidsplanen bruker regjeringa store summer til å bygge ned kapasitet ein stad, for så å bygge opp tilsvarende ein annan stad, utan at dette gir auka kampkraft. Nedlegginga av Andøya er eit anna døme på slik pengesløsing, der regjeringa øydelegg både operativ evne og eit lokalsamfunn som har tilpassa seg Forsvarets behov. Fjerninga av Hærens helikopter og avviklinga av den splitter nye hovudbasen for helikopter på Bardufoss er ei anna feilprioritering frå regjeringa som gir Forsvaret langt mindre kampkraft for pengane.

Det er over fleire år bygt opp eit solid og verdifullt kompetansemiljø på Bardufoss. Etableringa av helikopterbasen på Bardufoss vart ferdigstilt dette året. I tillegg til det nye skvadronbygget er det etablert infrastruktur og inventar til den nye helikopterbasen. Det har vore ei svært omfattande investering, med kostnader på om lag 1 mrd. kr.

I svaret til utanriks- og forsvarskomiteen sendt 27. juni 2016 skreiv statsråden følgjande om flyttinga av 339-skvadronen til Rygge og 334-skvadronen til Haakonvern:

«De foreslåtte tiltakene knyttet til endringer i helikopterstrukturen innebærer en reduksjon på om lag 100 årsverk. Over 20 år gir tiltaket om lag 2,4 mrd. kroner i reduserte kostnader.»

Lite tyder på at flyttinga av 339-skvadronen vil gi desse innsparingane. Tvert imot, stadig fleire slår no fast at desse

estimerte innsparingane ikkje er rette. Berre for to veker sidan spurde eg om regjeringa framleis kunne garantere at innsparingane ho viste til i svaret til utanriks- og forsvarskomiteen, faktisk er rette. Det kunne ho ikkje. Alt eg fekk, var eit luftig svar om at samlinga på Rygge og reduksjonen av Bell 412-miljøet ville «frigjere ressursar til høgare prioritert aktivitet».

Å flytte helikoptermiljøet og sentrale funksjonar til Rygge kostar pengar. Det vil det i høgste grad og gjere å skaffe Hæren nye helikopter. I samband med handsaminga av revidert nasjonalbudsjett spurde Senterpartiet kva som er estimert kostnad ved å skaffe Hæren ni dedikerte og eigna helikopter med tilsvarande kapasitet som dagens Bell-helikopter på Bardufoss. Då svara regjeringa at investeringskostnader for eigna transporthelikopter til Hæren vart i 2014 estimerte til om lag 6 mrd. kr. I tillegg kjem leveidskostnader, som inkluderer driftskostnader.

Gjennom forslaget, som fire parti står bak – ikkje berre Senterpartiet, som førre representant syntest å tru – ber me «regjeringa sikre at det norske forsvaret har eigna helikopterstøtte for Hæren lokalisert på Bardufoss». Det burde vere tydeleg for alle som ynskjer dette, at det er ei langt meir kostnadseffektiv løysing å halde dagens Bell-helikopter på Bardufoss enn å investere i nye.

Ola Elvestuen (V) [17:40:04]: Venstre står bak dette forslaget, for vi er oppriktig bekymret over den norske landmakten og utviklingen av den – også på bakgrunn av langtidsmeldingen som vi behandlet i fjor, og på bakgrunn av saken vi nettopp behandlet. Vi har investeringar på 40 mrd. kr til ubåter, vi har bestilt P8, vi har store kostnader på F-35, det var stadig løpende kostnader på Ørland, vi har igangsatt flytteprosesser fra Andøya, man kjenner ikkje kostnadene ved å etablere på Evenes, og det er andre flytteprosesser som pågår. Når dette pågår og vi ikkje tar beslutningar for landmakten, er det stor fare for at det som blir igjen av midler, blir til landmakten, og det blir en nedbygging av landmakten i Norge. Det er ikkje tillitvekkende når det måtte til et Dokument 8-forslag i Stortinget for i det heile tatt å sikre at vi får en landmakt, og det gis ut en utredning som vi får presentert på mandag. Nå kjenner ikkje jeg innholdet i den, men om det er et uavhengig fagmilitært råd, eller om det er mer en løypemelding som man uansett hadde tenkt å legge fram, uavhengig av hva Stortinget skulle mene, må vi se på mandag.

Det er klart at for Venstre er det helt avgjørende at vi skal ha en hær, og vi trenger å opprettholde en hær. Vi mener også, basert på den kunnskapen vi har, at det bør være en mekanisert hærstyrke, og at vi bør gå videre med de investeringsprosjektene vi hadde lagt opp til, både med nye stridsvogner, luftvern og nytt artilleri. Her hører også helt naturlig en helikopterkapasitet til.

Når flertallet påpeker at det ikkje skal skje noen ting før man har alternativ kapasitet i Bardufoss, vil aldri NH90 eller AW101 kunne ha den fleksibiliteten som Bell-helikoptrene har for en hærstyrke. Det vil aldri kunne være en fullgod erstatning – vi vil kunne fly mindre, det vil ikkje ha den samme fleksibiliteten og vil ikkje kunne oppfylle den rollen som Bell-helikoptrene har. Derfor burde dette vedtaket ikkje vært fattet.

Vi må få en landmaktstudie som gir et uavhengig fagmilitært råd som forsvarssjefen kan stille seg bak, slik at Stortinget og for så vidt landet for øvrig kan føre en full-

god debatt om dette i prosessen fram mot høsten – at det ikkje bare kommer på slutten av året sammen med budsjettet og budsjettbeslutningene vi skal ta. Helheten innenfor dette er så avgjørende at det definitivt bør være en del av den kunnskapen og den debatten vi har, også i forkant av valget til høsten.

Begrunnelsen for å flytte Bell-helikoptrene er at de skal brukes for spesialstyrkene. Da er mitt spørsmål: Er Bell-helikoptrene egentlig egnet for spesialstyrkene? Er det Bell-helikoptrene man ville brukt i operasjoner internasjonalt, eller er dette egentlig bare for trening her? Det er vel heller ikkje snakk om at man skal ha en utvidelse med ni, det går egentlig fra ni til tolv. Hvorfor er dette da så avgjørende for den utviklingen?

Vi har også en situasjon i nord – den brukes ikkje bare for Hæren, den brukes også til trening for Kystjegerkommandoen, en kystjegerkommando som i hvert fall vi fra Venstres side mener bør opprettholdes. Vi har finansiert den i år, og det vil være en ny kamp for også å opprettholde den framover. Så vil vi også se hvordan landmaktstudien ser på Kystjegerkommandoen.

Jeg tror dette forslaget må ses i sammenheng med det som er en mye større debatt omkring en bred bekymring. Det er ikkje bare noe som er i disse partiene, det er en bred bekymring for hvilken vei det går med hær og landmakt i Norge.

Med det vil jeg ta opp de forslagene Venstre er med på. Jeg vil ta opp både forslag nr. 1 og 2, som skal sikre at Bardufoss bruker de fordelene og den kapasiteten de har som fortsatt hovedbase, og som Stortinget tidligere har vedtatt.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [17:45:21]: Det blir stadig meir uklart kva regjeringa og Arbeidarpartiet vil med Hæren i nord. I behandlinga av langtidspanen enda det med eit kompromiss mellom Arbeidarpartiet og regjeringa om at endeleg vedtak om helikoptera skulle utgreiast i forbindelse med landmaktstudien. Det gjekk SV imot, men det var det som blei vedtaket. Men utgangspunktet for regjeringa i meldinga var at ein ville samle helikoptera og fjerne helikopterstøtte på Bardufoss. No, heilt utanfor behandling av landmaktstudien, vil regjeringa knesette Rygge som hovudbase. Det er ikkje berre i strid med vedtaket frå 2008 – er ikkje det også å førehandskonkludere med landmaktstudien, i strid med kompromisset mellom Arbeidarpartiet og regjeringa? – Eg spør.

For oss andre har det vore ei klar sak heile vegen. SV, Senterpartiet, Venstre og Kristeleg Folkeparti foreslår derfor i dag at helikoptera skal bevarast på Bardufoss, Hæren treng dedikert helikopterstøtte, noko som blir fjerna viss Bell forsvinn frå Bardufoss. Regjeringa innrømmer sjølv i langtidspanen at forslaga deira inneber at helikopterstøtta til Hæren blir redusert.

I forsvarssjefens fagmilitære råd seier forsvarssjefen at å flytte Bell til Rygge betyr at ambisjonen om dedikert helikopterstyrke til Hæren blir forlatt. Bell har særleg fire viktige funksjonar i nord, som støtte til hæren:

1. Sende ut fortroppar
2. Evakuere styrkar
3. Hente ut såra

4. Deployere styrkar frå Brigade Nord i Indre Troms, f.eks. mineleggjarar

Alt dette blir framheva som viktige funksjonar i ein krigssituasjon. NH90 og AW101 er ikkje velegna alternativ til Bell for å ta desse oppdrag, dei har andre primæroppgåver som gjer dei ueigna. Det eine er at dei er for store og har problem med å lande viss det ikkje er heilt flatt. Det andre er at det er ein maritim versjon, som ikkje er tilpassa landjorda.

Forsvarssjefen seier i tilsvare sine at dei 3 900 årlege flytimane berekna til NH90 er dedikert til fregattar og Kystvakta. Difor vil alle oppdrag NH90 gjer for Hæren med evakuering og liknande, etc av ressursane til Kystvakta. I tillegg: Dersom NH90 og AW101 skal fungere som understøtte for Hæren i krig, må dei ha tid til å trene på det. Sidan flya har andre primæroppdrag, vil det ikkje bli tid til å trene tilstrekkeleg til at det blir realistisk at det skal fungere i ein eventuell krigssituasjon.

Bell-helikoptera blir i dag mykje brukte av politi og hær. Forsvarsdepartementet seier at Bell har utført totalt 29 utkallingar til støtte for politiet, 14 av desse er frå Bardufoss, 15 er frå Rygge, altså er det like stort behov for politistøtte begge stader.

I tillegg har Bell gjennomført 168 andre oppdrag som inkluderer militære transportoppdrag til grensevakta, søk-, rednings- og ambulanseoppdrag. Alle dei oppdragene er gjorde frå Bardufoss. Grunnen til at ingen sånne er gjorde frå Rygge, er ifølge Forsvarsdepartementet at dei har høgare antiterrorberedskap, og at terskelen for bruk dermed er større. Likevel viser det at Bell utfører mange oppdrag. Den sivile assistansen er likevel noko som enklare kan erstattast av andre helikopter, så dette burde ikkje vere tungtvegande argument. Det er vanskeleg å finne støtte for at ein treng tolv helikopter på Rygge for å ha to helikopter i konstant beredskap. Det er vanskeleg å forstå at dagens ni ikkje er nok. Dersom det har vore problem med å ha to fly konstant operative, med eit totalt tal på ni, kjem det av vedlikehalds- og bemanningsproblem, ikkje av talet på fly. I langtidsplanen seier ein også at ein skal ha tolv fly for å dedikere dei til spesialstyrkane, altså er det ikkje hovudsakleg terrorberedskap som er grunnen til auka tal helikopter på Rygge.

Vidare anerkjenner Forsvarsdepartementet at det kan vere nok med ni fly på Rygge, og at ein kan behalde ni på Bardufoss, men meiner det vil koste 160 mill. kr i drift. Norges Offisersforbund meiner talet er altfor høgt, det trengst noko meir bemanning og ein del meir vedlikehald, men dei estimerer kostnadene til å vere mykje lågare.

Oppsummert: SV klarer ikkje å sjå at dei nye initiativa frå regjeringa har grunngeving i fagmilitære vurderingar. Det vil svekkje kampkraft og hær, og vi ser heller ikkje at dette kan foreinast med Arbeidarpartiet og regjeringas kompromiss om å vente til landmaktstudien – ein har alle-reie trekt konklusjonar.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:50:46]: Her var det veldig mye forskjellig som jeg ikke rekker å svare på i løpet av 5 minutter. Jeg skal likevel søke å svare på noe.

For det første, til det siste som representanten Torgeir Knag Fylkesnes sier, nemlig at dette ikke er begrunnet i fagmilitære vurderinger. Da anbefaler jeg representanten å lese forsvarssjefens fagmilitære råd. Der er det et klart og

entydig råd om at spesialstyrkene må sikres dedikert løftekapasitet for at de skal kunne øke sin operative evne.

Det er mye som kan sies om omkamper, men det er i hvert fall ganske enkelt å ta omkamper når man ikke sitter i posisjon og skal ha ansvaret for helheten i Forsvarets operative evne.

I dag er Luftforsvaret inne i en stor omstillingsprosess både med tanke på mottak av nye store kapasiteter og systemer, ny utdanning av personell, som vi driver akkurat nå, og ikke minst utbygging av baser. Denne omstillingen er viktig for hele Forsvaret og for vår operative evne. I den situasjonen er ikke det vi trenger, nøling, usikkerhet og omkamper. Det vi trenger, er at omstillingene kommer i gang. Samlingen av Bell-miljøet på Rygge må også ses opp mot anskaffelse av nye helikoptersystemer. Dagens fordeling, som flere har vært inne på her, med ni helikoptre på Bardufoss og ni på Rygge, fortsetter inntil en alternativ helikopterkapasitet er på plass i nord, anslagsvis innen 2019–2020. Regjeringa har gjennom langtidsplanen forutsatt at denne endringen ikke skjer før denne kapasiteten er på plass.

Jeg mener det er viktig å minne om hvorfor regjeringa anbefalte og Stortinget besluttet å samle Bell 412 med base på Rygge i fredstid. Dagens ordning innebærer at dette relativt begrensede helikoptermiljøet er delt på to steder med oppdrag både for spesialstyrker og konvensjonelle styrker. Samtidig skal man ivareta sivil beredskap til støtte for politiet. Det gir ikke en tilstrekkelig løsning for noen. Det er veldig utfordrende å legge opp et øvings- og treningsmønster som gir skikkelig utnyttelse av helikoptrene og besetningene. Situasjonen har derfor vært at Bell 412 verken støtter spesialstyrkene eller Hæren på en god nok måte.

I denne situasjonen valgte regjeringa å gjøre en tydelig prioritering, og det var at spesialstyrkene skulle få en god mobilitet. Det er viktig for beredskapen i Norge, og det er også viktig for å kunne bruke spesialstyrkene med helikopterkapasitet i operasjoner ute.

Det har kommet fram flere påstander underveis i debatten i dag knyttet til helikoptrene. Det som har vært utredet fra Forsvarets side tidligere gjennom helikopterstudien i 2014, er jo at dersom Hæren skal ha helikoptre, er det ikke Bell-helikoptrene som er de best egnede. De er for små, de har for liten løftekapasitet og for liten rekkevidde, og derfor ble det i denne helikopterstudien antydnet at dersom man for framtida skal ha en dedikert helikopterkapasitet i Hæren, noe man altså ikke har i dag, må det skje, er det forslag om, ved ca. 15 NH90-ekvivalenter, som det står i utredningen. Det vil si større helikoptre.

Det er altså oppfølging av Stortingets vedtak om landmaktutredningen, der vi skal se helikopterbehovet til landmakten i en helhetlig landmilitær kontekst, hvor alle forhold knyttet til kampkraft, mobilitet og understøttelse vurderes opp mot oppdrag og trusler, som er det regjeringa jobber med nå. Jeg er glad for at Arbeiderpartiet så tydelig signaliserer at det ikke fra Arbeiderpartiets side ligger noen endring i det vedtaket som Stortinget har fattet, og at det heller ikke ligger noe ønske om at spesialstyrkene ikke skal få dedikert helikopterkapasitet, nettopp fordi det er så viktig.

Avslutningsvis: Diskusjonen om Rygge står godt beskrevet i langtidsplanen for Forsvaret. Hvis representanten er interessert, kan han lese på side 78 og 79 om det. Jeg vil også imøtegå påstanden om at NH90 skulle være uegnet til

å kunne dekke noen av oppgavene. Det foregår nå en operativ testing og evaluering. Jeg har selv sittet på med et NH90 som har landet i en myr. Det går bra, og det er også mulig å bruke til landmilitære operasjoner.

Når det er sagt, er det selvfølgelig også muligheter for Forsvaret til å flytte helikoptre nordover eller andre steder i landet ved behov. Det er også mulig å drive sivil innleie for å dekke de transportbehovene som ikke er rent militære. Og det er jo sånn at når de nye helikoptrene – de nye redningshelikoptrene og kystvakthelikoptrene – nå er på plass i den basen som vi har brukt mange penger på å bygge ut på Bardufoss, og som blir en fantastisk god base, øker altså helikopterkapasiteten i nord. Den reduseres ikke.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kåre Simensen (A) [17:56:13]: Regjeringen varslet i revidert nasjonalbudsjett kjøp av tre transporthelikoptre til politiet, planlagt basert på Gardermoen. Mitt spørsmål blir da: Hva vil disse helikoptrene bety for Bell-helikoptrene på Rygge, som i dag er stilt til rådighet for transportberedskap for politiet?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:56:40]: Det er litt tidlig å si, rett og slett fordi beredskapsbehovet vil kunne variere og vil kunne endre seg fram til de nye politihelikoptrene er på plass. Forsvaret er til enhver tid beredt på å kunne støtte politiet og sivil sektor med beredskapsstøtte. Det er derfor vi også fra 1. januar 2017 reduserte klartiden til helikoptrene som står på beredskap, både på Rygge og på Bardufoss, fra to timer til én time, så vi har lettere tilgang for politiet og andre som ønsker å be om bistand.

Det at politiet skaffer tre nye helikoptre, vil dekke noe av behovet til politiet, men det vil nok fremdeles kunne være behov for bistand til beredskap. Beredskapsoppdraget er noe som låser mye ressurser, enten det er i politiet eller Forsvaret, fordi man må ha et visst antall skrog og et visst antall personell på beredskap til enhver tid. Det får igjen konsekvenser for øvings- og treningsoppdrag og andre oppdrag som skal utføres.

Kåre Simensen (A) [17:57:42]: Det er jo planlagt at de Bell-helikoptrene skal være på Bardufoss inntil nye helikoptre er anskaffet, men så står det «anslagsvis innen 2019–2020». Alle vet at vi har ventet – for å si det litt pent – i noen år på at de helikoptrene skal lande i Norge, bokstavelig talt. Hva legges i «anslagsvis», og hvor mye usikkerhet ligger det i det årstallet?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:58:10]: De siste av kystvaktversjonen av helikoptrene kommer i år og etter planen også det første av fregattversjonen. Det er viktig fordi den operative testingen og evalueringen pågår med integrasjon på kystvaktfartøy, men også for andre operasjoner, som jeg så vidt var inne på i innlegget mitt.

Vi har hele tiden vært klare på fra regjeringas side at vi ikke ønsker å gjennomføre denne flyttingen før vi har en tilsvarende kapasitet, ikke bare med NH90, men også med nye redningshelikoptre. Justisministeren og jeg var og åpnet den nye basen på Sola, og de første helikoptrene kommer der i år, og det er viktig for den totale beredskapen.

Vi har vært veldig klare på at vi sier at dette er «anslått» å skje i 2019–2020, men vi har hele tida lagt til grunn at det endelige tidspunktet må bestemmes når vi ser at vi har helikopterkapasiteten på plass.

Knut Arild Hareide (KrF) [17:59:09]: Eg registrerer at statsråden bruker ordet omkamp. Her handlar det vel meir om at me fekk ein langtidsplan for Forsvaret utan at me hadde nettopp landmaktstudien og landmakta som ein del av den planen.

Så registrerer eg den ueinigheita som er mellom regjeringspartia og Arbeidarpartiet på den eine sida og Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og SV på den andre sida. Men eg har lyst til å stille eit ope spørsmål til statsråden. No skal me ha ein landmaktstudie. Me veit at me vil trenge helikopterkapasitet òg for vår hær i nord. Når ein kjenner Bardufoss-miljøet, den kapasiteten som er der, vil statsråden avvise heilt at me skal vidareføre bruk av nettopp dette miljøet inn i det framtidige robuste forsvaret vi treng i nord?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [18:00:12]: Mye av poenget med den flyttingen vi etter hvert skal gjøre, er nettopp å utnytte et ikke altfor stort helikoptermiljø på Bell til beste for å gi spesialstyrkene en økt operativ evne, økt mobilitet, for å bidra til beredskapen i samfunnet. Så vil landmaktutredningen gi svar på hva slags konseptuell innretning på landmakten som er den riktige i møtet med dagens og framtidas trusler, og det vil også gi svar på hvilke kapasiteter Forsvaret trenger for å kunne løse det. Jeg har vært veldig opptatt av at vi ikke skal forhåndskonkludere på enkelte kapasiteter knyttet til landmaktutredningen, nettopp fordi det er så viktig å se denne helhetlige landmilitære konteksten, og det har også vært et veldig viktig poeng for utredningen at en skal gjøre sine selvstendige vurderinger av hva det er operativt behov for. På mandag kommer arbeidsgruppas foreløpige statusrapport, og der vil noen av dilemmaene og mulige løsninger skisseres. Men jeg understreker også her at ingen konklusjoner er trukket ennå. Det vil ta noe tid.

Liv Signe Navarsete (Sp) [18:01:27]: Ein kan undrast over Arbeidarpartiet, som i merknads form seier at ein eigentleg skal gjere dette vedtaket seinare, bestemme det seinare, og dei har ei anna innretning på sitt program, samstundes som statsråden no seier at dette er bestemt, dette ligg i langtidsplanen for Forsvaret og «that's it». Så ein eller annan snakkar litt mot kvarandre her. Men det er ikkje spørsmålet mitt. Det er ingen tvil om at å bruke Bell-helikoptra er betre økonomi enn å bruke NH90, m.a. fordi det er tyngre, og det er òg slik at NH90 utover det som er dedikert kystvakt, og i neste omfang fregattane, ikkje har ressursar til ytterlegare flytimar per i dag. Og ein kan køyre 10–15 timar med Bell for kvar flytime med NH90. Så spørsmålet mitt til statsråden er: Meiner ho verkeleg at NH90 kan vere ei erstatning for Bell-helikoptra?

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [18:02:43]: Da Forsvaret gjorde sin helikopterutredning i 2014, var nettopp de såkalte NH90-ekvivalentene det Forsvaret mente ville

kunne gi en eventuell dedikert helikopterkapasitet til Hæren. Som jeg var inne på innledningsvis, foregår det nå operativ testing og evaluering av helikoptre for de primærfunksjonene helikopteret skal ha, men i tillegg også for mulige operasjoner både over land og på land. Det er klart at så komplekst som dette helikopteret er for maritime operasjoner, har det også betydelige kapasiteter for å kunne gjennomføre operasjoner over land.

Jeg vet ikke hvor representanten Navarsete har sin påstand fra om at én flytime med NH90 tilsvarer 10–15 flytimer med Bell. Det pågår nå et ganske grundig arbeid for både vedlikeholds- og driftskonseptet til NH90, og det vil være først når vi har gjort ferdig de vurderingene, at svaret på det spørsmålet også blir klart. Men i likhet med mye annet i denne debatten handler dette ikke primært om helikopter eller helikopterstøtte, men å forsøke å ta omkamper inn mot en valgkamp.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [18:04:06]: Eg har forståing for at ein, når ein først har bestemt seg for ei landmaktutgreiing, ventar med alle avgjerdene, all bruk av nye kapasitetar osv. til ein har fått utgreiinga og kan ta stilling til ho, slik statsråden tar til orde for både i svarinnlegg og i innlegget sitt.

Korleis heng det på greip med at ein i forslaget til langtidsplanen førehandskonkluderte på mange område innanfor Hæren?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [18:04:48]: Jeg må innrømme at jeg ikke er helt sikker på om jeg forstod spørsmålet. Vi har jo lagt til grunn det vi mener er uavhengig av landmaktutredningen, f.eks. oppbygging av et grensekompani i Finnmark. Det har vært viktig fordi vi mener det er viktig å styrke den landmilitære tilstedeværelsen lengst nord. På samme måte har vi også styrket Heimevernet kraftig i nord, HV 16 og HV 17, og det er fordi de har spesielle oppgaver og er plassert langt nord. Jeg har ikke oppfattet at det har vært noen uenighet i Stortinget om dette, snarere tvert imot har det vært full enighet om de tiltakene fordi de er viktige for den landmilitære evnen.

Når det er sagt, har det samtidig vært avgjørende for regjeringa å få gjennomført en stor landmaktutredning som ser på helheten i den konseptuelle innretningen og materielvalget til landmakten, både Hæren og Heimevernet. Det er viktig nettopp fordi bruken av landstyrker også har endret seg etter at en annen sikkerhetspolitisk situasjon trådte fram, og måten man opererer med landstyrker på i et fellesoperativt perspektiv, ser annerledes ut nå enn det gjorde tidligere.

Derfor tror jeg også at representanten Knag Fylkesnes kan se fram til mandag med spenning og lese statusrapporten fra landmaktutredningen.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Karoline Knutsen (A) [18:06:20]: Sett fra Troms er det gledeligst med dagens debatt at samtlige partier, med unntak av Høyre og Fremskrittspartiet, utvetydig gir uttrykk for at man ønsker helikopterstøtte for

Hæren lokalisert til Bardufoss. Det er positivt for Hæren, for Forsvaret og for Bardufoss-samfunnet.

Til høsten skal landmaktutredningen behandles. Hærens behov for helikopterstøtte er en del av den utredningen. Vi kan slå fast følgende: Dersom alle partiene som har støttet at det skal være helikopterstøtte på Bardufoss så langt, holder fast på sine standpunkter, blir det flertall til høsten for helikopterstøtte til Hæren lokalisert på Bardufoss.

Sakskomplekset knyttet til helikoptrene er bestemt utsett til landmaktutredningen, og det ble vedtatt i de kompromissene som kom i forhandlingene om LTP. Vi som har jobbet med denne saken fra Troms, kunne vel i utgangspunktet gjerne ha vedtatt et forslag som det som foreligger i dag, men vi vedtar de lange linjene i langtidsplanen for Forsvaret og i landmaktutredningen til høsten. Det er i praksis del to av langtidsplanen siden regjeringen la fram en langtidsplan som var uten landmaktutredning og ikke behandlet Hærens rolle. Derfor er landmaktutredningen det riktige stedet å slå fast Bardufoss' viktige rolle for Forsvaret i framtida.

Der vil Arbeiderpartiet gå inn for at Hæren skal ha helikopterstøtte lokalisert på Bardufoss. Noen prøver å skape usikkerhet om hva Arbeiderpartiet egentlig mener om helikoptre. Det trenger man ikke gjøre, for i Arbeiderpartiets program for perioden 2017–2021 slås det utvetydig fast at det norske forsvaret skal ha helikopterstøtte for Hæren lokalisert på Bardufoss. Jeg vil oppsummere i tre punkter hva vi mener om dette:

1. Arbeiderpartiet vil sikre egne helikoptre for Hæren basert på Bardufoss. Kystvakten skal ha sine NH90-helikoptre, og Hæren skal ha egne helikoptre, enten Bell eller nye helikoptre.
2. Det er naturlig at hærhelikoptrene på Bardufoss organiseres i en egen skvadron, enten 339 eller en ny skvadron.
3. Basesjefen på Bardufoss overtar luftvingens funksjoner med kommando og kontroll over enhetene på basen, inkludert ledelses-, stab-, vedlikeholds- og støttefunksjoner for helikoptrene.

Disse punktene klargjorde Arbeiderpartiet etter forliket om langtidsplanen.

Som i 2008 og i 2012 mener Arbeiderpartiet også i dag at Bardufoss er en meget god løsning for helikopteroperasjoner i samvirke med hær og sjø, nær de prioriterte øvingsområdene i nord. Helikopterbasen på Bardufoss skal også i framtida understøtte Hæren og tilby samtrening med alle forsvarsgrener og utenlandske avdelinger. I tillegg spiller dagens Bell-helikoptre en viktig rolle i den sivile beredskapen i Troms. Neste milepæl er altså landmaktutredningen, og der er vi krystallklare.

Liv Signe Navarsete (Sp) [18:09:45]: Når statsråden og fleirtalet i denne salen i samband med langtidsplanen snakkar om omkampar, skal ein lytte nøye, for då veit dei kva dei snakkar om. Viss det er nokon som tek omkamp, er det vel nettopp fleirtalet, i langtidsplanen angående Rygge. Rygge var i realiteten bygd ned. Generalinspektøren for Luftforsvaret skulle flytte til Bodø, og kva skjer? Regjeringa gjer tverrvende og byggjer opp igjen Rygge, og basane våre i nord får svi. Difor legg ein ned helikopterbasen på Bardufoss – fordi ein skal styrkje miljøet på Rygge.

Det er veldig underleg å høyre førre talar seie at me skal ha helikopter på Bardufoss, men kvifor skal ein då flytte helikoptera – og så ha helikopter? Kvifor skal ein ikkje berre byggje på det fantastiske kompetansmiljøet ein har bygd opp på Bardufoss, ein base som nettopp er ferdig utbygd? Det gir rett og slett ikkje mening. Og her snakkar Arbeidarpartiet mot betre vitende. Statsråden har svart meg og også sagt at ein har lagt ned den basen, ein har flytta han. Då kan ein ikkje samtidig seie at ein skal byggje opp igjen. Det er i alle fall ein veldig rar måte å drive politikk på, og han er i alle fall ikkje kostnadseffektiv. Det kan ingen seie.

Arbeidet med Forsvarets langtidsplan vart prega av hastverk, og det er få saker som illustrerer det betre enn nettopp flyttinga av 339-skvadronen, og det som då har vist seg å vere nedlegging av hovedbasen for helikopter. Så hevdar statsråden i svar til meg at omgrepet hovedbase ikkje var i bruk. Vel, eg har vist i tidlegare innlegg at omgrepet var tydeleg brukt i to langtidsplanar.

Når statsråden viser til vedtak, har eg òg spurt om ho kunne klargjere i kva for vedtak i innstillinga til noverande langtidsplan ho meiner Stortinget har vedteke å leggje ned 139 Luftving. Det fekk eg naturlegvis ikkje noko klart svar på. Ein kan lese i innstillinga og sjå at det står ikkje noko vedtak om det nokon plass. Det ligg med andre ord implisitt, og det var definitivt ingen diskusjon i komiteen om det. Men komiteen diskuterte veldig lite i denne langtidsplanen. Det var ei særdeles kort og – eg vil seie – hastverksprega innstilling under arbeidet, og eg vil håpe for framtidige langtidsplanar at ein både legg dei fram tidssnok og legg opp til ei framdrift som gjer at Stortinget kan få ei solid og skikkeleg drøfting, for det fortener det norske forsvaret.

Ola Elvestuen (V) [18:12:48]: Det denne diskusjonen, eller situasjonen viser, er at Hæren og landmakten definitivt burde vært en del av langtidsmeldingen, sånn at vi hadde sett hele Forsvaret i en sammenheng, og ikke fått denne rekkefølgen som vi nå får.

Grunnen til at jeg tar ordet nå, er egentlig det statsråden svarte. Nå får vi ikke en fagmilitær vurdering av eller utredning om landmaktstudien som kom på mandag. Dette blir en statusrapport fra arbeidsgruppen. Da forutsetter jeg, som også statsråden sier, at endelige beslutninger ennå ikke er tatt, de vil bli tatt senere. Da lurar jeg på hvordan statsråden tenker at de uavhengige fagmilitære vurderingene skal gjøres kjent for Stortinget. Eller vil det ikke foreligge noen fagmilitær vurdering? Hvis det ikke foreligger en fagmilitær vurdering fra forsvarssjefen, fra sjef Hær eller de andre – nå er de jo blitt hærsejfer og ikke generalinspektører – så har vi fått en situasjon hvor den integrerte ledelsen bare er blitt en del av departementets styring av Forsvaret. Man får ikke den tydelige rolleforståelsen med at man har en fagmilitær vurdering, og så har man en politisk vurdering som ligger i departementet.

Jeg håper statsråden vil klargjøre at vi får også en uavhengig fagmilitær vurdering av det arbeidsgruppen legger fram og jobber med. Den gjøres kjent for Stortinget. Jeg lurar også på hvordan hun tenker at det skal gjøres.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [18:14:48]: La meg begynne med det siste først. Jeg er litt overrasket over at denne debatten kommer opp igjen nå. Vi har hatt en egen

debatt basert på et eget representantforslag om akkurat disse tingene. Vi har diskutert det oppad stolper og nedad vegger, men jeg kan gjenta hovedpunktene hvis det ikke var klart nok i den forrige debatten.

Forsvarssjefen gjennomfører denne landmaktutredningen som en del av den integrerte strategiske ledelsen i Forsvarsdepartementet. Han har to roller: én som regjeringas fremste fagmilitære rådgiver og én som etatsjef. Dette er i rollen som den fagmilitære rådgiveren. Han stiller seg bak det arbeidsgruppa leverer som en statusrapport på mandag, men han har ikke fattet sine beslutninger, og regjeringa har langt fra fattet sine beslutninger, nettopp fordi arbeidsgruppa kommer til å fortsette sitt arbeid i månedene framover, og regjeringa vil legge fram sin anbefaling for Stortinget i en egen proposisjon i forbindelse med budsjettet for 2018. Dette er godt kjent for Stortinget, og dette er etter min oppfatning også helt uproblematisk.

Så til innlegget fra representanten Tove Karoline Knutsen. Jeg hadde i utgangspunktet ikke tenkt å kommentere det, men jeg føler likevel det er verdt noen kommentarer, for representanten sier at noen prøver å skape usikkerhet om hva Arbeiderpartiet mener. Jeg har i alle fall ikke hatt det til intensjon, for jeg har tolket Arbeiderpartiet dit hen at de står bak vedtaket vi fattet. Da er det nok etter min oppfatning mer representanten Tove Karoline Knutsen som skaper denne usikkerheten om hva Arbeiderpartiet mener, for dersom man både skal beholde helikoptrene på Bardufoss og få en dedikert helikopterkapasitet for spesialstyrkene, har det en prislapp. Det vil altså koste ca. 6 mrd. kr å anskaffe de helikoptrene, og da må enten noe annet ut av landmakten, eller så må man legge på mer penger. Der har Stortinget lagt som forutsetning at det er de rammene langtidsplanen legger, som er de rammene dette skal utredes innenfor.

Derfor mener jeg det er et selvstendig poeng nettopp at vi ser denne landmilitære konteksten og helheten før beslutninger tas om hvilke kapasiteter Hæren skal ha.

Så til det siste poenget. Det er i utgangspunktet ikke noe ønske om å avslutte den siste debatten med komiteen på denne måten, men jeg kan ikke la være. Jeg reagerer ganske kraftig på at representanten Navarsete påstår at basen i nord forsvinner, og at jeg skal ha sagt i et svar til Navarsete at basen er lagt ned. Ingen av delene er riktig. Basen på Bardufoss lever i beste velgående. Den er utbygd for nær 1 mrd. kr. Om kort tid skal også en brannstasjon som vi har bygd ut her, åpnes, og det blir en fantastisk base for drift og vedlikehold av NH90. Det er en meget vital base, og den kommer til å være i Forsvaret i svært mange år framover. Jeg syns det er synd at representanten Navarsete velger å legge opp til den type debatt.

Presidenten: Liv Signe Navarsete har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [18:18:15]: Eg snakka om hovudbasen for helikopter på Bardufoss. Om eg ved ein inkurie sa «basen», meinte eg «hovudbasen», og eg meinte flyttinga av 339-skvadronen, som er knytt til helikopterbasen som var innstilt som hovudbase i dei to føregåande langtidsmeldingane, der omgrepet er brukt og velkjent. Eg har heller ikkje sett noko vedtak som er gjort i denne salen om at den hovudbasen ikkje skal eksistere lenger.

Men det har vore sagt frå statsråden at han er vedteken flytta, og for alle som har høyrte debatten her, er det ingen tvil om at så er skjedd.

Eg tenkjer eg har mine ord i behald. I den grad noko vart feil, sa eg i så fall feil. Eg har i alle fall ikkje meint «basen», men «hovudbasen».

Eg vil avslutte på ein litt hyggelegare måte: Eg vil takke for samarbeidet. Me har slett ikkje alltid vore einige, og det er bra, for der alle er einige og ingen har ulike meiningar, vert det sjeldan særleg framdrift. Ein treng faktisk å diskutere så viktige område. Men takk for samarbeidet, til både statsråden og komiteen, det har vore godt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten vil foreslå at sakene nr. 11–13 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 11 [18:19:36]

Innstilling fra næringskomiteen om Industrien - grønnere, smartere og mer nyskapende (Innst. 453 S (2016–2017), jf. Meld. St. 27 (2016–2017))

Sak nr. 12 [18:19:49]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Pål Farstad om en enklere hverdag for landets små og mellomstore bedrifter (Innst. 379 S (2016–2017), jf. Dokument 8:81 S (2016–2017))

Sak nr. 13 [18:20:08]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Pål Farstad, Abid Q. Raja og Terje Breivik om økt grønn konkurransekraft (Innst. 374 S (2016–2017), jf. Dokument 8:94 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 10 minutter til saksordføreren, 5 minutter til hovedtalspersonene fra de øvrige partigruppene og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte med inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sivert Bjørnstad (FrP) [18:21:10] (ordfører for sak nr. 11): Som det nettopp ble sagt, behandler vi tre saker sammen her. Det er industrimeldingen, et representantforslag om en enklere hverdag for landets små og store bedrifter og et representantforslag om økt grønn konkurransekraft. Jeg vil i det store og hele holde meg til innstillingen knyttet til industrimeldingen, som jeg har vært saksordfører for.

La meg aller først få begynne med å takke komiteen for et veldig godt samarbeid og et ryddig og godt arbeid med denne innstillingen. La meg også få takke alle eksterne aktører som har kommet med gode innspill. Dette er en innstilling som i stor grad bærer preg av tverrpolitisk enighet på mange områder. I en tid – nærmere bestemt én uke – som til dels har vist og kommer til å vise en splittet næringskomité, er jeg glad for at vi også kan samle oss om både våre egne forslag og merknader og det regjeringen har lagt fram.

Dette er faktisk den første industrimeldingen regjeringen fremmer og Stortinget behandler på over 35 år. Det er altså mer enn en generasjon siden forrige gang vi fikk mulighet til å behandle dette i detalj, tilbake i 1981. Den gang hadde industrien flere ansatte enn i dag, både som andel av sysselsatte og i absolutte tall. Lønnsomheten var derimot lavere. Produktiviteten var definitivt svakere. Industrien har endret seg enormt på denne tiden, og endringstakten vil mest sannsynlig bare øke i årene og tiårene som kommer. Heldigvis har vi et godt utgangspunkt for å møte disse endringene.

Selv om meldingen det første døgnet etter presentasjonen medførte en del kritikk fra opposisjonen, synes jeg likevel det er gledelig at kritikken i stor grad stilnet etter at bransjeforeninger, universiteter og høyskoler, forskningsinstitutter – og ikke minst industrien selv – en lang rekke bedrifter og organisasjoner roste meldingen for å være konkret, ambisiøs og full av konkrete forslag. Det mener jeg viser at vi har en tilpasningsdyktig og konstruktiv opposisjon – og det er på mange måter bra. Kartet og terrenget skal helst stemme overens.

Norge har en stolt industrihistorie. Man regner med at utviklingen av norsk industri begynte omtrent ved senmiddelalderen med primitiv behandling av jern og tre. Derfra og opp til slutten av 1800-tallet handlet det meste om trelastindustri og jernutvinning. Fra slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet skjedde vår første, interne industrielle revolusjon: kraftutbyggingen. Vannkraftlaboratoriet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, tidligere NTH, som forrige uke feiret 100 år, kan med stor sannsynlighet kalles Norges mest profitable bygg noensinne.

Ved århundreskiftet jobbet rundt 20 pst. av befolkningen i industrien – et tall som holdt seg stabilt lenge. I etterkrigstiden fikk vi vår andre store industrielle bølge. Skipsbygging, verkstedindustri, kjemisk industri, elektroteknisk industri og maskinindustri vokste fram. I 1950 jobbet over en fjerdedel av alle sysselsatte i industrien.

Fram til vår tid har industrien vært preget av ny teknologi, særlig datateknologi, som har ført til effektivisering og rasjonalisering. I dag arbeider under 10 pst. av de sysselsatte i industrien.

Det er ingen «quick fix» eller ett enkelt tiltak som gjør industrien større eller sterkere i morgen enn i går, men det er et sett av virkemidler som må jobbe sammen – i alle fall mener vi i Fremskrittspartiet det. Det handler bl.a. om skatte- og avgiftsregimet, det handler om kompetanse, forskning og utvikling, evnen til omstilling, og det handler om forenklinger og avbyråkratisering.

Når opposisjonen beskylder regjeringspartiene for å være såkalt næringsnøytral fordi vi tror på flere virkemidler, andre enn å peke ut vinnere og tapere, så stemmer ikke det. Industrimeldingen føyer seg inn i en lang rekke av næ-

ringsaktive dokumenter og tiltak denne perioden, f.eks. en maritim strategi, en havstrategi, styrking, utviding og lovfesting av nettolønnsordningen, gründerplanen og styrking av Enova.

Når vi kutter i veksthemmende skatter og avgifter, øker samferdselsbudsjettet med 50 pst., øker næringsrelevante forsknings- og utviklingsmidler med 50 pst., slik at næringslivet hvert eneste år de siste fire årene har økt sin egenfinansierte FoU-aktivitet med over 10 pst., er det en særdeles aktiv, relevant og framoverlent nærings- og industripolitikk. Likevel er jeg ganske sikker på at vi kommer til å få høre det motsatte under debatten her i dag.

Så over til noe av det vi omtaler i innstillingen mer spesifikt: En samlet komité går inn for at regjeringen skal fremme en stortingsmelding om helseindustrien. Dette er noe bransjen selv har jobbet for å få, for å få til en enda bedre koordinert innsats, slik at vi kan få enda mer ut av det som definitivt er en spennende industri for framtiden. Jordas befolkning øker kraftig, levestandarden går opp, ergo vil flere få både behov for og råd til medisiner. Derfor er det nærliggende å tro at omsetningen i bransjen i dag, som er på omtrent 50 mrd. kr. i året, hvorav 40 pst. er basert på eksport, har et potensial for ytterligere vekst.

Omstilling har blitt et ord alle har måttet forholde seg til de siste par årene. Industrien har alltid vært i endring og omstilling – der er ikke dette noe nytt. Det vi antar er nytt nå og i årene framover, er at endringstakten vil akselerere – særlig ved hjelp av og på grunn av digitalisering og robotisering. Mange arbeidstakere frykter for framtiden og arbeidsplassene sine, og flere og flere rapporterer om substansiell restrukturering eller omorganisering av arbeidsplassen sin de siste årene. Mange jobber vil forsvinne, men vårt mål må være å erstatte disse med nye og gjerne flere jobber enn dem som forsvinner. Det som er sikkert, er at vi må jobbe enda smartere og mer produktivt i framtiden for å være konkurransedyktige i et globalt marked.

Digitalisering må møtes offensivt og med flere virkemidler. Regjeringen foreslår å sette i gang en Digital21-prosess og får tilslutning fra en samlet komité til det. Formålet er å etablere en helhetlig og samlende strategi på tvers av næringer og bransjer.

Testsentrene for næringslivet, Norsk Katapult, er i ferd med å ruller ut. Fasiliteter for å teste ut nye ideer og løsninger for norske bedrifter kommer til å bli avgjørende. En slik «fellesgodefinansiering» må til for å få noe slikt gjennomført, i alle fall i en startfase. Satsingen på muliggjørende teknologier – eller teknologier som viser seg å bli så gjennomgripende at de fører til store endringer i samfunnet, på godt norsk – som regjeringen er i gang med, er også en del av digitaliseringsstrategien.

Industriens CO₂-utslipp har blitt redusert med om lag 40 pst. de siste 25 årene, mens utslippene i samfunnet for øvrig har gått opp i samme periode. Det viser at vi har en offensiv industri som adopterer og utvikler teknologi som bidrar til utslippskutt.

Komiteen, minus et par parti, viser til at klima- og miljøkrav ikke må føre til røde tall i regnskapene til norske industribedrifter. I mange tilfeller er dette en global markeds plass, og vi er ikke tjent med at industrien flagger ut til områder med færre og lavere krav enn hva vi selv har, på grunn av særnorske klima- og miljøkrav.

Komiteen er videre fornøyd med at regjeringen foreslår å videreføre CO₂-kompensasjonsordningen for kraftkre-

vende industri, og ser fram til forhandlingene med EU på det feltet. Det samme gjelder Prosess-21-forslaget fra regjeringen – også her gir komiteen sin fulle tilslutning.

Kunnskap, kompetanse, utdanning og forskning er viktig for å utvikle norsk industri samt imøtekomme de utfordringene som den teknologiske utviklingen medfører. Hvis man ser på norsk historie og norsk industrihistorie – helt fra vi konstruerte verdens beste og mest effektive vikingskip, slik at vi kunne reise rundt og handle med resten av verden, via fiskeriene, gruvevirksomhet, til dagens offshore- og oppdrettsindustri – er den røde tråden særlig dyktige og innovative fagarbeidere, realister og teknologer. Derfor har vi satset ekstra på matematikk de siste årene. Vi har satset ekstra på fagarbeiderne, yrkesretting av utdanningene, lærlingtilskudd og lærlinger i offentlige anbud.

Jeg er glad for at regjeringen foreslår å bedre finansieringen av de teknisk-industrielle instituttene. Norge har en sterk instituttsektor, og for industrien er det særlig de teknisk-industrielle som er viktige, og som bidrar til å omstille og fornye norsk næringsliv.

Til slutt en stemmeforklaring: Høyre og Fremskrittspartiet kommer til å stemme for mindretallsforslag nr. 5, om å gjennomgå handlingsrommet for statlige låne- og garantiordninger til norsk industri innenfor EØS-avtalen, til tross for at dette arbeidet allerede er godt i gang hos både næringsministeren og fiskeriministeren. Det har vært jobbet svært godt med dette i fire år, noe som allerede har gitt gode resultater.

Else-May Botten (A) [18:31:32] (ordfører for sak nr. 12): Jeg vil starte med å takke saksordføreren for å ha gjort en veldig god jobb med industrimeldingen. Grunnen til at vi nå debatterer denne industrimeldingen, er Kristelig Folkepartis forslag høsten 2014, der de fikk flertall på Stortinget for at regjeringen måtte komme til Stortinget med en industrimelding. Tre år senere, på tampen av stortingsperioden, kommer denne meldingen.

Industrien er selve motoren for vår felles velferd. Den sikrer oss arbeidsplasser i hele landet, verdiskaping, eksportinntekter, produktivitetsutvikling og inntekter til fellesskapet. Vi trenger vekst i industrien. Vi trenger at industrien flagges inn – ikke ut. Vi trenger at industrien bygger kompetanse hjemme – ikke bygger opp om det ute. Vi må ligge i front på teknologiske løsninger som skaper nyvinninger, og som kan bli ledende i et internasjonalt marked.

Etter fire år er regjeringen fortsatt i beit for svar på kapital og eksport. Nå skal det altså nedsettes nye utvalg. Svarene og løsningene burde vært lagt fram da denne meldingen til slutt kom.

I Arbeiderpartiet er vi fornøyd med at regjeringen har snudd og støtter noen av de forslagene vi har fremmet her i Stortinget i denne stortingsperioden, bl.a. etablering av et toppindustrisenter, lånegarantiordningen og Prosess21. Det ser ut til at vi har fått flertall for en helseindustrimelding, og det er jeg veldig glad for. Det ser også ut til at vi får flertall for en hydrogenstrategi, en risikoordning for innovative innkjøp av offentlige anskaffelser, bestilling om å få på plass tiltak for å bidra til en tettere kobling mellom design og merkevaredevet industri og råvareindustrien – selv om regjeringspartiene ikke ser ut til å støtte dette.

For oss har det også vært viktig å fremme forslag om å bidra til at Enovas mandat og program endres slik at også

kvotepliktig sektor blir inkludert på like vilkår som industri som ligger utenfor kvotepliktig sektor. Norsk industri har i likhet med oss vært svært skuffet over at regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti har vært imot dette så langt.

Arbeiderpartiet mener det er behov for å gjennomgå virkemiddelapparatet. Innsatsen må rettes inn mot strategisk viktige næringer, der vekst og verdiskapingspotensialet er stort, der vi har naturgitte og kompetansegitte fortrinn, og der det er store samspillseffekter med teknologi og kompetanse på tvers av ulike næringer.

Vi må ta kraften i bruk. Det har vi gjort i over hundre år, og vi har god erfaring med det. Men vi mener at kraftoverskuddet skal bidra til økt verdiskaping og sysselsetting i Norge. Eventuelle nye utenlandskabler skal være samfunnsøkonomisk lønnsomme, og vi ber regjeringen om å sikre CO₂-kompensasjonsordningen og påse at det videreføres på dagens nivå. Vi mener en industristrategi for hydrogen må se på hvordan vi kan utnytte de enorme ressursene vi har av naturgass, hvordan denne kan transformeres til utslippsfri hydrogen, og om vi kan løse lagringen av CO₂. Hydrogen kan da være et aktuelt drivstoff for både skipsfart og langtransport framover. Her må vi se mulighetene, finne svarene og ta grepene.

Mangel på tilgang på kompetent venturekapital trekkes fram som en stor utfordring fra mange vekstselskap i Norge. Det har ikke regjeringen helt tatt inn over seg siden de har forsøkt å bygge ned Investinor ved å trekke tilbake 1,25 mrd. kr i årets statsbudsjett. Heldigvis fikk de ikke flertall for det, og vi har derfor også lagt inn forslag om at regjeringens kapitalutvalg må gjennomgå tilgangen til venturekapital og evaluere de offentlige virkemidlene som kan bidra til å sikre økt tilgang til kompetent venturekapital for norske bedrifter framover.

Vi vil også understreke viktigheten av gode ordninger for et test- og demonstrasjonssenter av ny teknologi. Katalpultordninger dekker bare deler av dette behovet, og vi er opptatt av at det også skal være driftsdeltakelse inkludert i ordningen.

Digitalisering påvirker alle sektorer. Ved å være ledende sørger vi for at de nye arbeidsplassene vil komme til Norge, men det krever en aktiv stat når det gjelder både tilrettelegging, regulering og innkjøp. Her trengs et godt rigget trepartssamarbeid, digital vask, hvor lovverk evalueres opp mot nye teknologiske muligheter, gjennomgang av konkurranseregelverket i møte med dataøkonomien, styrking av sikkerheten og redusert sårbarhet. Vi mener en viktig del av utviklingen av kunstig intelligens er språkforståelse for å kunne behandle ustrukturert informasjon. Vi fikk flertall, mot regjeringspartiene, for å vurdere behovet for disse tiltakene og sikre norsk konkurransekraft på dette området.

Jeg legger til slutt fram de forslagene vi har i saken.

Presidenten: Representanten Else-May Botten har tatt opp de forslagene som Arbeiderpartiet er med på og som tilhører denne saken.

Gunnar Gundersen (H) [18:36:52]: Takk til saksordføreren for en svært ryddig jobb med meldingen. Flagget bør i grunnen heises i dag. Det er, som saksordføreren sa, 36 år siden sist gang vi behandlet en helhetlig industrimelding, og verden er i dag en helt annen.

Klimautfordringer og omstilling til grønn vekst ligger der nå som en overordnet utfordring. Digitalisering, automatisasjon og teknologisk utvikling generelt gir oss nye, men store muligheter, men også store utfordringer som må møtes offensivt. Med denne meldingen legges det til rette for vekst i eksisterende og nye bedrifter. Regjeringen fører en aktiv næringspolitikk.

Meldingen har fått svært god mottakelse fra aktørene, på samme måte som den politikken som er ført de siste fire årene. Satsing på infrastruktur og samferdsel, på næringsrettet forskning, på klynger og på skatteletter som lar industrien beholde mer av overskuddet selv, er veien mot vekst og utvikling. Men Arbeiderpartiet er ikke fornøyd:

«Regjeringen har reagert for sent, for svakt og for lite målrettet i møte med økende ledighet.»

Det skriver de i innstillingen. Det er et utrolig utsagn i lys av at man i neste øyeblikk kan kritisere bruken av oljepenger.

Jeg føler meg hensatt til Ibsen, som skrev:

«Om jeg hamrer eller hamres, –
ligesfuldt så skal der jamres.»

For lite, for sent, for svakt, skrives det. Budsjettpolitikken har snarere vært bemerkelsesverdig treffsikker når det gjelder å reagere på oljeprisfallet. Det etterfølgende omsillingsbehovet i økonomien har vist seg å være fundamentalt annerledes enn det vi opplevde under finanskrisen. Den gangen spratt oljeprisen rett opp igjen. Nå har den blitt liggende på et depressivt lavt nivå. Det krever totalt forskjellige grep, og i beslutningsøyeblikket har man ikke etterpåklokskapens klare lys å ta beslutningen i. Vi har truffet med medisineren; den var passe dosert og til rett tid.

Men fra opposisjonen jamres der like fullt, som Ibsen ville ha sagt. Det er deres rolle, men de bør også peke på hva de selv vil gjøre. Derfor til ordene «for lite målrettet» i sitatet: Hva mener man? Er det slik at Arbeiderpartiet ikke anerkjenner at satsing på infrastruktur og samferdsel, på næringsrettet FoU, vekstfremmende skatteletter og klynger og virkemiddelapparat er aktiv næringspolitikk? Er det slik at Arbeiderpartiet mener at jo smalere man lager politikken, jo mer aktiv er politikken?

I så fall er jeg fundamentalt uenig. Når man prioriterer smalt, bortprioriterer man bredt. Det innebærer at politikk skal utpeke framtidens vinnere. Der er historien full av grunnstøtte prosjekter. Ifølge Klassekampen lørdag ville representanten Botten at staten burde «håndplukke hvilke bedrifter som skal støttes». Staten er ikke eier og kan ikke bli eier i mer enn et fåtall bedrifter. Disse få skal altså begunstiges på bekostning av det overveldende flertall av norske bedrifter. Man vil ta fra de mange fattige og gi til de få prioriterte. Arbeiderpartiet vil at alle skal betale mer i skatt for at de selv skal gi særfordeler til noen få.

Innstillingen viser bred enighet om mye. Rop fra Arbeiderparti-hold om mer konkrete tiltak faller på sin egen urimelighet. De kommer ikke med noen av betydning selv.

Industrimeldingen er god, den er konkret, og den er offensiv. Vi har i fire år prioritert aktiv næringspolitikk for omstilling. Tiltak som styrker konkurransekraft, er viktig for å skape vekst. Regjeringen har lagt fram en rekke meldinger og strategier på havbruk, offentlige innkjøp, skog, reise og jordbruk – bare for å nevne noen – og i denne meldingen varsles ytterligere satsing på tiltak som vil øke kunnskap og erfaringsutveksling mellom aktørene.

Tida da vi bare kunne støtte oss til olje, er over. Oljen blir viktig også framover, men den vil ikke ha samme dra-kraft som før. Dette er et krevende skifte for landet. Vi har mistet mange arbeidsplasser med en fenomenal verdiskaping bak hver arbeidsplass. Ingen kan bagatellisere utfordringen ved å skape de nye arbeidsplassene som skal løfte norsk velferd videre. Det mangfoldige private eierskap og det mylderet av bedrifter dette eierskapet har skapt, er vår beste garanti for at de beste ideene vokser fram. Derfor har vi levert en aktiv industripolitikk som skaper muligheter for alle. De gode ideene må løftes fram, uansett hvor de kommer fra, og hvem som skaper dem. Arbeiderpartiets signal om at de skal håndplukke de bedriftene som skal støttes, er et varsel om framtidige katastrofer, og et signal om et nasjonalt feilsteg av store dimensjoner og konsekvenser.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [18:42:10]: Aller først vil jeg takke ordføreren for saken om industrimeldingen, representanten Sivert Bjørnstad, for et solid og godt stykke arbeid.

Så er jeg glad for at vi i dag skal vedta en ny industrimelding. Det var, som det er sagt tidligere i debatten, Kristelig Folkeparti som tok initiativ til et representantforslag om dette i denne perioden – noe vi også gjorde i forrige periode. Da mente de rød-grønne at vi ikke trengte det, men dagens konstruktive opposisjonsparti har fått gjennomslag sammen med Venstre, Fremskrittspartiet og Høyre.

Norsk industri har en lang og stolt historie. Vi har basert oss på naturgitte forutsetninger, og dyktige fagfolk har lagt mye av grunnlaget for velferdssamfunnet vi har i dag. Det er ingen tvil om at industrien har vært, fortsatt er og skal være svært viktig for verdiskaping og arbeidsplasser. Norsk industri er mangfoldig, fra store hjørnesteinsbedrifter i lokalsamfunnene våre til små og mellomstore virksomheter og stadig nye initiativ fra gründere. Slik skaper den viktige arbeidsplasser over hele landet.

Industrien har vært viktig i fortiden, men er også viktig for framtiden. Den er f.eks. svært viktig for utvikling av ny teknologi, og da særlig teknologi som trengs for å skape et mer miljøvennlig samfunn. Norsk industri har teknologisk og industriell kompetanse til å levere løsninger for ny, fornybar energi. Dette gjør kompetansen og innovasjonen i industrien avgjørende i kampen mot store miljø- og klimautfordringer.

Framtidens industri må levere løsninger for morgendagens problemer. For Kristelig Folkeparti er det helt sentralt at vi bygger industrivirksomhet og verdiskaping ut fra norske ressurser, for det er et stort potensial i å utnytte naturressursene våre, og vi må bruke de fortrinnene vi har.

I en verden som blir stadig mer globalisert, er det viktig for industrien at vi har gode og forutsigbare rammebetingelser. Derfor er det arbeidet regjeringen og Stortinget nå har gjort, viktig. Vi er i et internasjonalt marked, og de vilkårene og rammebetingelsene vi har i Norge, påvirker industriens konkurranseevne. Vilkår som utformes helt ulikt de vilkårene utenlandske aktører har, kan svekke bedriftenes konkurranseevne og få konsekvenser som at virksomheter legges ned, eller fortrenses av nyetablerte kapasiteter i land med bedre rammevilkår.

Et viktig grep som er tatt de siste årene, er å redusere formuesskatten på arbeidende kapital. Dette har vært viktig for Kristelig Folkeparti. Dette vet vi er med på å trygge

norske arbeidsplasser, gjøre det enklere å starte opp nytt og generelt øke investeringsmulighetene.

Gjennom denne meldingen og den innstillingen vi nå har til behandling, har vi fått en god beskrivelse av norsk industri. Nå foreligger det også flere viktige tiltak som regjeringen skal følge opp for å sikre gode rammebetingelser og legge til rette for at vi tar ut potensialet i denne næringen.

Så har jeg en stemmeforklaring. Vi støtter forslag nr. 5 i innstillingen og også det omdelte forslag nr. 10, som er presentert av Arbeiderpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten: Da har representanten Line Henriette Hjemdal redegjort for Kristelig Folkepartis posisjoner.

Geir Pollestad (Sp) [18:45:54] (leiar i komiteen): Eg vil starta med å takka saksordføraren for jobben som er gjort. Det er ei grundig og god innstilling som er lagt fram. Og det er i stor grad einigheit mellom partia i innstillinga om ei rekkje saker. Eg trur det er ein styrke både for industrien og for framtidig verdiskaping i Noreg.

Senterpartiet er særleg oppteke av at industripolitikken skal vareta – og vera ein industripolitikk for – heile Noreg. Det skal vera ein industripolitikk som anerkjenner dei eksisterande bedriftenes betyding. Det skal vera ein industripolitikk som treffer dei små bedriftene, og det skal vera ein industripolitikk som tek utgangspunkt i dei naturressursane og den kompetansen som me alt har. Ein aktiv industripolitikk skal både sikra verdiskaping, arbeidsplassar og eksportinntekter til landet.

Betyr det ingen ting kven som styrer industripolitikken? Jau, sjølvsagt. Eit viktig skilje går mellom Høgre og Framstegspartiet, som meiner at alt er like viktig og er opptekne av nøytrale, breie ordningar, og Senterpartiet, som meiner me må ha ein meir målretta politikk der det vert valt ut satsingsområde som vert følgde spesielt opp. Me vil f.eks. byggja opp ein industri rundt mineral. Då er det ikkje nok med generelle rammevilkår. Me treng ein politikk tilpassa mineralnæringa, der næring og myndigheter jobbar saman for å nå måla og å utforma målretta veremiddel.

Eit godt eksempel på ein ikkje-målretta politikk er den måten romfartsnæringa har vorte behandla på av denne regjeringa. Kvar gong har ho vore salderingspost på budsjettet og opplevd uforståelege kutt.

Så må ein òg merka seg at Høgres iver etter å selja norske bedrifter, norske statseigde bedrifter, framleis lever når representanten Gunnar Gundersen spurde seg om det i synet på eigarskap i norske bedrifter er Ibsens ord om «Evig eies kun det tapte!» som ligg til grunn.

For oss som trur på heile Noreg, at det trengst arbeidsplassar og verdiskaping i heile landet, er det viktig at ein har busetnad i både bygder og byar. For ressursane og kompetansen er spreidde utover heile landet. Industripolitikken som ein fører, må vera tilpassa Noreg. Det er difor det f.eks. vert så feil når Høgre og Framstegspartiet kuttar i dei regionale utviklingsmidla. Difor er differensiert arbeidsgjevaravgift eit viktig tiltak. Difor må det liggja ein aktiv distriktspolitikk, ikkje ein sentraliseringspolitikk, i botn. Og det må førast ein aktiv politikk for å utnytta våre naturressursar.

Det vert snakka mykje om forenklingar – forenklingar som ein måler eksakt på krona. Eg er langt frå sikker på at landets næringsdrivande er like fornøgde med forenklingsarbeidet til regjeringa som det regjeringa sjølv er. Senterpartiet meiner det må meir gjennomgripande endringar til for å oppnå reelle forenklingar.

Fjerning av revisjonsplikta var eit slikt grep som har eit reelt innhald. Me må ha fleire slike tiltak. Det å endra skjema og digitalisera skjema er viktig nok, men i det lange løp vert det mest kosmetikk.

Norsk næringsliv er eit grønt næringsliv. God tilgang til fornybar energi er, og skal vera, eit konkurransefortrinn for norsk industri. Senterpartiet meiner me må føra ein energipolitikk som bidreg til nettopp det.

Når det gjeld dei forslaga som er leverte inn, støtter Senterpartiet forslaga nr. 8 og 10.

Så vil eg på tampen av innlegget nytta moglegheita til å takka statsråden for samarbeidet i denne stortingsperioden. Det har vore eit godt og konstruktivt samarbeid. Det har vore harde politiske kampar, og då er det greitt å avslutta med ei sak det er ein betydeleg grad av einigheit om mellom opposisjonen og posisjonen.

Pål Farstad (V) [18:50:46]: Først en takk til saksordføreren og komiteen for godt samarbeid.

Når Stortinget i dag behandler industrimeldingen, er det den første industrimeldingen siden 1981. Enorme teknologiske og samfunnsmessige endringer har skjedd siden den gang. Dette er en meget viktig sak, som selvfølgelig er bra for oss politikere, men viktigere enn det: Det betyr mye for industrien at det nå presenteres en samlet gjennomgang av industrien for Stortinget. At meldingen tar utgangspunkt i bærekraft, omstilling og teknologiutvikling, passer Venstre godt.

I tillegg behandler vi Innst. 379 S, om en enklere hverdag for landets små og mellomstore bedrifter, og Innst. 374 S, om økt grønn konkurransekraft, i samme debatt. I disse to sakene, som begge kommer etter initiativ fra Venstre, vil jeg ta opp de forslag som Venstre har fremmet. Det gjelder forslagene nr. 1 til og med 5 i innstillingen om en enklere hverdag for små og mellomstore bedrifter, og forslagene nr. 1 til og med 15 i innstillingen om økt grønn konkurransekraft.

Når det gjelder industrimeldingen, vil jeg understreke at helseindustrien er viktig og har et stort potensial for Norge. Det er en industri, eller næring, vi også har gode fortrinn for å kunne lykkes med internasjonalt. Det er bra at en samlet næringskomité går inn for at det skal fremmes en egen stortingsmelding om helseindustrien.

Også innenfor designindustrien er det muligheter for norsk næringsliv som bør utnyttes bedre. Jeg er derfor glad for at regjeringen nå skal fremme tiltak for en tettere kobling mellom design- og merkevareindustrien og råvareindustrien. Det er meget bra – ikke minst for møbelindustrien i mitt hjemfylke, Møre og Romsdal.

Venstre har bidratt til at industrien har fått bedre rammebetingelser de siste fire årene. Skattepolitikken er vesentlig forbedret, og Venstre har sammen med Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti fått til et betydelig løft innenfor samferdselssektoren – for transportsektoren. Det betyr mye, ikke minst for industrien i Distrikts-Norge.

For Venstre har det også vært viktig å styrke utdannings- og forskningssektoren. Dette er et område vi har stått fokus på til enhver tid. Det vil vi fortsette med i årene som kommer også. Å utvikle kunnskap er også viktig for å løse energi- og klimaspørsmål.

Norge ligger godt an når det gjelder teknologisk og industriell kompetanse til å løse nye, store miljø- og klimautfordringer. Her bør også mer forskning innen salg, faktisk, og markedsføring prioriteres.

Venstre ønsker den digitale utviklingen velkommen, og jeg synes det er bra at viljen til å ta i bruk ny teknologi er stor. I den sammenheng er det også av største viktighet å passe på at det norske språket fortsatt er konkurransedyktig i den digitale utviklingen.

Småbedrifter er et hjerte barn for Venstre. Det finnes også rom for økt verdiskaping innenfor kreative næringer. Sammenhengen med industriell utvikling er åpenbar, og kreative næringer burde derfor også hatt en sentral plass i industrimeldingen.

Tilgang på kapital er viktig for utviklingen av norske bedrifter, ikke minst for små og mellomstore bedrifter. Venstre har vært en pådriver for bedre kapitaltilgang, og i revidert nasjonalbudsjett fikk vi gjennomslag for skatteincentivordningen KapitalFUNN, for investeringer i oppstartsbedrifter. Det er viktig for økte investeringer i slike selskaper.

Det er også viktig at det legges opp til bedre eksportprogrammer. Norge trenger flere sterke eksportbedrifter som kan bidra positivt til eksportbalansen. Et globalt vekstprogram kan bidra positivt. I den forbindelse er det hensiktsmessig at myndighetene bidrar med midler for å synliggjøre merkevare og design.

Utdanning står sentralt for Venstre. Alt starter i skolen. Å satse på fagskoleutdanning, realfag og teknologisk kompetanse er viktig for at norsk industri skal utvikle seg videre i årene som kommer.

Helt til slutt vil jeg melde at i saken om industrimeldingen støtter Venstre forslag nr. 5, fra mindretallet i innstillingen. I tillegg støtter Venstre de omdelte forslagene nr. 8, 9 og 10.

Presidenten: Representanten Pål Farstad har tatt opp de forslagene han refererte til.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [18:55:58]: Noreg treng ein næringspolitikk som er tydeleg på kva vi vil, med tiltak som gir oss retning, som tør å ta i bruk alle verktøya vi har i den store næringspolitiske verktøykassa for å nå våre mål.

I industrimeldinga som vi behandlar i dag, ligg det mykje god politikk, men det er også ei melding der retninga er uklar. Standardsvaret frå regjeringa dei fire siste åra har vore skattelette og kutt i formuesskatten når spørsmålet har kome opp. Regjeringa har ikkje klart å dokumentere at det skaper fleire arbeidsplassar, men likevel bruker ein budsjett etter budsjett til å hamre inn det same tiltaket, om og om igjen.

Slik verkar det som ein også gjer her. Når regjeringa skal presentere sin industripolitikk, dreg ein det same gamle svaret opp av hatten. Det er framleis skattelette som er svaret. Samtidig tør dei ikkje å peike ut kva spesifikke næringer dei vil satse på. Dei vil heller ikkje styrkje det statlege eigarskapet, sjølv om det er kraftig demonstrert i

norsk historie at det er eit veldig viktig verktøy for å få til gode ting i næringspolitikken.

SV tar til orde for å gå i ei anna retning. Vi må få fleire bein å stå på i næringspolitikken, som mange før her har sagt. Vi må få ein meir mangfaldig økonomi, vi må bli kvitt oljeavhengigheita vår. Teknologien utviklar seg i stadig større tempo. Det forandrar industriproduksjonen fundamentalt og skapar både utfordringar og moglegheiter. Dersom vi ikkje girar opp bruken av verktøykassa, får vi ikkje til den nødvendige omstillinga Noreg må gjennom. Ser vi på andre lands meldingar og handlekraft i møte med både klima- og teknologiutfordringar, er dei både tidlegare ute og dei girar kraftigare opp enn det regjeringa gjer i denne meldinga.

Fornybarsamfunnet må ikkje berre bli ein floskel, vi må ha klare strategiar for korleis industrien kan bidra til at vi kjem dit. Vi må vere villige til å flytte ressursane frå det vi har halde på med før, til det nye som vi skal skape i framtida. Det er illustrerande at dei største programsatsingane på forskning dei siste åra har vore oljeforskning, og Innovasjon Noreg bruker stadig ein betydeleg del av budsjetta sine på oljenæringa, det er inga endring der. I vårt alternative statsbudsjett føreslår vi å flytte desse pengane over i andre næringar fordi vi meiner at det å fortsetje på oljespo-ret er å gamble med arbeidsplassar, men også med klimaet.

Skal vi omstille industrien til nullutsléppsamfunnet, må vi bruke kompetansen frå oljenæringa i andre næringar. Her finst vanvitig mykje kunnskap og kompetanse som andre kan få glede av, f.eks. innan helsenæringa, oppdrett, romverksemd og bioindustri.

Vi i SV er veldig positive til prosjekt som Pumps & Pipes i Stavanger, som legg til rette for slik overføring frå olje til sjukehus. Vi er også glade for at Abelia, Norsk Industri, Norsk olje og gass og Tekna har føreslått eit program for teknologioverføring frå olje- og gassverksemd. Det programmet har fått støtte, men vi meiner det burde ha vore på eit vesentleg høgare nivå. Eg er veldig glad for at vi no har fått fleirtal for at støtta skal bli høgare, og eg vil takke Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Kristeleg Folkeparti og Venstre for å stille seg bak den merknaaden.

Vi meiner at berre nullutslépp er godt nok og er veldig glade for at industrien sjølv er på akkurat det sporet. Dei er på mange måtar i front her. Det er også bra at regjeringa går inn for ein 21-prosess med industrien for å få til mest mogleg kutt i utsléppa. Det er viktig at det i åra framover er tett kontakt mellom politikarar og industri for å få til best moglege forslag til å ruste industrien for framtida, der vi veit at det er nullutsléppsteknologi som gjeld.

Eit av dei største fortrinna for norsk industri er at ein er god på miljøteknologi. Historia om norsk industri er også ei historie om korleis strenge miljøkrav har vore med på å trygge og skape arbeidsplassar, og om korleis avfall kan bli til næringsmoglegheiter.

Vi trur det er store moglegheiter for meir verdiskaping ved bruk av biologisk avfall, f.eks. ved å lage biogass. Oppdrettsanlegg er ei kjelde til biologisk avfall som utgjer same avfallsmengd som ei befolkning på 22 millionar innbyggjarar. Tenk kva industrielle moglegheiter dette kan gi dersom alt blir samla og brukt. Det ville ha vore bra for både oppdrettsnæringa, miljøet og anna verdiskaping. Vi ber derfor regjeringa kome med konkrete forslag til korleis vi kan utnytte avfall frå fiskeri og havbruk og organisk av-

fall frå industrien til å produsere bl.a. biogass og biogjødsel. Her har Noreg store naturgitte fortrinn.

Det statlege eigarskapet sikrar at fellesskapet kan eige kritisk infrastruktur og viktige naturressursar. Det må vi ta i bruk om vi skal få fart på den omstillinga Noreg skal gjennom. Eg tar med dette opp dei forslaga som SV står aleine om i innstillinga.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt president-plassen.

Presidenten: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Monica Mæland [19:01:21]: Norge har en lang og stolt industrihistorie. Industrien har skapt viktige arbeidsplasser i hele landet – i bygd og i by – og mange steder er nettopp industribedriften en viktig hjørnesteinsbedrift.

Regjeringen har en tydelig og aktiv industripolitikk. Norge skal fortsatt være en ledende industri- og teknologinasjon. Det innebærer at vi må satse grønnere, smartere og mer nyskapende.

Stortingsmeldingen er et resultat av et omfattende arbeid og nær dialog med industrien, organisasjonene og kunnskapsmiljøene. Vi har holdt innspillsmøter i hele landet om industriens rammebetingelser og om utfordringer og muligheter ved digitalisering, automatisering, teknologi, kompetanse og det grønne skiftet.

Vi ser også at det skjer mye positivt. Optimismen på Vestlandet er tilbake, og pilene peker oppover i oljefylket Rogaland. Det er ordrevest i industrien, og omsetningen øker igjen. Arbeidsledigheten er på vei ned, og det skapes nye jobber.

Vi må ta vare på industriens konkurransefortrinn. Vi må utvikle de sterke industrimiljøene vi har, og stimulere til lønnsom omstilling. Derfor har vi lagt fram 60 konkrete tiltak i meldingen.

Vi må satse på en industri som er godt rustet i overgangen til lavutsléppsamfunnet. Det er et fortrinn i en verden som i økende grad etterspør klimavennlige teknologier og løsninger.

Regjeringen vil være en pådriver for grønn omstilling, og vi vil legge fram en strategi for grønn konkurransekraft.

Vi skal satse på forsterket samarbeid mellom industrien, virkemiddelapparatet og forskningsmiljøene for fortsatt å redusere utslippene, samtidig som vi har vekst. Vi etablerer derfor Prosess21.

Industrien trenger forutsigbare rammevilkår, og vi må unngå karbonlekkasje. Derfor viderefører vi CO2-kompensasjonsordningen for kraftkrevende industri etter 2020.

Regjeringen fører en industripolitikk som skal bidra til økt investeringsvilje for flere lønnsomme arbeidsplasser. Derfor satser vi på næringsfremmende skatte- og avgiftslettelser. Vi har redusert skatter og avgifter med om lag 21 mrd. kr, og vi har fjernet arveavgiften – noe som letter eierskifter. Vi innfører nå en SMB-rabatt i Norge og skatteincentiver for langsiktige investeringer i oppstartsselskaper.

Regjeringen har styrket ordninger for risikoavlastning til innovative prosjekter, og vi vil utvide GIEKs garantiordninger til å omfatte investeringer i Norge.

Vi løfter nå alle steiner for å bidra til at lønnsomme prosjekter har god tilgang på kapital, også venturekapital. Derfor har vi også satt ned et utvalg som skal utrede dette, og som allerede er i gang med arbeidet.

Vi er også i gang med å lage en eksportstrategi. Det er ikke et utvalgsarbeid, det er et arbeid vi gjør på samme måte som vi alltid gjør: Vi spør dem som har skoene på, vi reiser rundt, og vi har innspillsmøter med bedrifter, med organisasjoner og med kunnskapsmiljøer. Som en liten, åpen og eksportrettet nasjon må vi ha tydelige mål og prioriteringer for hvordan vi skal fremme eksport.

Jeg har også mottatt et Dokument 8-forslag fra representantene Breivik, Rotevatn og Farstad om tiltak for små og mellomstore bedrifter. Jeg kan forsikre at regjeringen prioriterer forenkling for næringslivet svært høyt. Små og store bedrifter sparer nå ca. 14 mrd. kr hvert år.

En hovedprioritering er å satse på kompetanse og videreføre den sterke satsingen vi har på forskning, innovasjon og teknologit utvikling.

Jeg vil understreke at forsknings- og innovasjonsvirkemidlene må være åpne, brede konkurransearenaer, slik at det er de beste prosjektene som får støtte.

Regjeringen ønsker økt digitalisering i næringslivet og er godt i gang med å etablere Digital21. Målet er en helhetlig og samlende strategi på tvers av næringer og bransjer. Vi støtter også industriens eget initiativ, Digital Norway, som jeg nå hører at Arbeiderpartiet tar æren for – utrolig nok.

Regjeringen vil også gjøre det enklere for norske industribedrifter å utvikle og teste ut ny teknologi. Vi har derfor etablert en katapultordning som skal bidra til at etableres nye testsentre i tråd med næringslivets behov.

Dette er i sum et betydelig skritt i retning av at Norge tar rollen som en ledende industri- og teknologinasjon, og at vi får en grønnere, smartere og mer nyskapende industri.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Else-May Botten (A) [19:05:57]: Regjeringen har nå styrt i fire år, og vi har hatt en oljekrise som har skapt store utfordringer for både enkeltmennesker og enkelt næringer. Samtidig har vi fått veldig mange raske teknologiske endringer, og vi opplever at dette går stadig fortere. Vi har hatt den høyeste ledigheten på 20 år, og det har vært et sterkt behov for en aktiv næringspolitikk der man kunne ha tort å satse på næringer med kompetanse- og naturgitte fortrinn.

Stortinget har også vært på og utfordret regjeringen til å komme med både jordvernsstrategi, reiselivsmelding, bioøkonomistrategi, industrimelding og mange forskjellige strategier. Vi ser nå i dag at regjeringspartiene stemmer imot både en hydrogenstrategi og en risikoordning for innovative offentlige anskaffelser, og jeg tenker: Hvorfor er det regjeringen alltid ønsker å sette seg bakpå og ikke være i førersetet?

Statsråd Monica Mæland [19:06:55]: Jeg er helt uenig i premissene til representanten. Det er også interessant å høre at det er 35 år siden sist vi hadde en industrimelding. Den forrige regjeringen satt i åtte år og nektet å lage en. Vi har gjort det.

Det er helt riktig at vi ble truffet av en enorm bølge – av kraftige fall i oljeprisene. Derfor har vi iverksatt en rekke

tiltak, både på det generelle og på det spesielle. Skattekutt virker. Satsing på samferdsel gir både flere jobber og bedre fremkommelighet. Å øke innovasjons- og omstillingsprogrammer med 3 mrd. kr virker. Vi har en maritim strategi. Vi har en gründerplan. Vi har en bioøkonomistrategi. Vi har en reiselivsmelding. Vi har en havstrategi. Vi har altså gjort en rekke arbeider, og vi har siden i fjor vinter jobbet med en industrimelding. Men det er ikke et skrivebordsarbeid, dette er noe vi har utviklet sammen med næringslivet, sammen med aktørene og sammen med kunnskapsmiljøene. Derfor mener jeg også at det er blitt en veldig god melding, som er godt mottatt i næringslivet.

Else-May Botten (A) [19:07:58]: Det høres ut som statsråden har veldig god kontakt med aktørene i dette bildet. Da er det interessant å spørre hvordan statsråden forholder seg til Norsk Industris leder, Stein Lier-Hansen, som kaller det en skandale om ikke regjeringen retter opp i at også kvotepliktig sektor skal komme inn under Enovas klimakutt. Det er kun Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV i dag som går for det forslaget. Industrien mener de er i ferd med å miste viktig støtte til klimavennlige prosjekter, og at vi ikke kommer til å nå målene i Paris-avtalen om ikke vi får endret på dette vedtaket. Vil en industriminister bidra til en slik skandale som Stein Lier-Hansen viser til i VG?

Statsråd Monica Mæland [19:08:48]: Jeg kan forsikre representanten om at vi har tett kontakt med Norsk Industri. De har deltatt aktivt i utformingen av meldingen. De var også veldig positive da meldingen ble presentert ved Hydro i Porsgrunn. De uttalte seg utelukkende positivt. Det la sikkert representanten merke til, som jo selv var til stede.

Jeg har registrert hva Stein Lier-Hansen sa forrige uke om Enovas tildelinger. Det er slik at Enova formelt sett ligger under olje- og energiministeren, men dette er viktige spørsmål for industrien, så det er bra for meg å kunne oppklare den åpenbare misforståelsen at ikke-kvotepliktig sektor nå er de eneste som skal få støtte. Slik er det selvsagt ikke. Det er heller ikke slik at Hydros pilotprosjekt ikke ville fått støtte. Kvotepliktig sektor vil få støtte, også med de nye reglene, men det er gjort noen prioriteringer basert på at vi skal innfri våre forpliktelser. Det gis støtte til kvotepliktig sektor, men da må de sende søknader.

Geir Pollestad (Sp) [19:10:06]: Eg reagerte litt på måten statsråden beskrev situasjonen på Vestlandet og i Rogaland på i innlegget sitt. Eg har ikkje noko behov for å svartmåla, men eg meiner at statsråden tek feil når ho med brei penn berre seier at optimismen er tilbake.

Arbeidsløysa er framleis høg. Mange tradisjonsrike, gode bedrifter slit framleis tungt. Så spørsmålet mitt er: Korleis vil næringsministeren beskriva situasjonen for næringslivet på Vestlandet og spesielt i Rogaland?

Statsråd Monica Mæland [19:10:45]: Det var ikke min mening å si at nå er vi over det. Det er vi ikke. Men jeg tror at bunnen er nådd. Jeg reiser mye rundt, og jeg møter mange bedrifter som er i omstilling, og som sier at dette skal vi komme oss igjennom. Det har vært kjempe-tøft. Det er fortsatt tøft, og for mange kommer det fortsatt til å være krevende. For offshorerelatert industri på Vest-

landet kommer både dette og det neste året til å være krevende. Men det skjer mye positivt, og det var det jeg forsøkte å referere til.

Presidenten: Replikskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Odd Omland (A) [19:11:33]: Under denne Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen er det nesten ikke blitt skapt nye arbeidsplasser. I hele denne perioden er det skapt færre jobber totalt enn det ble skapt årlig under Stoltenbergs regjering. Og i en tid da vi mer enn noen gang trenger en aktiv næringspolitikk, ser vi en regjering som ikke griper de mulighetene Norge har.

Regjeringen skryter nå av at dette er den første industrimeldingen som er framlagt på 35 år. Da er det rett å nevne at denne meldingen er kommet på plass etter initiativ fra Stortinget, basert på et Dokument 8-forslag fra Kristelig Folkeparti. Og som saksordfører for saken den gangen, mener jeg å huske at statsråden ikke akkurat var så veldig framoverlent med hensyn til å sette dette i gang.

Arbeiderpartiet er et industriparti, og vi sier oss glade for at meldingen gir en god beskrivelse av situasjonen, og at man har tatt inn flere av de forslagene som både vi og andre har kommet med i denne perioden. Men vi savner noen mer offensive og konkrete tiltak, og jeg vil trekke fram noen av de forslagene og merknadene som Arbeiderpartiet står inne i.

Da vi behandlet lov om offentlige anskaffelser, var vi opptatt av innovasjon i de offentlige anskaffelsene. I den sammenheng var det et flertallsforslag for over et år siden om å utrede en risikoavlastning raskest mulig. Regjeringens svar har vært at dette vil bli vurdert i sammenheng med en melding i løpet av 2018. Dette er tap av tid og vitner om lite handlekraft. Jeg er derfor glad for at det er det samme flertallet som fremmer dette på nytt i dag, i denne innstillingen, og nå forventer vi handling.

Når det gjelder statlige lånegarantier, konstaterer vi at ulike produksjonsbedrifter faller utenfor. Det gjelder bl.a. skipsverftenes leveranser til norske kunder. Dette har vi hatt flere henvendelser om fra norske skipsverft. Jeg håper på – og nå høres det også slik ut i debatten her i dag – at vi får flertall for vårt forslag hvor vi ber regjeringen gjennomgå handlingsrommet for at de kan komme inn under den ordningen, og komme tilbake til Stortinget med det på egnet måte.

Til slutt vil jeg si meg godt fornøyd med at vi har fått et flertall for forslaget der vi ber regjeringen fremme tiltak som bidrar til tettere kobling mellom design- og merkevare-drevet industri og råvareindustrien. Det som undrer meg, er at ikke Høyre og Fremskrittspartiet støtter dette. For omtrent to år siden sa de at dette var en lavhengende frukt som det måtte kunne gjøres noe raskt med. Det er verdt å merke seg at så ennå ikke har skjedd, og at regjeringsspartiene heller ikke i dag støtter dette. Dette er nok et eksempel på en regjering som ikke griper de mulighetene som finnes.

Ove Trellevik (H) [19:14:55]: Dei siste åra har me sett tydelege teikn på at me står overfor ei vesentleg endring både i norsk økonomi og i norsk industri. Det gjer at

me må tenkja nytt om den politikken som dei raud-grøne førte, for å få ein vellukka næringspolitikk for framtida.

Høgre gjekk til val i 2013 på å styrkja norsk konkurransekraft. Regjeringa har følgd svært godt opp. Ho har sett både utfordringane og løysingane og følgd opp med ein god og aktiv næringspolitikk – med ei historisk satsing på forskning og kunnskap. Det må jo vera aktiv næringspolitikk og ei historisk satsing på infrastruktur, som også må vera ein særdeles aktiv næringspolitikk, og, ikkje minst, på skattelette, som sikrar eksportbedrifter, f.eks., betre og meir like konkurransevilkår, slik utanlandske bedrifter og bedriftseigarar har. I tillegg er rammevilkåra endra innanfor fleire sektorar ved at lovar og forskrifter er endra. Konkurranseskrafta har stige betydeleg mange andre stader – sjølv om Arbeidarpartiet her i salen har vore imot svært mange av lovforslaga som regjeringa har kome med.

Det som er gjort her, er at det er ført ein svært god, aktiv og framtidsretta næringspolitikk av regjeringa. Me ser resultat. 80 000 nye arbeidsplassar er skapte – sjølv om representanten Odd Omland ikkje har fått det med seg. Mange bedrifter returnerer heim til Noreg frå lågkostland, det ser me dagleg. Me ser eksempel både innan fiskeindustri og når det gjeld dei som lagar delar til annan industri og bilindustri. Me har hatt ei historisk utflagging av skip tilbake til norsk flagg i skipsfarten. Det er stor innovasjon både i olje- og gasssektoren og i dei maritime næringane – og sist, men ikkje minst det som Norsk Industri har kalla den beste industripolitiske satsinga på fleire tiår, nemleg utviklingskonsesjonane i havbruka.

Industrien har vore særdeles omstillingsdyktig og tilpassa seg globale rammevilkår. Det viser regjeringa at ho følgjer opp, både i praktisk politikk og i denne meldinga.

Arbeidarpartiet saknar framleis ei tydelegare prioritering. Men ikkje sidan 1982 har det vore lagt fram ei industrimelding, og mykje talar for at det heller ikkje er ført så god industripolitikk og næringspolitikk sidan 1982. Det er vel difor òg næringslivet støttar godt opp om denne meldinga – og ikkje minst om politikken til regjeringa. Men bedrifter må sjølve få velja og avgjera kvar dei skal satsa. Me vil gjera alt for å støtta dei, slik at dei kan driva bedriftene sine betre og ha global konkurransekraft.

Det er verdt å merka seg at Arbeidarpartiet har svært få eigne forslag. Dei har berre tom retorikk og lite eigen politikk. Dei kritiserer alt – frå prosess til kven som fekk utarbeidd og starta opp prosessen og kom med ideen om at det skulle lagast ei slik melding.

Ingvild Kjerkol (A) [19:18:05]: Vi må skape for å dele. Vår velferd og vår trygghet er det norske samfunnets adelsmerke og avhenger helt av vår evne og vilje til å skape verdier – å så for å høste. For Arbeiderpartiet er dette politikken hovedoppgave.

At vi står her på en av stortingsperiodens siste dager og behandler en melding som Stortinget tok initiativ til, viser også regjeringens prioriteringer. Noe av det første næringsministeren gjorde, var å legge en strategisk satsing på helse- og velferdsteknologi i skuffen, og det siste de samme partiene gjør i dag, er å sikre flertall for forslaget fra bl.a. Arbeiderpartiet om en helseindustrimelding. Vi er glade for å få flertall, og vi er utålmodige.

Helsenæringen er den klart mest forskningsintensive næringen i Norge. Hvert år investeres det mer forskning og utvikling i helse enn i maritime næring, matnæring og

marine næringer til sammen. Universitetssykehusene står for den største forskningsinnsatsen. Helseindustri kan utvikle nye legemidler, bedre diagnostiske verktøy og medisinsk teknologi som gir en bedre og mer effektiv behandling, men er også nøkkelen til å redusere behovet for helsetjenester, gjennom forebygging og utvikling av velferdstjenester som kan overføre mer av behandlingen fra sykehus og omsorgsinstitusjoner til pasienten selv.

Norge har konkurransefortrinn som bør utnyttes langt bedre. I tillegg til sterke forskningsmiljøer har vi unike helseregistre, biobanker av internasjonalt anerkjent kvalitet, stor villighet i befolkningen til å delta i utprøving og, ikke minst, en sterk, enhetlig og felles helsetjeneste som gjør det mulig å dele kunnskap på en effektiv måte.

HelseOmsorg21, som ble startet av tidligere helseminister Jonas Gahr Støre, var en god start for mer samvirke mellom helse og næring. Men oppfølging og målrettede tiltak må til. For eksempel er ikke én eneste bevilget forskningskrone fra Helse- og omsorgsdepartementet innrettet på en slik måte at det kan tiltrekke næringslivet og utløse privat kapital.

Norge har store muligheter, men da trenger vi politikere som bidrar med en aktiv næringspolitikk, hvor vi satser på de områdene hvor vi har muligheter for å lykkes. Helsenæring er en slik norsk mulighet – og vi er spent på fortsettelsen.

Laila Davidsen (H) [19:21:03]: Regjeringen leverer i sak etter sak. Jeg må si det har vært en stor glede å sitte på Stortinget denne våren og få behandle så mange gode politiske løsninger på vegne av Norge og Norges framtid.

Næringslivet og industrien er avgjørende for framtiden, og de må ha rammebetingelser som gjør dem konkurranse-dyktige i en global verden. Her leverer regjeringen til terningkast seks, og det gir også industrien selv tilbakemelding om. Norge trenger en aktiv næringspolitikk.

En av framtidens viktige næringer er nettopp helsenæringen, og vi har et konkurransefortrinn i Norge med våre helsedata og biobanker. Med lovende forskningsresultater, ny avansert teknologi og store markedsmuligheter har helsenæringen potensial til å skape betydelige verdier for Norge. Norge trenger flere bein å stå på, og nå griper vi de nye mulighetene.

I en rapport utarbeidet av Menon Economics, på oppdrag fra NHO, vises det til at det er vanskelig å kommersialisere forskningen på sykehusene. Tilgangen på risikovillig kapital er utfordrende i helsenæringen, også testing og verifisering av produktene, det være seg av medisiner eller av avansert robotteknologi, som krever ressurser i form av kapital, testfasiliteter og tidsbruk. Det er derfor gledelig at det er en enstemmig komité som støtter opp om å satse på helsenæring og helseindustri.

Helsenæringen er mangfoldig, og en for liten andel av forskningen i denne næringen blir i dag til kommersielt lønnsomme produkter og lønnsomme bedrifter.

Denne regjeringen har i hele perioden jobbet for å styrke dette området. De siste tre årene har innsatsen på næringsrettet forskning og innovasjon økt med nesten 3 mrd. kr, nettopp for å styrke norsk næringslivs konkurransekraft, og denne satsingen treffer også helsenæringene. Katapultprogrammet bidrar også til å utvikle gode testfasiliteter, som er noe helsenæringen har behov for.

På Høyres landsmøte satte vi helsenæring på dagsordenen og vedtok en rekke punkt for å løfte fram næringen, og flere av disse gjenspeiler seg i komiteens innstilling.

Staten og det offentlige er den dominerende aktøren innenfor helse i Norge, og uten en klar strategi for hvordan man vil stimulere privat innovasjonskraft og utvikling av nye teknologier og løsninger, vil ikke helsenæringen i Norge kunne utvikles til å bli internasjonalt ledende. Det er grunnen til at vi ser et klart behov for en stortingsmelding på dette området.

Ingunn Foss (H) [19:24:07]: Denne regjeringen har ført en særdeles aktiv næringspolitikk i en veldig krevende tid for landet vårt. Det har vært lagt fram en rekke meldinger på viktige områder, og det er satset på forskning og utdanning, målrettede virkemidler, skattelettelser og ikke minst samferdsel. Vi ser at denne politikken virker. Økonomien bedres, og ledigheten går ned. Det er det god grunn til å glede seg over.

Regjeringen har fulgt utviklingen nøye og hele tida jobbet sammen med næringslivet for best mulig å kunne legge til rette for omstilling og bærekraftige arbeidsplasser nå og i framtida. Svaret vi har fått fra samtlige næringsorganisasjoner, er at vi er på rett vei, og at de vil ha mer av den samme politikken.

Arbeiderpartiet har kritisert vår politikk fra dag én og fortsetter med det. Forslagene fra Arbeiderpartiet tilfører lite nytt. Det vi med sikkerhet vet, er at Arbeiderpartiet vil øke skattene og avgiftene med 15 mrd. kr, og jeg har heller ikke til dags dato møtt en eneste bedrift som ønsker seg mer skatt.

Representanten Else-May Botten etterlyser i Klassekampen den 10. juni under «Økonomi & arbeidsliv» en mer målrettet politikk, og hun mener staten bør håndplukke hvilke bedrifter som skal støttes. Dette er betenkelig og høyst bekymringsfullt. Spørsmålet til Botten blir: Hvilke bedrifter er det som skal plukkes, og hvilke er det som ikke skal plukkes? Og på hvilket grunnlag? Det kan i denne sammenhengen være verdt å minne Arbeiderpartiet om Dooria-saken i 2006, hvor det ble gitt millionbeløp til å etablere en dørfabrikk i Årdal i direkte konkurranse med andre dørfabrikker i landet, bl.a. i min egen hjemkommune. Saken var på grensa til en parodi og konkurransevridende så det holdt. Kommunen hadde ikke arbeidsfolk til fabrikk. Den gikk dårlig, og den er i dag konkurs. Bedriften i Lyngdal klarte seg heldigvis gjennom den tunge tida, og de private eierne gikk inn med mye kapital for å redde en viktig hjørnesteinsbedrift. Dørfabrikken i Bindal gikk konkurs som følge av denne målrettede politikken.

Dette er etter vår mening et grelt eksempel på feilslått statlig næringspolitikk. Det er tilfeldig, det er konkurransevridende, det er feil bruk av offentlige penger, og det er veldig urettferdig. Så jeg håper virkelig ikke at Arbeiderpartiet får muligheten til å styre næringspolitikken inn i sånne spor igjen.

Ketil Kjenseth (V) [19:26:42]: En liten industrihilsen også fra Innlandet, som konkurrerer mye i utlandet. I enhver bil i verden sitter en bildel fra Raufoss, og det er ikke naturgitt at bildeler hører til på Raufoss. Det er fordi det gjennom mange tiår er bygd opp en industrikultur der utvikling og omstilling er særlig viktig. Virkemidlene for en fortsatt industri på Raufoss er viktig, og på Raufoss er de

litt bekymret over at Europa er i ferd med å dra ifra oss fordi de har andre regionale virkemidler. Hvis vi ikke greier å rigge nasjonale virkemidler slik at sånne industriklynger klarer å holde tritt med konkurransen og kan bruke teknologien, effektivisere, omstille, så vil vi slite i Norge. Jeg vil poengtere at når vi nå har skapt nye regioner i Norge, vedtatt det fra 2020, må vi også følge med på hva landene rundt oss gjør med regionale virkemidler. De har litt andre virkemidler ute i Europa.

Så til helseindustrimeldingen, som det er veldig bra at det nå blir flertall for at vi tar fatt på. Det er på tide. Vi har naboland som er gode på særlig legemiddelindustri, f.eks. Danmark. Sverige ligger også langt framme på noe. Men også i Norden har vi et stort marked for velferdsteknologi, og sammen kan vi bli ledende i verden på å ta i bruk den velferdsteknologien hvis vi greier å standardisere og ta den i bruk innenfor vår felles helsesektor i Norden. Vi må også ta med det.

Helseindustrien har lange utviklingslinjer. Vi trenger også letekostnader eller leteincentiver for den sektoren på linje med det vi har hatt innenfor oljesektoren. Venstre har i perioden foreslått en helsemyggordning på linje med oljemyggordningen. Vi fikk aldri noe flertall for det. Vi fikk vel egentlig aldri stemmer fra noen andre enn oss selv. Men forslaget ligger der, det er fortsatt mulig å ta tak i. Jeg håper det også blir en del av en sann industrimelding.

Ellers er grønn konkurransekraft en del av det vi diskuterer her nå. Denne blå-grønne teknologien er viktig – en blå-grønn bioteknologi. Som opplending vil jeg peke på Hamar, som har utviklet Arena Heidner og biotekmiljøet der, Hedmark Kunnskapspark – og ikke minst Biobank AS, som er den nasjonale biobanken for fisk, husdyr og planter, og som faktisk har kommet mye lenger enn biobank på menneskesiden i Norge. Så her har vi noe å lære. Det er et veldig innovativt, spennende miljø.

Så savner jeg noe om vann, for FN's generalsekretær sa at i 2040 er kanskje 40 pst. av verdens befolkning uten tilgang på tilstrekkelig ferskvann, drikkevann. Vi har også mye å bidra med her – ute i verden.

Sivert Bjørnstad (FrP) [19:30:01]: Noe jeg ikke nevnte i mitt første innlegg, er det komiteen skriver i innstillingen om maskinskatten. Der er det en flertallsmerknad som sier at regjeringen i samarbeid med berørte parter skal se nærmere på tiltak som kan gi mer forutsigbarhet når det gjelder eiendomsskatt på verk og bruk, særlig knyttet til den såkalte maskinskatten. Jeg hadde selvfølgelig håpet at flertallet gikk enda lenger. Dette er nok en skatt som er direkte knyttet til arbeidsplasser i hele Norge. Hvis vi mener noe med f.eks. et reelt grønt skifte, kan det ikke være sann at det skal være dyrere å bytte ut en miljøfiendtlig maskin med en nyere og bedre, men dyrere miljøvennlig maskin. Det er det som i praksis skjer i dag.

Så til diskusjonen om Enova og det å støtte kvotepliktig eller ikke-kvotepliktig sektor. Jeg synes for øvrig det er litt symptomatisk at der Arbeiderpartiet virkelig setter inn støtet i denne debatten, er til dels på omkamper om det som ble diskutert for et år siden i forbindelse med energimeldingen. Men la nå det være. Det kommer fram i innstillingen og også i brev fra Enova til sin eier, Olje- og energidepartementet, for få dager siden, der Enova klargjør at de har full anledning til å gi støtte til innovative og nye løs-

ninger i kvotepliktig sektor som på sikt kan gi reduserte utslipp enten i Norge eller i utlandet. Det som derimot ikke skal få støtte, er moden teknologi som ikke bidrar til reduserte utslipp. Den støtten går i så fall på bekostning av støt- te til utslippsreduserende tiltak i ikke-kvotepliktig sektor.

En annen sak som heller ikke hører naturlig hjemme i denne saken, er problemstillingen knyttet til opprinnelsesgarantier, som også ble behandlet i energimeldingen. Det merkelige her er at det ikke er noen omkamp fra Arbeiderpartiet eller Senterpartiet. De har rett og slett inntatt det motsatte standpunktet av det de hadde for et år siden. Jeg innrømmer gladelig at vi hadde en annen holdning til det da vi fremmet energimeldingen, men fikk ikke flertall for det. Vi forhandlet med andre og ble enige med en samlet komité den gangen. Arbeiderpartiet og Senterpartiet har jo ikke trengt å forhandle med noen som helst, så hvorfor de har snudd i denne saken, vet ikke jeg. Men jeg regner med at en samlet kraftbransje, fornybarbransje, legger merke til det.

Ove Trellevik (H) [19:33:10]: Med regjeringa sin politikk har maritim næring teke store steg mot grønn konkurransekraft. I tillegg til lågare utslepp er målet med regjeringa sin politikk å skapa ein heimemarknad for klimavenlege løysingar som igjen gjev grunnlag for grønn eksport. Dei siste åra har regjeringa gjeve fleire milliardar i støtte via Enova, som har vore brukte til grønn teknologiutvikling i fleire bedrifter i heile landet.

Regjeringa har òg utnytta handlingsrommet i eksportfinansieringa med tanke på å auka verdiskapinga i Noreg. Høgre står no inne i mindretalsforslag nr. 5, men me ser eigentleg heile forslaget som ganske overflødig. Regjeringa brukar allereie handlingsrommet, i motsetning til den førre regjeringa.

I februar vart det opna for eksportfinansiering for å byggja krillfartøy, noko Stoltenberg-regjeringa var imot. Det vil òg verta opna for eksportfinansiering av havmerdar til meir miljøvenleg lakseproduksjon. Høgre såg altså ikkje nokon særleg grunn til ikkje å stå inne i det forslaget når det no likevel vert vedteke. Me er i full sving med å realisera det.

Det vart sakna tiltak i forbindelse med lov om offentlege anskaffingar. Til Odd Omland vil eg seia at nye innkjøpsreglar gjev gode ordningar, og gode ordningar gjev gode moglegheiter til å stilla krav til mindre utslepp i ferjeambod. Fleire fylkeskommunar arbeider no for full rulle for å få lågare utsleppsløysingar i sine anbodsdokument. I Hordaland fylke har me tildelt ei rekkje kontraktar for at det skal verta strengare, betre og fleire miljøkrav i åtte nye ferjesamband i Hordaland.

Verdas første elsjark er òg sett i drift, og oppdretts-selskapet Salmar har teke i bruk verdas første heilelektriske arbeidsbåt i havbruksnæringa. Fitjar Mekaniske Verksted i Hordaland vann anbodet om å byggja det nye ladbare hybridskipet til Kystverket. Color Line skal byggja verdas største hybridskip her i landet – dette for å nemna nokre verknader av regjeringa sin politikk. Og politikken, han verkar.

Det gjev oss òg mange spennande moglegheiter som vert lagde på bordet av næringslivet. Vestlandet har overskot på fornybar kraft og tilgang på gass frå norsk sokkel, som kan brukast til å framstilla f.eks. hydrogen i framtida. Ei anna moglegheit me har, er datalagringssenter. Her har

regjeringa òg bidrege med å redusera elavgifta, men fekk ikkje fleirtal for å ta vekk den særskilde skatten på verk og bruk som Arbeidarpartiet og Senterpartiet vil ha. Difor klarar me heller ikkje å få noko særleg konkurransekraft på å utvikla datalagring som ei attraktiv og god næring her i Noreg. Atter ein gong hindrar Arbeidarpartiet og Senterpartiet konkurransefremjande tiltak for norsk industri.

Eg tenkjer at me framleis må leggja til rette for arbeidslivet og næringslivet med å skapa meir arbeid i staden for å skatta meir. Høgre trur på Noreg, me trur på bedriftene, og me trur på arbeidstakarane. Lat dei no for Guds skuld berre få sleppa til!

Else-May Botten (A) [19:36:29]: Jeg lurte på om jeg skulle ta en sang oppe her, men det er vel ikke lov. Men jeg tenkte da Gundersen hadde innlegget sitt i stad, at hvis han hadde sunget det han fortalte, ville det gått i moll. Det er litt synd, for i samme setningen sa han at han var så fornøyd med alt. Men han hørtes ikke spesielt fornøyd ut på måten han snakket på, og han skal få en del svar her.

Han skrytte av at industrimeldingen var det store som har skjedd verden de 30 siste årene, og at Arbeiderpartiet selvfølgelig ikke hadde villet komme med en industrimelding. Men det var Stortinget som ba regjeringen om å komme med denne meldingen. Det unngår Høyre og Fremskrittspartiet å si når de er rundt omkring og snakker om industrimeldingen. Det høres ut som om det er de som er faddere.

Representanten Gundersen sa at Arbeiderpartiet hele tiden har kritisert at meldingen kom for sent, at det var for lite, og det var feil medisin – jeg vet ikke hva som ikke var feil. Men vi har hatt den laveste sysselsettingen og høyeste ledigheten på 20 år den tiden regjeringen har styrt, og det er faktisk Høyre og Fremskrittspartiet som har sittet ved rattet. Da er det utrolig godt gjort at regjeringen måtte bruke veldig lang tid på å endre permitteringsregelverket. Det var faktisk sånn at Norsk Industri og Fellesforbundet presset regjeringen til å gjøre endringer.

Så skulle man komme med en tiltakspakke for Sør- og Vestlandet som skulle løse situasjonen. Da la man inn 5 mrd. kr i den pakken. Men media begynte å grave for å finne ut om disse pengene kom fram. De fant ut at det var halvparten av pengene som kom fram. Til Møre og Romsdal kom det 147 mill. kr av totalt 5 mrd. kr. Jeg vet ikke hvem som fikk seg arbeid for de pengene, men det var i hvert fall en liten pott som kom fram dit den skulle.

Så sa Gundersen at Arbeiderpartiet har kommet med lite nytt, og at Stortinget kanskje har kommet med lite nytt. Da tenkte jeg at det er veldig mange av de strategiene og meldingene som har vært initiert fra Stortinget, men det er veldig bra at regjeringen følger opp. Men når industrimeldingen ble initiert høsten 2014 og kommer våren 2017, er det et tegn på at det ikke går fort. Og når man i tillegg må sette i gang utredninger av ting man burde ha løst, tenker jeg at man i hvert fall bruker lang tid. Kanskje noen som bruker kortere tid, burde komme til makten og faktisk fått fart på ting.

Så til forenkling. Regjeringspartiene skriver i dokumentet at de har bidratt med 12 mrd. kr til forenklinger. Det er feil. 5,5 mrd. kr kom med Stoltenberg-regjeringen, og 7 mrd. kr kom med dagens regjering. Dagens regjering har brukt fire år på de sju milliardene, mens regjeringen Stoltenberg brukte to år på 5,5 mrd. kr.

Pål Farstad (V) [19:39:43]: Forenkling er et stikkord. Venstre er opptatt av at næringsdrivende skal ha en enklere hverdag. Vi ønsker også at flere skal bli gründere og starte egen virksomhet. Med bakgrunn i dette grunnleggende ønsket har vi fremmet forslaget om en enklere hverdag for landets små og mellomstore bedrifter.

Når det gjelder ett av forslagene våre, om å fjerne kravet til årsberetning for mindre foretak og forslag til konkretisering av gjennomføring av begrenset regnskapsplikt for små foretak, viser vi til Regnskapslovutvalgets andre utredning. Der foreslås det å fjerne kravet om årsberetning for mindre foretak. I tillegg foreslås konkretisering av gjennomføring av begrenset regnskapsplikt for små foretak.

Venstre mener at regjeringen snarest må følge opp denne anbefalingen. Forslaget om konkretisering av begrenset regnskapsplikt, slik Regnskapslovutvalget foreslår, vil ha et stort innsparingspotensial. Mye bra er gjort, men dette vil ha et stort innsparingspotensial for foretak som berøres. Informasjon som utvalget har innhentet, viser at mange små foretak vil kunne benytte denne ordningen.

Det er flere av våre forslag og merknader som jeg kunne brukt tid på i debatten, både om grønn konkurransekraft og forenklinger. Men jeg nøyer meg med å vise til innstillingen for øvrig.

Så tillater jeg meg å si til slutt: Jeg mener at man nå er i ferd med å gjøre vedtak som bringer oss vesentlige steg videre i industripolitikken.

Terje Aasland (A) [19:41:55]: Jeg har lyst til å starte med å si at jeg synes vi har et fantastisk utgangspunkt i fellesskap – enorme muligheter. I landet har vi enorme naturressurser. Vi har lang industriell erfaring og betydelig kompetanse. Vi har ledende industrimiljøer og høyt utdannede mennesker. Vi har stor produksjonsforståelse og betydelig kapitalstyrke. Vi har som befolkning høy digital kompetanse, og vi er svært omstillingsdyktige. Ja, vi har alle muligheter. Alt ligger til rette for vekst, verdiskaping og ikke minst et arbeidsmarked der alle har et arbeid å gå til.

Dessverre er det til tross for alle de mulighetene sånn at vi fremdeles har rekordhøy ledighet. Det er bra at det er positive tegn der, men bekymringen er at jobbveksten er svært lav. Til tross for dette hyller altså regjeringspartiene – helt naturlig – den politikken som har vært ført de siste fire årene. Forstå det den som kan, spesielt hvis en er opptatt av å skape verdier, skape arbeid og skape vekst i næringslivet. For det er bekymringsfullt at det en omtaler som vekstfremmende skattelette, overhodet ikke har fungert. Vi har spurt i fire år om resultatene av den vekstfremmende skatteletten uten å få svar. Det som er grunnen til bekymringen, er at arbeidsledigheten er høy fortsatt. Vi har nå en sysselsettingsvekst på kun 0,6 pst., noe som er langt lavere enn befolkningsveksten. Det går i gal retning.

Så er det denne stortingsmeldingen, som jeg synes er veldig bra. Det er egentlig en god oppsummering og en god konkretisering av forslag som har vært fremmet – mange av dem – i løpet av den siste fireårsperioden, men også naturlige forslag å bygge på. Sånn sett er det veldig bra å få den igjennom i Stortinget. Men det er altså en regjering som er pålagt å lage denne stortingsmeldingen. Det var ikke regjeringens eget initiativ som gjorde at vi fikk den. Jeg skal ikke kritisere stortingsmeldingen, men tvert

om gi honnør. Den er god på mange måter, og det er viktig å få igjennom de tiltakene som ligger der. I tillegg burde det vært gjennomført noen flere vedtak, ikke minst dem Arbeiderpartiet foreslår.

Jeg hører hva både saksordføreren og statsråden sier om Enova, om støtteordningene. Jeg forventer faktisk at støtteordningene fra Enova fullt ut er tilgjengelige for kvotepliktig sektor. Men det er grunn til bekymring for at det faktisk ikke er tilfellet, ikke minst med det saksordføreren sa i sitt innlegg, at det er begrensninger når det gjelder kvotepliktig sektor. Når det gjelder opprinnelsesgarantiene, som saksordføreren også var innom, bommet han fullstendig i sin analyse av hva som ble sagt i energimeldingen. Tvert om, vi ville ha en utredning, og det er ingen tvil om at Arbeiderpartiet, i likhet med Fremskrittspartiet, tenker at vi må få et system med samsvar mellom det som faktisk går ut av landet, og hva som kan omsettes av opprinnelsesgarantier.

Jeg kunne tatt med flere av de punktene, men jeg synes det er ganske vesentlig at man har fått stemt over og fått flertall for de siste forslagene som ligger der.

Heidi Nordby Lunde (H) [19:45:11]: Lørdag leste jeg i Klassekampen at Arbeiderpartiet satser stort i industripolitikken. Partiets næringspolitiske talsperson fortalte bl.a. at Arbeiderpartiet vil at staten skal håndplukke de bedriftene som skal støttes. Ja, jeg vet at eksempelet er blitt brukt før, men jeg er litt fristet til å spørre: Hvordan syntes de det fungerte i Årdal, der dørfabrikken som ble håndplukket, truet arbeidsplasser på fabrikker andre steder i landet og etter bare noen år ble lagt ned med store underskudd. Den type industripolitikk forlot vi på 1970-tallet fordi den ikke fungerte. Politikere har sjelden forutsetninger for å plukke vinnere i et marked, men markeds- tapere er ofte flinke til å plukke politikere som gir dem penger.

Arbeiderpartiet kritiserer regjeringen for gründersatsingen, uten at dette helt henger på greip. Det er helt riktig at Høyre og Fremskrittspartiet har lagt fram en gründermelding med tiltaksplan og økt etablererstøtten for å bidra til økt vekst og nyetableringer i Norge, men 70 pst. av all utbetalt støtte fra Innovasjon Norge går til etablerte bedrifter, ikke til gründere.

Arbeiderpartiet vil kutte i etablererstøtten. Vi har hatt rekordhøy etablering av nye selskaper de to siste årene. Det kan være et resultat av regjeringens skattepolitikk. Noe som heller ikke henger helt på greip, er den vedvarende kritikken om passiv næringspolitikk. I den nevnte artikkelen slås det fast at regjeringen bruker milliarder av kroner på å støtte og utvikle næringslivet gjennom en rekke ordninger og organisasjoner. Deretter mener Arbeiderpartiet at regjeringen har en passiv næringspolitikk. Begge deler kan ikke være riktig.

Det er ikke noe galt å støtte industriutvikling gjennom spissede virkemidler. Det gjør regjeringen bl.a. gjennom meldingene og gjennom tiltak og strategier for industri, maritim sektor, havbruk, bioøkonomi og reiseliv, for å nevne noen. Men skal vi få Norge til å spire, kan ikke politikere velge seg ut enkeltaktører, men legge til rette for næringsutvikling også for de små og mellomstore bedriftene, som faktisk utgjør halvparten av verdiskapingen og sysselsettingen i Norge.

Problemet med Arbeiderpartiets versjon av aktiv næringspolitikk er at den ikke virker. De øker skattebelastningen i eksisterende næringsliv for å investere i deres konkurrenter eller utvalgte industrier. Ansatte i norske bedrifter bør virkelig lytte når Arbeiderpartiet snakker om aktiv næringspolitikk. Dersom deres bedrift eller arbeidsplass ikke blir eksplisitt nevnt, er det deres arbeidsplass som må betale for satsingen på konkurrenter og andre næringer gjennom skatteøkninger.

Men på ett punkt er jeg enig med Arbeiderpartiet. Vi bør ha en gjennomgang av statlige virkemidler for å se på hva som har størst innovasjonseffekt, og rydde bort dem som har lite for seg. Etter det jeg vet, har regjeringen allerede satt i gang med det, men det er godt å få signaler om noe Arbeiderpartiet ikke vil reversere.

La meg avslutte med å sitere reaksjonen fra Norsk Industri da meldingen kom:

«Signalene er ikke til å ta feil av: Regjeringen vil ha mer industri i Norge.»

Ledigheten er på vei ned, veksten er på vei opp, regjeringens politikk fungerer.

Helge Orten (H) [19:48:25]: Jeg har lyst til å starte med noen av de sentrale utviklingstrekkene vi ser i samfunnet vårt nå, og som vil prege industrien vår framover.

Vi hadde et dramatisk oljeprisfall i 2014. Vi har mistet 50 000 arbeidsplasser i olje- og gassrelatert virksomhet. Samtidig er det skapt 60 000 nye arbeidsplasser i privat sektor og 26 000 i offentlig sektor – samlet sett er det en netto tilvekst av arbeidsplasser i en vanskelig situasjon. Jeg hører stadig flere som sammenligner denne situasjonen med et kraftig oljeprisfall med en situasjon med en rekordhøy oljepris. Det blir omtrent som å sammenlikne epler og pærer.

Digitalisering: Hele samfunnet vårt er i ferd med å bli digitalisert i større og mindre grad. Det skaper nye muligheter, og det skaper en del utfordringer. Jeg ser at industrien i mitt fylke tar i bruk automatisering, robotisering og digitaliserer virksomheten sin og skaper nye konkurransemuligheter og nye konkurransefortrinn. Det er positivt.

Strengt miljøkrav: Ja, det er noe som vi alle må forholde oss til framover. Vi kan velge å forholde oss negativt eller positivt til det. Når jeg møter bedriftsledere og ansatte i bedrifter i Møre og Romsdal, ser de det som et konkurransefortrinn, en konkurransemulighet og en mulighet til å skape nye produkter og nye arbeidsplasser. Jeg har besøkt ganske mange bedrifter i mitt fylke, og det er noen ting som går igjen. Det viser seg at aktiv næringspolitikk ikke bare handler om tilskuddsordninger. Det handler om infrastruktur.

Det første som bedriftene peker på når jeg besøker dem, er at de trenger mer og bedre vei, god infrastruktur: Det har vi gjort noe med.

De trenger økt satsing på innovasjon, forskning og utvikling og SkatteFUNN: Det har vi gjort noe med. Vi har økt satsingen på det. Det er en rekordhøy satsing på de områdene.

De trenger økt satsing på kunnskap, og ikke minst blir realfag pekt på som utrolig viktig. I et fylke der industrien står sterkt, er fagutdanningene, yrkesfagene, ekstremt viktige. Dette er akkurat de områdene som denne regjeringa satser på.

Vekstfremmende skatteletter, som tydeligvis er et fyord på rød-grønn side: Jo, de virker. Når bedriften Brunvoll kan beholde 10 mill. kr mer hvert år, betyr det at de kan bruke de pengene til noe fornuftig, til å skape nye arbeidsplasser, til å sikre eksisterende arbeidsplasser. Det er jo slik det virker. Det er ikke mer komplisert enn det. Man trenger ikke et forskningsprosjekt for å finne ut av dette. Det er bare å spørre dem som har skoene på, og som vet hvor de trykker.

Poenget er at jeg synes det blir gjort veldig mye bra. Vi fører en aktiv næringspolitikk. Når noen snakker om næringsnøytralitet, er det det motsatte vi driver med. Vi har en havstrategi, en reiselivsmelding, en maritim strategi, en gründerplan, vi styrker nettolønnsordningen, vi styrker Enova, og vi legger nå fram en industrimelding – alt dette er for å bygge opp under de konkurransefortrinnene Norge har.

Kristin Vinje (H) [19:51:44]: Regjeringen har styrt Norge trygt gjennom en krevende tid med flyktningkrise og det verste oljeprisfallet på 30 år. Det er derfor gledelig å se at det nå er tegn til bedring i norsk økonomi. Ledigheten er på vei ned, veksten i økonomien er på vei opp, og flere kommer faktisk i jobb.

I meldingen, som er den første i sitt slag siden 1981, varsler regjeringen flere konkrete satsinger. Ett eksempel er testsentre for næringslivet gjennom katapultordningen, sånn at bedrifter kan teste ut ideer og løsninger i pilotskala før lansering i fullskala. Regjeringen vil også lage en strategi for eksport og internasjonalisering for å sikre at norske bedrifter har gode, konkurransedyktige rammebetingelser. Samtidig vil regjeringen utvide GIEKs garantitilbud til også å omfatte garantier for lån til investeringer i eksportrettet industri i Norge.

Er det noe som er viktig for nye jobber og verdiskaping, er det høyere utdanning og forskning. Gjennom hele perioden har regjeringen prioritert en markant økning i bevilgningene her. Vi har fulgt opp langtidsplanen med mer enn 2,2 mrd. kr bare de siste to årene. Infrastrukturen er styrket betraktelig. Med Høyre i regjering har vi faktisk nådd målet om å bevilge 1 pst. av BNP til forskning og utvikling over statsbudsjettet. Vi har økt den frie prosjektstøtten til å fremme banebrytende forskning, og vi har styrket stimuleringsmidler for god norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Vi har også sørget for en formidabel økning i næringsrettet forskning, der programmer som BIA, SkatteFUNN og andre til de grader bidrar til verdiskaping og vekst i norsk næringsliv. FORNY-programmet, som skal bidra til kommersialisering av forskning, har også fått historisk økning i sine bevilgninger.

Med denne meldingen og regjeringens offensive politikk for høyere utdanning og forskning lyder det utrolig hult når Arbeiderpartiet gjentar sitt forslitte budskap om mangel på aktiv næringspolitikk. Dette kaller jeg aktiv næringspolitikk, som vil bidra til nye og flere lønnsomme bedrifter som kan skape verdier og jobber i fremtiden.

Når det gjelder mangel på helseindustrisatsing, vil jeg bare minne om at meldingen om helse og omsorg ble lagt frem av denne regjeringen. Vi har gitt 3 mrd. kr mer til næringsrettet forskning, og helsenæringen er jo en stor andel av dette. Vi har også bidratt til at det etableres et eget helsecluster på Oslo Cancer Cluster, og såkornfondet, som

ble lagt til Bergen, skal nettopp innebære innovasjon innen helse.

Så regjeringen legger godt til rette for en aktiv næringspolitikk, så vi kan skape verdier i fremtiden og nye jobber og sikre velferd.

Odd Omland (A) [19:54:54]: Det er ikke ofte en hører så mye selvskryt og selvforherligelse som det vi har hørt fra regjeringens partienes side i dag over den flotte næringspolitikken som føres. Da blir jo spørsmålet: Hvorfor skapes det da ikke flere arbeidsplasser? Nei, den vekstfremmende skattepolitikken har ikke virket, sammen med – jeg gjentar – næringsnøytralitet med generelle ordninger.

Ove Trellevik var inne på at vi hadde få forslag. Jeg vil minne om at mange av de forslagene som regjeringen har tatt inn i meldingen – og det er vi glad for – er forslag som Arbeiderpartiet har fremmet tidligere. Prosess21 fremmet vi for tre år siden i budsjettet. Det ble stemt ned. Det samme med lånegarantier, Toppindustrisenteret for ett års tid siden. Merkevarerindustrien, som har vært viktig, har vi ikke fått gjennomslag for, og vi ble just nedstemt da vi hadde et forslag her om et løft for mineralnæringen med mange viktige punkter.

Når det gjelder offentlige anskaffelser: Jeg enig i at de ordningene vi la inn når det gjelder miljøkrav, gir uttelling, men NHO har vært veldig på for å få til enda bedre innovasjon i forbindelse med offentlige anskaffelser. Så en risikoavlastningsordning er viktig. Det var det flertall for den gangen, det er det flertall for i dag, og jeg håper virkelig nå at regjeringen tar det på alvor.

Når det gjelder sammenheng mellom fysisk krafteksport og eksport av opprinnelsesgarantier, må vi iallfall se på det, og ikke minst mulighetene for datasentre, som blir påpekt fra de store aktørene, må vi også se på framover. I dag etablerer Google og andre seg i Danmark og i utlandet basert på norsk kraft, mens etableringen i Norge kanskje blir bundet opp mot kullkraft. Det er klart at det ikke er heldig for å utvikle iallfall den industrien.

Så vi har fremmet veldig mange av de forslagene som ligger der, og vi er glad for at de nå er tatt inn i meldingen. Jeg har også nevnt i mitt innlegg i dag tre andre forslag som jeg håper og tror vi får flertall for.

Sivert Bjørnstad (FrP) [19:57:45]: Representanten Omland må gjerne beskyldte regjeringens partiene for å skryte for mye, men aldri har det vært mer sutring fra opposisjonen heller. Når representanten Aasland går på talerstolen og sier at ledigheten er rekordhøy, er det beviselig feil. Ledigheten flatet ut i juli i fjor, og etter nyttår har den gått ned hver måned. Da er det praktisk og teoretisk umulig at ledigheten er rekordhøy. Det stemmer ikke. Det er umulig at det stemmer.

Så til debatten om hvem som initierte denne stortingsmeldingen. Flere fra Arbeiderpartiet har nevnt det. Representanten Botten nevnte det også i Klassekampen i helgen. Jeg synes i og for seg ikke det er en veldig interessant debatt, men det er jo slik at det var en samlet komité som stemte for at man skulle fremme en industrimelding. Vi fremmet også forslaget i perioden 2005–2009, i perioden 2009–2013, og Arbeiderpartiet stemte imot begge gangene. Det kunne ha gjort at vi hadde fått diskutert industrimeldingen før det var gått 30 år siden den forrige, men nå

diskuterer vi heller over 30 år etter den forrige industrimeldingen. Man bør se seg selv i speilet før man kritiserer alle andre.

Så til den evige debatten om en næringsaktiv eller -passiv politikk: Jeg synes godt Stortinget kan få et svar på – når Botten igjen går ut i Klassekampen og sier at staten skal «håndplukke bedrifter» – hvilke bedrifter er det som ikke skal håndplukkes? Hvilke bedrifter er det som taper i konkurransen når Botten og hennes likesinnede skal plukke vinnerne? Det synes jeg Stortinget og bedriftene i Norge fortjener et svar på.

Tidligere i debatten ble det nevnt at en av grunnene til at vi fører en såkalt passiv næringspolitikk, er at man har kuttet i regionale utviklingsmidler. Jeg har sittet i fylkestinget tidligere, i regional utviklingskomité. Der hadde jeg gleden av å stemme imot forslaget om å gi flere hundre tusen kroner til Birka, nasjonalt senter for kunst og håndverk. Er det det som er industrien Arbeiderpartiet og Senterpartiet skal satse på gjennom regionale utviklingsmidler og annen såkalt aktiv næringspolitikk? Hvis det er sannheten, så bidrar ikke det til mange arbeidsplasser i industrien i Norge.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Geir Pollestad (Sp) [20:01:01]: I mitt fyrste innlegg roste eg for så vidt den einigheita som låg i innstillinga. Etter å ha høyrte debatten har eg bite meg merke i at det snart er val. For det er eit faktum at det er brei einigheit om dei fleste tiltaka som er føreslått. Så har opposisjonen etterlyst nokre fleire. Men eg må seia at når eg høyrer på skrytet og sjølvskrytet frå regjeringsspartia, er det så eg vert bekymra for at eg skal få blått plakk på trommehinna, for det er heilt utan hemningar. Talepunktet fyk gjennom lufta.

Eg trur det er eit kjempeproblem at regjeringsspartia ikkje vil innsjå at me har store utfordringar. Det er framleis store utfordringar. Det er ikkje slik at ein berre kan måla korleis det går i landet ved å sjå på kor høg arbeidsløysa er. Me treng å auka eksportinntektene våre, me treng å utvikla nye næringar. Det er det me etterlyser, det er der utolmodet ligg. Men ein finn ikkje svarea når ein er så fornøgd som det me har høyrte i dag.

Ein rosar at ein har følgt opp Nasjonal transportplan, som vart vedteken før sist val. Det er det ein har gjort. Ein har ikkje følgt han opp med over 10 mrd. kr, 20 mrd. kr eller 30 mrd. kr eller 500 mrd. kr, slik ein lovde. Nei, ein har følgt han opp, og så er ein altså så fornøgd – så grueleg fornøgd. Men det er farleg å vera så fornøgd som regjeringsspartia er no. Det gjer at ein vert passiv, det gjer at ein ikkje gjer den jobben som ein skal.

Representanten Ove Trellevik greier i tillegg å gå på talarstolen og skulda på Arbeidarpartiet og Senterpartiet for det regjeringa ikkje får til. Visst nok har me sett at det er eit anstrengt forhold mellom regjeringsspartia og støttepartia, men det kan då ikkje vera så gale at det er Arbeidarpartiet og Senterpartiet sin feil når regjeringa ikkje får fleirtal for forslaga sine. Me har fire parti som har teke ansvar for å styra landet. Då får dei ta det ansvaret, då får dei styra landet med det fleirtalet dei har, så skal me gjera det me kan for å endra det fleirtalet.

Så spør saksordføraren om kven som vil tapa på politikken vår. Mitt mål er at den unødvendige veksten i byråkra-

tar som har vore under denne regjeringa, vil tapa. Mitt mål er at byråkratane som er tilsette for at andre byråkratar ikkje skal finna på byråkratiske reglar, det såkalla Regelrådet, vil tapa på politikken vår. For me treng ein reell forenklingsspolitikk, me treng ein gjennomgripande forenklingsspolitikk, men det greier me ikkje dersom me er så fornøgd som Høgre og Framstegspartiet er i dag.

Det synest eg ein bør tenkja litt over, for det er ei farleg utvikling. For trass alt behandlar me i dag ei melding som det er brei einigheit om. Då bør ein leggja det til grunn, men ein må vera utolmodig.

Kjell-Idar Juvik (A) [20:04:18]: Det er ikkje noen tvil om at alle har den intensjonen at man ønsker det beste. Men maken til selvskryt er det lenge siden jeg har hørt, og retorikken går igjen og igjen. Det er i hvert fall tydelig at man er samkjørt før man går på denne talerstolen.

La meg først si at også jeg er glad for at vi igjen har fått på plass en industrimelding. I kjent stil forsøker regjeringen å ta all æren for den. Vi som sitter i salen her, vet at slik er det ikke, men det er bra at den er på bordet i dag.

Det er nå engang slik at i hvert fall vi i Arbeiderpartiet ønsker å bygge dette landet, og vi ønsker selvfølgelig ikke å selge det ut. Jeg ser at det harseleres med det også. Men det er bare nettopp på grunn av at vi beskriver den politikken som har vært ført disse fire årene, at vi sier det og er bekymret for det. Det er viktig at vi har sterke og gode bedrifter i Norge, og ikke minst er det viktig med hensyn til arbeidsplassene.

Jeg må bare si at jeg er bekymret hvis denne regjeringen skal fortsette, med tanke på en del av de tingene som skal skje. Man kan i hvert fall ikke slå seg på brystet og si at man har lyktes med den strategien man har lagt til grunn så langt – som har vært skattekutt. Da skulle en tro at det hadde blomstret ute i landet, selv om vi har hatt en krise. Men slik er det ikke. Man står på denne talerstolen i dag og prøver å fortelle at alt går veldig bra ute, og at det nesten er slik at det er lav arbeidsledighet. Ja, den er litt lavere, men det er fortsatt en rekordhøy arbeidsledighet, og det er ikke sysselsetningsvekst. Hvis man ikke tar det inn over seg, har man en kjempeutfordring. Det skapes nesten ikke arbeidsplasser under denne regjeringen. Det ble skapt fem ganger flere arbeidsplasser under den rød-grønne regjeringen – det er fakta – og to tredjedeler av dem var i privat sektor.

Så kan man hovre og finne dårlige eksempler på at regionale utviklingsmidler ikke slår bra til, og bruke det mot ordningen. Men vi som har sittet ute i kommunene og sett at det kan brukes til veldig mye bra, også for å legge til rette for arbeidsplasser, vet hvor viktig slike midler kan være.

Så til hovedpoenget mitt, CO₂-kompensasjonsordningen. Vi husker alle hva som skjedde høsten 2013, da man var i ferd med å rasere kraftkrevende industri. Jeg må bare si at jeg ikke er imponert over den jobben som er gjort så langt. Når man også er så lite framoverlent i denne meldingen når det gjelder ordningen framover, bekymrer det meg at man ikke klarer å komme på plass og være mye tydeligere på hva dette betyr. Det betyr noe for 11 000 arbeidsplasser ute i landet at vi får en god ordning for CO₂-kompensasjon i framtida.

Statsråd Monica Mæland [20:07:35]: La meg si innledningsvis at jeg synes det har vært en god debatt, og jeg

er helt enig med næringskomiteens leder, Pollestad, i at alt i alt er det stor enighet. Og jeg er glad for at regjeringen får tilslutning til sin politikk, for den bygger på industriens innspill, industriens politikk, og det er det vi har utarbeidet.

Jeg blir litt overgitt over disse stadige påstandene om at meldingen kommer for sent. Stortinget er ved veldig mange anledninger varslet, både om når vi begynte arbeidet, og når vi hadde planlagt å slutte det. Så får vi jo bare konstatere at man i denne regjeringsperioden har fått en industrimelding. Man fikk det ikke under åtte rød-grønne år, selv om man nå later som noe annet.

Det er også en fascinerende historiebeskrivelse av permitteringsreglene. Det er riktig at det var uenighet, men jeg må bare si at hvis regjeringen hadde gjort det Arbeiderpartiet ønsket i 2014, ville mange flere ha mistet jobben, for de ville jo ha brukt opp permitteringstiden mye fortere, og vi hadde mistet viktig kompetanse i industrien. Vi sa hele tiden at vi skal endre det når vi mener det er grunnlag for det, og det gjorde vi. Men 50 000 jobber lar seg ikke erstatte over natten.

La meg også ta en visitt innom skatt. Det fungerer ikke, påstås det. Da lurar jeg litt på hvem man snakker med, hvem man besøker, og hvilke innspill man får. Dette er ikke en teoretisk øvelse, det er virkeligheten for bedrifter der ute. Formuesskatten er virkelig for norske bedrifter. De treffes av den, utenlandske bedrifter gjør det ikke. Det er bedrifter som sliter, som ikke henter ut utbytte og lønn, men som henter ut penger for å betale formuesskatt. Jeg har møtt bedriftseiere som sier at alternativet til formuesskatten var å investere i en maskin. Så det virker å endre den.

Arveavgiften virker. Vi har mange familieeide bedrifter som ble truffet av arveavgiften, som forhindret helt nødvendige generasjonsskifter. Det er klart at det virker når den fjernes. Jeg antar at det er derfor ingen har foreslått å gjeninnføre den. Og jo, det er forskjell på å betale 28 pst. og 24 pst. selskapsskatt. Det er en stor forskjell for dem som faktisk betaler den. Så dette er ikke noen teoretisk øvelse. Det å senke skatter og avgifter virker, og derfor har vi gjort det.

Derfor har innspillene fra industrien i dette arbeidet også vært at de ønsker lavere skatter og avgifter, mer satsing på samferdsel og mer næringsrettet forskning. Det har vært hovedmeldingen fra industrien når vi har spurt dem.

La meg også ta ett punkt om forenkling. Det ble sagt at den rød-grønne regjeringen forenklet for 5 mrd. på to år. Så vidt jeg vet, satt den rød-grønne regjeringen i åtte. Man gjorde 5 mrd. på åtte år, og da kan man vel knapt klandre denne regjeringen for å gjøre 10 mrd. på fire. Jeg er utålmodig. Jeg vil videre. Forenkling er kjempeviktig. Vi skal ikke ta æren for det vi ikke har gjort, men for det vi har gjort.

La meg bare avslutte med å si at Toppindustrisenteret ikke var etablert for ett år siden, og det er industrien selv som har spilt det inn. Og med det: Takk for godt samarbeid med komiteen gjennom snart fire år.

Else-May Botten (A) [20:10:50]: Jeg vil starte med oppslaget i Klassekampen, som mange fra Høyre har fått med seg. Det er veldig bra at man leser i media, men det er ikke alltid det der står helt eksakt hva man har sagt. Jeg vil presisere at det som var viktig for meg å få fram i den

artikkelen, var at det må være mulig både å være liten, mellomstor og stor, og at vi må ha et virkemiddelapparat som bygger opp under det. Det hjelper ikke bare å ta sju-gangen på etablerertilskudd fra 2011 og fram til nå. Det er ikke sikkert man bygger de største vinnerne, men vi må se på hvilke andre muligheter av tilskudd, av virkemiddelapparat, som kan bygge opp under også det – ikke bare nasjonale vinnere, men også internasjonale store vinnere. Jeg tror vi må klare begge deler.

Til Helge Orten, som snakket om NTP: Ja, NTP ble laget av forrige regjering, men man har ikke akkurat overoppfyllt NTP, i hvert fall ikke i det fylket Helge Orten kommer fra. Helge Orten sto selv og sa at nå kommer det nye prosjekter med, men man har faktisk ikke levert på det man skulle ha gjort de fire årene som nå har vært. E39, krabbefelt over Ørskogfjellet, er et godt eksempel på det – dessverre.

Til IKT-studieplasser: Der har Arbeiderpartiet foreslått gang på gang helt konkret 1 000 flere studieplasser enn det regjeringen har gjort.

Til Bjørnstad og rekordhøy ledighet: Ja, den rekordhøye ledigheten har heldigvis blitt mindre. Det var rekordhøy ledighet i juli i fjor, men ledigheten har blitt litt mindre. Det er veldig bra. Men det var altså Høyre og Fremskrittspartiet som satt i regjering for ett år siden også, så man må faktisk tenke at man har sittet på post når den utfordringen var størst. Og så kan man jo lure på hva som har bidratt til at vinden har snudd, om det er regjeringen, eller om det er andre ting.

Så til industrimeldingen, som man skryter av at man nå har fått til. Jeg må bare minne om at Trond Giske la fram en stortingsmelding i 2013 som het Mangfold av vinnere. Det var en industrimelding som hadde en bred satsing, som regjeringen fort la i skuffen, og de har hvilt på laurbærene helt fram til nå.

Så til det fantastiske regelrådet som næringsministeren har etablert, og som skulle bidra til stor framdrift på forenkling. Det som jeg viste til i stad i innlegget mitt, var at 1. januar 2011 begynte man en satsing på forenkling. Fra 1. januar 2011 til 2013 hadde man forenklinger på 5,5 mrd. Fra 2013 og fram til nå har man hatt forenklinger av en størrelse på 7 mrd. kr. Det betyr at man har hatt et mye senere tempo med denne regjeringen enn de to siste årene, som det var vist til, med vår regjering.

Ingunn Foss (H) [20:14:03]: Representanten Odd Omland sa i sitt innlegg at regjeringspartiene driver med selvforherligelse av næringspolitikken sin og skryter hemningsløst av sin politikk. I dag står det i avisen Fædrelandsvennen:

«Vi var tidlig ute med mer målretta tiltakspakker som hadde bidratt til lavere ledighet, slik vi gjorde i 2009 da vi reddet Alcoa Lister, Bildelfabrikken og skapte aktivitet i alle kommunene.»

Jeg har nå i dag snakket med flere som kjenner denne saken, og det er veldig få som kjenner seg igjen i denne beskrivelsen. Bildelfabrikken gikk faktisk konkurs i 2009. Kundene, som var BMW, Ferrari og Porsche, gikk sammen med ansatte og andre inn og garanterte for videre drift, og bedriften kom på beina igjen og drives i dag videre av Benteler. Så kan representanten Odd Omland fortelle hva de gjorde for å redde Alcoa på Lista og Bildelfabrik-

ken, eller er dette også bare retorikk uten rot i virkeligheten?

Ketil Kjenseth (V) [20:15:28]: Siden Venstre nå ifølge Dagens Næringsliv har etablert en bestevennstrategi, må vi jo også snakke litt pent om hva vi mener vi får til sammen med regjeringspartiene, Høyre og Fremskrittspartiet, og med Kristelig Folkeparti, og jeg synes at vi får til mye.

Så må vi skue noen år tilbake. Hvis vi går åtte år tilbake, var vi innom en finanskrisen, og så kan en si at det har vært en oljepriskrise nå. Men når Arbeiderpartiet messer og messer om den arbeidsledigheten: Ja, den er dessverre litt for høy. Men i mitt fylke, Oppland, er den rekordlav, ikke rekordhøy. I mai nå i 2017 var den på 1,5 pst, i mai 2009 var den på 2,8 pst, så det bildet er ikke helt entydig.

Så var næringsministeren innom forskning. Under den rød-grønne regjeringa var det vel et hvileskjær i forskningen, og det ble vel uthvilt faktisk også i den regjeringa. Nå er det en betydelig opptrapping. Det kommer næringslivet til gode, det kommer, som representanten Kjerkol var inne på, også sykehussektoren, helsesektoren og den framtidige helseindustrien til gode.

Så tilbake til Oppland, hvor vi har mer enn 5 200 småbedrifter med færre enn 10 ansatte. I Hedmark tror jeg det er nesten like mange, så det er et betydelig antall. I hvert fall er de sjeleglad for å få mindre formuesskatt, for de er ikke av dem som streber etter å ta ut utbytte. Nei, tvert imot, de skal investere i driftsmidler, i bygg, i anlegg og ikke minst i ansatte, og reiselivsnæringen går så det suser. De henter kunnskap fra mange andre land, ansatte fra mange andre land. De er helt avhengige av det. Når arbeidsledigheten er så lav som den er i Oppland nå – og i Hedmark – er vi helt avhengige av mobilitet i arbeidsmarkedet.

Så kan vi vise til noe som ikke direkte hadde med næringspolitikk å gjøre, men veibruksavgiften ble gjeninnført på biodiesel i 2008, var det vel, og det førte til at industriell biodrivstoffproduksjon i Norge ble fullstendig parkert akkurat da de var i ferd med å sette opp en fabrikk. Hadde vi hatt en fabrikk på plass, hadde vi hatt mye mer produksjon av det i Norge i dag. Men det var mange faktorer som ikke akkurat brakte oss framover, for Venstre sin del. Vi har gode venner nå, vi har aldri forhandlet om dette med Arbeiderpartiet. Det kunne hende vi hadde fått til noe lignende, men jeg er litt usikker på om vi skal tørre å ta den sjansen, når vi ser tilbake.

Kristin Vinje (H) [20:18:42]: Grunnen til at jeg tok ordet, var at både representanten Pollestad og representanten Juvik tydeligvis irriterer seg over at vi bare står her og skryter av oss selv, og at vi ikke tar alvor i den situasjonen vi står i, inn over oss. Men da tror jeg ikke verken Pollestad eller Juvik har lest hva som står i meldingen, eller hørt hva vi faktisk sier, for vi sier helt klart og tydelig at vi står overfor en omstilling, og vi er tydelige på at vi må inn i det. Det er derfor vi kommer med denne meldingen og uttrykker situasjonen og kommer med konkrete tiltak for nettopp å møte den omstillingen vi står i.

Så må det være lov til å uttrykke at man gleder seg over at ledigheten går ned, at veksten går opp, og at vi får flere i jobb.

Når det gjelder regjeringens FoU-politikk, er det ikke bare vi som skryter av den. I forbindelse med 2017-bud-

sjettet kunne vi i NIFUs statsbudsjettanalyse lese at aldri har FoU-utgiftene utgjort en større andel av statsbudsjettet. Det er rett og slett slutt på jojo-budsjetter når det gjelder investeringer i forskning og utdanning. Investeringene i forskning og utdanning når nye høyder. Direktøren i Forskningsrådet sa i forbindelse med dette statsbudsjettet:

«En slik forutsigbarhet har vi aldri opplevd før! Vi har aldri opplevd faktisk å ha noe som ligner på flerårsbudsjetter for forskning.»

Det er betegnende.

Vi har satset på forskning fra første dag. Allerede i det justerte budsjettet for 2013 «rampet» vi opp med en halv milliard kroner i forhold til det budsjettet som ble lagt frem av den rød-grønne regjeringen. Og vi har fulgt opp i hvert eneste budsjett siden. Miljøene ser det, statistikken viser det. Det er en viktig del av det å forberede seg på fremtiden og det å kunne skape nye jobber og sikre velferden.

Sivert Bjørnstad (FrP) [20:21:02]: Jeg skal straks takke for debatten, men jeg synes det er et par ting som henger igjen fra debatten. Det er bl.a. det at fortsatt går flere arbeiderpartipolitikere opp på talerstolen og snakker om rekordhøy arbeidsledighet. Hvis det ikke er lov til å si at noen har tungt for det, får jeg heller si at det er bruk for voksenopplæring i denne sal. For det er sånn at arbeidsledigheten i mai var på 2,6 pst. – ned fra 2,9 pst. i mai i fjor. Hvis det er rekordhøyt, er det faktisk ikke mulig – jeg husker, til tross for min relativt unge alder, at arbeidsledigheten har vært høyere enn 2,6 pst., så det kan ikke stemme.

Jeg tror det er sånn at når man har gått tom for argumenter, begynner man med retorikk. Da begynner man å snakke om selvsikryt hos den andre parten istedenfor å snakke om sin egen politikk. Det har denne debatten båret preg av på slutten.

Representanten Botten sa at Trond Giske hadde klar en industrimelding. Det er ikke riktig. Det var en veldig generell næringsmelding, som oppsummerte tiltak, strategier, handlingsplaner etc. Det var ingen industrimelding, det var en melding uten konkrete forslag og tiltak.

Så henger fortsatt mitt tidligere spørsmål til representanten Botten igjen i luften. Uansett om man mener staten bør håndplukke selskaper eller ikke – det er mulig det er feilsitering – er det i hvert fall noe i det, at det er staten som skal gå inn og på en eller annen måte plukke ut hvem som skal få, og hvem som ikke skal få. Når man beskylder oss for en for passiv næringspolitikk, må det bety at man mener at noen får for mye. Hvis man skal drive en mer spisset næringspolitikk, må man prioritere. Noen må få mer, og noen må få mindre. Da synes jeg godt representanten Botten eller andre fra opposisjonen kan svare på hvem de synes – med dagens regime – får for mye fra SkatteFUNN, for mye fra Brukerstyrt innovasjonsarena, hvem som får for mye av skattelettelsene, hvem som får utnytte for mye av samferdselsløftet de siste årene. Det er sånn at hvis man skal prioritere noe opp, må noe annet prioriteres ned. Hvem disse taperne i framtidens næringsliv skal bli, får vi ikke svar på. Det får ikke Stortinget svar på. Man får høre at mange skal løftes opp. Men hvis man da løfter opp noen, er det på bekostning av noen andre. Men hvem de andre er, får vi ikke svar på.

Til slutt vil jeg få lov til å takke for en god debatt og, som jeg sa innledningsvis også, for et godt arbeid i komiteen knyttet til denne saken.

Helge Orten (H) [20:24:13]: Jeg tenkte bare å runde av for min del også. Det var en interessant debatt, jeg synes det er kjekt å få lov til å diskutere litt næringspolitikk og ikke bare samferdselspolitikk, selv om det er to sider av samme sak.

Jeg registrerte at representanten Pollestad var litt misfornøyd med at kanskje noen av oss virket litt fornøyd. Det er mulig at han forvekslet fornøyd med entusiastisk. Vi snakket om omstilling og behovet for omstilling allerede lenge før valget i 2013. Vår politikk er innrettet på at vi måtte igjennom en omstillingsfase. Derfor er det viktig for oss å sørge for at vi har en sterk satsing på samferdsel, som en viktig del av næringspolitikken. Derfor er det viktig for oss å ha en rekordhøy satsing på innovasjon, forskning, utvikling og SkatteFUNN, fordi det bidrar til omstillingsprosessen. Derfor er det viktig å satse på realfag, på fagkompetanse, på yrkesfagene og sørge for at industrien har de fagarbeiderne de skal ha, og den kompetansen de trenger, for å utvikle seg videre. Derfor er det også viktig for oss å sørge for å redusere formuesskatten, rett og slett fordi hvis vi lar bedriftene beholde mer av kapitalen sin, er jeg ganske overbevist om – iallfall ut fra alle tilbakemeldinger som jeg får gjennom mine bedriftsbesøk – at da bruker bedriftene de pengene fornuftig, til å trygge eksisterende arbeidsplasser, til å stimulere til innovasjonsaktiviteter, til å sørge for at man skaper nye jobber og nye produkt og til å sørge for at nye arbeidsplasser, og lønnsomme arbeidsplasser, kommer på plass.

Den entusiasmen jeg viste for den politikken – hvis det ble oppfattet som at jeg er fornøyd, er det feil: Jeg er fornøyd med at vi har fått til såpass mye som vi har gjort, men jeg er ikke fornøyd med at vi skal ha kommet i mål, for det har vi ikke. Den dagen vi er i mål, skal jeg love både Pollestad og andre at da slutter jeg i politikken. Det som er viktig her, er å fortsette med den politikken, for det er nettopp denne politikken som bedriftene våre og næringslivet vårt etterspør for å bidra til at vi fortsatt kan ha et trykk på omstillingsprosessene, for at vi fortsatt kan ha trykk på det å skape nye arbeidsplasser. Derfor er jeg entusiastisk, og derfor er jeg også fornøyd med at vi greier å gjennomføre den politikken vi gikk til valg på i 2013. Det mener jeg må være helt innafor.

Så et lite innspill til representanten Juvik. Jeg synes det er ganske lite opplysende i debatten hele tiden å sammenligne jobbskaping – den jobbskapingen vi ser nå, i en situasjon med et dramatisk fall i oljeprisen, og en situasjon de foregående ti–femten årene med rekordhøy oljepris og en stor vekst innenfor den sektoren. Det blir som å sammenligne epler og pærer – og det opplyser ikke debatten.

Gunnar Gundersen (H) [20:27:26]: Hvis selvsкрыt er å erkjenne utfordringer, lurer jeg på om en del rød-grønne talere gjør det, når man sammenligner oljeprisfallet som vi har opplevd, med det som kom med finanskrisen. Hvis man mener at det å si at vi traff med medisineren, vi traff med doseringen, og vi kom med tiltakene til rett tid, er selvsкрыt, da erkjenner jeg at vi faktisk skryter litt.

Jeg synes også det er litt morsomt når representanten Botten snakker om moll. Det må i tilfelle være da jeg om-

talte hva Arbeiderpartiet faktisk skrev i sin merknad. De skrev: «har reagert for sent, for svakt og for lite målrettet». Da spør jeg: Erkjenner ikke Arbeiderpartiet at det å satse på samferdsel og infrastruktur som bedriftene ber om, satse på næringsrettet forskning og utvikling, satse på målrettede skatteletter som gjør at industrien og næringslivet beholder mer av skattene selv, er aktiv næringspolitikk? Er det sånn at jo snevrere man gjør politikken og tiltakene, jo mer aktivt er det? Hvem skal bortprioriteres når man prioriterer? For det må man også erkjenne, at hvis man skal prioritere noen, så må man bortprioritere andre. Det får vi ikke svar på. Det er det interessante, som også saksordføreren var inne på. Det er det interessante ved å diskutere den prioriteringen som tydeligvis Arbeiderpartiet er inne på.

Jeg merker meg at representanten Botten trekker seg litt fra uttalelsen i Klassekampen, men det er nok av utsagn i industriinnstillingen som peker i samme retning. Man tror man har en glasskule. Man peker på hydrogen. Jeg har kjempetro på hydrogen, jeg, men jeg er ikke i stand til å si om det er mye bedre enn alt annet. På Hamar, i mitt hjemfylke, snakker man om spillindustrien som framtidens store industri. Jeg ser at det er et veldig aktivt miljø, som utvikler veldig mye interessant, men jeg kan ikke si om de er bedre enn alle andre.

Jeg synes Heidi Nordby Lunde sa det veldig godt: Politikere er ikke godt egnet til å plukke vinnere, men markedstapere er godt egnet til å plukke politikere som deler ut penger til dem. Det er de veldig gode til, og det har vi sett mange eksempler på.

Jeg vil gjenta det jeg sa som avslutning i mitt innlegg: Arbeiderpartiets signal om at de skal håndplukke de bedriftene som skal støttes, er et varsel om framtidige katastrofer og et signal om et nasjonalt feilsteg av store dimensjoner og konsekvenser.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 11–13.

Sak nr. 14 [20:30:32]

Innstilling fra næringskomiteen om Tilbaketrekning av Meld. St. 20 (2016–2017) Pliktsystemet for torsketrålere (Innst. 442 S (2016–2017), jf. Meld. St. 37 (2016–2017))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sakene nr. 15–22 er andre gangs behandling av lovsaker. Presidenten vil foreslå at disse sakene behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 15 [20:31:06]

Stortingets vedtak til lov om statens ansatte mv. (statsansatteloven) (Lovvedtak 115 (2016–2017), jf. Innst. 424 L (2016–2017) og Prop. 94 L (2016–2017))

Sak nr. 16 [20:31:07]

Stortingets vedtak til lov om endringer i husbankloven (handsaming av personopplysningar) (Lovvedtak 116

(2016–2017), jf. Innst. 423 L (2016–2017) og Prop. 118 L (2016–2017))

Sak nr. 17 [20:31:08]

Stortingets vedtak til lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven) (Lovvedtak 117 (2016–2017), jf. Innst. 388 L (2016–2017) og Prop. 80 L (2016–2017))

Sak nr. 18 [20:31:09]

Stortingets vedtak til lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) (Lovvedtak 118 (2016–2017), jf. Innst. 389 L (2016–2017) og Prop. 81 L (2016–2017))

Sak nr. 19 [20:31:10]

Stortingets vedtak til lov om endringer i barnehageloven (rett til barnehageplass for barn født i november m.m.) (Lovvedtak 119 (2016–2017), jf. Innst. 325 L (2016–2017) og Prop. 101 L (2016–2017))

Sak nr. 20 [20:31:11]

Stortingets vedtak til lov om endringer i skipsarbeidsloven (rederiets garantiplik) (Lovvedtak 120 (2016–2017), jf. Innst. 429 L (2016–2017) og Prop. 136 L (2016–2017))

Sak nr. 21 [20:31:12]

Stortingets vedtak til lov om endringer i luftfartslova (restriksjonsområde) (Lovvedtak 121 (2016–2017), jf. Innst. 444 L (2016–2017) og Prop. 144 L (2016–2017))

Sak nr. 22 [20:31:13]

Stortingets vedtak til lov om endringer i vegtrafikkloven (Lovvedtak 122 (2016–2017), jf. Innst. 443 L (2016–2017) og Prop. 145 LS (2016–2017))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til sakene nr. 15–22.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er forslagene nr. 1–3, fra Snorre Serigstad Valen på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Det votes over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget samtykker i at godtgjørelsene for stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer og statsministere reguleres tilsvarende en økning på 0,9 prosent av en gjennomsnittlig alderspensjon på 230 000 kroner, med virkning fra 1. mai 2017: Stortingsrepresentanter: 908 994 kroner Regjeringsmedlemmer: 1 296 282 kroner Statsminister: 1 595 308 kroner»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 92 mot 4 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.40.17)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget samtykker i at godtgjørelsene for stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer og statsministere reguleres med 0,9 prosent, tilsvarende årets trykdeoppgjør, og fastsettes til følgende, med virkning fra 1. mai 2017: Stortingsrepresentanter: 915 090 kroner Regjeringsmedlemmer: 1 305 864 kroner Statsministere: 1 607 581 kroner»
Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 90 mot 5 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.40.37)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«I tråd med den kronemessige lønnsveksten for en ansatt med gjennomsnittslønn samtykker Stortinget i at følgende godtgjørelser fastsettes med virkning fra 1. mai 2017: Stortingsrepresentanter: 915 828 kroner Regjeringsmedlemmer: 1 303 116 kroner Statsministere: 1 602 142 kroner»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 91 mot 5 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.40.55)

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker i at følgende godtgjørelser fastsettes med virkning fra 1. mai 2017:

Stortingsrepresentanter	kr 928 602 per år
Regjeringsmedlemmer	kr 1 325 358 per år
Statsminister	kr 1 631 346 per år

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble bifalt med 86 mot 6 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 20.41.36)

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 30 (2016–2017) – Verksemda til Avinor AS – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, fra Kjell-Idar Juvik på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utforme en helhetlig luftfartsstrategi for Norge i en egen stortingsmelding.»
Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 54 mot 42 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.42.23)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:85 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Else-May Botten, Lise Christoffersen, Hugo Bjørnstad, Magne Rommetveit og Eirik Sivertsen om en helhetlig luftfartsstrategi – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, fra Magne Rommetveit på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om taxinæringen.»
Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 55 mot 41 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.43.20)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:115 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Janne Sjelmo Nordås, Trygve Slagsvold Vedum, Heidi Greni, Anne Tingelstad Wøien og Per Olaf Lundteigen om å be regjeringen legge frem en stortingsmelding om taxinæringen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Åse Michaelsen på vegne av Fremskrittspartiet
- forslag nr. 2, fra Kjell Ingolf Ropstad på vegne av Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 3 og 4, fra Snorre Serigstad Valen på vegne av Sosialistisk Venstreparti

Det votes over forslag nr. 4, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen oppnevne en personvernkommisjon som vurderer utfordringer for personvernet.»

Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 81 mot 15 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.44.35)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget som sikrer at tilbydere av internettjenester lagrer abonnementsinformasjon og IP-adresser i minst seks måneder.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 79 mot og 16 stemmer for forslaget fra Fremskrittspartiet.
(Voteringsutskrift kl. 20.44.51)

Erlend Wiborg (FrP) (fra salen): Jeg stemte feil. Jeg skulle stemt for.

Presidenten: Da blir resultatet at 17 stemte for og 78 stemte mot forslaget fra Fremskrittspartiet – og forslaget er dermed ikke bifalt.

Det votes over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvilke tiltak som vil være mest effektive for å bekjempe overgrep og overgrepshandlinger av barn spredd over internett, herunder vurdere en styrking av kompetanse og ressurser i politiet. I denne anledning bes det utredet erfaringer med lagring av IP-adresser i 3 uker.»

Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 81 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.45.25)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget som sikrer at tilbydere av internettjenester lagrer abonnementsinformasjon og IP-adresser i inntil seks måneder.»

Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 74 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.45.55)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen utrede om det rettslige handlingsrommet for generell lagring av IP-adresser og relevant trafikkdata bør utvides, som et nødvendig virkemiddel i kampen mot kriminalitet, herunder overgrep mot barn. Utredningen må inkludere hvordan hensynet til personvern og internasjonale forpliktelser kan ivaretas.

Presidenten: Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte til innstillingen.

Venstre og Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 86 mot 8 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 20.46.24)

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:126 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kjell Inggolf Ropstad og Hans Fredrik Grøvan om utvidet lagringsplikt av IP-adresser for å beskytte barn mot overgrep – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

V o t e r i n g i s a k n r. 6

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Meld. St. 36 (2016–2017) – Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

V o t e r i n g i s a k n r. 7

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Meld. St. 24 (2016–2017) – Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

V o t e r i n g i s a k n r. 8

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, fra Snorre Serigstad Valen på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en helhetlig og uavhengig evaluering av utenriks- og utviklingspolitiske virkemidler i norsk politikk overfor palestinerne og Israel. Evalueringen skal inneholde en gjennomgang og vurdering av mål, virkemidler og allianser som har blitt brukt siden Oslo-avtalens inngåelse, i det øyemed å sikre at Norge fører en mest mulig hensiktsmessig politikk for å bidra til opprettelsen av en selvstendig og uavhengig palestinsk stat og sikre en varig fredsavtale mellom Israel og Palestina.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 92 mot 3 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.47.59)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:114 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Bård Vegar Solhjell om en helhetlig og uavhengig evaluering av utenriks- og utviklingspolitiske virkemidler i norsk politikk overfor Israel og Palestina – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan starte opp nye investeringsprosjekt, medrekne større eigheds-, bygge- og anleggsprosjekt, omtala i kapittel 2 *Nye eigheds-, bygge- og anleggsprosjekt for godkjenning* og kapittel 3 *Nye materiellprosjekt for godkjenning* i den framlagde proposisjonen, innfor dei gjevne kostnadsrammene.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 10

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er forslagene nr. 1 og 2, fra Ola Elvestuen på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Det voteres over forslagene.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikre at det norske forsvar har eigna helikopterstøtte for Hæren lokalisert på Bardufoss.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikre at det sentrale helikoptermiljøet vert vidareført på Bardufoss for å oppnå operative og logistiske synergieffektar for effektiv drift og sikre at funksjonane operativ og teknisk leing, utdanning, trening, vedlikehald, logistikk og administrasjon vert verande på Bardufoss.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 74 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.49.22)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:77 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Torgeir Knag Fylkesnes, Trine Skei Grande og Knut Arild Hareide om sikring av egnet helikopterkapasitet for Hæren og videreføring av hovedbase for helikopter på Bardufoss – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 11

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt ti forslag. Det er

- forslagene nr. 1–5, fra Else-May Botten på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 6 og 7, fra Torgeir Knag Fylkesnes på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 8, fra Else-May Botten på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 9, fra Torgeir Knag Fylkesnes på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 10, fra Else-May Botten på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne

Det voteres over forslagene nr. 1–4, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå virkemiddelapparatet og rette innsatsen inn mot satsing på strategisk viktige næringer der (i) vekst- og verdiskapingspotensialet er stort, (ii) vi har naturgitte eller kompetansemessige fortrinn, og (iii) det er store samspillseffekter med teknologi og kompetanse på tvers av næringer.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en «digital vask» hvor lovverket evalueres opp mot nye teknologiske muligheter, slik som autonomi og stordata, og fremme forslag slik at innovasjonshindre fjernes.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at CO₂-kompensasjonsordningen videreføres på dagens nivå, med minst 75 pst. kompensasjon også etter 2020.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre Enovas mandat og programmer slik at kvotepliktig sektor blir inkludert på

like vilkår som industri som ligger utenfor kvotepliktig sektor.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 55 mot 41 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 20.50.56)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 6 og 7, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede tiltak for utnyttelse av avfall fra fiskeri og havbruk og organisk avfall fra industrien til produksjon av biogass og biogjødsel. Utredningen skal synliggjøre verdiskapningseffekter ved full utnyttelse av avfallet.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan sikre sterkere nasjonal forankring for viktige bedrifter innenfor strategiske næringer.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 92 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.51.18)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 9, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide krav i forskrift til lov om offentlige anskaffelser om at alle nye ferger og rutebåter benytter lav- eller nullutslippsteknologi når teknologien tilsier dette.»

Arbeiderpartiet og Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 57 mot 39 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.51.41)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 8, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme for Stortinget forslag til ny ordning i GIEK som dekker både politisk og kommersiell risiko knyttet til fornybarinvesteringer i utviklingsland, slik at det kan behandles i forbindelse med statsbudsjettet for 2018.»

Senterpartiet og Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 50 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.52.06)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 10, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide krav i forskrift til lov om offentlige anskaffelser om at alle nye ferger og rutebåter benytter lav- eller nullutslippsteknologi når situasjonen tilsier at det er mulig.»

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble bifalt med 52 mot 44 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 20.52.34)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 5, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå handlingsrommet for statlige låne- og garantiordninger til norsk industri, innenfor EØS-avtalen, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble enstemmig bifalt.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen fremme en stortingsmelding om helseindustrien.

II

Stortinget ber regjeringen fremme tiltak for å bidra til tettere kobling mellom design- og merkevareindustri og råvareindustrien

III

Stortinget ber regjeringen utarbeide en industristrategi for hydrogen.

IV

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en risikoordning for offentlige anskaffelser kan utformes, og komme tilbake til Stortinget med en sak på egnet måte.

Presidenten: Det votes over II, III og IV.

Høyre og Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 52 mot 43 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 20.53.16)

Presidenten: Det votes over I.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

V

Meld. St 27 (2016–2017) – Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt

Voting i sak nr. 12

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fem forslag. Det er forslagene nr. 1–5, fra Pål Farstad på vegne av Venstre.

Det votes over forslagene nr. 2 og 3, fra Venstre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en fullstendig gjennomgang av regler, forskrifter og lovverk som regulerer næringslivet med det formål å sanere regler, forskrifter og lovverk som ikke lenger er nødvendig eller har utspilt sin rolle. Som et ledd i et slikt arbeid ber Stortinget regjeringen fremme forslag om å avvikle omstillingsloven.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om og eventuelt hvordan den britiske ordningen «one in, two out» kan overføres til Norge, og legge fram en slik vurdering i forbindelse med statsbudsjettet for 2018.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Venstre ble med 91 mot 5 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 20.54.07)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1, 4 og 5, fra Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag i tråd med Regnskapslovutvalgets anbefaling om å fjerne kravet til årsberetning for mindre foretak og forslag til konkretisering av gjennomføring av begrenset regnskapsplikt for små foretak.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2018 fremme forslag om å heve omsetningsgrensen for rett til årlig mva.-oppgavetermin til minimum 2 mill. kroner.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen videreføre dagens bestemmelser knyttet til innrapportering og skattlegging av personalrabatter og naturalytelser knyttet til tredje- og fjerdepartsytelser.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Venstre ble med 90 mot 6 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.54.30)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:81 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Pål Farstad om en enklere hverdag for landets små og mellomstore bedrifter – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Voting i sak nr. 13

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 15 forslag. Det er forslagene nr. 1–15, fra Pål Farstad på vegne av Venstre. Det votes over forslagene.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vri forskningen fra det fossile til det grønne, slik at klimahensyn ligger til grunn som et eksplisitt kriterium for tildelinger av forsknings- og innovasjonsmidler der dette er relevant.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen påse at forsknings- og utdanningsinstitusjoner som i hovedsak er finansiert av det offentlige, etablerer strategier for hvordan de skal bidra til grønn konkurransekraft.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at lavutslippsløsninger prioriteres i hele det offentlige virkemiddelapparatet.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta et initiativ overfor øvrige nordiske eiere om å vurdere en mulig sammenslåing mellom den Nordiske Investeringsbanken og Nordic Environment Finance Corporation.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen støtte opp om en utvikling i retning av mer ensartet og sammenlignbar klimarelatert rapportering på tvers av land, sektorer og foretak gjennom å gå foran, som ved å være først ute med å innføre Financial Stability Board (FSB) sin an-

befalingsstandard for rapportering av klimarelatert risiko når den foreligger.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen benytte offentlig sektors innkjøpsmakt for å akselerere det grønne skiftet og stimulere til innovasjon og teknologiadopsjon gjennom aktivt å fremme innovative og klimavennlige produkter og tjenester, og stimulere til grønn innovasjon gjennom sine innkjøp.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte, og i samarbeid med de berørte næringer, legge fram en plan for operasjonalisering av de ulike næringers veikart for å nå målene om nullutslipp i 2050.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre elektronisk veiprising, spesielt for tungtrafikk, som legger til rette for mest mulig rasjonell bruk av kjøretøy og infrastruktur i tråd med Grønn skattekommisjons anbefalinger.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at konsesjoner brukes til å sikre markeder for grønne løsninger og effektiv ressursbruk i tråd med anbefalingene fra ekspertutvalget for grønn konkurransekraft.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre målrettet teknologiutvikling gjennom å opprette et strategiorgan med ansvar for å følge opp industriens veikart, en Prosess21, tilsvarende OG21 og Energi21.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav om utarbeidelse av sensitivitetsanalyser av etterspørsel og karbonpris i forbindelse med planer for utbygging og drift av eventuelle nye felt.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innrette virkemidlene i jordbruket slik at klimagassutslippene reduseres og utløser økt etterspørsel etter mer klimavennlige matvarer og produkter, basert på høy kvalitet, unike norske fortrinn og høy utnyttelse av det norske ressursgrunnlaget.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen påse at det utvikles enklere og mer egnede omforente metoder for livsløpsbetraktninger som fremmer gode forbrukervalg.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for økt bruk av tre i bygg, blant annet ved å videreutvikle standarder og styrke samarbeidet mellom treindustrien og FoU-miljøene om forskning, innovasjon og kompetanseutvikling.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen trappe opp forskningsinnsatsen mot marine næringer.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Venstre ble med 90 mot 6 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 20.55.22)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:94 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Pål Farstad, Abid Q. Raja og Terje Breivik om økt grønn konkurransekraft – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

V o t e r i n g i s a k n r. 14

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Meld. St. 37 (2016–2017) – Tilbaketrekning av Meld. St. 20 (2016–2017) Pliktsystemet for torsketralere – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

V o t e r i n g i s a k e n e n r. 15–22

Presidenten: Sakene nr. 15–22 er andre gangs behandling av lovvedtak og gjelder lovvedtakene 115 til og med 122.

Det foreligger ingen anmerkninger, og Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 23 [20:56:26]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 20.57.